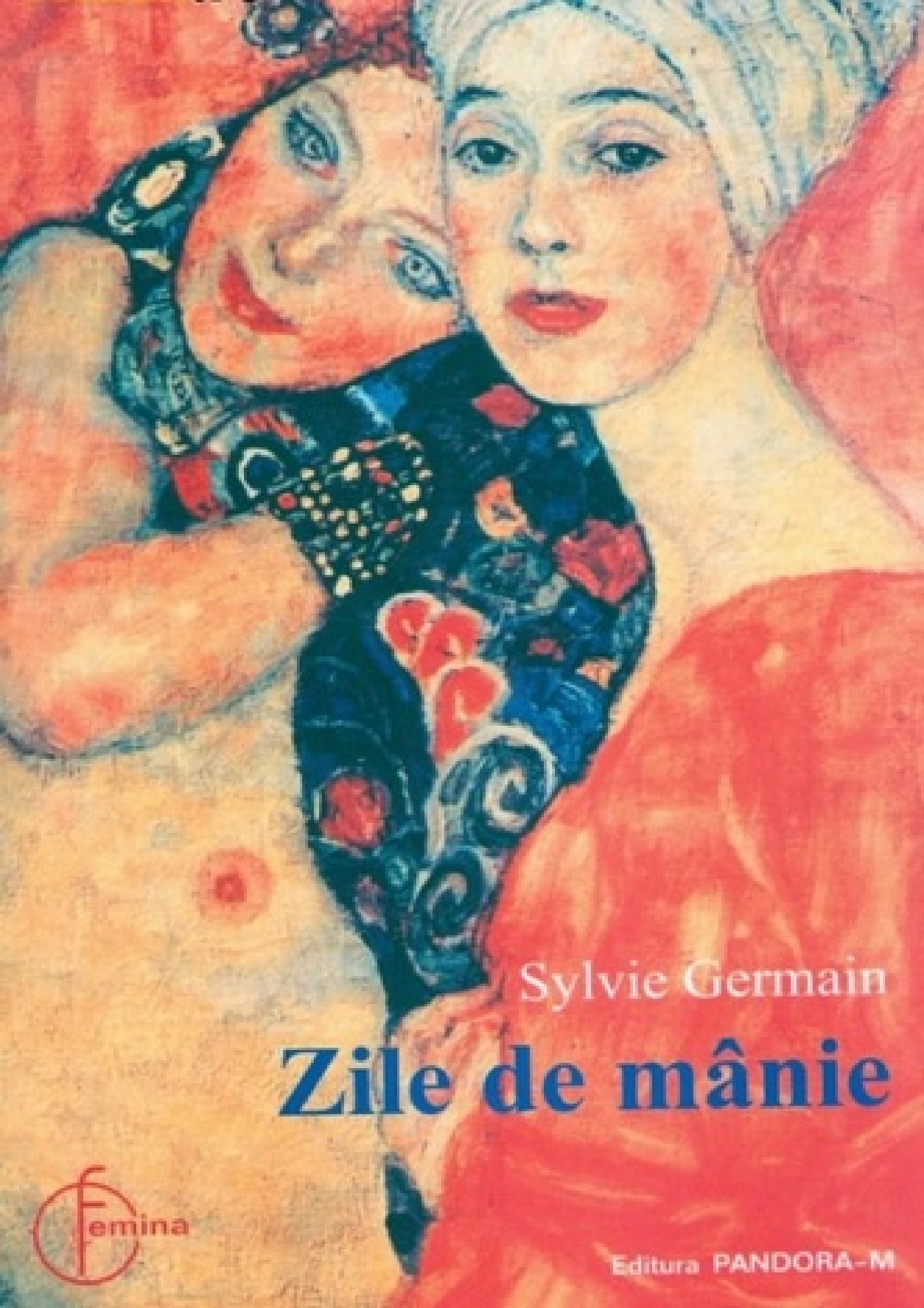

Sylvie Germain

Zile de mânie

Femina

Editura PANDORA-M

SYLVIE GERMAIN
Zile de mânie

Traducere din limba franceză de MIOARA IZVERNA

Editura PANDORA-M
2003

Primul roman al lui Sylvie Germain, *Le Livre des Nuits*, a fost salutat unanim de presă şi a obţinut şase premii literare: premiul *Lions Club International*, premiul *Livre Insolite*, premiul *Passion*, premiul oraşului *Mans*, premiul *Hermès* şi premiul *Grévisse*. Al doilea roman al său, *Nuit-d'Ambre,* a apărut în 1987, iar al treilea, cel de faţă, *Jours de colère* (*Zile de mânie*), a obţinut premiul Femina în 1989.

lui Golderikopf

„Şi secolii ah! sute.
Şi ginţile ah! când?
O, ce adânc trecut e,
Trecut de-ajuns nicicând!

Iubirea ne-mpânzi
Mai grea ca lumea toată,
Şi-naintăm prin zi
Ca piatra-n unda beată!

Străbatem timpu-ntins.
Iar corpul nostru-aprins
Cu pasul inefabil
Se-nscrie-n basm durabil...“

Paul Valéry *Cântarea Coloanelor* (traducere de

Ştefan Aug. Doinaş)

MÂNIE ŞI FRUMUSEŢE

UN CĂTUN

La bătrâni, nebunia înaintează încet şi cu întreruperi. Ea se imobilizează ca o cucuvea care înţepeneşte treptat de frig, de oboseală, de foame, în scorbura unui copac uscat, vagă şi palidă umbră împietrită şi clipind din pleoape peste o privire total absentă şi uluită. Dar înainte de a ajunge la starea asta de prostraţie, nebunia s-a strecurat cu siguranţă de multă vreme în inima aceluia sau a aceleia în care se va coace, mergând îndelung, pe

căi ocolite, prin gândurile, visele, memoria şi simţurile sale, ţopăind sau tropăind, cântând sau strigând, unduind sau alergând, – după cum e cazul.

În Ambroise Mauperthuis nebunia intrase ca o vijelie, se căţărase în salturi, apoi se cabrase cu violenţă. Nebunia furioasă, ca un trăsnet care s-ar pietrifica pe cer. O nebunie care s-a ivit în el în faţa unei femei pe care nu o cunoştea, pe care nu o văzuse decât moartă, înjunghiată în piept, într-o dimineaţă de primăvară, pe malurile râului Yonne. Dar în amintirea lui, el confundase gura femeii, frumoasele ei buze întredeschise, cu rana din piept. Confundase gura cu rana, cuvântul cu strigătul, saliva cu sângele. Confundase frumuseţea cu crima, iubirea cu mânia. Confundase dorinţa cu moartea.

În cazul lui Edmée Verselay, dimpotrivă, nebunia se strecurase cu paşi foarte mici, cursese în mici şiroaie, pentru ca, în cele din urmă, să se oprească încetişor. O nebunie blândă, ca un petic de albastru fraged într-un colţ de cer, pe care nicio noapte nu l-ar mai putea acoperi şi stinge. O nebunie care îi crescuse şi în inimă, din cauza unei femei. Prin graţia unei femei, – a Celei mai binecuvântate dintre femei. În pasiunea ei pentru Fecioara Maria, ea confundase treptat viaţa ei şi a alor săi cu un perpetuu miracol dăruit de Sfânta Fecioară. Ea confundase gura cu surâsul, cuvântul cu rugăciunea, saliva cu lacrimile. Confundase frumuseţea cu invizibilul, iubirea cu mila. Confundase moartea cu înălţarea la Ceruri a Maicii Domnului.

Şi unul şi celălalt au trăit ani îndelungaţi, – nebunia se oprise în loc şi nu le lăsa timp să moară. Amândoi confundaseră cu totul moartea cu viaţa lor. Şi această lungă oprire în loc a nebuniei lor au petrecut-o amândoi în acelaşi cătun, cocoţat, la umbra pădurii, sus de tot, pe un soclu de granit. Unul locuia la intrarea în cătun, celălalt, la ieşire.

Acest cătun, care se numea Leu-aux-Chênes, era atât de mic, atât de sărac, încât ai fi zis că nu ai cum să desluşeşti în el un început şi un sfârşit. Totuşi, deşi mică, distanţa care despărţea cele două ferme acoperea o întindere fabuloasă. Totul se poate întâmpla în două puncte din spaţiu, oricât de apropiate, şi, în funcţie de ceea ce se întâmplă în fiecare, locul poate fi ca sfârtecat în două părţi.

Acest cătun nu avea limite, era deschis tuturor vânturilor, tuturor furtunilor, tuturor ninsorilor şi ploilor. Tuturor pasiunilor. Singurele margini erau cele ale pădurilor. Dar acestea sunt margini mişcătoare, pe cât de penetrabile, pe atât de devoratoare. Ca şi marginile inimii, când nebunia încalcă teritoriul iubirii. Nicio pancartă nu-i indica numele, era doar un loc al cărui nume trecea din gură în gură. Un loc atât de puţin important, încât nimeni nu s-ar fi gândit să-l înalţe prin scris. Un loc a cărui forţă trecea din trup în trup şi care se înălţa într-o glorie obscură în carnea celor care trăiau aici.

Rar se întâmpla ca vreun străin să urce până acolo sus, de obicei acei care locuiau acolo coborau, duminica, în zilele de sărbătoare, de târg sau când se angajau muncitori, pentru a se duce până la satul cel mai apropiat care avea biserică, primărie, o piaţă şi cârciumi. Atât de rar se întâmpla ca vreun străin să se aventureze până acolo sus, încât sătenii vedeau în tăcuţii locuitori ai cătunului un fel de sălbatici, iar preotul satului bănuia chiar că nici Cuvântul Domnului nu izbutise să-şi facă drum cu adevărat până la aceşti semibarbari ai pădurilor.

Şi totuşi el ajunsese până acolo, dar împovărat – e adevărat – de noroiul drumurilor, un noroi încă amestecat cu vechi credinţe, cu temeri străvechi şi confuză magie. Făcând una mai ales cu rădăcinile, ramurile, scoarţa copacilor; scuturat de vânt, bătut de ploaie, precum frunzişul bogat cu umbra-i deasă.

În Leu-aux-Chênes erau cinci ferme. Cinci clădiri austere, scunde şi lipite de grajduri şi hambare, care jalonau drumul ce urca spre pădurea Jalles, aflată mai sus de răul Cure. Ambroise Mauperthuis şi cei doi fii ai săi, Ephraïm şi Marceau, locuiau în prima fermă, situată în partea de jos a acestui drum. I se spunea Ferme-du-Pas, pentru că se înălţa în pragul cătunului. Ca un loc de frontieră care ducea spre mizerie şi singurătate. Locul se deschisese, se mărise, când Ambroise Mauperthuis se instalase aici, după ce se îmbogăţise. Dar el dădea spre aceeaşi singurătate. După Ferme-du-Pas venea Ferme-Follin, astfel numită după numele celor care o locuiau, Firmin şi Adolphine Follin, împreună cu cei doi copii ai lor, Rose şi Toinou. Apoi, lângă locul unde se spălau rufele, se găsea Ferme-du-Milieu, în care trăiau Pierre şi Léa Cordebugle şi fiul lor Huguet. Apoi venea Ferme-Gravelle, locuită de Guillaume şi de Ninon Gravelle, împreună cu copiii lor. Şi în sfârşit, în partea de sus a dramului, încă şi mai izolată decât celelalte, aproape de marginea pădurii, se afla ferma unde trăiau Edmée şi Jousé Verselay. Împreună cu fiica lor Reine. Era numită Ferme-du-Bout. Toţi bărbaţii erau tăietori de lemne, bouari, şi plutaşi în perioada când buştenii erau aruncaţi pe pâraie şi râuri pentru ca, lăsaţi în voia apei, să coboare până în porturile de triaj din Vermenton şi din Clamecy. Femeile şi copiii tăiau crengile, jupuiau scoarţa, adunau orice bucată de lemn, pregăteau surcelele pentru aprins focul. După anotimp, trăiau mai mult în păduri decât în cătune, iar unii dormeau pe malul râurilor, când supravegheau buştenii care pluteau.

Credinţa lor era pe măsura vieţii lor: frustă, simplă, săracă în cuvinte, dar tenace şi riguroasă. Chiar şi în cele mai aspre duminici de iarnă, îi putea vedea adunaţi în fundul bisericii, în picioare, îngrămădiţi unul într-altul, cu capul plecat.

Străbătuseră mai bine de trei kilometri prin zăpadă şi gheaţă pentru a coborî până în sat. Şi totuşi preotul şi enoriaşii săi din sat aveau faţă de ei un puternic sentiment de neîncredere. Oare puteai să-ţi mântuieşti sufletul când trăiai ca oamenii aceştia, mai aproape de copaci, de mărăcini şi de animale decât de ceilalţi oameni? Nu aveau ei oare mai mult sau mai puţin de-a face cu spiritele vrăjitoreşti care bântuie prin penumbra marginilor de pădure?

Credinţa lui Edmée Verselay era diferită atât de cea a celor din cătun, cât şi de cea a celor din sat. Ea avea o amploare, o vivacitate şi o putere de a imagina care le lipseau celorlalţi. Dobândise chiar o culoare: albastră. Era de un albastru-azuriu, ca mantia Fecioarei a cărei statuie de lemn vopsit veghea în lumina lumânărilor lângă aghesmatar, la intrarea în biserică. Dobândise mai ales o fantezie îndrăzneaţă. Totul, pentru Edmée, o evoca pe Fecioara Maria, totul era pus de ea sub miraculoasa protecţie a mantiei albastre a Madonei. De exemplu, dacă ningea în prima zi de mai, Edmée arăta o credinţă încă şi mai puternică decât a celorlalţi în legătură cu asta. În anii când ningea la acea dată, femeile din cătune culegeau cu precauţie zăpada din iarbă, dintre crăpăturile pietrelor, de pe trunchiurile copacilor şi de pe ghizdurile fântânilor, şi o puneau în sticle, căci, spuneau ele, zăpada căzută în prima zi a lunii Mariei ascundea virtuţi medicinale magice. Edmée pretindea şi mai mult; ea afirma că zăpada căzută la 1 mai putea vindeca nu numai rănile trupului, ci şi, mai ales, bolile şi lingorile sufletului, căci, după ea, această zăpadă nu era altceva decât preacuratele lacrimi ale Sfintei Maici a Domnului, dintr-odată emoţionată de un gând de adâncă dragoste faţă de păcătoşii şi de nefericiţii de pe pământ.

Dar marea sa pietate faţă de Fecioara Maria se transformase într-o adoraţie absolută cu ocazia

naşterii fiicei sale. Căci ea datora numai şi numai Sfintei Fecioare venirea pe lume a unicului său copil, a fiicei sale Reine, pasiunea, singurul ei bun, perpetuarea neamului ei. Întreaga ei glorie. Considera că soţul ei Jousé nu avusese aproape niciun rol în privinţa asta, şi întreaga ei gratitudine se îndrepta către Sfânta Fecioară.

Reine era într-adevăr minunatul rod al pântecelui ei care, multă vreme, rămăsese sterp. Rod frumos şi târziu, ivit la capătul unei speranţe încăpăţânate, ca răsplată pentru miile de Ave Maria repetate odată cu prefirarea printre degete – încăpăţânată şi fervent㠖 a boabelor de merişor, devenite asemenea unor perle de marmură neagră sau de obsidian. În cinstea Fecioarei, Binefăcătoarea sa, care-i binecuvântase pântecele făcându-l rodnic la mai bine de patruzeci de ani, îi dăduse fiicei sale numele de Reine. În registrul stării civile, ea înscrisese o serie de alte prenume, ca tot atâtea exclamaţii de proslăvire: „REINE, Honorée, Victoire, Gloria, Aimée, Grâce, Desirée, Béat, Marie VERSELAY“.

Dar această fecunditate miraculoasă care-i fusese dăruită părea să se fi propagat peste măsură în trupul fiicei sale. Până la monstruozitate. De-ai fi zis că fiecare dintre prenumele care îl completau pe cel de Reine pentru a-l prelungi ca o trenă maiestuoasă cerea un trup al lui. Fiindcă nu putea obţine fiecare un trup independent, aceste prenume îşi luaseră din plin partea lor de greutate. Rodul binecuvântat al pântecelui bătrânei Edmée devenise o adevărată livadă, dacă nu chiar o junglă.

Reine, odată cu trecerea anilor, se îngrăşase peste măsură. În adolescentă se dezvoltase ca un fruct care se coace şi începe să se umfle, dar ca un fruct prodigios, enorm, luminos. Un fruct cu pulpa în veşnică dilatare, cu pielea netedă şi mătăsoasă. Toată lumea îi spunea Reinette-cea-Grasă, în afară de Edmée, care respecta nobilul nume pe care i-l

dăduse fiicei sale cu atât orgoliu şi atâta bucurie. Înflorirea magistrală a trupului fiicei sale, care îi intriga sau îi amuza atât de mult pe ceilalţi, nu o neliniştise niciodată; dimpotrivă, îi sporea admiraţia pentru îmbelşugata-i progenitură. Edmée nu vedea în această supraabundenţă a cărnurilor lui Reine nicidecum un delir al naturii, ci perpetuarea darului Sfintei Maici a Domnului. Şi cu cât fata ei creştea mai mult în volum, cu atât ea îi mulţumea mai mult Sfintei Fecioare.

Remarcabil la Reinette-cea-Grasă era faptul că numai trupul ei proliferase. Faţa, mâinile, picioarele rămăseseră neatinse de darul prea fertil. O faţă foarte mică şi cu un oval foarte pur se decupa între părul des şi roşcat şi umflătura fantastică a gâtului şi a pieptului. O faţă în miniatură pusă parcă din neatenţie peste trupul gigantic, ca o mască plină de fineţe şi de graţie. Şi tot aşa erau şi picioarele şi mâinile sale – fragile şi delicate minuni, admirabile şi derizorii la extremităţile trupului obez.

Privirea ei era blândă, adeseori absentă, iar pleoapele ei clipeau mereu cu o încetineală nemaipomenită, precum cele ale unei păpuşi de porţelan. Gura ei, minusculă şi foarte roşie, nu scotea decât un fel de ciripit şi un râs ca un clinchet de clopoţel, iar uneori şi un fel de plânset uşor. Mai curând ţopăia decât mergea, clătinând în chip ciudat din cap şi agitându-şi frumoasele mâini de fetiţă în jurul trupului ei în exces, ca şi cum ar fi căutat vreun sprijin invizibil în aer, care să o ajute să-şi mişte greutatea nemaipomenită. Trupul ei era prea mare, prea greu pentru a se putea deplasa cu uşurinţă în spaţiu; dar era atât de vast, încât el singur era un întreg spaţiu. Un spaţiu secret, un labirint de carne închis sub pielea albă cu reflexe roz şi în care umbla întruna pe bâjbâite. Propriul ei trup era pentru ea grădină, pădure, podiş de munte, râu şi cer. Propriul ei trup era pentru ea o lume.

Locuia în trupul ei, doar în trupul ei. Nu trăia decât înăuntrul cărnii sale populate cu gânduri vagi. Trăia aici ca o suverană, în tăcere, singurătate, lentoare. Căci în trupul ei timpul se scurgea altfel decât afară, cu o extremă încetineală. Trăia ca aţipită în imensul ei palat de carne care-şi murmura grăsimea roză şi aurie.

Dar domnia ei lăuntrică era nefericită. Trupul-regat era pentru ea jale şi chin, căci deşi mânca întruna cantităţi uriaşe, apucând cu degetele şi înghiţind cu interminabile mici îmbucături mâncărurile enorme pregătite de mamă, ea nu izbutea niciodată să-şi potolească foamea. Foamea îi bântuia trupul. Şi, în neîncetatele-i preumblări lăuntrice, încerca să găsească secretul foamei sale nesăţioase. Dar foamea nu se lăsa niciodată prinsă, ea fugea în toate direcţiile ca un mic animal îndrăzneţ, mult prea rapid pentru timpul încetinit care plutea în derivă în meandrele onctuoase ale trupului ei. Un mic animal sălbatic ce săpa întruna în carnea ei găuri adânci, prăpăstii pe care trebuia să le umple pe măsură ce se deschideau, pentru ca să nu leşine de ameţeală. Un mic animal vorace, crud, care o rodea până în suflet. Şi care scotea strigăte ascuţite în toate cotloanele trupului ei, cerând tot mai multă hrană. Strigăte care, înăbuşite în grosimea cărnurilor, se transformau perfid în gâtlejul ei în clinchete de râs.

Aşa trăia Reinette-cea-Grasă, suverană captivă în măreţul ei palat de carne, la voia capriciilor unui mic animal feroce: foamea. Şi iată de ce uneori i se întâmpla să plângă de deznădejde şi de neputinţă. Dar hohotele de plâns nu ajungeau niciodată până la ochii ei, şi nici strigătele stridente de foame, toate pierzându-se pe drum, în grăsime; se rostogoleau în noroaiele aurii ale trupului ei palatal în lente valuri uleioase şi ciripitoare care îi legănau încetişor cărnurile. Privirea ei atunci devenea şi mai absentă între pleoapele-i de păpuşă, şi această înfăţişare placidă

şi rătăcită era modul ei de a-şi exprima deruta pentru că nu-şi poate prinde duşmanca, foamea, ca să-i sucească gâtul. Ca şi ceilalţi, Edmée nu bănuia deznădejdea fetei ei. Ea rămânea ca fermecată în faţa acestui trup înfloritor şi liniştit, un adevărat trup de zeiţă a fertilităţii, pe care-l hrănea şi împodobea cu bucurie. Cât era ziua de mare, Edmée lucra pentru fata ei care, aţipită în desişurile trupului ei, îşi vâna zadarnic, întruna, foamea. În fiecare dimineaţă Edmée pregătea pentru fata ei baia, într-o mare cadă de lemn umplută cu apă călduţă şi parfumată cu rădăcini înmiresmate, apoi o ajuta să se îmbrace, o pieptăna, o împodobea. O învelea în mari şaluri brodate cu flori viu colorate, îi ridica într-un coc părul roş-arămiu, îi strecura în degetele minuscule inele făcute dintr-un lemn şlefuit până când căpăta strălucirea ambrei. În jurul gâtului îi punea lungi coliere de sticlă de un albastru translucid, ca tot atâtea şiraguri zornăitoare de mătănii. Atunci, plină de admiraţie şi de mândrie pentru acea statuie vie de Fecioară obeză, o ducea la bucătărie şi o aşeza pe o bancă, lângă vatră. Şi Reine rămânea acolo până seara, scoţând din când în când un chicot de râs pe cât de graţios, pe atât de dureros, cu faţa-i mică aplecată peste vreo cusătură la care lucra cu o expresie absentă. Îşi petrecea astfel zilele, aşezată lângă vatră sau lângă fereastra care da spre grădină, după anotimp, brodând şi cosând cu vârful degetelor ei subţiri, în timp ce Edmée se ocupa de casă, de bucătărie, precum şi de grădina de zarzavat şi de curtea cu păsări.

Sentimentele lui Jousé faţă de fiica lui erau mai tulburi decât cele pe care le avea şi le manifesta cu solemnitate Edmée. El simţea faţă de Reinette-cea-Grasă un obscur amestec de stupoare, de fascinaţie şi de spaimă. Ce se va întâmpla cu colosala lor progenitură, care mânca mai mult decât zece tăietori de lemne laolaltă, fără să pară niciodată sătulă, şi care nu ştia să facă nimic

altceva decât să coasă cu un aer obosit şi visător? Jousé simţea povara bătrâneţii, tot mai grea cu fiecare zi care trecea, şi ştia că în curând nu va mai putea să lucreze în pădurile din jur şi nici să coboare de-a lungul malurilor râului Cure, pentru a însoţi buştenii. Şi atunci cine va mai avea grijă de ei? Niciun bărbat nu va îndrăzni să ia de soţie acest munte de carne albă şi roză şi tânguitoare şi care nu avea drept zestre nimic altceva decât o foame nesăţioasă. Şi de aceea el măcina întruna gânduri negre, fără măcar să-i poată spune ceva lui Edmée, pe care asemenea cuvinte ar fi scandalizat-o, iar povara bătrâneţii se făcea tot mai grea în trupul lui obosit.

AMURGURI

Şi totuşi se găsi un bărbat care o dori pe Reinette-cea-Grasă şi care vru să o ia de soţie: fiul cel mai mare al lui Ambroise Mauperthuis, proprietarul pădurilor Saulches, Jalles şi Failly. Nimeni nu ştia cum Mauperthuis, fiul natural al unei ţărănci din acel loc, reuşise să facă avere şi prin ce tertipuri izbutise să devină stăpân peste pădurile lui Vincent Corvol. Printre oamenii din cătunurile din preajma pădurilor circulau tot felul de vorbe despre această inexplicabilă întâmplare, dar din toate aceste bârfeli emana şi o anumită mândrie, căci rar se întâmpla ca unul dintr-ai lor, un om de pe pământurile de sus, să pună stăpânire pe averea unui om din vale. Oamenii de pe pământurile de sus erau la fel de săraci ca şi solul lor, soclu de granit plin de păduri întunecate, străpuns de izvoare şi heleşteie, presărat cu

câmpuri şi cu pajişti împrejmuite cu garduri vii, şi cu cătunuri pitite între spini şi urzici. Unii trăiau chiar în mijlocul pădurilor, în barăci construite din trunchiuri de copaci acoperite cu argilă amestecată cu muşchi şi cu pai. Şi Ambroise Mauperthuis, în copilărie, trăise printre aceşti oameni ai pădurilor. Era unul dintr-ai lor, şi chiar mai puţin decât atât, căci el nu era decât un bastard, dar viclenia şi asprimea lui făcuseră din el stăpânul lor, proprietarul pădurilor unde îşi găseau de lucru, şi ei îl admirau şi totodată îl urau pentru asta.

Ei îl admirau şi îl urau cu atât mai mult cu cât, devenit bogat, se întorsese să locuiască în cătunul unde se născuse. Ar fi putut să nu se mai întoarcă niciodată la Leu-aux-Chênes, de unde plecase în copilăria lui, ar fi putut să rămână să trăiască la Clamecy, unde stătea de multă vreme, să emigreze din vechea periferie Bethleem, unde trăia printre plutaşi, către centrul vechiului oraş, să-şi cumpere acolo o casă frumoasă, cu ferestre spre stradă şi o grădină mare. Dar nu voia asta. Ferma din Leu-aux-Chênes îi era de ajuns. Şi oamenii se întrebau dacă se întorsese din nostalgie sau ca să se răzbune.

Odinioară, ferma zisă du Pas aparţinuse familiei Mourrault. Mama lui, Jeanne Mauperthuis, era acolo slujnică. Acolo îl născuse, acolo îl crescuse. Foarte curând lucrase în pădurea Jalles printre tăietorii de lemne; ca ajutor al lor. După moartea lui François Mourrault, soţia acestuia, Margot, o concediase pe slujnică. Jeanne Mauperthuis plecase cu fiul ei să lucreze în alte ferme, în sate din valea râului Yonne. Dar băiatul ducea dorul pădurilor. Nu voia să-şi ia o slujbă la o fermă. Nu iubea nici pământul, nici animalele, ci copacii. Fiindcă trebuia să trăiască departe de păduri, lângă râu, deveni plutaş. Astfel regăsea copacii; îi regăsea în vale, dezmembraţi, fără rădăcini, fără ramuri, fără frunze, dar totuşi erau copaci. Un timp lucră chiar pe diferite râuri, în

perioada când buştenii erau încă transportaţi de la Clamecy la Paris. Navigase pe Yonne şi pe Sena, pe imense plute din buşteni, care deveneau de două sau chiar de trei ori mai mari pe măsură ce coborau. Intrase în portul Charenton, cu picioarele goale pe aceste plute uriaşe, ţinând în mână lunga prăjină de plutaş, ca pe o bâtă lungă de cioban. Zile întregi, de la răsăritul şi până la apusul soarelui, trebuise să-şi ajute tovarăşul de muncă să mâne fabuloasa turmă de buşteni între maluri, să o facă să treacă nevătămată printre vârtejuri, strâmtori şi pe sub poduri. Dar nu avusese timp să devină la rându-i un om dedicat acestei meserii; epoca marilor transporturi de buşteni lua sfârşit. Atunci rămase la Clamecy, lângă malurile râului Yonne; trăi în cartierul Bethleem, printre toţi ceilalţi plutaşi. Se căsători aici şi avu trei fii. Ultimul abia dacă avu timp să-şi primească numele de botez, Nicolas, în cinstea sfântului patron al plutaşilor. Fu înmormântat împreună cu mama sa, care muri de fierbinţeală la câteva zile după ce născuse. Ambroise Mauperthuis rămăsese singur cu cei doi fii ai săi Ephraïm şi Marceau, pe atunci în vârstă de paisprezece şi de doisprezece ani. Dar în decursul anului următor, plecase din cartierul mărginaş unde locuia. Părăsise oraşul, valea, râul. Îi părăsise pe oamenii râurilor pentru a se întoarce printre oamenii pădurilor. Urcase iar spre înălţimile pădurilor, către copacii cu trupuri înălţate, acolo, în plin sol granitic. Alesese să se întoarcă să trăiască acolo unde se născuse. Ferme-du-Pas era goală; Margot Mourrault murise de multă vreme, fără descendenţi care să revendice succesiunea casei, care începea să cadă în ruină. El cumpărase această fermă care nu mai avea moştenitori, o reparase, o mărise, construise noi clădiri, grajduri şi hambare, şi achiziţionase teren în jur. Şi se aşezase aici ca un adevărat stăpân.

Sfântul Nicolae, patronul plutaşilor, nu binevoise să-l ocrotească pe ultimul născut al lui

Ambroise Mauperthuis, care îi primise numele, şi nici pe mama care alesese acest nume pentru copil. Sfântul Nicolae îşi întorsese faţa de la Mauperthuis; îi amintise că nu era un om al râurilor. Dar această dizgraţie îl lăsa nepăsător pe Ambroise Mauperthuis, de vreme ce ea era însoţită de o vrajă. În săptămânile de după doliu, ei găsise o altă ocrotire, din partea nu a unui sfânt ci a unui spirit vrăjitoresc al pădurii, întâlnit pe malul apei. El întâlnise frumuseţea şi găsise bogăţia. O fulguraţie de frumuseţe, – scurtă, teribilă. Şi de atunci ceva se altoise pe inima lui, îşi înfipsese aici rădăcinile noduroase şi îl înlănţuise ca o iederă cu mireasmă amară şi persistentă. Întâlnise frumuseţea, – ea avea gustul mâniei. Şi acest gust al mâniei îi bântuia de atunci viaţa.

Nu se recăsătorise. Nu-şi dorea nicidecum asta. Refuzase toate propunerile. Îşi făcuse alegerea: de soţie, de amantă. O alegere pe cât de unică, definitivă şi imperioasă, pe atât de imposibilă. Era o alegere brutală, făcută într-o zi de frumuseţe, de mânie şi de sânge. O alegere i se impusese, şi această alegere era nebunească.

Devenit bogat, nu angajă, ca să-i facă menajul, decât o bătrână. I se spunea Dodine, fiindcă dădea întruna din cap, ca un balansier de orologiu. Întreaga-i grijă matrimonială se îndreptase asupra fiilor lui. Avea intenţia să-l însoare pe fiul său Ephraïm cu Claude, fata lui Corvol. Aştepta ca amândoi să ajungă la vârsta căsătoriei. Şi asta urma să se întâmple peste mai puţin de doi ani. Pentru cel de-al doilea său fiu, Marceau, va alege o soţie care să fie la înălţimea noii lui condiţii.

Dar el ţinea mai ales la căsătoria lui Ephraïm cu Claude Corvol. Ba chiar ţinea la asta mai mult decât la orice. Nu-i ajungea că se îmbogăţise, că-i extorcase lui Vincent Corvol cele trei păduri ale sale.

Voia să-i ia şi fata, să o smulgă din casa ei de pe malurile râului Yonne şi să o închidă aici, în singurătatea pădurilor. Voia să înghită până şi numele de Corvol, să-l înghită în propriul lui nume. Corvol mai avea şi un fiu, Léger, dar atât de pirpiriu şi de bolnav, încât nu era niciun risc ca el să perpetueze numele familiei sale. Se vedea cât de colo că va fi incapabil să procreeze vreun urmaş. De aceea s-a mâniat teribil când Ephraïm i-a anunţat hotărârea lui de a o lua ca soţie nu pe cea care-i era menită de voinţa părintească, ci pe enorma şi indolenta fată de la Ferme-du-Bout. Era mai mult decât un act de nesupunere, era o trădare, un ultragiu. Un furt. Îi era furat numele de Corvol, îi era furată acea pradă pe care o pândea de aproape cinci ani. Se opuse hotărârii lui Ephraïm cu furie, îl ameninţă că îl va dezmoşteni şi îl va renega. Şi totuşi, împotriva voinţei lui, căsătoria se făcu.

Se făcu cu o simplitate şi o rapiditate admirabile. În cătun se cocea pâine de două ori pe lună. Ephraïm se îndrăgosti de Reinette-cea-Grasă în ziua primei coaceri din luna octombrie şi se căsători cu ea a doua zi după cea de a doua coacere din aceeaşi lună.

Se dusese la Ferme-du-Bout pentru că Edmée avea reputaţia că se pricepe la plante medicinale şi la prepararea alifiilor. Seara, în ajun, Marceau se arsese foarte rău la un picior vrând să împingă în vatră un buştean care se rostogolise. Papucul îi luase foc şi flăcările îi arseseră talpa piciorului. De durere nu dormise toată noaptea. Dimineaţa, Dodine îl trimisese pe Ephraïm să caute un leac la Edmée, căci nu voia să plece de la căpătâiul celui rănit. Ephraïm ajunsese foarte devreme la Ferme-du-Bout. Încă nu se făcuse ziuă. Dar fereastra bucătăriei avea reflexe roşii. Edmée tocmai pregătea cuptorul ca să coacă pâinea, pe care o frământase în zori. Când Ephraïm intră în

bucătărie, el fu uimit de căldura de aici şi de lucirile roşcate care unduiau pe ziduri. Edmée tocmai aprinsese grozamă şi aşchiile uscate din vatră. Lemnul trosnea, pârâia, se răsucea, crenguţele treceau de la un roşu-carmin la un galben translucid, apoi se spărgeau în bucăţi minuscule ca nişte cristale de sare roză şi aurie. Edmée, şiroind de sudoare, cu mânecile suflecate până aproape de umeri, trebăluia în faţa cuptorului plin de zgomote. Masa cea mare din bucătărie era acoperită cu coşuri de răchită în care aştepta aluatul. Chiar lângă cuptor se afla Reinette-cea-Grasă, lungită pe o bancă şi cu pieptul uşor înălţat. Faţa ei mică era întoarsă spre foc, privirea aţintită spre flăcări. De fapt privirea ei era mai curând absentă. Ea îşi deschisese larg frumoşii ochi de un albastru pal precum cei ai unei păpuşi de porţelan, iar lumina flăcărilor le dădea transparenţa şi strălucirea lacrimilor. Dar ale unor lacrimi golite de orice emoţie, care nici nu ţâşnesc şi nici nu curg. A unor lacrimi încremenite. Puţină apă de ploaie în scobitura unei stânci. Lacrimi de păpuşă.

Se sculase devreme ca să asiste la coacerea pâinii, ceremonie a gurii care o încânta mai mult decât oricare alta. Acest cuptor roşiatic, trosnitor. fierbinte, se deschidea în fata ochilor ei uluiţi ca o gură magică. O gură pe măsura foamei ei, în care aluatul, băgat aici cu o lopată, începea să se umfle, să trosnească, să capete gust şi consistenţă. Propria ei gură se confunda cu gura roşie a cuptorului şi limba ei, cu lopata pe care urma să fie introdus aluatul. Saliva îi urca precum un val până pe buze. Iar foamea creştea în trupul ei.

Era încă în cămaşă şi nu-şi pieptănase părul, care i se răspândea pe umeri şi pe spate până pe şale, ca o cascadă de un brun-arămiu cu reflexe roşcat-aurii. Părul i se confunda cu lucirile cuptorului, avea aceeaşi mişcare legănată, acelaşi fior îl străbătea, aceeaşi ardere îl lumina. Părea a fi o materie în fuziune, o revărsare de lavă, de bronz

şi de aur. O revărsare de carne amestecată cu pământ, o revărsare de salivă amestecată cu sânge ţâşnind din gura unui animal fabulos. O revărsare de noroi, de sevă şi de soare, curgând din trunchiul unui copac-zeu.

Cuptor şi păr revărsat, – aceeaşi foame striga, se răsucea, vuia. O foame nicidecum legată de o absenţă, ci de o îmbelşugare. O foame în plină sărbătoare şi bucurie. Şi enormul corp al lui Reinette-cea-Grasă îmbrăcată cu o simplă cămaşă de pânză albă, lungită molatic pe bancă, semăna cu aluatul din coşurile de răchită. Un aluat alb şi fraged, umflat sub acţiunea drojdiei de bere. O piele albă şi mătăsoasă, întinsă sub infinita înflorire a cărnii. Şi dintr-odată Ephraïm o văzu pe Reinette-cea-Grasă cum nu o mai văzuse niciodată. Nu o mai văzu pe fata cea grasă de la Ferme-du-Bout ci o strălucitoare divinitate a cărnii şi a dorinţei.

Cuptor şi păr revărsat, aluat şi carne, pâine şi femeie, – totul se întâlnea în ochii lui Ephraïm, în gura lui, totul se amesteca şi striga în trupul lui. Lucirile focului dansau în jurul lui, părul fetei îl lua cu el ca un val uriaş, lemnul trosnea în muşchii lui şi de-a lungul vinelor şi nervilor lui, căldura i se aţâţa în pântece şi şale, şi carnea atât de plină şi de placidă a tinerei femei se ridica întruna în el ca un aluat miraculos. Dar atenţia lui Ephraïm era mai ales reţinută de picioarele lui Reinette-cea-Grasă. Picioarele ei foarte mici şi goale, albe şi fine, care ieşeau din cămaşa cea lungă şi se legănau în gol la capătul băncii. Aceste mici şi graţioase picioare păreau independente de corpul atât de voluminos şi de greoi; lui Ephraïm i se păru chiar că le simte apăsarea uşoară pe pieptul lui, ca şi cum s-ar fi desprins de corp şi ar fi alergat vesele prin aer. Îi loveau pieptul în dreptul inimii şi el îşi simţea inima bătând, înnebunită, în cadenţa loviturilor de călcâi date ritmic de aceste picioruşe libere şi zglobii. Şi era atât de tulburat încât, când

spuse de ce venise, zise că aceste două micuţe picioare îi ardeau inima, în loc să povestească cum fratele său Marceau îşi arsese un picior atingând un buştean în flăcări. În cele din urmă spuse ce i se întâmplase fratelui său. Edmée, care începea să golească şi să cureţe cuptorul care se încinsese atât cât trebuia, neputându-se întrerupe din lucru, o trimise pe Reinette-cea-Grasă să caute în magazie un borcănaş cu petale de bulb de crin macerate în ulei de muşeţel. Şi în timp ce presăra puţină făină pe lopată şi punea aici aluatul dintr-un coş, ea îi spuse lui Ephraïm cum trebuia folosit acel leac. Dar Ephraïm nu o asculta, abia dacă o auzea, nevăzând decât uşoara alunecare pe pământ a picioarelor lui Reinette-cea-Grasă. Mergând, ea se legăna încetişor, o imperceptibilă unduire se propaga în masa corpului ei pe sub cămaşă şi sub imensa revărsare de păr, în timp ce picioarele ei micuţe înaintau parcă pe bâjbâite, în salturi imperceptibile.

Micuţele picioare ale lui Reinette-cea-Grasă nu mai loveau numai în inima lui, ci în şalele, în pântecele lui. Picioarele îl loveau ritmic, îl marcau cu semne invizibile, fulgurante, aşa cum tăietorii de copaci marchează trunchiurile pe care urmează să le doboare. În acea clipă totul în el nu mai cerea decât să cadă cu toată greutatea peste trupul miraculos de îmbelşugat al fetei şi să dea drumul strigătului de dorinţă care zvâcnea în el până la a deveni horcăit de voluptate. Atunci, în timp ce Edmée închidea repede uşa cuptorului în care băgase aluatul, Ephraïm prezentă o a doua cerere. El o ceru pe Reine în căsătorie fără să mai stea pe gânduri. Dorinţa lui atinsese dintr-odată o asemenea profunzime, o asemenea densitate, încât depăşea de mii de ori orice capacitate de gândire. Dorinţa se impusese ca lege, evidenţă şi necesitate. Edmée întoarse spre Ephraïm faţa ei şiroind de sudoare şi roşie de căldură, şi aruncă spre el o privire pătrunzătoare, mai strălucitoare decât gura

cuptorului. Ea îl cântărea din ochi. Oare acest simplu muritor, fie el şi fiul mai mare al bogatului Mauperthuis, era demn să o capete drept soţie pe unica şi minunata ei fiică? Căsătoria era în ordinea lucrurilor, şi Reine avea mai mult de şaptesprezece ani, – dar oare Reine se înscria în obişnuita ordine a lucrurilor, ea, care îşi datora glorioasa venire pe lumea asta harului Preasfintei Maici a Domnului? „Trebuie să ne mai gândim“, spuse ea în cele din urmă, ştergându-şi fruntea de sudoare. În acel moment, Reinette-cea-Grasă reapăru în bucătărie, dansând parcă, cu paşi mici şi ţinând în mână borcănaşul cu alifie din petale de bulb de crin. Ea îl aşeză pe masă şi îşi reluă locul pe bancă, fără să-i mai acorde vreo atenţie vizitatorului, încântată de plăcutul miros al pâinii care se cocea în cuptor. „Trebuie să ne mai gândim, repetă Edmée. Întoarce-te diseară. Jousé o să fie acasă. Trebuie să vorbesc cu el.“

Ephraïm se întoarse la Ferme-du-Pas cu borcănaşul de alifie, pe care i-l dădu lui Dodine. Alifia potoli durerile lui Marceau. Apoi se duse să-l întâlnească pe tatăl său în pădurea Saulches. Târgul care se ţinea de Sărbătoarea Tuturor Sfinţilor la Château-Chinon se apropia, şi Ambroise Mauperthuis îşi cerceta cu de-amănuntul pădurile înainte de a hotărî ce copaci va tăia în timpul iernii, în vederea vânzării. Căci, deşi devenise proprietar, rămăsese tot un tăietor de lemne în adâncul sufletului lui şi nu apela la serviciile nimănui ca să hotărască ce copaci trebuie tăiaţi.

Abia pe drumul de întoarcere, când începea să se facă seară, Ephraïm îi spuse tatălui său ce hotărâre luase. Ambroise îl puse să repete de trei ori, de parcă ar fi vrut să se convingă că nu visează, că Ephraïm vorbeşte serios. Atunci spuse nu. Un nu dat ca o lovitură, ca atunci când loveşti cu securea în trunchiul copacului condamnat.

Un nu care nu admitea nicio replică, nicio discuţie, un nu fără apel. Dar Ephraïm îi spuse că acest refuz nu putea schimba nimic, hotărârea lui era luată şi ea era încă şi mai irevocabilă decât refuzul părintesc. Tatăl trecu la ameninţări: – renegare şi dezmoştenire. Ephraïm ascultă în tăcere, dădu din cap. Ştia cât de zgârcit este tatăl său cu cuvintele, ştia că nu vorbea niciodată în van şi că îşi ţinea orice promisiune, bună sau rea. Tatăl său îl va renega şi dezmoşteni pe data, şi pentru totdeauna. El acceptă acest preţ. „Fă cum vrei, se mulţumi să-i răspundă Ephraïm. Iar eu voi face cum vreau eu. O voi lua de nevastă pe Rose Verselay.“

Până atunci, cei doi bărbaţi merseseră fără întrerupere. Dar în acel moment, Ambroise Mauperthuis se opri. Ephraïm se opri şi el. Ultimele sclipiri ale soarelui începeau să bată în purpuriu îndărătul munţilor, iar pădurile se strângeau într-o masă violacee, ca măruntaiele unei scroafe uriaşe din care avea să ţâşnească noaptea. Cei doi bărbaţi stăteau faţă-n faţă, cu trăsăturile puse în evidenţă de întunericul care urca. În tăcere, tatăl îşi scoase cureaua, o apucă de cataramă, apoi îşi aruncă braţul îndărăt, pentru a da mai multă forţă şi mai mult elan gestului său. Îşi privea fiul drept în ochi. Ephraïm nu se clinti. „Renunţă! strigă Ambroise, reţinându-se să lovească; Corvol va fi nevasta ta! Nu alta, nu alta, mă auzi? – Renunţ, răspunse pe un ton calm Ephraïm; renunţ la tine, la pădurile tale. O voi lua de nevastă pe Rose Verselay.“ Atunci tatăl lovi. Îşi şfichiui fiul în plină faţă cu cureaua. Ephraïm fu lovit de la tâmplă şi până la gât. O bună bucată din faţa lui era rănită. Era însemnat. Era copacul condamnat, fiul renegat. Menit să fie doborât. Dar din voinţa lui, luat de greutatea dorinţei lui, va cădea, va cădea lângă trupul lui Reinette-cea-Grasă. Strânse din fălci şi din pumni de durere, dar nu zise nimic, nu se mişcă. De-a lungul obrazului îi curgea o dâră

de sânge. I se păru că simte din nou căldura cuptorului de copt pâinea de la Ferme-du-Bout. Nu îşi întorsese privirea de la chipul tatălui său, dar acest chip rău, crispat de mânie, se îndepărta de el, se pierdea în umbrele serii, şi din nou senzaţiile lui se contopeau laolaltă. Totul se răsucea şi se umfla în aceeaşi culoare roşiatică – ultimii nori de pe cer, sângele şiroindu-i de-a lungul obrazului, lucirile cuptorului de copt pâinea de la Ferme-du-Bout, părul revărsat al lui Reine. Simţea în acelaşi timp durerea prezentă şi plăcerea făgăduită, foamea şi dorinţa, mânia şi bucuria. Ambroise Mauperthuis îşi lăsă braţul în jos. „Ai făcut-o, tată", spuse cu o voce înăbuşită Ephraïm. Ambroise urlă: „Nu-mi mai spune niciodată tată! Acum nu mai am decât un singur fiu. Un fiu unic, Marceau. Eşti mort ca şi Nicolas. Nu mai exişti. Iar Marceau o s-o ia de nevastă pe Corvol, ţi-o jur! El singur va avea pădurile. Tu n-o să ai nimic! N-ai decât să te duci să crăpi de foame, să te faci cerşetor ca să-ţi poţi hrăni femeia grăsană! De la mine n-o să vezi nicio para chioară!"

Ephraïm începu să se îndepărteze, dar, după câţiva paşi, se opri şi se întoarse spre tatăl lui. „De fapt, întrebă el, cum ai furat pădurile astea? Ce ticăloşie ai făcut?" Era prima oară când Ephraïm făcea aluzie la misterul foarte suspect care înconjura luarea în posesie a pădurilor lui Vincent Corvol de către tatăl său. Ambroise Mauperthuis tresări ca un animal surprins, dar, pe dată, gata de atac. „Şterge-o", răcni el, înălţându-şi din nou braţul în care ţinea cureaua. Ephraïm îi întoarse spatele şi coborî spre cătun pe scurtătura care tăia peste câmpuri.

Ambroise Mauperthuis se întoarse pe drum. Mâinile îi tremurau încă de mânie. Dar ultima întrebare a lui Ephraïm îl chinuia în acel moment mai mult chiar decât hotărârea lui încăpăţânată de a se căsători cu grăsana Verselay. Propriul lui fiu bănuia oare ceva, izbutise să pătrundă întunecatul

secret al averii sale? Nu-l neliniştea faptul că secretul său ar fi putut fi descoperit, dar era gelos cu privire la el aşa cum este gelos un amant pe amanta lui. Nu, era cu neputinţă, nimeni nu i-l putea fura. Acest secret nu aparţinea decât lui Corvol şi lui însuşi, şi Corvol încă mai puţin decât el însuşi nu avea niciun interes să-l dezvăluie, nici măcar prin cea mai mică aluzie. Căci acest secret purta un nume, avea un corp. Un nume care nu mai era pomenit, un corp dispărut. Acest secret se numea Catherine Corvol.

OCHII CEI VERZI

Catherine Corvol. Nevasta lui Vincent Corvol pe care toată lumea, atât în vale, cât şi în cătunele de lângă păduri, o credea plecată. Vincent Corvol pretindea că îl părăsise nevasta, lăsându-l singur cu cei doi copii ai lor, Claude şi Léger, pentru a fugi la Paris la un alt bărbat. Această fugă nu-i mirase pe oameni, care îşi spuseseră totdeauna că Catherine Corvol îl are pe dracu-n ea. În regiune i se cunoşteau mai mulţi amanţi; după dispariţia ei, i se puseră pe seamă încă mulţi alţii. Vincent Corvol deveni atunci obiect de milă, dar şi de batjocură pentru oameni.

Era adevărat că nevasta lui îl părăsise. Ea fugise de acasă într-o dimineaţă de primăvară, înainte de a se face ziuă. Fugise din casa de pe malurile râului Yonne, de viaţa de provincie, şi mai ales de soţul ei, pe care, neputându-l niciodată iubi, ajunsese să-l urască. Era adevărat că abandonase totul, chiar şi pe cei doi copii ai ei cu ochi mari şi cenuşii, ale căror chipuri palide şi

tăcute semănau cu nişte măşti ale tristeţii. Fugise de micul teatru familial unde se juca, la nesfârşit, o unică scenă într-un decor fix: cea a singurătăţii ei între ură, plictiseală şi tristeţe. Fugise de amorţirea simţurilor, de o viaţă adormită, de lenta pietrificare a trupului. Căci era adevărat: îl avea pe dracu-n ea; un drac al dorinţei, al mişcării, al bucuriei. Iar frumuseţea ei avea strălucirea acidă, luminoasă, care trezeşte pofta de viaţă în cei a căror inimă este îndrăgostită de spaţiu şi de viteză.

Fugise, dar deşi alergase foarte repede în acea dimineaţă, ea nu reuşise să se urce în trenul care mergea spre Paris. Soţul ei o ajunsese din urmă în zori, pe drumul spre Clamecy, când ea se grăbea spre gară. Se certaseră, el vrând să o silească să se întoarcă acasă, ea încăpăţânându-se să plece. Corvol o târâse în cele din urmă în afara drumului, până pe malul râului Yonne. Coborâseră pe taluz, se rostogoliseră în mărăcinişul sclipitor de rouă. Se ridicaseră şi se bătuseră din nou; dar fără să strige. Cu cât dura mai mult lupta lor, cu atât deveneau mai tăcuţi. Asta se petrecea puţin mai sus de strâmtoarea Clamecy, în perioada sosirii marelui val de buşteni coborâţi de pe cursurile de apă de pe înălţimile Morvan. Noaptea fusese blândă. Era primăvară şi malurile văii începuseră să se acopere de flori. Ambroise Mauperthuis, care participa la supravegherea bunului mers al acestui transport, dormise sub cerul liber, pe mal, aproape de râul plin de buşteni şi de zgomotul lor. Apa râului aproape că nu se mai vedea, de parcă pe râu nu ar fi curs decât lemn. Trupurile dezmembrate ale stejarilor şi ale fagilor din pădurea Saulches alunecau în vale din sat în sat, ca o imensă şi lentă turmă cenuşie vuind întruna înăbuşit. Era ultimul cântec al copacilor, plânsetul lor întunecat pe firul apei.

Începea să se lumineze de ziuă. Ambroise Mauperthuis se trezise dintr-odată. Ceva ce nu înţelegea îl smulsese din somn. Ceva care semăna

cu o tăcere; o tăcere foarte ciudată, care nu se înălţa din pământ, care nu izvora nici din apă, nici din buşteni, şi nu cobora nici din cer. Zgomotele dimprejur erau tot aceleaşi, dar, juxtapusă pe susurul frunzelor şi al apei, domnea o tăcere uimitoare, care părea că le respinge pe toate în depărtare. O tăcere atât de ascuţită, atât de densă, implacabilă. Şi această tăcere se intensifica întruna. Ambroise Mauperthuis se simţea scăldat într-un fel de sudoare îngheţată. Se ridicase, ascultând acea tăcere care nu venea nici din pământ, nici din cer şi nici din apă. Şi dintr-odată văzuse. Pe celălalt mal, chiar în faţa lui, un bărbat şi o femeie luptau. Din ei, din lupta lor, din ura lor se înălţa acea tăcere, în zorii trandafirii. Ambroise Mauperthuis nu le desluşea feţele; nu zărea decât două siluete înlănţuindu-se şi respingându-se într-un dans pe cât de suplu, pe atât de brusc. Cuplul acesta exista oare cu adevărat sau nu era decât un vis născut din somnul lui Mauperthuis? Un vis fugit din somnul lui şi gonind pe maluri ca o flăcăruie.

Dar tăcerea care iradia din acest cuplu era atât de densă, aproape tangibilă, încât ea nu putea veni dintr-un vis. O asemenea tăcere nu putea veni decât din corpuri făcute din carne şi din sânge.

Şi nu putea anunţa decât moartea. De la bun început, Ambroise Mauperthuis percepu în ea acea stridenţă de o extremă violenţă. Dar înainte de a fi avut timp să strige pentru a rupe această tăcere de moarte, femeia se clătinase şi se prăbuşise. Bărbatul o înjunghiase în piept. Cuplul se dislocase. Şi în acel moment Ambroise Mauperthuis îl recunoscu pe Vincent Corvol, proprietarul pădurilor Saulches, Jalles şi Failly. Însuşi acel Corvol în slujba căruia se afla, supraveghind lemnul tăiat în mii şi mii de buşteni, toţi marcaţi cu semnul distinctiv al proprietarului lor: – un C inclus în conturul desenat al unui clopot. Atunci îl cuprinsese o bucurie fulgurantă,

rea. Se simţise dintr-odată iluminat de acea crimă al cărei martor fusese, ca de o lumină de furtună, incandescentă, crudă. Se ridicase şi strigase numele de Corvol. Strigase acest nume cu o voce puternică, veselă.

Corvol încremenise pe loc. Numele său strigat astfel peste râu îl ţintuise pe mal. Ca şi cum ar fi primit în plin spate ecoul gestului său aducător de moarte, repercutat de întreaga vale. Ca şi cum imensa turmă plutitoare a buştenilor marcaţi cu iniţiala sa începea să strige în cor numele stăpânului său. Ca şi cum numele său se smulgea din tot acest lemn care constituia bogăţia lui. Ca şi cum toţi copacii nu coborâseră de pe înălţimile Morvan decât pentru a-l surprinde în momentul crimei şi a-i denunţa numele în întreaga vale. Numele lui de asasin.

De îndată ce fusese săvârşită, crima se întorcea împotriva lui însuşi; auzind strigătul lui Mauperthuis, Vincent Corvol se simţise denunţat în faţa pământului şi a cerului, în faţa oamenilor, a păsărilor, a copacilor, a lui Dumnezeu, şi mai ales în faţa lui însuşi. Strigătul lui Mauperthuis îi întoarse astfel crima în inimă înainte chiar ca el să capete conştiinţa faptei sale. Şi rămăsese nemişcat, aplecat deasupra corpului lui Catherine, cu mâinile atârnând, pe care sângele curgea şiroaie. Şi în timp ce el rămânea astfel împietrit, Ambroise Mauperthuis traversa râul pe podeţul cel mai apropiat. Ajunsese lângă Corvol. Şi acolo, la doi paşi de el, îi spusese să plece, să se întoarcă acasă, şi că el va face să dispară corpul şi toate urmele crimei. Apoi va veni să-l vadă. Seara, la marginea pădurii din apropierea casei lui Corvol, la ieşirea din oraş. Atunci îi va spune în ce condiţii va tăcea. Corvol ascultase fără să se întoarcă spre acest necunoscut care îi vorbea în spate cu o voce veselă şi totodată dură. Îl ascultase fără să scoată o vorbă şi apoi plecase. Corvol era încă de acum învins. Asculta ca un orb de ordinele date de acest om

ieşit nu se ştie de unde. Din râu, dintre buştenii de fag şi de stejar, precum un geniu obscur al apei şi al pădurii. Un geniu înspăimântător, ivit din însăşi crima pe care o săvârşise. Un geniu crud, nemilos, care nu-i va mai da drumul, care-i stăpânea conştiinţa aşa cum un câine sălbatic îşi ţine prada între fălci. Şi râzând parcă.

Vincent Corvol se îndepărtase cu paşi înceţi, tot fără să se întoarcă, cu umerii adunaţi. Întregul lui trup se chircise, ca şi cum încerca să ocupe cât mai puţin loc cu putinţă. Se urcase pe taluz, cu mâinile atârnând inerte, ca două păsări moarte. Mâinile pe care începea să se usuce sângele ţâşnit din pieptul lui Catherine. Şi sângele acesta i se incrusta sub piele, îi pătrundea în carne până la inimă. Sângele acesta îi făcea greaţă. Ambroise Mauperthuis se uita la el cum pleacă. Observase că silueta lui Corvol, care era un bărbat mai curând înalt şi puternic, se schimbase; dintr-odată îi păruse chircit, slab. Şi Mauperthuis se gândise: „Nu-i decât începutul! O să te subţiez aşa cum este subţiată o ramură pe care o cureţi şi care devine o rămurică! O să te răsucesc, o să te sparg ca pe o biată bucată de lemn!“ Şi mai adăugase, cu o ură veselă: „De acum înainte, eu sunt stăpânul!“ Apoi se întorsese către femeia care zăcea în iarbă. Avea ochii larg deschişi. Erau de un verde intens, luminos, stropit cu punctişoare aurii. Verdele acela care nu le place ţăranilor şi tăietorilor de copaci, care le suspectează pe femeile ce au ochi de această culoare că întreţin legături oculte cu întunecate spirite vrăjitoreşti şi că sunt înzestrate cu puterea fatală de a face farmece. Mai existau încă bătrâni care îşi făceau repede cruce dacă, din greşeală, îşi încrucişaseră privirea cu cea a unei femei cu ochii verzi. Ochi de culoarea animalului fabulos care luceşte în apa râurilor. Un verde de culoarea şarpelui Vouivre.

Pleoapele ei erau uşor oblice, parcă trase spre tâmple. Nasul ei era foarte subţire şi drept; o linie

pură, subliniată de aspectul uşor oblic al pleoapelor şi de arcul ascuţit al sprâncenelor. Gura ei era mare, magnifică, de culoarea argilei. Ambroise Mauperthuis auzise adeseori vorbindu-se de frumuseţea lui Catherine Corvol, dar nu bănuia cât de vie era această frumuseţe, gravă şi totodată senzuală.

Cât de ciudată era această frumuseţe. O frumuseţe care surprinde şi tulbură, care provoacă nu atât admiraţia, cât dorinţa şi patima. O frumuseţe care pune stăpânire pe tine ca un strigăt înăbuşit, ca un cântec răguşit, un gust acid. O frumuseţe pe care moartea nu o alterase şi nu o îngheţase încă. Acea moarte violentă care pusese stăpânire pe Catherine chiar atunci dădea chipului ei o expresie încă şi mai intensă, un aer de francheţe totală şi insolentă. Atunci toată bucuria agresivă care se stârnise în inima lui Ambroise Mauperthuis se întunecase dintr-odată, şi el fusese din nou cuprins doar de mânie. O mânie sumbră, rece, împotriva lui Vincent Corvol, care îndrăznise să elimine din lume o asemenea frumuseţe. Şi, pe când îngenunchea lângă corp ca să-l poarte mai departe de mal, spre a-l îngropa într-o pădurice, se prăbuşise lângă acel trup de femeie şi îşi simţise capul lipit de gâtul ei. Timp de o clipă ţinuse în braţele lui acel trup de o frumuseţe cu atât mai tulburătoare cu cât moartea pusese chiar atunci stăpânire pe el. Voise să-i răpească morţii această frumuseţe, cu toată forţa unei dorinţe brusc lovite de deznădejde. Iar vuietul buştenilor care călătoreau pe firul apei căpătase în acel moment o nouă sonoritate, teribilă prin gravitatea şi puterea ei: ca şi cum toate clopotele grosolan gravate pe buşteni ar fi început să sune în râu şi, ca şi cum toate sunau la unison, puse în mişcare de litera C, pe care fiecare o includea.

C precum Corvol, C precum Catherine, C precum crimă. C, inima lui Catherine Corvol bătea puternic în apă, bătea în lemnul tuturor copacilor.

C, inima lui Catherine bătea o ultimă oară pe acest pământ, bătea o ultimă şi prodigioasă oară pe pieptul unui bărbat. Căci Ambroise Mauperthuis simţea cu pieptul cum bate inima femeii, simţea bătăile acestei inimi până înăuntrul propriei lui inimi. În acele clipe intră nebunia în inima lui Ambroise Mauperthuis. Nebunia îl înşfăcase, – pentru că nu putuse fi amantul acestei femei, oferită lui totuşi.

În rană sângele era încă umed. Linsese acel sânge aşa cum un animal îşi linge o rană de pe trup. Nu mai deosebea trupul lui Catherine de trupul său. Frumuseţea lui Catherine moartă era rană pentru el. El lingea un sânge care curgea atât din ea, cât şi din el, care era atât de moarte, cât şi de viaţă. Lingea sângele frumuseţii şi al dorinţei. Lingea sângele mâniei. Îşi înfunda capul în scobitura umărului ei, mâinile în părul ei. Un păr blond, care încă mai păstra căldura şi mirosul vieţii. Îi săruta tâmplele, pleoapele, îi muşca buzele întredeschise.

Apoi ridicase încetişor corpul lui Catherine şi îl aşezase lângă tufişuri; acolo săpase pământul cu o piatră şi îngropase corpul cât mai adânc, sub mărăcini şi scaieţi. Înainte de a o îngropa pe Catherine sub pământ şi pietre, îi strecurase sub ceafă un buştean luat din râu şi îi pusese cuţitul lui Corvol pe piept, aşa cum pui o cruce în mâinile unui mort, pentru ca să nu intre în moarte ca un păgân, aşa cum pui un ban în palmele sale, pentru ca sufletul celui mort să-şi poată plăti dreptul de a trece dincolo. Căci totul se plăteşte, şi Ambroise Mauperthuis nu făcea nicio diferenţă între această lume şi cealaltă. El voia ca moarta să-şi poată acuza soţul asasin în faţa forţelor de dincolo şi ca el să fixeze un preţ cât mai ridicat pentru răzbunarea sa, preţ pe care Corvol va trebui să-l plătească.

Înainte de a se fi luminat de-a binelea de ziuă, ştersese toate urmele crimei. Toate urmele pe care le pot vedea cei vii, dar nu şi cele pe care le vede privirea implacabilă a celor care domnesc în invizibil. Catherine moartă, culcată sub pământ şi pietre, strângea în mâini cuţitul pe care soţul ei i-l implântase în piept, iar de asta vor lua cunoştinţă rădăcinile copacilor, şi noroiul, şi animalele care trăiesc sub pământ şi în apa râului. Oamenii puteau să ignore această crimă, dar pământul o va şti. Din vale şi până în pădurile cele mai înalte pământul trebuia să ştie, şi să se răzbune pe Corvol, hoţul de frumuseţe.

În locul unde Catherine căzuse şi unde se răspândise sângele, el aprinsese un foc de crenguţe şi de mărăcini. Iarba şi sângele deveniseră o cenuşă pe care vântul dimineţii o răspândea pe maluri. Nimeni nu ar fi putut bănui ce se întâmplase în acel loc cu o oră mai devreme. Şi nimeni nu va şti. Era un secret ştiut doar de Corvol şi de el însuşi, numai de ei doi. Un secret care nu-l speria, ca pe Corvol, dar pe care îl păzea cu străşnicie. Ştia chiar mai multe decât Corvol, căci era singurul care cunoştea locul unde era îngropată Catherine. Şi, mai ales, era singurul care cunoştea gustul sângelui lui Catherine. Era singurul care îşi pusese capul pe pieptul lui Catherine, şi buzele pe gâtul ei şi pe gura ei, ultimul care-i mângâiase părul şi îi respirase mirosul pielii.

Dar el însuşi ignora ceva, ceva care nu avea să-i mai dea pace: el nu ştia că era ultimul care se îndrăgostise la nebunie de Catherine Corvol. O văzuse culcată în iarba de pe mal, cu faţa întoarsă spre cer, cu ochii migdalaţi de un verde încă atât de luminos, deschişi spre imensitatea roz a zorilor, cu gura uşor întredeschisă pe care întârzia încă strălucirea acelei nemaiauzite tăceri care precedase crima, şi pieptul crestat ca o a doua gură din care curgea sângele acelei tăceri nebuneşti – şi această imagine va rămâne pentru totdeauna gravată în el.

O imagine vivace şi sonoră pentru totdeauna, – un sunet venit din mii de clopote de lemn. O imagine obsedantă, strigând la nesfârşit şi fără măsură o frumuseţe în exces. În exces de violentă, de dorinţă, de durere şi de viaţă. O frumuseţe lovită în plin în elanul ei, zdrobită în revolta ei, smulsă din corpul ei.

Şi tocmai asta văzuse Ambroise Mauperthuis, – această smulgere a frumuseţii de pe chipul care o făurise, care o cucerise de-a lungul zilelor, de-a lungul anilor, care o înălţase dintre măruntaiele corpului rebel şi plin de dorinţă. Această smulgere a frumuseţii din propria-i carne ca o mască de foc verde. Iată ce văzuse: această imponderabilă fulguraţie a chipului basculând în necunoscutul morţii, această ultimă tresărire a frumuseţii în clipa când alunecă în misterul dispariţiei. Iată tot ceea ce văzuse: frumuseţea lui Catherine Corvol surprinsă de moarte. Iată ceea ce de atunci vedea întruna, zi şi noapte. Noaptea mai ales. Din dimineaţa întâlnirii sale cu frumuseţea lui Catherine, moartă, îşi petrecea fiecare noapte culcat pe spate în pat, nemişcat, cu ceafa pusă pe un buştean care semăna cu cel pe care-l pusese sub gâtul lui Catherine înainte de a o înmormânta. Dar această bucată de stejar pe care o luase din râu în acea dimineaţă purta două semne: cel al lui Corvol şi propriul lui semn, pe care-l adăugase. Când devenise proprietarul pădurilor care îi aparţinuseră odinioară lui Corvol, pusese să i se facă un ciocan cu semnul său, un M inclus într-un soare.

Când în seara aceleiaşi zile îl întâlnise pe Vincent Corvol în locul pe care i-l fixase, el îi vorbise pe un ton încă mai aspru decât dimineaţa pe mal. Un ton de o asprime lipsită de cea mai mică veselie. Căci între timp chipul lui Catherine pusese stăpânire pe el, frumuseţea lui Catherine moartă îi fusese revelată ca un secret prodigios, teribil, sacru. Şi chiar în aceeaşi clipă distrus. Şi această distrugere cerea o răzbunare pe măsură.

Ura lui Catherine faţă de soţul ei, mânia ei mută, lupta ei pe viaţă şi pe moarte intraseră în el, urcaseră până în inima lui. De acum înainte nu mai era vorba ca el, salahorul, bastardul, plutaşul din colcăitorul cartier Bethleem să nu piardă şansa unei revanşe împotriva unui om bogat, în serviciul căruia muncea de pe o lună pe alta pentru a supravieţui, ci era vorba de a duce la împlinire o răzbunare mult mai gravă. Sângele lui Catherine se amestecase cu al său, în vinele lui circula un strigăt înăbuşit, un tenace ţipăt de răzbunare. Sângele lui Catherine, devenit negru în iarba de pe mal. Devenit neagră incantaţie în inima lui Ambroise Mauperthuis.

Atunci îi declarase lui Vincent Corvol că nu va trece sub tăcere ceea ce ştia decât cu două condiţii: peste un an, Corvol să-i doneze în faţa unui notar cele trei păduri ale lui de pe înălţimi, Saulches, Jalles şi Failly, şi să i-o dea pe fiica lui Claude pentru fiul lui mai mare, de îndată ce ea va avea optsprezece ani. Această a doua exigenţă nu i se impusese minţii sale decât după ce descoperise frumuseţea lui Catherine. Cerând-o pe Claude, voia ceva din corpul lui Catherine, voia să pună stăpânire, prin mijlocirea fiului lui mai mare, pe o femeie născută din carnea lui Catherine. Voia să amestece sângele, carnea lor, prin mijlocirea copiilor lor. Acesta era preţul tăcerii lui; nu cerea şi nu va cere nimic altceva, dar dacă Corvol nu-şi respecta aceste două promisiuni, îl va denunţa pe dată. Avea dovezi şi numai el ştia unde se găseşte corpul. Corvol acceptase totul. Şi îşi ţinuse prima din cele două promisiuni; la mai puţin de un an după aceea, îşi donase pădurile. Surpriza provocată de această faptă nesăbuită, pe care nimeni nu o înţelegea, fusese totuşi temperată de ideea că, după ce îi fugise nevasta, „bietul Corvol nu mai era acelaşi“. Oamenii spuneau că, fugind, Catherine Corvol luase probabil în valiză o parte din mintea soţului ei. El nu mai ieşea, nu mai râdea şi nici

chiar nu mai surâdea vreodată, nu mai primea pe nimeni. Trăia închis în casa lui de pe malurile râului Yonne, cu cei doi copii ai săi, încă şi mai palizi şi mai trişti. Dar el nu mai vorbea nici măcar cu copiii lui. Bântuia prin casă ca o umbră înfrigurată, sau rămânea închis toată ziua în biroul său. Şi aici îşi contempla ore întregi mâinile puse pe masă – cu stupoare şi spaimă.

Oamenii nu greşeau cu totul când pretindeau că, plecând, soţia lui îi răpise o parte din minte; dar ea făcuse un lucru încă şi mai rău, – căzând sub lovitura de cuţit pe care i-o dăduse, ea îl făcuse să piardă şi puţina minte care îi mai rămăsese. Şi strigătul lui Mauperthuis clamându-i numele peste râu îi împietrise mintea răsturnată. Mauperthuis nu înţelesese însă – Corvol acceptase fără să discute preţul tăcerii sale nu de teama de a fi denunţat, ci pentru a-şi aplica de la bun început o pedeapsă pe măsura crimei sale. Propria lui crimă îl îngrozea în asemenea măsură, încât nicio închisoare nu i-ar fi fost de-ajuns. Dar acest tăietor de copaci cu chipul frust, încăpăţânat, cu ochi răi, cu vocea aspră, ieşit din râu ca un spirit răufăcător, negru geniu al pădurilor, – această brută semăna cu crima sa. Corvol vedea în Mauperthuis spiritul întruchipat al crimei sale venind la nesfârşit să-l chinuiască, şi nu să-l judece. Or, el avea nevoie să fie chinuit, umilit, despuiat de bunuri, dar nu judecat. Nimeni nu l-ar fi putut judeca mai aspru decât o făcea el însuşi. El nu mai ţinea de legea oamenilor, el se rostogolise dintr-odată mult dincoace de justiţia lor. El nu mai ţinea decât de o lege obscură, mult mai crudă şi mai nebunească, şi care îi pedepsea inima şi sufletul întruna şi i le scormonea ca pe o grămadă de jăratic ce arde în veci. Mauperthuis întruchipa această lege, această nebunie de ispăşire, şi Corvol i se supunea.

NUNTA DIN OCTOMBRIE

Ajuns la cătun, Ephraïm se opri la Ferme-du-Bout. În bucătărie îi găsi pe Edmée şi Jousé aşezaţi la masă. Reinette-cea-Grasă moţăia pe bancă lângă vatră. Era învelită într-un mare şal cu flori; părul îi era strâns într-un coc. Când Edmée şi Jousé îl văzură intrând pe Ephraïm, cu toată partea stângă a feţei lovită până la sânge, se ridicară. Pierdută în visările ei, Reinette-cea-Grasă nu remarcase venirea lui Ephraïm; ea contempla focul cu un aer absent. „Iată-mă, spuse Ephraïm. I-am vorbit tatei şi iată răspunsul lui“. Îşi duse mâna la faţă. Apoi continuă: „Vin să vă cer mâna fetei voastre Reine. Dar nu mai am nimic. Nici chiar un acoperiş. Tata m-a izgonit de acasă.“ Jousé se apropie de el şi îl apucă de braţ.„Aşază-te să bem ceva. Edmée! Adu pahare, şi rachiu. Trebuie să sărbătorim venirea ta, băiete! Şi să ne ocupăm de obrazul tău. Mauperthuis a dat, nu s-a-ncurcat! Edmée! Pune-i nişte comprese, îngrijeşte-l cum ştii tu...“ Bătrânul Jousé se învârtea ca un titirez, bucuros de sosirea acestui ginere nesperat şi totodată tulburat de lovitura pe care acesta o primise. Când Edmée îi spusese că Ephraïm Mauperthuis venise de dimineaţă să-i ceară mâna fetei lor, căzuse pe bancă şi, timp de aproape o oră, rămăsese acolo dându-şi cu pumnii în genunchi şi repetând, cu un surâs nespus de fericit pe faţă: „Aşa deci!... Aşa deci!...“ Găsea aşadar un bărbat, şi nu un oarecare, dispus să o ia în grijă pe fata lor. Bucuria parcă îl prostise. „Aşa deci, aşa deci!...". Îi venea să danseze. Bineînţeles că-şi dădea consimţământul. Dar Edmée rămânea mai rezervată şi nu manifestase nici bucurie şi nici mândrie. Onoarea,

după ea, era de partea celui căruia îşi dădea fata. Ea ezita şi toată ziua mormăise: „Trebuie să chibzuim bine!“, fără să ştie de fapt la ce trebuie să chibzuiască. Reinette-cea-Grasă în schimb nu fusese deloc tulburată de aceasta veste. În ea dormea orice sentiment; nu era loc în inima şi în gândurile ei decât pentru foame. Căsătoria, iubirea, dorinţa: nimic din toate acestea nu avea vreun sens pentru ea.

Până la întoarcerea lui Ephraïm, Edmée rămăsese nehotărâtă, dar când îl văzu intrând seara, cu faţa tumefiată, consimţi. Această rană pe care bătrânul Mauperthuis i-o făcuse fiului lui, pe care îl şi renega şi dezmoştenea, era în ochii ei un semn sacru care arăta că Ephraïm este demn de fata ei. Dacă ar fi venit să-şi facă cererea în haine de duminică, după cum era obiceiul, curat şi ţeapăn, ea nu l-ar fi considerat la înălţimea situaţiei. Fata ei miraculoasă depăşea orice obicei. Dar, astfel rănit şi izgonit, Ephraïm i se păru înnobilat, şi chiar sanctificat. Ca şi cum acum Ephraïm cel orfan, cel sărac, cel lipsit de un acoperiş se afla doar sub protecţia Madonei. Jousé nu dădu îndărăt aflând că Ephraïm fusese dezmoştenit; îi părea rău, desigur, dar el îl cunoştea bine pe Ephraïm, îl ştia puternic şi foarte muncitor. Asta era de ajuns. Şi apoi ei fuseseră totdeauna săraci şi de ce nu ar fi rămas tot aşa? Se vor înghesui puţin în fermă, ca să-i facă un loc noului venit. Important era să vină un bărbat mai tânăr în familie.

Edmée o trimise încă o dată pe Reinette-cea-Grasă în magazie, apoi pregăti comprese cu zer amestecat cu plante şi le puse pe tâmpla şi pe obrazul lui Ephraïm. În timpul ăsta cei doi bărbaţi beau, aşezaţi faţă-n faţă la masă, în faţa marii damigene de lut ars în care Jousé îşi ţinea rachiul de prune. Apoi Jousé îi spuse fetei sale să se aşeze lângă ei. Ea veni, supusă, şi se aşeză lângă tatăl ei. Ephraïm o întrebă dacă acceptă să se mărite cu el.

Ea îşi înălţă în sfârşit ochii de un albastru transparent către el, schiţă un surâs şi se mulţumi să dea uşor din cap.

Ephraïm rămase la Ferme-du-Bout. Până în ziua nunţii a dormit în hambar. Ambroise Mauperthuis nu veni la familia Verselay, nici măcar pentru a-i ameninţa şi a-i înjura. Când trecea prin faţa casei lor, se întorcea şi scuipa în direcţia pragului, pentru a-şi arăta dezgustul, apoi îşi vedea de drum. Când îşi întâlnea fiul pe drum sau în pădure, nu-l saluta nici măcar aşa cum saluţi un străin, printr-un semn scurt şi rezervat, plin de neîncredere. Nu-l saluta deloc, ca şi cum Ephraïm nu ar mai fi existat sau ar fi devenit invizibil pentru el. Iar când oamenii încercau să-i vorbească despre fiul său şi să-i dea sfaturi să accepte căsătoria, el îi privea cu un aer surprins şi le răspundea pe un ton sec: „Despre cine-mi vorbiţi? Despre ce? Eu n-am decât un fiu, pe Marceau. Pe Ephraïm ăsta de care îmi tot spuneţi nici nu-l cunosc şi poveştile voastre nu mă interesează.” Edmée, pe care mânia îngheţată a lui Ambroise Mauperthuis o îndurera în sufletul ei devotat Fecioarei Maria, spăla în fiecare seară faţa rănită a lui Ephraïm cu o cârpă umezită cu apă de zăpadă de la 1 mai, pentru ca această rană să nu-şi înfigă rădăcinile până în inima lui de fiu umilit, stârnind aici răul şi gustul răzbunării. Ea îi spăla suferinţa, vizibilă şi invizibilă, în lacrimile Preamilostivei Maici a Domnului.

Ambroise Mauperthuis îl lăsă totuşi pe Ephraïm să muncească în pădurile lui; îl angajă ca pe oricare alt tăietor de copaci. Dar îi supraveghea munca mai mult decât pe a oricărui altuia şi îl punea la treburile cele mai grele. Făcea un sclav din cel care ar fi trebuit să fie moştenitorul său.

Căsătoria avu loc înainte de sfârşitul lunii, cu puţin timp înainte de Sărbătoarea Tuturor Sfinţilor. Jousé, Edmée, Reine şi Ephraïm porniră în zori

într-o căruţă trasă de un măgăruş şi coborâtă spre sat. Edmée croise o rochie albă din cearşafuri pentru a o înveşmânta pe monumentala sa fiică şi îi înnodase o panglică albastră în jurul gâtului. Albastră ca mantia Madonei. Nimeni din cătun nu-i însoţi, căci toţi se temeau de mânia lui Ambroise Mauperthuis. Dar toţi priveau dindărătul perdelelor căruţa care trecea. Numai Dodine mersese până la ieşirea din cătun, ca să-l îmbrăţişeze pe Ephraïm şi să-i dea câţiva bănuţi din economiile ei. Când se întoarseră, începea să se facă noapte. Au străbătut din nou cătunul pustiu. Dar din nou oamenii îi pândeau dindărătul ferestrelor. Prin ceaţa şi burniţa nopţii, nu zăriră însă decât măgăruşul care răsufla din greu trăgând căruţa, în timp ce copitele lui se luptau cu noroiul şi siluetele vagi ale celor din căruţă. Trei siluete negre, îngrămădite în faţă, şi ampla siluetă albă a miresei legănându-se în spate precum o colosală divinitate a zăpezii venite să anunţe sosirea iernii. În tăcerea întreruptă doar de căderea burniţei, nu auziră decât uşorul clinchet al clopoţeilor de la gâtul măgăruşului. Un clinchet frumos ca un râs de copil puţin trist semănând cu râsul lui Reinette-cea-Grasă. Poate, de altfel, râsul ei ciudat chiar se amesteca din când în când cu clinchetul clopoţeilor de la gâtul bătrânului măgăruş.

Căsătoria se făcuse, totul era în bună regulă, Ephraïm era în bună regulă faţă de tatăl său – legalizase motivul mâniei acestuia. O făcuse ireversibilă.

Se instală deci definitiv la Ferme-du-Bout. Ambroise Mauperthuis voise ca prin el, fiul cel mai mare, numele de Corvol să fie ca şi îngropat, voise ca propriul său nume să fie stăpân. Ephraïm îi dăduse numele său lui Reinette şi îl împărţea cu ea; el purta de acum înainte un nume golit de putere şi de bogăţie. Îşi legase numele cu cel al familiei Verselay, se uşurase de greutatea numelui său amestecându-l cu dulceaţa numelui de

Verselay. Pentru Reine, pierduse totul, titlul său de fiu, drepturile sale asupra celor trei păduri, frumoasa Ferme-du-Pas cu marea sa curte, cu hambarele şi grajdurile sale. Abia ieşit din mizerie, era din nou aruncat în ea. Dar el nu regreta nimic din toate astea. Lângă Reine găsise liniştea, fericirea, şi asta însemna mult mai mult decât toate aceste păduri, lângă ea găsise un loc mult mai vast decât Ferme-du-Pas. Era un pământ liber, fără limite şi fără umbre, fără obscură trecere de drepturi de proprietate; un pământ moale, profund, în care îi plăcea să se culce, să se ascundă, să viseze. Era un dulce palat de carne cu pielea albă şi roz, în care în fiecare noapte se cufunda până la uitare. Uitarea oboselii sale, a mizeriei, a singurătăţii sale din timpul zilei. Mai ales uitarea acelei uri înăbuşite împotriva tatălui lui, care îi chinuise atât de mult inima. Şi această ură nu data numai din seara când tatăl tui îl renegase, blestemase şi-i lovise obrazul cu cureaua. Această ură era mai veche. Ea era dintotdeauna. Căci totdeauna acest tată fusese brutal, autoritar, cu inima aspră şi plină de orgoliu, cu inima mânioasă. O inimă atât de chircită încât moartea prematură a soţiei sale nici măcar nu-l atinsese. Şi indiferenţa tatălui său faţă de moartea mamei sale nu-i fusese iertată de către Ephraïm. Dar acesta simţea ceva rău fată de tatăl său mai ales de când Ambroise se îmbogăţise într-un mod suspect. Sentimentul acesta era plin de îndoieli şi de dezgust. Niciodată tatăl său nu explicase motivele acestui dar de neînţeles făcut lui de către Corvol, niciodată nu răspunsese întrebărilor ce i se puneau în această privinţă. „Aşa stau lucrurile şi basta. Totul e în ordine. Corvol şi cu mine am fost la notar. Eu sunt acum proprietarul pădurilor.“ Iată ce le răspundea pe un ton posac celor care îndrăzneau să-l întrebe, chiar şi dacă aceştia erau propriii lui fii. Şi dacă cineva insista, avea o izbucnire de mânie. Ephraïm presimţea că motivele trecute sub tăcere de către

tatăl său cu atâta îndărătnicie nu puteau fi decât dubioase, ba chiar josnice, sau teribile. Această îndoială nu-l părăsise niciodată, şi de la început simţise în adâncul sufletului un fel de greaţă dureroasă. Nu o cunoştea pe fata lui Vincent Corvol, Claude, pe care tatăl lui jurase că-l va sili să o ia de nevastă. Poate că era încântătoare, poate că era bună. Dar n-ar fi putut-o iubi. Oricât de frumoasă ar fi fost, prin simpla ei prezenţă ar fi întreţinut şi chiar ar fi agravat în el acea durere şi acel dezgust. Dimpotrivă, lângă Reinette-cea-Grasă el găsea uitarea. Uitarea a toate. Se simţea uşurat de povara îndoielilor, spălat de greaţa lui, eliberat de ură. Corp şi păr, carne şi piele, – Reinette-cea-Grasă era pentru el un palat, un pământ al bucuriei, o pădure a uitării în adâncul căreia înainta, se pierdea ca într-o orbire a tuturor simţurilor. Ca şi cum foamea continuă care bântuia trupul lui Reinette-cea-Grasă ar fi croit în propria-i carne labirinturi fierbinţi în care dorinţa se adâncea la nesfârşit. Foamea şi dorinţa se confundau pentru el într-una şi aceeaşi ardere, într-una şi aceeaşi răsucire.

Dar pentru Reinette-cea-Grasă foamea şi dorinţa nu se confundau, ci luptau între ele. Căci în ea se dădea o luptă. O luptă tăcută, invizibilă, dar aspră. Ca şi cum foamea ar fi voit să domnească singură în acest corp enorm pe care pusese stăpânire şi să sape aici un gol tot mai viu, tot mai intens, pentru a instaura un pur spaţiu interior în care să desfăşoare o absolută virginitate. Şi asta în aşteptarea unui alt asalt decât cel care urcă din dorinţa pentru un corp de bărbat, dintr-o altă orbire decât cea a cărnii şi a sângelui. Această foame nesăţioasă care o rodea pe Reinette-cea-Grasă nu era într-adevăr nimic altceva decât o aşteptare. O aşteptare făcută din carne, incrustată în adâncul măruntaielor. Iar această aşteptare nu cerea un corp de bărbat, ci un cu totul alt corp, – o iluminare albă. Atunci Reinette-cea-Grasă fu şi mai chinuită

în palatul ei de carne şi veşnica ei stare de somnolenţă deveni stare de vis. Începea, deşi încă foarte vag, să se trezească la acea aşteptare nedefinită care îi hărţuia trupul şi sufletul, fără de măsură.

Şi această aşteptare era atât de nedefinită încât ea era menită să continue încă multă vreme astfel, să rătăcească din întârziere în întârziere între corpuri care, oricât de numeroase au devenit în jurul ei, nu-i puteau fi de ajuns, dându-i în sfârşit pacea. Căci Reinette-cea-Grasă avea să nască nouă copii. Fecunditatea trupului ei în exces era menită să prolifereze în afara cărnii ei. Fiecare dintre prenumele cu care mama ei o împovărase primi în decursul timpului un trup. Marele trup de bărbat care cădea în fiecare noapte peste ea pentru a căuta uitarea, pentru a se descărca de oboseală, de mizerie şi chin, de mânia lui mută, trezi în ea o nouă fertilitate.

În anul care urmă după căsătorie, Reinette-cea-Grasă aduse pe lume un fiu. El se născu la 15 august, la primul ceas al zilei. Şi tot la 15 august îi născu şi pe ceilalţi fii, ca şi cum din an în an aceeaşi zi îşi urma cursul. Erau diferite doar orele naşterilor. Fiul cel mai mare se născu în zorii unui 15 august, al cincilea fiu, la amiaza unui 15 august, ultimul, într-o noapte de 15 august. Cei nouă fii ai lui Reinette-cea-Grasă şi ai lui Ephraïm marcau orele unei zile unice ca un cadran al Sfintei Marii. Erau fiii Dimineţii, fiul Amiezii şi fiii Nopţii. Fiecare purta numele de Maria lângă prenumele său, în cinstea Fecioarei căreia Edmée îi consacrase fiica ei miraculoasă. Şi, de altfel, după Edmée, toţi aceşti fii, născuţi în ziua care slăvea glorioasa înălţare la Ceruri a Imaculatei Maici a lui Dumnezeu, nu erau decât răspunsul milostiv repetat de Fecioară ca un ecou la nenumăratele Ave Maria pe care ea i le adresase. Şi când se născu ultimul fiu al lui Reine, într-o noapte de 15

august, iar Edmée văzu că are o diformitate, ea nu fu cuprinsă de durere, ci, dimpotrivă, se bucură, căci nu văzu în asta o dizgraţie, ci o ultimă manifestare a misterului sacru în care ea trăise întruna. Copilul avea o gură-de-iepure. Şi după asta Edmée înţelese, de asemenea, că va fi ultimul, că după el Reine nu va mai naşte. Căci această buză-de-iepure era un semn gravat pe gura copilului de către Îngerul misterului în momentul naşterii sale, ca să nu vorbească despre taina care-i fusese revelată în pântecele mamei sale, – lui, celui mai mic, ultimului născut. Despre taina care dintotdeauna sălăşluia în pântecele mamei sale, taina foamei ei.

Căci foamea era mereu prezentă în Reinette-cea-Grasă, prezentă şi chinuitoare. Nici trupul lui Ephraïm şi nici trupurile celor nouă fii pe care-i purtase în pântec, aduse pe lume şi crescute, nu izbutiră să-i potolească foamea, să-i liniştească aşteptarea. Dar de-a lungul tuturor acestor ani ritmaţi de naşteri, starea de visare în care intrase de când se căsătorise se desprinse dintr-o torpoare în care dormitase în timpul adolescenţei şi tinereţii sale, tinzând treptat către mai multă claritate. Încetişor, Reinette-cea-Grasă ajungea la propria-i conştiinţă, treptat se lumina visul nedesluşit din ea. Şi uimitoarea greutate a trupului i se părea o povară mai mică. Învăţa să se pună pe treabă, să fie activă, deşi încă o făcea cu o imensă încetineală şi cu infinite precauţii. Ea învăţa să-şi trăiască starea de vis ca o somnambulă, deplasându-se în spaţiu cu gesturi lente, uşor nesigure şi care uneori păreau dureroase, şi nu ca odinioară, când îşi petrecea întreaga zi nemişcată, întinsă pe banca de lângă vatră. Dar seara, după cină, care niciodată nu-i potolea foamea, ei tot îi mai plăcea să se lungească un moment pe banca de lângă vatră şi să contemple albastrul flăcărilor. Căci era mereu cercetată de acel vis încă nedesluşit care izvora din foamea ei, de acea aşteptare nedefinită care-i

tremura în inimă. Şi ochii ei cu blândă privire absentă, mereu uşor melancolică, deveneau de un albastru translucid, ca flăcările.

Tot în decursul acestor ani, Jousé dispăru cu totul, după o viaţă întreagă în care se supusese unui asemenea exerciţiu. Nu aşteptă să i se nască toţi nepoţii. Muri înainte de naşterea celui de al treilea fiu al lui Reinette-cea-Grasă. Într-o seară se culcă şi când închise ochii ca să doarmă, ştiu că nu-i va mai deschide niciodată. Şi această certitudine că în noaptea aceea va aluneca nu în somn, ci în moarte, nu-l nelinişti nicidecum. Nici nu-l tulbură măcar. „Am trăit destul, îşi spuse, mi-am trăit viaţa. Am avut partea mea în această lume. Şi apoi fata mi-e măritată, şi copiii cresc, şi unul e pe cale să se nască! Are cine mă înlocui. Da, are cine, pe Ephraïm şi pe fiii lui te poţi bizui. Şi suntem săraci, şi nu prea e loc pe-aici. Chiar aşa, trebuie să las un loc liber.“ Se întorsese atunci spre Edmée, care era culcată lângă el. Totuşi, îi fusese tovarăşă de viaţă timp de aproape jumătate de secol. Îi datora o ultimă privire înainte de a închide ochii pentru totdeauna. Apoi se întorsese cu faţa spre zid, căci anumite lucruri impun pudoarea. Şi pentru Jousé moartea era unul dintre acele lucruri.

NUNTA DIN APRILIE

Ambroise Mauperthuis nu aşteptă să treacă răgazul pe care i-l acordase lui Vincent Corvol înainte de a-i lua fiica. Aşteptă doar să treacă iarna. Nesupunerea lui Ephraïm îi pusese la grea încercare răbdarea. Pe de altă parte, nu putea să rişte ca Marceau să se revolte la rândul lui şi să se îndrăgostească de o altă fată de pe-acolo. Trebuia

deci să grăbească lucrurile. De îndată ce se topi zăpada, înjugă doi din cei mai frumoşi boi ai săi, Bachou şi Marjolet, la o căruţă vopsită proaspăt, şi coborî, împreună cu Marceau, până la Clamecy. Cât îl priveşte pe Marceau, el nu voia nimic; nu îşi dorea şi nici nu refuza această căsătorie la care îl constrângea tatăl lui. De la expulzarea fratelui său din Ferme-du-Pas şi interdicţia riguroasă impusă de tatăl lui de a-i vorbi, se închisese cu totul în singurătate. Ca şi Ephraïm, simţise totdeauna o stare de rău în faţa tatălui lor, dar o stare presupunând mai curând teamă decât dezgust. Dimpotrivă, afecţiunea lui pentru Ephraïm, încrederea în el şi chiar admiraţia faţă de el erau neştirbite, fără nicio umbră. Şi iată că dintr-odată acest ataşament atât de deplin şi de sincer îi era interzis, tatăl său umpluse cu cel mai adânc întuneric un loc unde niciodată nu se strecurase nici măcar o umbră. Tatăl său îl silea să ia locul lui Ephraïm, să-i fure toată partea lui. Şi asta îi era cu atât mai dureros cu cât se simţea vinovat faţă de Ephraïm, căci din cauza lui fratele său se dusese la Ferme-du-Bout ca să ia de la Edmée Verselay o alifie pentru arsura pe care şi-o făcuse la pictor. Din acea zi începuse nefericirea lui. Dar nu îndrăznea să se revolte, nu îndrăznea să-i spună nu acestui tată care îl înspăimânta. Îşi petrecuse ultima iarnă în suferinţă, singur cu bătrâna Dodine şi un tată mereu mânios. Şi iată că acum era târât, îmbrăcat în haine de sărbătoare, către o fată la fel de tânără ca şi el şi despre care nu ştia nimic.

Vincent Corvol îl primi pe Ambroise Mauperthuis aşa cum primeşti o pedeapsă la care te aştepţi de multă vreme. Faptul că venea înainte de termen nu schimba mare lucru, iar asprimea lui, încă mai mare decât o prevăzuse, nu-l miră. Căci fiul său Léger refuză să se despartă de sora sa şi preferă să plece şi să se închidă în acel cătun pierdut la marginea pădurilor decât să rămână fără ea pe malurile râului Yonne. De când îi dispăruse

mama, Léger transferase asupra surorii lui toată dragostea sa rănită, trădată. Şi din ziua când mama sa fugise de acasă şi îi părăsise, el nu mai crescuse. Timpul părea să se fi oprit în el, fosilizându-i trupul de copil. La doisprezece ani părea să fie de şapte. Ca şi cum ar fi aşteptat întoarcerea acestei mame rătăcitoare, temându-se că nu-l va recunoaşte când în sfârşit se va întoarce. Că nu-şi va mai recunoaşte băieţelul lăsat în pantaloni scurţi, cu genunchi albi şi gingaşi. Când mama lui se va întoarce, va trebui să o facă să creadă că nimic nu se întâmplase, că ea nu făcuse decât o scurtă călătorie la Paris şi că nu lipsise atât de mult. O absenţă care dura acum de cinci ani. Léger nu găsea această putere nebunească de a aştepta decât în preajma surorii sale; dacă şi aceasta îl va părăsi, toată forţa lui se va duce, toată speranţa lui se va frânge. Micul său trup nu trăia decât altoit pe cel al surorii lui. Şi astfel Vincent Corvol îşi pierdu deodată amândoi copiii. Ambroise Mauperthuis nu avea ce face cu acest băieţaş pirpiriu şi înspăimântat, dar îi plăcea să-i răpească totul lui Corvol, să-i agraveze singurătatea, suferinţa. Profită deci de ocazia neaşteptată şi primi să-l ia şi pe băiat.

Claude Corvol îşi acceptă soarta fără să spună un cuvânt şi fără să se plângă. Nu din supunere morbidă, ca tatăl ei, ci din indiferenţă. Nu avea nimic din mama ei; nicio urmă, nici în fizic şi nici în caracter. Ochii ei erau cenuşii, ca aceia ai tatălui ei, gura avea buze subţiri şi aspre, frumuseţea ei era fadă. Nu se simţea în ea niciun elan, niciunul, niciun elan spre fugă, ci o linişte austeră. Făcea de acum înainte una cu acea mască tristă care i se aşezase pe faţă în copilărie. Masca pe care mama ei refuzase să o poarte. Mama ei rebelă, nesupusă; ea, fiica, părea că s-a născut resemnată. Resemnată în faţa singurătăţii, a tăcerii, a plictisului. Mama ei fugise din această casă de pe malurile râului Yonne, din aceste camere toropite de parfumul

dulceag al florilor din grădină, în murmurul languros al pendulelor de bronz care fărâmiţau orele în nori de praf tot mai înăbuşitor. Ea găsea aici pacea. Îi plăcea să citească, să se plimbe de-a lungul râului, să se ocupe de grădină, să viseze la umbra magnoliei pe care tatăl ei o plantase aici în ziua primei ei comuniuni, sau printre bibelourile care împodobeau mobilele întunecate, ca un omagiu adus nemişcării care domnea în această calmă locuinţă provincială. Seara, cânta la pian în marele salon acum pustiu. Nimeni nu-i mai vizita; tatăl ei nu mai primea pe nimeni.

Dar iată că, după toţi aceşti ani de recluziune, tatăl ei primea un vizitator. Şi acestui vizitator cu voce grosolană, cu purtări necioplite, el accepta să i-o încredinţeze fără să discute. Dacă aşa stăteau lucrurile, acest vizitator cu înfăţişare vulgară de negustor de buşteni nu are decât s-o ia, dar o va lua aşa cum iei o ramură uscată, un bibelou, ea îşi va închide inima, îşi va ascunde sufletul. Nu se va amesteca cu aceşti oameni cu care consimţea să plece, va rămâne în afara lor.

Căsătoria a fost celebrată la Clamecy, în biserica Saint-Martin. Ambroise Mauperthuis ţinuse să dea astfel un cât mai mare răsunet acestei nunţi ciudate, care îl unea pe fiul său, descendent din tăietori de buşteni săraci, cu purtări grosolane, cu limbaj rudimentar, poticnit, cu Claude Corvol, fina şi palida fiică a unui burghez ruinat, cu alură distinsă, cu mâini incapabile de orice altă muncă în afară de cea de a face cu artă buchete şi de a cânta la pian. Ţinuse să fie pecetluită în public legătura care avea să unească familia Corvol cu familia Mauperthuis, – o legătură ca un lanţ, ca o funie, ca un şfichi de bici, menită să sugrume orgoliul lui Corvol, să-i târască numele ca pe un câine până în cătunul de lângă pădure şi să-l reducă la tăcere supunându-l celui de Mauperthuis. Dar exista mai ales o altă legătură, mult mai obscură, pe care voia să o obţină astfel; o legătură ca o grefă pentru a se

altoi pe Catherine. Pe rasa şi sângele lui Catherine. Rasă slăbită şi sânge devenit palid şi toropit în fiica ei Claude, dar Ambroise Mauperthuis spera că din pântecele celei din care în sfârşit făcuse nora sa se vor naşte copii care vor fi din rasa lui Catherine, care vor da putere şi culoare sângelui lui. După ce văzuse frumuseţea lui Catherine aruncată pe malul râului Yonne ca o mască de zeiţă păgână, rămăsese pentru totdeauna cu dorinţa de a o vedea, de a o vedea şi tot vedea, la nesfârşit, până la beţie. Ea nu putea să nu apară din nou, orbindu-l cu strălucirea ei. De cinci ani, nu mai trăia decât cu această speranţă nebunească, în această aşteptare de posedat.

Dacă nunta foarte ciudată care îi unea pe fiica lui Corvol şi pe fiul cel mai mic al lui Mauperthuis îi surprinsese, ba chiar îi şocase pe burghezii din Clamecy, stârnindu-le clevetelile, ea i-a uluit de-a dreptul pe ţăranii şi pe tăietorii de copaci din cătunele de la marginea pădurii. Căci mare le-a fost uimirea când au văzut urcând pe drumul de granit roz, mărginit cu mărăcini şi cu ferigi, minunatul car de nuntă. Cei doi boi uriaşi şi albi, Bachou şi Marjolet, cu coarnele lor ca fildeşul împodobite cu trandafiri şi crini, trăgeau din greu căruţa de un alb strălucitor, în care se aflau, în afară de mireasă şi de fratele ei, o grămadă de geamantane şi de cufere şi un pian cu coadă. Urmau un bou şi un fel de roabă pe care Ambroise Mauperthuis le închiriase probabil la Clamecy. Boul era roşcat, iar pe fruntea lui mare şi plată avea o cunună din iederă; în roaba pe care o trăgea, se înălţa magnolia smulsă din grădina lui Corvol. Claude nu voise să se despartă, în exilul ei, nici de pian, nici de maiestuosul ei arbore.

Convoiul traversa încet cătunele, sub un soare scânteietor de aprilie. Ambroise şi Marceau Mauperthuis mergeau fiecare în faţa câte unui atelaj, în pasul boilor. Ambroise Mauperthuis îl conducea pe cel al miresei, Marceau pe cel unde se

afla magnolia. Claude, mai albă încă în finele ei dantele de mireasă, era aşezată în partea din faţă a căruţei, cu frăţiorul ei lipit de ea. Cu o expresie gravă, el se juca cu o jucărie din lemn roşu. La trecerea lor, ţăranii îşi descopereau creştetele, fără măcar să ştie de ce, ca şi cum ar fi fost vorba de o procesiune religioasă, în timp ce copiii erau fericiţi, crezând că văd trecând un teatru ambulant. Oamenii din Leu-aux-Chênes, în afară de cei de la Ferme-du-Bout, aşteptau convoiul de nuntă la marginea cătunului. Dar când au văzut ivindu-se ciudata alcătuire, uitară să o mai primească pe tânăra mireasa cu strigăte de ura. Contemplau cu gura căscată dantelele preţioase, copilul şi jucăria lui, cuferele de lemn lăcuit şi geamantanele de piele, copacul miraculos cu ramurile pline de nenumăraţi muguri pe jumătate înfloriţi printre marile frunze strălucitoare, şi mai ales imensul pian negru din care ieşea din când în când un sunet înăbuşit. Bătrâna Dodine care, ca şi ceilalţi, nu văzuse în viaţa ei un pian, îşi duse cu spaimă mâinile la faţă. Se gândi că nora lui Mauperthuis ducea cu ea un sicriu al familiei. Căci bogătaşii au adeseori astfel de capricii, până şi cu privire la moarte, îşi spuse bătrâna Dodine, şi asta cu atât mai mult cu cât familia Corvol fiind ruinată, era poate lucrul cel mai preţios care-i mai rămăsese fetei. Acest mare sicriu bizar, de un negru strălucitor, lăcuit cu eterne lacrimi parcă şi gemând cu vaietele înăbuşite ale sufletului vreunui strămoş lovit de moarte rea, pe care îl chinuia acest exil postum, – iată care era toată moştenirea fetei lui Corvol, toată zestrea ei. De spaimă, bătrâna Dodine îşi făcu cruce de trei ori înainte de a se întoarce la Ferme-du-Pas, în curte, unde pătrundea convoiul.

În această curte Claude puse pe dată să-i fie plantată magnolia. În centrul curţii, orientată spre miazăzi, pentru ca ramurile să se poată desfăşura în lumină. Ea puse să se sape o groapă adâncă,

umplută apoi cu pământ amestecat cu bălegar, acoperit cu turbă şi însămânţat cu seminţe de sunătoare. Astfel plantat, copacul se va putea obişnui cu asprimea solului şi a climatului din Leu-aux-Chênes. Nu întârzie de altfel să-şi desfăşoare splendoarea florilor sale de culoarea fildeşului şi înmiresmate, în faţa ferestrelor de la faţada casei din Ferme-du-Pas.

Lui Ambroise Mauperthuis nu-i plăcea nora lui: nimic din ea nu i-o amintea pe Catherine. Era însuşi portretul tatălui ei, rafinat şi păstrat în umbra camerelor şi a saloanelor marii case a familiei Corvol. Nici măcar nu reuşise să-i şteargă numele, să-l facă uitat. Deşi de acum înainte se numea doamna Mauperthuis, toţi oamenii din ţinut, când vorbeau despre ea, nu-i spuneau decât doamna Corvol. Şi asta pentru că venea de foarte departe, din vale, din oraş, dintr-o veche familie care până de curând fusese totdeauna bogată. Le era prea străină ca să se poată strecura uşor într-un nume atât de familiar cum le era cel de Mauperthuis, oricât de bogat ar fi devenit acesta. Şi apoi o găseau ciudată; ea nu ieşea decât ca să se plimbe pe lângă marginea pădurii, mereu însoţită de fratele ei, timid avorton care nu mai ieşea din copilărie şi care se juca tot timpul cu jucăria lui de lemn. Nimeni nu-l auzea râzând vreodată şi niciodată nu vorbeau cu nimeni. Doamna Corvol părea că nici nu-i vede pe oameni. Când rămânea la fermă, îşi petrecea zilele în salon, pe care îl aranjase după gustul ei şi îl decorase cu bibelouri aduse din casa ei de pe malurile râului Yonne. La orice oră din zi şi până seara târziu se puteau auzi melodiile triste şi frumoase pe care le cânta la pian. Bătrâna Dodine povestea că, atunci când era acasă, doamna Corvol rămânea închisă în acel salon ale cărui ferestre dădeau spre grădina unde era plantată magnolia, aşezată în faţa marelui catafalc sonor, dansând pe el cu mâinile pentru a

scoate muzica aceea care-ţi sfâşia inima, ba chiar că ea, bătrâna Dodine, avea zile în care îşi pierdea orice chef de muncă, şi aproape orice chef de viaţă. Această femeie, spunea în concluzie bătrâna Dodine, nu-şi iubea soţul, ci doar drăcovenia de pian; nu iubea viaţa, ci durerea sufletului, tristeţea. Era o fiinţă vrăjită. Şi oamenii îşi spuneau că de fapt doamna Corvol era întocmai ca mama ei, – „nu semăna deloc cu ceilalţi“. Numai că mama ei, cu frumuseţea ei diavolească, cu ochii ei verzi ca pielea şarpelui din poveşti, cu înfăţişarea ei focoasă, îi vrăjea pe bărbaţi, în timp ce fata, cu ochii ei cenuşii şi cu înfăţişarea ei de fantomă preţioasă, se vrăjise pe ea însăşi cu sunetul melodiilor pe care le cânta la pian şi care-ţi sfâşiau sufletul.

Pe măsură ce anii treceau, Ambroise Mauperthuis simţi chiar un fel de ură faţă de această blestemată de Corvol, cu nume ce nu putea fi şters, pentru că ea nu procrea, în timp ce cealaltă, grăsana fată a lui Edmée, în mizerabila ei locuinţă din Ferme-du-Bout, aducea, în fiecare vară, pe lume un nou fiu. Fii strălucind de putere şi de sănătate. Cel mai mare, Fernand-Marie, la vârsta de cinci ani era în stare să-şi plimbe cu roaba frăţiorii, ţipând totodată din răsputeri. I se spunea Fernand-cel-Puternic şi i se prezicea că atunci când va fi mare, va fi în stare să scoată cu mâinile stejarii din rădăcini. De fiecare dată când Ambroise Mauperthuis se întâlnea cu fiii lui Ephraïm, băieţaşi neruşinaţi, cu nişte hălăciugi de păr de culoarea paiului şi cu ochii de un albastru intens, mereu urlând şi făcând tărăboi, era cuprins de mânie.

Reinette-cea-Grasă tocmai îl adusese pe lume pe cel de-al şaptelea fiu al ei, când Claude Corvol rămase în sfârşit însărcinată.

Ea trebui să stea în pat tot timpul, pentru a nu-şi pierde sarcina. Bătrâna Dodine şi ceilalţi bănuiau că vlăstarul ăsta va semăna ca două

picături de apă cu melancolica lui mamă şi cu unchiul lui pitic, – că va fi adică dintr-un aluat fără gust, fără culoare şi fără miros. Dar nu s-a întâmplat aşa. Claude Corvol născu o fetiţă plină de sănătate şi de putere.

Claude nu se legă sufleteşte de copilul ei şi mai ales hotărî că nu va avea un altul. Sarcina şi naşterea fuseseră o mult prea grea încercare pentru ea. Privea corpul cu dezgust, sexualitatea, cu oroare. De îndată ce născu, hotărî că va dormi în altă cameră decât soţul ei, şi nu-l primi pe acesta niciodată aici. Marceau nu îndrăzni să bată la uşa dincolo de care se retrăsese soţia lui; ştia prea bine că în patul acestei femei nu putea găsi nicio plăcere şi că trupul ei era lipsit de orice dragoste. Încă şi mai mult decât marele pian negru, patul soţiei sale i se părea că seamănă cu un catafalc. Îşi concepuseră fiica fără să se sărute şi fără să se mângâie, într-o tăcere severă, – ea îndurând acest act ca pe o fatalitate, cu o violentă repulsie şi cu impresia că se sufocă sub greutatea scârboasă a trupului soţului ei, îndeplinind pentru el acest act ca pe o corvoadă, cu un sentiment de mare derută şi de plictis. De aceea ei au fost primii care s-au mirat de caracterul fetiţei născute din unirea lor mută, glacială şi forţată; micuţa era veselă, râdea mult şi era neastâmpărată, fiind înzestrată cu o graţie senzuală şi luminoasă. Au numit-o Camille.

Vioiciunea cu care Camille se juca, trăia, nu numai că o miră pe mama ei, dar curând chiar o agasă şi, în cele din urmă, o dezgustă. Odată cu trecerea anilor, acest dezgust se accentuă; crescând, Camille i-o amintea din ce în ce mai mult lui Claude pe propria ei mamă, – pe această femeie iubăreaţă care îi părăsise pe tatăl, pe fratele ei şi pe ea însăşi, pentru a dărui deplină libertate corpului ei de femelă dornică de seducţie, de distracţie şi de plăcere. De aceea se îndepărtă de fiica ei, care trezea prea mult în ea amintirea dureroasă a mamei sale. Se întoarse la pian, căruia

îi consacră tot timpul său, şi nu se ocupă deloc de fetiţă. Bătrâna Dodine, acum mult vârstnică pentru a fi doică, plecă de la familia Mauperthuis. De fapt ea era mai ales foarte superstiţioasă şi nu voia să poarte în braţe o fetiţă cu ochi de şarpe fermecat. Căci într-adevăr, micuţa semăna cu bunica ei Catherine Corvol; avea ochii ei uşor migdalaţi, de un verde-auriu, strălucitor, şi aceeaşi gură mare. Ochi de un verde ca pielea de şarpe, spunea bătrâna Dodine pe un ton bănuitor, şi adăuga; în asemenea ochi străluceşte ochiul Necuratului, vai de cei care-l privesc prea de aproape. Atunci se hotărî să plece, căci era mai bine să moară în pace pe un aşternut sărăcăcios, printre ai săi, în satul ei, decât să trăiască în marea Ferme-du-Pas, între o femeie care aducea cu o fantomă, aşezată toată ziua la al ei pian-catafalc pentru a le smulge morţilor hohote de plâns, şi o fetiţă cu ochi de şarpe vrăjit, cu ochi de Vouivre. Adolphine Follin, zisă Fine, îi luă locul bătrânei Dodine şi acceptă să se ocupe de micuţă. Era văduvă de doi ani, copiii ei Rose şi Toinou erau deja căsătoriţi; Rose, cu Mathieu Gravelle şi Toinou, cu Céline Gravelle. La Leu-aux-Chênes tinerii nu aveau dreptul aleagă cu cine să se căsătorească; se căsătoreau cu cei care aveau vârsta să le fie soţ sau soţie şi această alegere nu era posibilă decât între Ferme-Follin şi Ferme-Gravelle. Huguet Cordebugle, care trăia singur în Ferme-du-Milieu de la moartea părinţilor săi, avea deja înfăţişarea şi maniile unui flăcău bătrân, morocănos şi potrivnic căsătoriei. Cu ochii verzi sau de altă culoare, toate femeile i se păreau suspecte, ba chiar periculoase. El le bănuia pe toate că au legături cu diavolul şi că în sânge au o nebunie care poate ieşi la iveală în fiecare clipă. Închis de bunăvoie în asprul său celibat, nu accepta decât tovărăşia unui cocoş la fel de morocănos ca şi el, pe care-l botezase Tatave.

Lui Ambroise Mauperthuis puţin îi mai păsa că nora lui nu va mai avea alt copil. Camille îi era de ajuns. Prin ea, o avea din nou pe Catherine. I se întorcea în chip de copilă, pentru a putea astfel reîncepe de la zero, zi cu zi, desăvârşirea frumuseţii ei. Căci copila făgăduia să fie la fel de frumoasă ca şi maică-sa. Camille însemna întoarcerea frumuseţii care se risipeşte fără să ţină seama de nimic. Odată cu ea, frumuseţea, dorinţa îşi făceau din nou intrarea pe pământ. Şi această frumuseţe smulsă morţii, uitării, avea să crească la ei în casă, la marginea pădurii. Şi încă de pe acum o iubea pe copilă cu înflăcărare şi orgoliu, o iubea ca un amant nebun de gelozie. „Uite, spuneau oamenii, uite cum micuţa, cu ochi verzi ca şarpele din poveşti, i-a sucit capul bătrânului! E frumoasă, ce-i drept, şi neruşinată pe deasupra, cu siguranţă c-o să fie o poamă bună, ca şi bunică-sa din vale!" Despre ea nu se prezicea că atunci când va fi mare va dezrădăcina cu mâinile copacii, ca Fernand-cel-Puternic, ci că va fi în stare să vrăjească până şi copacii pădurii cu privirea ei verde de şarpe fermecat.

CÂNTECE

FRAŢII

Erau oameni ai pădurilor. Şi pădurile îi făcuseră după chipul lor. După puterea lor, după

singurătatea lor, după asprimea lor. Asprime luată din solul lor comun, acel soclu de granit de un roz fraged, bătrân de milioane de secole, murmurând de izvoare, găuri de heleşteie, ieşind la vedere pretutindeni dintre ierburi, ferigi şi mărăcini. Acelaşi cântec sălăşluia atât în oameni cât şi în copaci. Un cântec dintotdeauna confruntat cu tăcerea, cu stânca. Un cântec fără melodie. Un cântec brutal, plin de contraste ca anotimpurile, – veri care te zdrobeau sub căldura lor, lungi ierni împietrite sub zăpadă. Un cântec făcut din strigăte, vuiete, rezonanţe şi stridenţe. Un cântec care le ritma atât bucuriile, cât şi mâniile.

Căci totul în ei căpăta accente de mânie, chiar şi iubirea. Ei fuseseră crescuţi mai mult printre copaci decât printre oameni, se hrăniseră încă din copilărie cu fructe, vegetale şi mure sălbatice care cresc la margini de pădure şi cu carnea animalelor care trăiesc în pădure; cunoşteau toate drumurile pe care le desenează pe cer stelele şi toate potecile care şerpuiesc printre copaci, mărăcinişuri şi crânguri şi în umbra cărora se strecoară vulpile, pisicile sălbatice şi căprioarele, precum şi potecile tăiate de mistreţi. Poteci trasate la nivelul pământului, între ierburi şi spini, paralele cu Calea Laptelui, ca într-o oglindă. Şi ca un ecou la drumul care-i ducea pe pelerinii din Vézelay către Saint-Jacques-de-Compostelle. Cunoşteau toate trecerile seculare făcute de animale, oameni şi stele.

Casa unde se născuseră se arătase foarte repede mult prea strâmtă pentru a-i putea adăposti pe toţi, şi mai ales prea săracă pentru a-i putea hrăni. Ei erau fiii lui Ephraïm Mauperthuis şi ai lui Reinette-cea-Grasă. Bătrânul Jousé Verselay nu ocupase niciodată mult loc în timpul vieţii sale, pe cât de trudnică, pe atât de discretă, şi când părăsi ferma pentru a coborî în cimitirul satului, el nu eliberă decât un loc foarte mic.

În fiecare vară, timp de nouă ani la rând, un nou băiat venise pe lume în singura cameră de la

Ferme-du-Bout. Pe măsură ce naşterile aveau loc, Ephraïm pregătise un culcuş pentru cei mai mari, mai întâi în pod, apoi în hambar, şi în cele din urmă aceşti fii îşi construiseră ei înşişi o cabană din buşteni, din lut şi din ramuri în pădurea Jalles, unde dormeau pe un strat de paie. Aceşti fii mai mari erau fiii Dimineţii, născuţi între zorii zilei şi amiază, la 15 august, de-a lungul anilor. Erau mici de statură, robuşti, aveau părul de culoarea paiului şi bărbi de un blond-roşcat; asprimea trăsăturilor lor şi tenul lor ars de soare puneau şi mai tare în evidenţă părul lor blond şi albastrul ochilor lor adânc înfundaţi sub fruntea proeminentă. Fernand-Marie îi întrecea pe ceilalţi fraţi ai Dimineţii prin putere şi statură; după ce a devenit bărbat, forţa lui ajunsese la înălţimea legendelor care se născuseră în jurul lui încă de pe vremea când era copil. Adrien-Marie îl întrecea prin forţa râsului său; el era înzestrat cu un râs prodigios, enorm, tunător, şi care se isca dintr-un nimic. Când râdea astfel, ochii săi deveneau atât de sclipitori, încât culoarea lor se intensifica şi, tot asociind albastrul atât de strălucitor al ochilor cu formidabilele lui hohote de râs, oamenii sfârşiseră prin a-l porecli Adrien-cel-Albastru. Martin-Marie căpătase şi el o poreclă, dar dacă în cazul celorlalţi doi, ea se datora unui exces de forţă şi unui râs excesiv, în cazul lui, ea se datora unui exces de reţinere; era numit Martin-cel-Zgârcit. Nu pentru că ar fi fost zgârcit cu cine ştie ce bunuri sau cu banii săi, căci era mult prea sărac ca să poată tezauriza ceva, ci pentru că se arăta zgârcit cu el însuşi. Zgârcit cu cuvintele, cu sentimentele, cu expresia chipului. Zgârcit chiar şi cu visele; teama, speranţa, îndoiala îi erau străine. Părea construit dintr-o bucată plină de asperităţi şi ai fi zis că nu are mai multă viaţă lăuntrică decât o piatră. Când muncea, nu făcea niciodată nici cel mai mic gest sau efort inutil, drept pentru care gesturile lui erau de o îndemânare şi de o precizie uluitoare. Germain-Marie era numit Surdul, pentru

că într-adevăr surzise. Surzise nu în urma vreunui accident sau a vreunei boli, ci pentru că încetase să mai audă. Încetase să mai sufere auzind. Căci, încă din copilărie sunetele, zgomotele, vocile îl chinuiseră. Nu putea să suporte nici cel mai mic zgomot, nici chiar o şoaptă sau un suflu, – nici chiar sunetele cele mai slabe. Ca şi cum auzul său ar fi fost înzestrat, sau mai curând atins de o acuitate anormală. Ca şi cum fiecare zgomot s-ar fi descompus în urechile lui în nenumărate sunete nespus de ascuţite, de pătrunzătoare. I se părea că percepe în adâncul fiecăruia un vaiet, un strigăt înăbuşit, un suspin. Până şi în tăcere el descoperea murmure nedesluşite, imperceptibile plânsete. Şi pretutindeni, întruna, credea că ghiceşte o chemare, – o voce rătăcitoare, nudă, care îşi secreta firul precum o invizibilă insectă de sticlă, ţârâind şi implorând. Şi acest apel, pe cât de incomprehensibil, pe atât de încăpăţânat, era perceput de el cu o extraordinară putere în vocea şi suflul celorlalţi; un dureros vaiet de dincolo de sunet. Râsul uşor ca un clinchet de clopoţel al mamei sale Reinette-cea-Grasă, căruia ceilalţi îi dădeau atât de puţină atenţie, fusese totdeauna perceput de el până la suferinţa extremă. Şi chiar când plecase după ceilalţi fraţi mai mari ai săi în cabana din pădurea Jalles, el continuase să sufere din pricina zgomotelor, a sunetelor, a suflărilor şi vocilor. Totul devenea sonor pentru urechile sale; tăcerea ţesea întruna un fin murmur în surdină, noaptea era plină de şoapte, copacii foşneau continuu, susurând, trosnind, tremurând, şuierând sau vuind. De la rădăcini şi până la coroană, fiecare copac era pentru el o cutie de rezonanţă. Într-o zi, când dobora un fag împreună cu Martin-cel-Zgârcit, simţise, în momentul când copacul se prăbuşea, că ceva se răsturna în el. Cu aceeaşi viteză ca şi înaltul trunchi curăţat de ramuri. Ca şi cum copacul se prăbuşea prin el. Dăduse drumul din mâini securii şi căzuse în genunchi pe pământ,

ducându-şi mâinile la urechi şi scoţând un strigăt. Zgomotul făcut de fagul care se prăbuşea îi acoperise strigătul. Apoi se făcuse din nou tăcere o clipă, acea scurtă tăcere care ţâşneşte totdeauna abrupt în jurul trunchiului doborât, după formidabilul zgomot al căderii. Şi pe dată râsul tunător al lui Adrien-cel-Albastru făcuse ţăndări acea tăcere. Era felul lui de a saluta doborârea unui copac, perfect săvârşită. Dar de data asta el nu mai auzise acel mare hohot de râs al fratelui său Germain; tăcerea atât de densă şi de grea a căderii se pietrificase în el. Trunchiul căzut al fagului se culcase de-a curmezişul auzului său, lăsându-l surd. Şi din acea zi fusese lovit de surzenie.

Simon-Marie, cel de-al cincilea fiu, cel născut la Amiază, era bouar. El avea grijă de boii lui Ambroise Mauperthuis, care cărau lemnul tăiat din pădure şi până la malurile răului Cure, când începea anotimpul plutăritului cu buşteni. Trăia în parte în grajdurile de la Ferme-du-Pas şi uneori se ducea în pădure să stea şi cu fraţii lui născuţi Dimineaţa. I se spunea Năvalnicul, într-atât de repede fie se mânia, fie se entuziasma, fiind fără măsură în faptele sale, în cuvintele sale, în patimile sale. Până şi Ambroise Mauperthuis se temea de mâniile lui, dar îl păstra în slujba lui pentru că ştia că n-ar fi putut găsi bouar mai bun în tot ţinutul. Şi apoi ceva îl tulbura la Simon-cel-Năvalnic, căci se regăsea în el mai mult decât în propriii săi fii Ephraïm şi Marceau şi în acelaşi timp simţea la Simon asemănări cu Camille. Ochii lui Simon erau de un castaniu foarte deschis, auriu, dar privirea lui era aceeaşi cu privirea lui Camille. O privire pe cât de luminoasă pe atât de neruşinată, care se punea de-a dreptul pe lucruri, pe animale şi pe oameni. Amândoi erau de o francheţe care adeseori era aproape insolentă şi vitalitatea lor era la fel de nemăsurată. Bătrânul Mauperthuis avea faţă de el un sentiment tulbure în care se amestecau o admiraţie nemărturisită, invidia şi animozitatea.

Nu se putea împiedica să aibă faţă de el mai multă stimă decât avusese vreodată pentru propriii lui fii, şi totodată un resentiment. Asemănările cu el însuşi pe care Ambroise Mauperthuis le descoperea în Simon-cel-Năvalnic, atât în privinţa fiziculuí, cât şi în privinţa caracterului, subliniau în acelaşi timp diferenţele lor, căci tot ce era închis, obscur şi înnodat în Ambroise Mauperthuis se mărturisea cu francheţe şi elan în Simon-cel-Năvalnic. Unul nu înceta să-şi ascundă sentimentele, să se arate posomorât în mâniile şi ura sa pentru a le condensa mai bine, pentru a le face greu de atins şi răzbunătoare, nemărturisind nimănui, şi cu adevărat nici lui însuşi, unica şi obsedanta lui patimă pentru Catherine Corvol. Patimă întortocheată pe care, de-a lungul anilor, o proiecta întruna asupra nepoatei lor comune Camille. Simon în schimb îşi trăia la lumina zilei toate sentimentele.

Simon intrase în slujba lui Ambroise Mauperthuis la vârsta de doisprezece ani. Ca şi ceilalţi fraţi ai lui, el nu considera că acest om îi este bunic; bătrânul nu-i era decât patron. El era stăpânul cătunului şi al tuturor celorlalte cătunuri din jur, proprietarul pădurilor unde toţi bărbaţii şi băieţii din împrejurimi se angajau ca tăietori de lemne. Era un patron aspru, tăcut, care veghea să i se facă treabă bună. Un bărbat care nu inspira nici prietenie, nici cea mai mică simpatie, dar care-i silea pe toţi să-i poarte un anumit respect pentru reuşita lui şi pentru eficacitatea cu care ştia să-şi conducă afacerile. Acest respect rămânea totuşi mai mult sau mai puţin amestecat cu o anumită neîncredere şi cu o vagă ostilitate, căci nimeni nu aflase vreodată taina averii sale. Fiii lui Ephraïm nu aveau în comun cu el decât numele lor. Rupsese prea violent orice legătură de rudenie cu ei chiar înainte de naşterea lor, şi nu-l mai puteau socoti bunic. Din seara când îl lovise pe Ephraïm în faţă, el nu-i mai vorbise niciodată altfel decât pentru a-i

da porunci când munca o cerea. Şi îi trata pe toţi nepoţii săi în acelaşi fel, ca pe nişte muncitori de pe pământurile lui, nevorbindu-le decât pentru a le spune ce treburi au de făcut. Mânia lui împotriva lui Ephraïm se potolise de mult, dar, deşi devenită fără obiect după căsătoria lui Marceau cu Claude Corvol, şi mai ales după naşterea lui Camille, el nu renunţase la ea. Mânia lui împotriva lui Ephraïm doar se fosilizase şi renegarea sa devenise obişnuinţă. Era prea orgolios pentru a-i propune fiului său împăcarea, cu atât mai mult cu cât ghicea că Ephraïm nu şi-o dorea. Credea că Ephraïm păstra faţă de el o ură tenace. De fapt, Ephraïm pierduse această ură care îl chinuise şi împovărase atâta vreme; după ce se răsucise şi lâncezise în inima lui, filiaţia tăiată se uscase, iar acest tată brutal şi nedrept îi devenise indiferent. Găsise atâta dragoste şi atâta linişte la Ferme-du-Bout între Edmée şi Reinette-cea-Grasă, şi apoi atâta bucurie prin fiii lui, încât tot acest trecut nu-l mai apăsa, îşi accepta destinul, nu se plângea, nu regretase niciodată alegerea pe care o făcuse în acea îndepărtată dimineaţă de octombrie. Tatăl său să-şi vadă de drum, iar el şi-l va urma pe al său. Se întâmpla uneori ca fiii lui să se mânie împotriva lui Ambroise Mauperthuis, care nu venea la ei în pădure decât pentru ca să le supravegheze munca şi să le strige ordine pe un ton aspru şi dispreţuitor, şi de mai multe ori îl întrebaseră pe tatăl lor despre trecutul lui, despre motivele renegării sale, dar atunci Ephraïm se mulţumea să le răspundă: „Aşa stau lucrurile. Bătrânul nu-i decât un patron pentru noi, e un bogătan cu inimă rea. A avut totdeauna o inimă de piatră. Nu-i decât un patron şi atât. Nu trebuie să aşteptăm de la el nimic bun. Ne dă să muncim, şi asta-i de ajuns. Nu mai suntem familia lui, nici voi, nici eu. El a vrut asta, şi e mai bine aşa. Nu trebuie să ne pară rău.“

Ephraïm nu regreta nimic, şi mai ales nu-l invidia pe fratele său Marceau, care se însurase în

locul lui cu fata lui Corvol, această femeie care era mândră să rămână o străină în cătunul în care trăia totuşi de un sfert de secol. Lângă această femeie rece şi arogantă, el n-ar fi cunoscut niciodată pacea, uitarea şi fericirea. Tot ceea ce Reine îi dădea din belşug doar prin prezenţa ei fizică, prin corpul ei mare, placid şi drăgăstos, prin blândeţea vocii ei, a surâsului şi a gesturilor ei. Şi apoi el era mândru de fiii lui, mai ales de cei ai Dimineţii şi de cei ai Amiezii. Admira forţa şi puterea de muncă a celor mai mari, frumuseţea celui de-al cincilea, radioasa sa libertate de a fi; aceşti cinci fii ai săi se luau la trântă cu viaţa, fără să le pese de sărăcia lor, de oboseala lor. I se părea lui Ephraïm că toată puterea iubirii lui pentru Reinette-cea-Grasă găsise în aceşti fii, corpul său, mişcările sale, iar în Simon-cel-Năvalnic, bucuria sa trăită la lumina zilei, frumuseţea sa vizibilă, strălucirea sa.

Sentimentele sale faţă de ceilalţi fii ai săi, fiii Nopţii, erau mai pline de uimire şi de tulburare. Aceşti fii nu aveau nici teribila vigoare a fraţilor lor mai mari, nici strălucirea celui de-al cincilea. Părea că întunericul din nopţile când se născuseră se strecurase în ei. Aveau părul negru, ochii negri, şi inima mai curând chinuită decât înfocată. Nu erau nici tăietori de lemne, nici bouari, ci participau când era nevoie la muncile din pădure, lucrând buştenii şi mai ales lemnul rezultat din aceştia. Mâinile lor nu se pricepeau să lucreze cu securea, dar ştiau foarte bine să facă saboţi, ustensile şi veselă din lemn, pe care le vindeau în pieţe şi la iarmaroace. Era o muncă mai liniştită şi mai singuratică, şi care le convenea. Căci gustul lor pentru singurătate era mare, – ba chiar nemăsurat în cazul lui Léon-Marie. De îndată ce îşi termina munca, pleca, niciodată pentru a căuta tovărăşia altora, ci pentru a intra adânc în pădure, singur. El ţinea atât de mult la singurătatea lui, încât fusese numit Léon-cel-Singur. Pasiunea lui

era vânătoarea. Îşi făcuse fluiere cu care ştia să imite de minune toate cântecele şi strigătele păsărilor, şi îşi mai făcuse şi un arc cu care omora toate păsările. Nu mânca niciodată carnea acestor păsări pe care le aducea în fiecare seară la fermă, dar ţinea să le jumulească el însuşi: era pentru el un ritual la fel de sacru ca şi vânătoarea însăşi. Aduna apoi toate penele smulse, le alegea, apoi le punea bine într-o ladă în pod, şi cheia o ţinea mereu la el.

Ca şi Léon-cel-Singur, Eloi-Marie pleca din cătun de câte ori putea. Nu ca să se ducă în pădure după păsări, ci ca să se aşeze pe malul râurilor şi al heleşteielor. Îi plăcea să rămână acolo nemişcat şi tăcut, pescuind şi visând. Căci nu se mai sătura să viseze, să viseze la imaginare şi imposibile locuri. Nu pentru că ar fi dorit să plece din cătun ca să trăiască într-un oraş sau într-o altă ţară; acel altundeva la care el aspira nu era o ţară. Era un peisaj nedefinit, imens şi plat, ca o câmpie înecată sub apă. Nu îşi dorea nici măcar să vadă marea; valurile, mareele, vârtejurile, toate acestea l-ar fi înspăimântat. El visa întruna la un spaţiu nelimitat, plat cât vedeai cu ochii, lucind sub o apă stătătoare şi translucidă, scânteind cu sclipiri argintii. O baltă cu apă de ploaie desfăşurându-se la infinit. Şi acest spaţiu lichid era plantat cu mii de copaci, dar nu strânşi unii în alţii; o turmă de copaci răzleţi, fiecare oglindindu-se în apă. Sălcii, mesteceni, fagi tineri. O mulţime de copaci cu trunchiuri subţiri, zvelte, de un cenuşiu mătăsos sau de un alb satinat, cu suple ramuri, mereu legaţi de propria lor răsfrângere într-o tăcere blândă, într-o lumină uşoară. În depărtări s-ar fi înălţat cântecul scurt al unei presuri, melodia unui graur, şi cum fiecare copac ar fi fost dublat de o eternă răsfrângere, fiecare cântec de pasăre ar fi fost întovărăşit de ecoul său şi în apă fiecare peşte ar fi înotat însoţit de umbra sa. Acest vis, pe care îi visa întruna, îi apăruse încă de multă vreme. Se strecurase în el

într-o dimineaţă de august, pe când se afla în biserica satului, unde cobora în fiecare dimineaţă împreună cu fraţii săi şi cu tatăl său, pentru a asista la slujbă, precedaţi de Edmée şi de mama lor, care se duceau aici într-o căruţă trasă de un măgar. Cortegiul lor duminical îi amuza totdeauna pe cei care îi întâlneau pe drum, – cele două femei aşezate în căruţă, Edmée purtând pe cap o basma neagră şi Reinette-cea-Grasă, voluminoasă şi aeriană în marele şal bleu Madone care-i flutura în jurul trupului, Ephraïm mergând alături de măgarul pe care-l ducea de frâu, şi cei nouă fii care veneau după el. „Iată-l pe Ephraïm şi pe tot neamul lui! Se duc să-i dea bineţe Bunului Dumnezeu!“ ziceau oamenii.

În acea dimineaţă, Eloi-Marie, de obicei foarte distrat, ascultase Sfânta Evanghelie cu atenţie. Preotul citea Evanghelia după Matei, care povestea despre mersul lui Iisus pe ape. Această povestire stârnise în el mirare şi încântare. Se putea deci merge pe ape. Această idee îl înnebunise de bucurie. El, căruia îi plăcea atât de mult să se joace pe malul râurilor şi să pescuiască în heleşteie, va putea să alunece pe apă? Se închipuia străbătând cu picioarele goale lacul Settons, alergând şi dansând pe apă. După slujbă, la ieşirea din biserică, strigase: „Şi eu vreau să merg pe apă!“ Fraţii lui mai mari îşi bătuseră joc de el. „Tu? Dar tu eşti un fricos! Te-ai scufunda, ca un buştean umed, mult mai repede decât Sfântul Petru!" Şi Edmée le spusese: „Tăceţi! Cu lucrurile astea nu se glumeşte! Pe apă nu merg decât sfinţii. Nici eu, nici voi nu suntem sfinţi. Pentru asta trebuie să ai o inimă mai uşoară decât o libelulă." Atunci Eloi îşi păstrase visul pentru sine, dar visul acesta nu-l mai părăsise niciodată, devenise în el un vis continuu, făcându-l să fie încă şi mai distrat. Şi când era întrebat la ce se gândeşte – când îl vedeau cufundat în visările lui –, el răspundea, imperturbabil: „Aş vrea să fiu în altă parte“. În altă

parte însemna pentru el acel loc magic şi luminos cu apă pură şi calmă, care reflecta copacii şi norii, o apă între cer şi pământ întinsă la infinit şi pe care el ar putea să meargă cu picioarele goale, să danseze, să alerge şi să alunece. Şi de atunci i se spunea Eloi-cel-de-Altundeva.

Poreclele celor doi ultimi fii se impuseseră de la sine, tarele lor naturale le dictaseră de la bun început. Louis-Marie, care la început a fost numit Prostul, căci era sărac cu duhul, devenise, odată cu trecerea anilor, Louison-Clopotul. Bolborosea cu o voce subţiratică, plimbând, peste toate şi peste toţi, o privire blândă de idiot, gesticulând ciudat tot timpul şi trecând de la un râs ascuţit la lacrimile cele mai îndurerate, în legătură cu orice. Când ajunse la vârsta pubertăţii, puse stăpânire pe el o idee ciudată, de care nu mai scăpă. Hotărî că nu-i băiat, că nu vrea să devină bărbat, că de fapt era o fată. Corpul lui pirpiriu cu membre lungi şi subţiri, vocea lui ascuţită, înfăţişarea lui năstruşnică, modul lui de a plânge pentru un nu sau pentru un da, mersul lui ţopăitor, ba chiar săltăreţ, puteau într-adevăr să te ducă cu gândul la o derizorie feminizare a persoanei lui. Dar, pentru el, această feminizare pe care o revendica era serioasă. Începu să vorbească despre el la feminin, la persoana a treia. Se împopoţona aproape tot timpul cu nişte fuste vechi şi cu şaluri, şi lăsă să-i crească părul, pe care îl lega la spate în coadă de cal sau îl împletea într-o coadă.

La Ferme-du-Bout era om bun la toate, pentru că nu ştia să facă bine nimic. Dar trei ocupaţii îi plăceau peste măsură: să mături – dacă ar fi fost lăsat, ar fi măturat pădurea, râurile sau cerul –, să-şi slujească mama, a cărei vedere îl umplea de o extraordinară bucurie, şi să tragă clopotele de la biserica satului. Cum nu se putea duce în fiecare zi în sat, atârnase câteva clopote şi câţiva clopoţei de ramurile unui ulm îndărătul fermei, şi de trei ori pe zi îi punea în mişcare: la slujba de dimineaţă, de

prânz şi de seară. Şi de fiecare dată când le auzea sunetul dezacordat, râdea cu hohote de fericire.

Cât îl priveşte pe cel mai mic, Blaise-Marie, i se spunea Blaise-cel-Urât, fiindcă avea buză-de-iepure.

Această diformitate făcea să fie preferatul bunicii lui, Edmée. Era ultimul născut, venit pe lume în toiul nopţii, cei care închisese ciudatul şi lungul şir al zilelor de 15 august desfăşurate timp de nouă ani. Edmée nu vedea decât o singură zi în această dată a Sărbătorii Sfintei Marii, repetată de nouă ori. Şi acest ultim născut fusese binecuvântat încă din pântecele mamei sale. Degetul îngerului Domnului se pusese pe gura copilului care încă plutea în apele materne, spre a-l binecuvânta şi totodată a-i impune tăcerea asupra tainei care ardea în inima şi în carnea mamei sale, taină care lui îi fusese dat să o afle. Degetele îngerilor sunt de o mare blândeţe, şi atât de uşoare, încât atingerea lor este teribilă şi cei pe care binevoiesc să-i binecuvânteze astfel sunt însemnaţi în carnea lor pentru toată viaţa, ca de o rană minunată şi de neşters. Edmée nu interpretase niciodată altfel prodigioasa obezitate a lui Reine: era o desfăşurare a cărnii fiicei sale sub miraculoasa mângâiere a îngerului Celui de Sus, arhanghelul Gabriel. Cel care stă în faţa lui Dumnezeu şi pe care Dumnezeu l-a trimis la Zaharia pentru a-l vesti că soţia lui va da naştere unui fiu la bătrâneţe, şi apoi la Maria, pe care a salutat-o, zicând: „Bucură-te, Preafericito, Domnul este cu Tine“. Şi iată de ce Edmée contempla cu asemenea încântare enormitatea corporală a fiicei ei şi cu atâta admiraţie buza-de-iepure a ultimului născut al acesteia. Amândoi fuseseră aleşi pentru a primi vizita arhanghelului Gabriel, amândoi erau, mai mult decât toţi ceilalţi şi chiar decât ea însăşi, iubiţi de Madonă, care îl trimisese la ei pe arhanghelul Bunei-Vestiri. Anomaliile lor fizice erau pentru Edmée semnele vizibile ale unei frumuseţi supranaturale. Căci

frumuseţea harului nu avea nimic de-a face cu frumuseţea pământească, după Edmée, ci era un fel de uimitoare monstruozitate.

Oricât de minunat i-ar fi părut bunicii sale, Blaise era totuşi de o nemaiîntâlnită urâţenie în ochii celorlalţi. El ştia asta, dar nu suferea. Primise un dar pe măsura urâţeniei sale fizice – darul cuvintelor. Vorbea cu o voce gravă şi frumoasă, cu inflexiuni atât de melodioase, încât nimeni nu-l putea auzi fără să se mire şi să se oprească să-l asculte. Vorbea mai ales ca nimeni altul în jurul lui, cu cuvinte care erau tot atâtea imagini, senzaţii, gusturi şi culori. Era singurul care învăţase să citească, şi avea o memorie uluitoare.

Blaise-cel-Urât creştea albine. Acolo erau numite muşte de miere. Stupii erau nişte clopote din paie împletite cu tulpini de mărăcini şi cu ramuri de alun tăiate fin pe lung, clopote aşezate pe bucăţi de lemn acoperite cu o învelitoare din paie de secară. De Crăciun, era luat din vatră un cărbune desprins din buşteanul aprins, pentru a sărbători Ajunul, care se punea în stupi pentru a le aduce fericire albinelor, iar de Florii aduceau de la biserică prima ramură de merişor binecuvântat, care era înfiptă în învelitoarea de vâsc a fiecărui stup. Dar tot aşa cum bunica lui mai adăuga de la ea la credinţele colportate de bătrânele din cătun, tot aşa Blaise-cel-Urât exagera în legătură cu obiceiurile locului, şi fiecare sărbătoare celebrată în cinstea Domnului, a Fecioarei sau a Sfinţilor era pentru el prilejul unei ceremonii sărbătoreşti printre albine.

Îşi aşezase stupii îndărătul fermei, nu departe de ulmul cu clopote şi clopoţei pe care fratele său Louison-Clopotul îi făcea să sune de trei ori pe zi. Această manie a fratelui său de a face clopotele să sune, râzând totodată ascuţit, îi plăcea, căci, spunea el, cântecul albinelor este vioi şi vesel, este un cântec însorit care zboară şi dansează în frânturi luminoase, şi voioasa muzică a fratelui meu le

încântă. Albinele, spunea el, nu sunt altceva decât cioburi din râsul îngerilor. El credea în prezenţa invizibilă a îngerilor pe lângă oameni şi, spunea el, bucuria lor de a-L fi văzut pe Dumnezeu e atât de mare, încât le place să o împărtăşească şi celorlalte făpturi, răspândind-o în blânde şi nebunatice râsete de aur şi de foc peste tot pământul. Spunea şi că darul vorbirii care sălăşluia în gura lui diformă, el îl datora albinelor. Ele i se aşezau pe mâini, pe umeri şi pe faţă; i se aşezau chiar şi pe buze. „Albinele, povestea el, depun pe gura mea polenul florilor şi praful de foc cules din lumină; ele îmi umplu gura de zahăr şi de miresme parfumate, de toate gusturile recoltate pe pământ. Gustul zahărului este dulce dacă nu eşti atent la el, dar de fapt este arzător, teribil şi violent. Iată din ce sunt făcute cuvintele mele, – ele sunt date prin tot zahărul şi toate miresmele pământului, ele se rostogolesc în mine ca o dâră de miere curată, lucesc şi se rotesc precum un nor de ciocârlii bete de spaţiu şi de soare. Albinele vorbesc în gura mea, ele dansează pe limba mea, cântă în gâtul meu, ard cu flacără în inima mea. Sunt bucuria, lumina, iubirea mea.“

Astfel răspundea Blaise-cel-Urât, ultimul născut dintre cei nouă fii ai lui Ephraïm şi ai lui Reinette-cea-Grasă, când oamenii se mirau de modul lui ciudat de a se exprima. Şi surpriza acestora creştea, era mai mare decât dorinţa de a râde de el. Iată de ce, în inima lui Ephraïm, starea de uluire era mai mare decât mândria, faţă de fiii săi născuţi Noaptea; el nu le înţelegea ciudăţeniile, felul de a fi, fie bântuit de gândul de a rătăci ici-colo, de cel al singurătăţii sau al unui altundeva, fie întunecat de imbecilitate sau, dimpotrivă, prea iluminat. Dar Reinette-cea-Grasă găsea lângă ei o mângâiere pentru foamea care o chinuia. Când Léon-cel-Singur se întorcea seara în bucătărie şi arunca pe masă păsările pe care le ucisese, şi când se aşeza ca să ducă la îndeplinire, în tăcere, lentul

ritual al jupuitului, ea simţea cum cruda nevăstuică a foamei ei se ascunde în adâncul cărnii sale nefericite, ca şi cum vicleana-i lăcomie fusese oprită pentru o clipă. În privirea absentă a lui Eloi-cel-de-Altundeva, ea întrevedea acel altundeva fără nume care-l bântuia şi presimţea un peisaj nud atât de scufundat sub apă dulce, încât chiar şi foamea ei s-ar fi putut îneca aici. Şi când Louison-Clopotul se juca sunând din clopote şi clopoţei sub ulm şi râzând în hohote, ea credea că aude răsucindu-se cu inocenţă şi veselie propriul ei râs, în sfârşit eliberat din trupul în care se sufoca. Ea asculta cu o asemenea uimire cuvintele de neînţeles ale lui Blaise-cel-Urât, cuvinte printre care erau unele ciudate, încât uita pentru moment de foamea-i obsedantă. Ghicea, prin transparenţa acestor cuvinte şi imagini care zburau pe un ton melodios din gura diformă a ultimului său născut, un câmp de lumină, împărăţia unei imponderabilităţi. Întrevedea la marginile acestor cuvinte o deschidere strălucitoare, în afara oricărei greutăţi. Astfel corpul ei, oricât de monumental ar fi rămas, i se părea mai puţin greu şi izbutea să găsească de-a lungul zilelor o agilitate şi o stare plăcută, pe care ea nu le cunoscuse niciodată înainte. Toate aceste trupuri născute din propriul ei trup, devenind trupuri de oameni liberi care construiau fiecare un suflet puternic şi viu, îi potoleau treptat foamea.

În ciuda tuturor acestor diferenţe dintre fiii Dimineţii, fiii Amiezii şi fiii Nopţii, între ei domnea o înţelegere profundă, mai profundă decât în orice altă familie din cătun sau din satele dimprejur. Armonia şi buna înţelegere dintre ei erau chiar atât de mari, încât pe unii îi făceau bănuitori – te puteai aştepta la orice de la un trib de sălbatici atât de solidari, atât de legaţi între ei, care asociau forţa cu bizareria, ba chiar şi cu ţicneala. Era adevărat că atunci când erau cu toţii

împreună duminica, pentru a coborî la biserică şi cu prilejul altor sărbători, grupul lor oferea un spectacol destul de uimitor. Fiii Dimineţii mergeau totdeauna în frunte şi cu pas greu, ca nişte cai de tracţiune, precedaţi de Simon-cel-Năvalnic, cu pas prea repede ca să ţină cadenţa, şi urmaţi de fiii Nopţii; Louison-Clopotul, care mergea în coadă, ţopăia făcând din trei în trei paşi un mic salt, o figură de dans sau o tumbă şi piuind de plăcere. La biserică rămâneau grupaţi în jurul tatălui lor, în timp ce mama lor şi Edmée luau loc pe ultima bancă, iar în momentul sfinţirii vinului şi a pâinii, îngenuncheau cu toţii, aplecându-şi fruntea până jos, apoi înaintau în şir până la altar, pentru a primi sfânta împărtăşanie. Şi cântau cu putere, cu strălucire – vocea melodioasă a lui Blaise-cel-Urât se detaşa, din ce în ce mai înaltă, de corul vocilor de başi ai fraţilor mai mari, în timp ce vocea acrişoară a lui Louison-Clopotul ţopăia ca o vrabie. După slujbă, se duceau cu toţii împreună la cârciumă, în piaţa satului. Beau cu toţii cu poftă, în afară de Martin-cel-Zgârcit şi de Louison-Clopotul, primul pentru că nu-i plăcea să-şi piardă stăpânirea de sine, nici măcar un dram, al doilea, pentru că alcoolul i se urca la cap pe dată şi i-l răvăşea şi mai mult. Dar Fernand-cel-Puternic şi Adrien-cel-Albastru beau numai ei doi cât toţi fraţii laolaltă. Cel Puternic da peste cap fiecare pahar de rachiu, până nu mai avea o para chioară în buzunar şi judecata îi pleca hai-hui.

Fraţii cei mai mari jucau cărţi, în afară de Zgârcit care avea oroare de hazard şi se mulţumea să-i privească cum joacă, rotindu-se în tăcere în jurul mesei lor zgomotoase, în timp ce la o altă masă Urâtul istorisea poveşti care-i încântau pe cei care asistau, printre care se aflau totdeauna Léon-cel-Singur şi Eloi-cel-de-Altundeva. Louison-Clopotul nu putea sta locului nicio clipă, da din picioare printre scaune sau se grăbea să o ajute pe servitoare.

Dar tribul fraţilor Mauperthuis se impunea cu adevărat cu prilejul marilor sărbători, într-un chip chiar neliniştitor, după gustul unora. Căci atunci deveneau pe loc o orchestră improvizată. Aveau însă un simţ al muzicii atât de bizar, încât muzica lor era de fiecare dată un vacarm pe cât de insolit, pe atât de puternic. Cei mai mari nu aveau de altfel niciun simţ al melodiei; în schimb, erau înzestraţi cu un prodigios simţ al ritmului. Instrumentele lor erau cu totul rudimentare. Fernand-cel-Puternic, alternativ, aplauda, îşi lovea palmele de coapse şi izbea puternic pământul cu picioarele încălţate cu saboţi de lemn, în timp ce Albastrul, Zgârcitul şi Surdul izbeau între ele bâte de diferite grosimi. Până şi Germain-cel-Surd excela în acest joc de percuţie; el îşi privea fraţii şi gesturile lor ritmate i se transmiteau şi lui, zvâcneau în membrele lui, în muşchii lui şi, imitându-i, se armoniza de minune cu mişcările lor.

Léon-cel-Singur cânta dintr-un instrument ciudat, pe care-l inventase el şi pe care-l numea „arcul cu nouă coarde". Semăna atât cu toba, cât şi cu chitara şi xilofonul, şi cu tot ce mai vreţi. Era vorba de un fel de albie de lemn bine lustruit, de formă ovală, pe care el întinsese nouă fire de metal de grosime descrescândă, din care scotea vibraţii seci şi sonore, fie lovindu-le cu nişte beţişoare subţiri de metal, fie trăgându-le între două degete. Îşi purta instrumentul în bandulieră, sprijinit de un şold. Eloi-cel-de-Altundeva cânta dintr-un mic acordeon, iar Louison-Clopotul lovea în nişte clopoţei cu clinchete ascuţite, agăţaţi de o tulpină înaltă de alun, pe care o ţinea în mână. Blaise-cel-Urât lovea cu un mic ciocan de lemn într-un gong de metal.

Splendoarea suflului înălţându-se în sunet pur, ascuţit, de o strălucitoare veselie, îi revenea lui Simon-cel-Năvalnic. Suflu încă şi mai magnific datorită alamei. El cânta din trompetă. Şi cânta cu

uşurinţa, pasiunea şi strălucirea cu care făcea orice lucru.

Toate sărbătorile anunţate prin tragerea clopotelor erau un pretext pentru ei ca să facă muzică, dar cea a înălţării Maicii Domnului, mai cu seamă. Atunci entuziasmul, fericirea şi îndrăzneala lor de a cânta nu mai cunoşteau limite. Ei o celebrau, într-o veselă devălmăşie, atât pe Fecioara în adoraţia căreia fuseseră crescuţi de bunica lor, cât şi pe propria lor mamă Reine, care era întruchiparea fabuloasă a harului Mariei, şi cele nouă aniversări ale lor dublate de cele nouă sărbători, numele de Marie întărind prenumele fiecăruia dintre ei ca un magic meterez împotriva răului, a păcatului şi a morţii.

NOTRE-DAME-DES-HÉTRES

Veni o zi când bucuria lor ajunse la culme, când o făcură să explodeze cu mare zgomot. Un zgomot atât de nemăsurat, încât păru un scandal. Dar un scandal fericit, şi chiar glorios. A fost cu prilejul binecuvântării unei statui a Sfintei Fecioare consacrate sub numele de Notre-Dame-des-Hétres, din inima unei mari poieni, răscruce de drumuri forestiere între pădurile Jalles şi Saulches. Această ceremonie avu loc într-o zi de 15 august, la amiază. Toţi tăietorii de lemne, ţăranii, nevestele şi copiii lor erau acolo, veniţi din toate cătunele pierdute la marginea acestor păduri. În mulţimea de săraci se amestecau şi negustori, ba chiar şi nişte notabili urcaţi din sate şi din burguri pentru a asista la acel eveniment. Preotul bisericii la care se ducea familia Mauperthuis în fiecare duminică era întovărăşit de preoţii celorlalte parohii învecinate,

şi un roi de copii din cor cu veşminte de dantelă albă şi scrobită îi înconjura, purtând lumânări şi cădelniţe. Preoţii deschideau marşul solemn, precedând baldachinul de catifea de un albastru-azuriu presărat cu stele aurii şi argintii care ocrotea statuia, pusă pe o brancardă, ea însăşi acoperită cu catifea albastră, pe care o purtau şase bărbaţi pe umerii lor. Copiii din cor zburătăceau pe lângă ei într-un nor de tămâie, iar veşmintele lor imaculate şi ţepene străluceau ca elitrele unor insecte albe. Îndărătul sfântului cortegiu mergea mulţimea. Mai întâi copiii, apoi tinerele fete, apoi femeile şi bătrânele şi, la urmă, bărbaţii. Toţi erau încărcaţi de flori, de spice, de coşuri cu fructe.

În grupul fetelor mergea şi Camille. Bătrânul Mauperthuis, el însuşi prezent, îi îngăduise în mod cu totul excepţional să apară în public, să se alăture mulţimii. Dar această mulţime avea o demnitate care autoriza derogarea de la stricta izolare în care o ţinea de obicei pe nepoata lui. O crescuse în afara tuturor, o răsfăţase ca pe o mica prinţesă prizonieră în spaţioasa lui fermă. Reuşise să ţină în frâu turbulenţa şi curiozitatea lui Camille, închizând-o într-un dulce şi leneş vis. Ea nu cunoştea nimic din lumea exterioară, trăise totdeauna ca o pasăre în colivie. O colivie pe care ştiuse să i-o facă vastă şi frumoasă, pentru ca ea să nu se plictisească. O copleşise cu atenţia lui, cu iubirea lui, – numai pe ea. Şi Camille, până în ziua aceea, se mulţumise cu acea viaţă uşoară, monotonă, de răsfăţ.

Ambroise Mauperthuis nu era credincios, sau, dacă credea în ceva, credea mai curând în diavoli decât în Dumnezeu. Nu binevoia să asiste la slujbă decât de Paşti şi de Crăciun, şi doar ca să nu treacă în ochii celorlalţi drept un necredincios. Le impusese obiceiul acesta atât lui Marceau, cât şi lui Camille. Dar această ceremonie era un ceas de glorie pentru el. Notre-Dame-des-Hétres venea să troneze în mijlocul pădurilor sale. Mergând cu

capul sus, cu Marceau la stânga lui, el nu o pierdea pe Camille nicio clipă din ochi, nu numai ca să vegheze asupra ei, dar şi din admiraţie. Sobru îmbrăcată în alb, cu părul strâns în coc sub o mantilă de mătase albă brodată cu flori şi cu păsări albe, ea înainta printre celelalte fete de vârsta ei, în mâini cu un mare buchet de trandafiri albi, galbeni şi oranj, mergând în acelaşi pas, încet şi supus, şi cântând împreună cu corul cântarea *Magnificat*.

Dar nu numai bătrânul Mauperthuis îşi aţintea privirile spre ea. Toţi bărbaţii priveau mai mult spre ea decât spre baldachinul de catifea albastră care plutea în fruntea cortegiului. Căci nimeni nu se înşela, – deşi Camille mergea cu paşi înceţi, cu ochii plecaţi, cântând în cor şi luându-şi cu osârdie o înfăţişare de fată pioasă şi modestă, frumuseţea ei se impunea cu tot elanul ei de carne şi de sânge, şi pleoapele ei ascundeau o sclipitoare privire de şarpe vrăjit. Ea nu era făcută să se îmbrace în alb, ci să se împodobească cu strălucitoare culori, părul ei nu era menit să fie ascuns în coc şi sub mantilă, ci să fie lăsat desfăcut, pasul ei docil nu i se potrivea, tot trupul îi tremura de o mişcare abia stăpânită, de o imperceptibilă dorinţă de a sări şi a dansa, şi vocea ei avea un accent prea grav, prea senzual pentru a nu te duce cu gândul la o mare predispoziţie către râs, strigăte, cântece.

Ea părea un căluţ sălbatic împiedicat în mătăsuri, satinuri, dantele, şi toţi simţeau cum acest căluţ impetuos freamătă năvalnic sub înfăţişarea sa de fată candidă şi cuminte. Un invizibil căluţ numit dorinţă. Şi toţi bărbaţii în adâncul lor erau geloşi pe bătrânul Mauperthuis pentru că are în casa lui o fată atât de frumoasă. „Bătrânul vulpoi, îşi spuneau ei, nu i-a fost de-ajuns că i-a luat lui Corvol pădurile şi moştenitorii, iată-l cum îi fură şi o fată frumoasă ca lumina zilei. Cu siguranţă că-i seamănă bunicii din partea lui Corvol, cea căreia îi plăceau bărbaţii, ba chiar a şi fugit de-acasă, după cum se povesteşte." Şi pentru

a se consola că nu au şi ei acasă o fată la fel de frumoasă, adăugau: „Dar degeaba o ţine strâns, într-o zi o să-i scape!" Şi unii ajungeau chiar să şi-i închipuie pe fericiţii beneficiari ai frumosului trup al lui Camille, dinainte considerată ca fiind neruşinată şi uşuratică.

Nimănui nu i-ar fi trecut prin gând că frumoasa Camille era fata lui Marceau. Sau, dacă vreţi, era, dar bătrânul se interpusese atât de imperios între fiul şi nepoata lui, el îl înlăturase atât de bine pe ştersul Marceau, încât acesta nu mai însemna nimic în ochii celorlalţi. El însuşi ştia asta prea bine. Chiar şi în ajun, laşitatea sa îl făcuse să asculte încă o dată de o poruncă umilitoare ce-i fusese dată de tatăl său. Încă o faptă laşă, pe care nu şi-o ierta. Bătrânul îl trimisese la Ferme-du-Bout ca să-l anunţe pe fratele său Ephraïm că-i este cu totul interzis să vină să asiste, el şi cei nouă fii ai săi, la ceremonia din 15 august „Du-te şi-i spune chiar tu!“ îndrăznise să mormăie Marceau, pe care un astfel de demers îl revolta şi rănea. Dar bătrânul ţipase la el plin de mânie şi încă o dată în sufletul lui Marceau frica fusese mai tare decât revolta. Ieşise, sub injuriile sarcastice ale tatălui său, se târâse până la casa fratelui său, purtând vorbele pe care trebuia să i le spună ca pe o povară care-i zdrobea umerii şi inima. Nu trecuse pragul casei acestuia. Îi vorbise fratelui său din curte, cu o voce şoptită, sacadată, cu ochii ţintiţi în pământ. Nu îndrăznise nicio clipă să-şi ridice privirea spre el. Dacă ar fi făcut-o, lacrimile care dădeau să ţâşnească i-ar fi ars ochii. Ephraïm îl lăsase să vorbească fără să spună un cuvânt. La sfârşit, rostise doar atât: „Eu n-o să mă duc. Nu vreau să-l văd pe păgânul asta bătrân, pe hoţul, pe bătăuşul acesta, mergând pe lângă statuia Sfintei Marii. E o ruşine! Şi eu nu vreau să văd asta. Spune-i-o bătrânului. Dar băieţii mei vor face ce vor. Pentru că eu nu strig ca un nebun la fiii mei, ei nu sunt sclavii mei, ci nişte oameni. Spune-i şi asta

bătrânului!“ Şi-i întorsese spatele fratelui lui, lăsându-l singur în mijlocul curţii. Marceau era atât de nefericit, atât de copleşit de propria lui slăbiciune, atât de rănit în dragostea-i de nemărturisit pentru Ephraïm, încât fu cuprins de o ameţeală, ca şi cum cineva i-ar fi tras o bătaie zdravănă. Şi o senzaţie de durere îi străpunsese piciorul, ca şi cum ar fi simţit din nou arsura din adolescenţă. Se întorsese acasă şchiopătând, blestemându-se pe sine încă mai mult decât pe tatăl său.

Fiii lipseau din cortegiul bărbaţilor, ca şi tatăl lor, şi această absenţă a tribului Mauperthuis, a cărei pietate excesivă şi ciudată faţă de Fecioara Maria era cunoscută de toată lumea, îi intriga pe cei de faţă şi le stârnea curiozitatea. Absenţa fetei lui Corvol, dimpotrivă, nu mira pe nimeni. O ştiau foarte mândră, şi, ca de obicei, nu voise să se amestece cu toată această gloată de ţărani şi de tăietori de lemne. Preferase probabil să rămână în faţa catafalcului ei muzical, pentru a mai smulge, încă şi încă, suspine şi vaiete morţilor uitaţi din familia-i decăzută. Edmée şi Reine veniseră, fără să le pese de ordinele şi de ameninţările necredinciosului bătrân. Edmée, care în curând urma să împlinească nouăzeci de ani, sălta cu pas vioi la braţul fetei sale. Bătrâneţea îi tăbăcise şi îi zbârcise pielea, dar nu-i atinsese inima. Ea îşi păstra intactă inima radioasă de copil credincios, pentru totdeauna îndrăgostit de Preamilostiva Maică a Domnului. Şi privirea ei nu rătăcea nici la dreapta, nici la stânga, întârziind pe cineva din mulţime, – ea înainta cu ochii aţintiţi pe baldachinul albastru-azuriu, cu un surâs preafericit pe buze. Reinette-cea-Grasă se legăna încetişor alături de ea, uşurată de greutatea ei datorită aceleiaşi încântări. Şi apoi amândouă ştiau că fiii vor veni să i se închine Fecioarei, în ciuda poruncii bătrânului.

Ajunsă la răscrucea forestieră, zisă la Croix-aux-Hétres, mulţimea se împărţi în semicercuri în jurul locaşului de piatră ridicat în centru şi menit să adăpostească statuia; femeile de o parte, bărbaţii de cealaltă. Cerul era de un albastru viu, strălucitor. Soarele bătea drept în poiană, uriaş, arzător. Iarba era uscată şi trosnea sub picioare; se auzea bâzâitul insectelor. Aerul vibra de căldură şi era plin de miresme piperate sau ca mierea, suave şi amare, acrişoare şi dulci. Miresme de tămâie, parfumuri de flori şi de fructe, mirosuri de trupuri asudate. Fetiţele aveau mâinile încărcate de flori culese de pe câmp, fetele ţineau în braţe grămezi de trandafiri, femeile strângeau la piept flori multe, viu colorate, culese în grădinile lor, iar bătrânele purtau cele mai frumoase fructe din livezile lor în mici coşuri de răchită. Băieţii purtau ramuri de păducel, de măceş şi de lăsnicior rupte din gardurile vii ce le împrejmuiau fermele şi legate în lungi mănunchiuri împodobite cu iederă. Bărbaţii ţineau în mâini snopi de spice de grâu, de secară şi de orz. Toţi veneau să-i ofere Fecioarei ce era mai bun din ceea ce mâinile lor semănaseră, cultivaseră, recoltaseră din pământ, iar copiii dădeau ceea ce găsiseră jucându-se pe câmp sau umblând pe cărări ascunse.

Statuia fu depusă în scobitura locaşului, fu binecuvântată, tămâiată, apoi cel mai bătrân dintre preoţi rosti o predică despre înălţarea Maicii Domnului şi despre minunatul mister al Adormirii Maicii Domnului. Mulţimea asculta, reculeasă şi somnolentă în poiana care o îmbăta cu căldura şi mirosurile ei, şi cu bâzâitul muştelor şi al viespilor. Mulţi păreau a adormi în picioare, încetişor. Capetele se clătinau, pleoapele deveneau mai grele. Apoi mulţimea porni din nou, moleşită, în urma preoţilor şi a copiilor din cor, ca o turmă de somnambuli, răcnind leneş:

Ave Regina coelorum,

Ave Domina Angelorum:
Salve radix, salve porta,
Ex qua mundo lux est orta...

Atunci ţâşniră ei, ajungând în poiană pe un alt drum decât cel pe care se retrăgea mulţimea. Înaintau, în faţă fiind şapte, ţinându-şi instrumentele în mâini, îmbrăcaţi cu pantalonii lor de sărbătoare şi cu o simplă cămaşă albă împodobită la gât fie cu maci, fie cu floarea-broaştei. Louison-Clopotul îi preceda, îmbrăcat ca o fată, cu părul lui lung strâns în coadă de cal şi înălţat în creştetul capului. Îşi agita băţul cu clopoţei, producând astfel nişte frumoase sunete subţiratice. Léon-cel-Singur era cel din urmă. Era învăluit într-o mare manta acoperită cu pene de păsări. Mulţimea îşi încetini pasul şi aproape se opri, şi cântul ei abia se mai auzi, împotmolindu-se într-un murmur nedesluşit.

...Gaude Virgo gloriosa.
Super omnes speciosa:
Vede, o valde decora,
Et pro nobis Christum exora.

Copiii se opriră de-a binelea, pentru a-i vedea mai bine pe noii sosiţi. În ciuda părinţilor lor care încercau să-i mişte din loc, ei rămâneau încremeniţi, holbându-se. Dar părinţii îi trăgeau de mânecă fără prea mare convingere; toată lumea murea de curiozitate. Mulţimea fusese smulsă din starea ei de moleşeală. Avea să înceapă o altă ceremonie.

Fiii lui Ephraïm înaintau cu paşi repezi spre centrul poienii, fără să dea nicio atenţie mulţimii. Louison-Clopotul îşi suna clopoţeii cu o veselie tot mai mare, în timp ce fraţii Dimineţii începeau să bată un ritm lent, iar Eloi-cel-de-Altundeva cânta în surdină din acordeon. Blaise-cel-Urât lovi o dată în gong şi cei nouă fraţi scoaseră la unison un

strigăt. Apoi Urâtul se desprinse din grup şi, mergând în frunte, începu să declame cu o voce puternică; „Templul care este în Ceruri se deschise şi Arca Alianţei Domnului apăru în Templul lui. Un semn măreţ apăru pe cer: o Femeie, având soarele drept mantie, luna sub picioare, şi pe cap o cunună de douăsprezece stele. Era însărcinată şi striga, în chinurile facerii. Un alt semn apăru pe cer: un balaur uriaş, roşu ca focul, cu şapte capete şi zece coarne, şi pe fiecare cap cu o diademă. Coada lui mătura o treime din stele, aruncându-le pe pământ. Balaurul stătea în faţa Femeii care urma să nască, spre a-i devora încă de la naştere copilul. Or, Femeia aduse pe lume un fiu, un copil de sex masculin, pe cel care va fi păstorul tuturor naţiunilor, conducându-le cu un sceptru de fier. Copilul fu dus lângă Dumnezeu şi tronul Lui, iar Femeia fugi în pustiu, acolo unde Dumnezeu i-a pregătit un loc.“ Tăcu puţin, în timp ce fraţii Dimineţii amplificau ritmul, Léon-cel-Singur scotea vibraţii sonore din al său arc-cu-nouă-coarde, iar Louison-Clopotul îşi mişca din răsputeri clopoţeii. Mulţimea, de cealaltă parte a poienii, asculta cu gura căscată. Apoi Urâtul continuă: „Atunci am auzit în cer o voce puternică rostind: «Iată acum mântuirea, puterea şi împărăţia Dumnezeului nostru, şi puterea lui Christos al Său!»"

Urâtul lovi din nou în gong; ceilalţi reîncepură să cânte în surdină, – ritm al lemnului lovit, acordeon, arc-cu-nouă-coarde, şi sunet de clopoţei din ce în ce mai vesel. Se apropiaseră de statuia Fecioarei, pe care o înconjurau. Louison ţopăia şi îşi agita băţul cu clopoţei, ceilalţi intensificau ritmul. Şi dintr-odată se înălţă sunetul trompetei, strop de aur ţâşnit din trupul lui Simon-cel-Năvalnic, spărgând pământul şi zburând drept spre cer spre a sublinia cu o linie scânteietoare bucuria şi splendoarea zilei. Atunci ceilalţi dădură curs liber forţei şi bucuriei lor. Fernand-cel-

Puternic sări lângă Simon şi începu să înteţească ritmul, bătând din mâini, lovind pământul cu picioarele din ce în ce mai tare, tropăind, strigând. Han han ha! şi fraţii săi preluau strigătele şi le întorceau. Simon-cel-Năvalnic aduna toate strigătele, sunetele, rezonanţele, în şanţul de foc făcut de trompeta lui. El smulgea suflările din măruntaie, din gâtlejuri, le proiecta în plin cer, le făcea să se rostogolească în plină lumină. Se legăna în timp ce cânta, ba cambrându-şi, ba curbându-şi trupul, şi fraţii săi se agitau în jurul lor, se roteau, săltau, râdeau şi cântau zgomotos. Asta era ofranda lor – nu mai erau doar florile şi fructele pământului, ci vigoarea lor, tinereţea lor, trupurile lor năvalnice, magnifica amploare a suflului lor, a râsului lor. Erau trimişii copacilor printre care trăiau dintotdeauna şi pe care, Notre-Dame-des-Hétres, Madona-Fagilor, venea să-i onoreze cu chipul ei, să-i protejeze cu numele ei. Ea era Madona lor. Erau atât de strâns legaţi – trup şi suflet – cu copacii, încât aparţineau tribului copacilor, regatului lor. Ei erau prinţii regatului copacilor, prinţi dansatori şi muzicieni, prinţi sălbatici şi veseli. Şi îşi primeau regina.

În mulţime, unii începeau să murmure: Fiii lui Ephraïm nu se purtau ca nişte creştini, ci ca nişte barbari, făceau scandal şi îşi băteau joc de oamenii cumsecade! Toate strigătele şi ţopăielile astea în jurul statuii Fecioarei pe care preoţii tocmai o binecuvântaseră după ritualul cuvenit nu erau oare o profanare? Ambroise Mauperthuis era nebun de mânie, – toţi servitorii ăştia zămisliţi de fiul lui renegat şi de grăsana de la Ferme-du-Bout îndrăzniseră să-i calce porunca! Se credeau poate la ei acasă în mijlocul acestor păduri care nu-i aparţineau decât lui? Întoarse capul spre Camille. Şi ceea ce văzu îi înteţi mânia. Deşi nemişcată în aparenţă, ea dădea să ţâşnească spre mijlocul poienii; umerii ei tremurau de dorinţa de a dansa. Bătrânul îi văzu chipul îndreptat spre grupul

fraţilor, întrezări strălucirea intensă a ochilor verzi şi roşeaţa umedă a buzelor întredeschise. Îi ghici bătăile sacadate ale inimii, încordarea muşchilor şi răsuflarea puţin mai grea. Şi apoi ea avu următorul gest, – îşi smulse mantila şi îşi scutură capul, desfăcându-şi cocul. El primi acest gest sec, rapid, ca pe o palmă în plin obraz. Camille îi scăpa. Dorinţa pătrunsese în inima ei, îi pusese stăpânire pe trup, o îndepărtase de el. Semăna mai mult ca niciodată cu Catherine. Aceeaşi lipsă de măsură şi aceeaşi nerăbdare, aceeaşi înflăcărare şi aceeaşi insolenţă, aceeaşi frumuseţe unică. Tot ceea ce se străduise să ţină ascuns de ochii celorlalţi, să menţină secret chiar şi faţă de conştiinţa lui Camille, irupsese dintr-odată, aici, în public, şi asta din cauza acestor calici născuţi în serie în cloaca de la Ferme-du-Bout, ieşiţi din pântecele de iepuroaică al grăsanei Verselay! Furia lui era atât de mare, încât nu se mai putu stăpâni. Merse de-a dreptul către Camille, împingându-i la o parte pe toţi care i se aflau în cale. O apucă de braţ, strângând-o cu putere, şi îi spuse pe un ton sec: „Ajunge! Mergem acasă". Ea nici nu se întoarse măcar spre el, ci se cabră şi încercă să-şi elibereze braţul printr-o mişcare bruscă din umăr. Atunci el o trase, strângând-o şi mai tare. Ea trebui să cedeze, dar îi aruncă o privire furioasă, arogantă. „Pune-ţi mantila!" îi porunci el cu o voce înăbuşită, târând-o. Ca răspuns, ea lăsă să-i cadă mantila în iarbă şi o strivi cu călcâiul. „Destrăbălato! şuieră el printre dinţi. O să vezi tu acasă! – Ba aici e ceva de văzut!" îi răspunse ea.

Nu numai că îi scăpa, dar şi începea să se revolte. Îl înfrunta, fără nicio teamă, şi curând se va întoarce împotriva lui. Înţelegând că e zadarnic şi chiar primejdios să se certe cu ea în şoaptă acolo, îşi revărsă mânia pe cei cinci preoţi care stăteau puţin mai la o parte. Cum de rămâneau acolo ca nişte momâi, ce mai aşteptau ca să pună capăt acelui vacarm, izgonindu-i pe acei sălbatici?

Se aşeză în faţa lor, târând-o pe Camille de braţ, şi le strigă: „Ei, drăcia dracului! Nu faceţi nimic? Nişte târâie-brâu tropăie şi urlă într-un loc sfânt şi voi nu spuneţi nimic? Uitaţi-vă la ei, nişte porci în care s-a cuibărit dracul şi care trebuie omorâţi, şi voi îi lăsaţi să-şi facă de cap! Fir-aţi voi ai dracului! Cât o să mai dureze scandalul ăsta?“ Preoţii întoarseră spre el nişte feţe glaciale, în timp ce copiii din cor, pe care îi uimea o nouă întâmplare, îl priveau cu ochii holbaţi. Căci, lăsându-se luat de mânie, Ambroise Mauperthuis rostise două înjurături sacrilege fără măcar să-şi dea seama. Unul dintre preoţi, părintele Monin, cel care rostise predica, vorbi în cele din urmă. „Domnule, dacă cineva a greşit, atunci dumneata ai greşit, şi nu băieţii ăştia. Profanezi numele Domnului în faţa slujitorilor lui cu înjurăturile dumitale grosolane. Dimpotrivă, eu nu văd nimic rău în faptul că aceşti oameni au venit să-şi cânte credinţa, oricât de primitiv ar fi cântul lor. Nu percep nicio rea intenţie în manifestările lor, chiar dacă sunt excesive. Ghicesc la ei un mare elan de bucurie, ceea ce e lucru rar. Şi, lucru încă şi mai rar, ei cunosc textele sacre. Dumneata, domnule, ai fi în stare să spui din memorie, cum a făcut acest băiat, un pasaj din Apocalipsa după Sfântul Ioan?“ Ceilalţi preoţi erau mai puţin binevoitori faţă de fraţii Mauperthuis, considerând scandaloase efuziunile lor sălbatice, dar în faţa bătrânului Mauperthuis, care le arunca priviri ucigaşe şi se schimonosea de mânie după ce îşi strigase înjurăturile, erau mai curând înclinaţi să-i dea dreptate confratelui lor. În acel moment, muzica răsunătoare a lui Simon-cel-Năvalnic şi ritmul nebunesc bătut de fraţii săi începură să descrească; sunetul trompetei se Îndulci, ritmul se încetini. Atenţia mulţimii deveni şi mai mare. Fraţii îşi trăgeau răsuflarea. De fapt ei deschideau un nou spaţiu, luminos şi uşor, vocii melodioase a lui Blaise-cel-Urât, care începu să psalmodieze

Litaniile Sfintei Fecioare. Mulţimea asculta, nu uluită cum fusese cu o clipă mai înainte, ci ca vrăjită. Vocea Urâtului aluneca atât de graţios, încât părea că zboară în aerul fierbinte, că înoată în lumină, că unduieşte prin tot văzduhul. „...Mamă a Luminii, Mamă a Vieţii, Mamă a Iubirii, Mamă a Milei, Mamă a Speranţei...“ Şi, în timp ce cânta, el se legăna uşor, în timp ce fraţii săi îi acompaniau vocea cântând în surdină la instrumentele lor. „...Fecioară plină de Har, Fecioară Preasfântă, Fecioară Preaumilă, Fecioară Preasăracă, Fecioară care te supui Cuvântului...“ Vocea lui lua inflexiuni de implorare, – să asculţi de Cuvântul Domnului, el ştia ce înseamnă asta din adâncul condiţiei sale mizerabile, el, infirmul, cu urâta lui gură diformă vizitată de atâtea şi atâtea cuvinte de a căror deplină măsură nu putea nici chiar el să-şi dea seama totdeauna. „Fecioară Rugătoare, Fecioară Îndurerată, Fecioară Preafericită, Nouă Evă, Fiică a Sionului...“ Degetul pe care Îngerul Misterului îl pusese pe buzele lui ca pe un vârf de foc lăsase îndărătul oribilei plăgi a cărnii o flacără translucidă, vie, care dansa în inima şi în gura lui. „Regină înălţată la Ceruri, Regină a Îngerilor, Regină a Patriarhilor, Regină a Profeţilor…“ Lacrimi de iubire îi tremurau în vocea fină şi care cânta atât de bine notele ascuţite. Fraţii săi menţineau ritmul cântând din instrumente mai încet. Edmée şi Reine abia îşi stăpâneau elanul de fericire care le fermeca inimile. Mulţimea îşi reţinea respiraţia. Iar bătrânul Mauperthuis, mânia.

Oamenii se retrăseseră din poiană cu sufletul bucuros, mult timp după plecarea lui Ambroise Mauperthuis, care o târâse acasă pe Camille cu forţa, urmat de Marceau. Chiar cei care la început fuseseră ostili celor nouă fraţi veniţi pe neaşteptate şi cu mare zgomot în poiană, îşi schimbaseră cu totul sentimentele. Frumuseţea şi blândeţea cântului lui Blaise-cel-Urât învinseseră orice

rezistenţă şi orice indignare. Şi asta cu atât mai mult cu cât preoţii – chiar şi cel de la parohie, care până atunci se uitase totdeauna bănuitor la tăietorii de lemne, pe care-i considera pe jumătate sălbatici – se apropiaseră la sfârşit de fraţii Mauperthuis şi le arătaseră emoţia lor. Această recunoaştere de către chiar cei care ar fi putut să-i condamne, transformase impresia iniţială de scandal în senzaţie de bucurie şi de mândrie.

Dar fraţii erau mai ales neliniştiţi de mânia bătrânului. Ei făcuseră ce aveau de făcut, îşi cântaseră laudele rituale în cinstea Fecioarei, îşi strigaseră voioasa pietate, credinţa lor simplă în Dumnezeu, credinţa lor veselă în prezenţa invizibilă a îngerilor, – credinţă şi devoţiune, în care se amestecau iubirea lor pentru pământ, pasiunea lor pentru păduri. Îşi proclamaseră bucuria cu un elan, încă sporit; un asemenea elan, încât înălţase cu el inima tuturor celor care – bărbaţi şi femei – asistaseră la ceremonie. Şi când părintele Monin îi mărturisise lui Blaise-cel-Urât admiraţia sa pentru felul cum cunoaşte textele sfinte şi pentru vocea sa de o atât de rară puritate, Urâtul se mulţumise să-i răspundă: „Eu nu merit nicio laudă. Nu eu vorbesc şi cânt, ci albinele. Gura mea este lăcaşul lor, ele dorm în inima mea şi o luminează cu visul lor, cu frumosul lor vis de aur şi de lumină luat din râsul îngerilor. Trupurile lor fragede şi uşoare de fulger s-au născut din hohotele de râs ale îngerilor. Şi gura mea diformă, cu surâs schimonosit, care oamenilor nu le inspiră decât dezgust şi batjocură, nu le face teamă. Nu numai că nu fug de urâţenia mea, dar vin să o îndulcească; ele vin să mă consoleze până într-atât, încât ajung să mă bucur de ea. Nu ştiu ce-i invidia, ura, ranchiuna, gelozia sau răzbunarea. Nu ştiu nici chiar ce-i nefericirea, ce-i tristeţea. Sunt fericit. Da, eu, omul cel mai urât, sunt fericit mai fericit decât oricine, pentru că în mine sălăşluieşte o bucurie care mă depăşeşte şi care mărturiseşte

despre frumuseţea lumii, despre fericirea fiecărei zile, despre măreţia pământului şi nesfârşita iubire a lui Dumnezeu. – Ceea ce spui mă tulbură, umilinţa ta e străbătută de un teribil orgoliu!" spusese preotul, pe care un asemenea limbaj în gura unui om simplu îl umplea de uimire, şi pe care o asemenea certitudine aproape că îl înspăimânta. Dar Blaise râsese încetişor şi continuase: „Cuvintele mele nu sunt decât aşa cum le dictează bucuria şi încântarea care mi-au fost date prin har. Nu am alt orgoliu decât iubirea mea pentru Dumnezeu, iubirea mea pentru pământ şi pentru ai mei. Tot orgoliul meu constă în a iubi, în a iubi mai mult decât sunt în stare să iubesc doar prin mine însumi. Căci mi s-a dat fericirea să am un vis cu îngerul care a vizitat-o pe Maria. Acesta nu-i orgoliu, ci recunoştinţă. – Ştii tu oare bine ce zici? îl întrebase preotul. – Dacă aş şti cu adevărat ce zic, nu aş mai putea nici să vorbesc, nu aş mai putea găsi nici cel mai mic cuvânt pe măsura acestei ştiinţe. Doar oamenii vorbesc, pentru că există în ei ceva care tremură, care se mişcă în carnea lor, care se roteşte în inima lor, ei simt asta, dar nu înţeleg. Atunci ei vorbesc, vorbesc şi iar vorbesc, pentru a urmări cuvânt cu cuvânt acel lucru straniu care alunecă şi se tot răstoarnă în ei, fără să se lase niciodată prins. Îngerii nu vorbesc; când vin să se adreseze oamenilor, ei le vorbesc într-un limbaj concis, rapid. Ei nu au nicio nevoie de cuvinte, lumina sălăşluieşte în ei, ei sunt făcuţi din lumină, sunt transparenţi. Nici măcar nu poartă nume; dacă îi întrebi cum ţi cheamă, ei îţi răspund că nu au nume; căci numele lor este: Minune. Dar eu trebuie să caut, să merg pas cu pas în cuvinte. Dacă aş şti cu totul despre ce vorbesc, nu aş mai putea trăi, aş muri de un asemenea belşug de splendoare şi de har. Tot aşa cum iubesc mai mult decât aş putea iubi eu singur, gândesc mult mai mult decât ceea ce cred că gândesc, şi vorbesc mult dincoace de ceea ce se cântă în mine. Prin

mine. – Şi fraţii tăi? – Fiecare dintre noi şi-a primit partea de lumină; o lucire, doar o lucire, dar care trăieşte. – Precum şi partea lui de mânie! a spus atunci preotul din parohia lor, care îşi amintea de unele izbucniri ale fraţilor Dimineţii. – Şi de mânie, admisese calm Blaise-cel-Urât. Dar această mânie e lipsită de furie şi nu are nicio legătură cu răul. Nu există oare o nebunie în orice frumuseţe, o puternică strălucire în orice bucurie, o patimă în orice iubire? Chiar şi duioşia este elan, viaţă, flacără care arde, arde! Lumina este violentă, vântul este o mare forţă care merge, şi care aleargă, aleargă! Priviţi acest soare din 15 august cum loveşte pământul! Totul este ardoare. Şi strigătul nou-născuţilor? Totul începe printr-un strigăt, o sfâşiere. Astfel a început facerea lumii şi astfel va sfârşi lumea, într-un strigăt teribil, într-o sfâşiere. Fraţii mei şi cu mine trăim în apropierea acestui strigăt primitiv. Care este şi apropiere de ultimul strigăt. Trăim printre copaci pe un pământ tare şi sărac, sub un cer care ne aruncă în faţă ploile şi furtunile lui, zăpezile şi soarele lui, vânturile lui, grindina şi fulgerele lui. Trupul nostru este însemnat de toate astea, pielea noastră e ţesută din toate astea, inima noastră este plină de toate astea. Aşa suntem făcuţi, suntem cum suntem şi nu ne vom schimba. Vom trăi totdeauna în apropierea lumii care ţâşneşte din mâinile lui Dumnezeu, cu această iubire pentru pământ şi pentru copaci sădită în carnea noastră, cu această bucurie nemăsurată şi această credinţă înfiptă adânc în inimă. Aşa este. Fiecare şi-a primit partea de lumină, forţă şi mânie pentru fraţii cei mai mari, vise şi cânturi pentru cei mai mici. – Şi Ambroise Mauperthuis? Din câte ştiu, e bunicul vostru. – El este patronul nostru. Şi-a renegat fiul, şi de aceea şi pe noi toţi. A rupt toate legăturile cu ai săi. – Şi cu Dumnezeu? – Nu eu sunt pus să judec asta."

HORA ÎNGERILOR

Ambroise Mauperthuis nu rupsese toate legăturile cu fiul şi cu nepoţii lui decât pentru a le strânge şi mai mult cu Catherine, în jurul imaginii ei. Şi cele pe care le înnodase atât de aspru cu Camille, având grijă să-i îndepărteze pe toţi de ea, ţineau tot de aceste unice legături. De aceste legături originare. Anii de dinainte de Catherine nu contau. El nu venise cu adevărat pe lume, în adevărata viaţă, decât odată cu întâlnirea cu această femeie de pe malurile râului Yonne, decât odată cu şocul pe care-l provocase frumuseţea ei aruncată la pământ. Prin Camille, el hăituia imaginea lui Catherine, dădea târcoale ca un animal încolţit, aţâţa la nesfârşit focul scurtei şi vechii şi vrăjitei lui uimiri. Dar iată că această imagine îi scăpa dintr-odată, şi asta chiar atunci când se arătase în deplina ei strălucire.

Camille fugea de el. Nu mai râdea, nu mai cânta, nu-i mai alerga în cale ca să-l ia de braţ când se întorcea din drumurile sale prin pădure sau din călătoriile sale la Vermenton, la Clamecy sau la Château-Chinon. Ea nu mai mergea şi nici nu se mai aşeza alături de el pentru a vorbi cu el, aşa cum făcuse totdeauna. Din ziua sărbătorii întrerupte din poiana Fecioarei Fagilor, Camille se izolase. Nu căuta nici altă companie, cea a lui Fine sau a vreunei fete din împrejurimi. Singura companie pe care şi-o dorea îi era interzisă. Era cea a celor nouă fraţi. Ardea de nerăbdare să-i revadă, să se împrietenească cu ei. Ea ştia că le seamănă. Se voia prietena, sora lor.

Camille nu gândea. Ea simţea. Cu ardoare, cu toată puterea fiinţei sale. Toate simţurile ei căpătaseră o nouă vigoare. Statuia din poiană a

Fecioarei făcuse chiar de la început un miracol. Un miracol foarte simplu, foarte omenesc, măreţ de omenesc: privirea lui Camille asupra celorlalţi şi asupra propriei sale vieţi fusese adusă în lume într-un mod pe cât de brusc, pe atât de superb. Trupul i se smulsese din sine, pentru a se arunca în afară, înainte. Dorinţa îi pătrunsese în carne, îi luase inima în stăpânire.

Neprevăzutul apăruse dintr-odată în viaţa ei până atunci atât de bine orânduită, şi aprinsese acea prodigioasă forţă a dorinţei care dintotdeauna se afla în ea, dar pe care vigilenţa bunicului ei ştiuse să o menţină adormită. O rafală de vânt se pornise, brutală, şi nespus de frumoasă. Suflul lui Simon glorificat de trompetă. Simon, acest bouar în slujba bunicului ei, acest bărbat grosolan, mereu nepieptănat şi murdar, care tuna şi fulgera pentru nimic şi care tot pentru nimic putea să strige de bucurie. Privirea distrată, uşor arogantă, cu care îl privise până atunci, ca şi pe toţi ceilalţi fii de la Ferme-du-Bout, se schimbase. Privirea ei se îndrepta dintr-odată asupra tuturor celor nouă fraţi, cu o atenţie intensă.

Ciudata poveste rostită de Blaise-cel-Urât când înaintase până în centrul poienii răsuna întruna în ea. „Şi Templul care este în Ceruri se deschise." În faţa ei se deschisese pământul. Templul care este pe pământ; pădurile. „Un semn măreţ apăru pe cer." Un semn măreţ vrăjise pădurile. Nouă bărbaţi tineri dăduseră viaţă şi mişcare unei statui a Fecioarei, o făcuseră să se ridice de pe soclul ei de piatră, o invitaseră să danseze cu picioarele goale pe iarba roşcată, arsă de soare. „O Femeie, având soarele drept mantie, luna sub picioare, şi pe cap o cunună de douăsprezece stele."

Camille o vedea pe această Femeie. Ea vedea deschizându-se poiana, iarba era aici de aur sub atâta soare. Statuia căpăta carne, sevă şi sânge, ea se înălţa şi înainta cu paşi de dans către copaci.

Dansa şi sălta, lumină vie lovind pământul cu călcâiele. La fiecare lovitură creşteau trandafiri printre firele de iarbă. Trandafiri de granit, a căror inimă ardea. Şi femeia striga, pradă unei bucurii adânci precum ziua, mai mare decât lumea. Strigătele ei zburau spre vârful copacilor, se aşezau pe ramurile lor, – nori de păsări roşii ca focul. Ramurile se înclinau sub greutatea lor, sub splendoarea strigătelor; ele se legănau cu o moliciune teribilă, voluptuoasă.

Copacii se smulgeau din pământ, se puneau în mişcare. Ramurile lor încărcate de păsări, de strigăte, de fructe, de flăcări, se răsuceau ca nişte braţe de bărbaţi cuprinşi de dorinţă. Luceau, incandescente. Ea, trup de noroi şi de lumină, se rotea printre ei, iar trandafirii de granit care pretutindeni străpungeau pământul se rostogoleau în iarbă, mânaţi de vânt, ciuguliţi de păsări. Şi copacii intonau un cântec cu voce gravă. Un cântec de bucurie.

Cuvintele din Litania Fecioarei psalmodiate de Blaise-cel-Urât dobândeau în ea un sens nou. „Mamă a Luminii, Mamă a Vieţii, Mamă a Iubirii...“ Mamă a Pământului, Mamă care zămisleşti fericirea pământului, Femeie purtând frumuseţea pământului în braţe ca pe un copil fericit. Camille se confunda cu această Femeie. Era fiica, sora ei. Soră a luminii, a vieţii. Ea purta dorinţa în braţe ca pe un mănunchi de flori, – trandafiri şi bujori de un roşu ca focul. Şi era nefericită că nu poate împărţi aceste flori, că nu le poate rupe petală cu petală împreună cu cei care treziseră în ea o bucurie atât de vastă, de profundă. Suferea pentru că nu-şi poate striga această bucurie nebună care-i stăpânea inima şi măruntaiele, că nu-şi poate dansa veselia şi striga dorinţa. Cu ei, cu fraţii.

Un semn măreţ apăruse pe pământ. Pădurile în care trăiau dintotdeauna fraţii Mauperthuis

fuseseră vrăjite. Statuia Madonei îşi făcuse în ele o intrare solemnă şi prezenţa ei de acum înainte era ca o lumină orbitoare, aducea minunea în acel loc. Ei, fraţii, îi ieşiseră în întâmpinare, o primiseră ca pe suverana lor. În imaginea ei se adunau toate iubirile lor, – credinţa lor în Dumnezeu, a cărui Slujnică preafericită Ea era, Fiică şi Mamă totodată; tandreţea lor pentru Edmée, iubirea pentru mama lor, mândria cu privire la tatăl lor, care sacrificase totul fără să şovăie o clipă pentru a se duce până la capătul dorinţei lui; pasiunea lor pentru păduri. Mai mult ca niciodată viaţa lor se rotea în jurul acestei imagini, în ea îşi găseau puterea, fericirea. Dar nu le ajungea că o aclamaseră, voiau şi să-i onoreze prezenţa în inima pădurilor. Le veni o idee.

Într-o dimineaţă, la primele luciri ale zorilor, se porniră toţi nouă la drum către poiana Fecioarei. Acolo aleseră treisprezece copaci aliniaţi în semicerc pe marginea poienii, în faţa statuii. Şi se puseră pe treabă. În trunchiul fiecărui copac sculptară un înger. În fagul ce se afla chiar în faţa Madonei, sculptară un înger cu braţele încărcate de fructe, drept omagiu adus mamei lor, iar la stânga lui, un înger cu mâinile deschise, purtându-şi inima în palme. Era omagiul adus de fii iubirii pe care tatăl lor i-o purtase totdeauna lui Reinette-cea-Grasă. La dreapta îngerului-cu-fructe sculptară un înger cu mâinile împreunate, cu chip surâzător, cufundat în rugăciune; era îngerul-adorator, sculptat în cinstea lui Edmée. Alături făcură un înger cu ochii închişi; îngerul-care-doarme, în memoria lui Jousé. Apoi, de o parte şi de cealaltă a acestor copaci, sculptară îngeri cu semnele lor. La stânga îngerului-cu-inimă apărură, în trunchiurile a cinci fagi, figuri de îngeri reprezentându-i pe fraţii Dimineţii şi pe cei ai Amiezii. Îngerul-cu-secure, îngerul-care-râde, îngerul-sever, îngerul-cu-urechi-răsucite-ca-nişte-coarne-de-berbec şi îngerul-cu-trompetă. La dreapta îngerului-care-doarme se

iviră în trunchiuri figuri de îngeri după chipul fraţilor Nopţii: îngerul-cu-păsări, îngerul-cu-peşti, îngerul-cu-clopoţei şi îngerul-cu-albine. Şi lucraseră în aşa fel trunchiurile încât atunci când vântul începea să sufle, el intra în găurile, cutele şi fantele săpate în lemn. Vântul care alerga prin poiană se strecura în gura îngerilor, şuiera printre buzele lor, printre degetele lor, printre aripile lor, în cutele veşmintelor lor. Horcăituri şi stridenţe, mugete şi şuierături. Poiana cânta, vântul fredona arii când rapide, când lente, lumina unduia de-a lungul trunchiurilor sculptate, şi copacii vibrau, astfel însemnaţi cu pecetea îngerilor.

Când bătrânul Mauperthuis descoperi ce mai puneau la cale fiii lui Ephraïm, el lăsă să i se vadă furia care îl hărţuia de la 15 august, sărbătoare a înălţării Maicii Domnului. Aceşti copaci îi aparţineau, nimeni nu avea dreptul să se joace cu ei după fantezia lor. Într-o dimineaţă, el veni în poiană; cei nouă fraţi erau acolo, lucrând la sculpturile lor. Dar ameninţările şi înjurăturile lui provocară doar mânia fraţilor mai vârstnici. Cel cuprins de teamă fu Ambroise; el dădu chiar îndărăt când Fernand-cel-Puternic înaintă de-a dreptul spre el, cu Adrien-cel-Albastru şi Martin-cel-Zgârcit de-o parte şi de cealaltă. Dar, pe când se retrăgea, le strigase: „O să dobor aceşti copaci! Destule stricăciuni! Bandă de ticăloşi, sunt pădurile mele şi n-o să vă las să le distrugeţi! Atunci o să facem la fel şi cu tine, ripostase Fernand-cel-Puternic, fluturând în aer securea pe care o purta totdeauna cu el. Nici chiar de fulgerul care cade nu mi-e frică. Nu mi-e mai frică de tine decât de fulger!" Şi era adevărat că nu se temea de fulger, când se pornea o furtună în pădure şi când tunetele zguduiau cerul, Puternicul îşi înălţa securea, tăind cu ea aerul spre a despica fulgerul în două. „Copacii ăştia sunt ai mei şi fac ce vreau cu ei! Tâlharilor şi hoţilor, o să vă izgonesc pe toţi din pădurile mele!" mai strigase bătrânul. Cu o

săritură, Simon-cel-Năvalnic se aşezase în faţa lui şi îi strigase: „Hoţul eşti tu! Toată lumea ştie că ai furat pădurile astea! Ce? Le aveai în buzunar când te-ai născut? Nici nu vrem să ştim cum ai făcut, că prea murdară trebuie să-ţi fie fapta! Ai inima murdară, murdară şi rea! L-ai izgonit pe tata din casa ta. Şi de atunci ne munceşti ca pe nişte vite, şi noi nu spunem nimic, şi ne facem treaba mai bine decât oricine, tu ştii asta! Dar astăzi nu o să mai tăcem! Copacii ăştia nu aparţin nimănui. Nici ţie şi nici nouă. Ei îi aparţin Fecioarei Maria! – Are dreptate, continuase Blaise-cel-Urât apropiindu-se de el la rândul lui, aceşti copaci nu sunt ai nimănui. Uite-te la ei, sunt însemnaţi cu semnul îngerilor, sunt aici ca să o păzească pe Notre-Dame-des-Hétres, Fecioara Fagilor. Ea a venit în inima pădurilor tale şi tu nu accepţi să fie astfel onorată? N-ai ce să ne reproşezi. Te-am slujit întotdeauna în chip cinstit. Dar peste tine avem şi alţi stăpâni. Noi suntem slujitorii Celei care a fost Slujitoarea Domnului. Nu ţi-e teamă de Dumnezeu? Refuzi să-i oferi aceşti câţiva copaci?" Drept răspuns, bătrânul scuipase cu mânie, apoi le întorsese spatele şi plecase bombănind, cu pumnii strânşi. Fraţii se apucaseră iar de lucrul lor.

Pentru a doua oară, Ambroise Mauperthuis trebuise să bată în retragere. Murea de dorinţa de a-i izgoni din pădurile lui pe toţi aceşti ticăloşi născuţi din grăsana Verselay, dar, deşi avea puterea să o facă, nu îndrăznea încă să treacă la fapte, căci simţea că de când cu acel blestemat 15 august, toţi oamenii din ţinut le ţineau lor partea, – până chiar şi teribila tagmă a preoţilor, care le dăduse dreptate aprobând scandaloasa lor gălăgie şi admirând palavrele urâtului ăluia cu bot de şoarece, învinuindu-l pe el, Ambroise, în public! Nu voia să-şi facă duşmani pe toţi oamenii din ţinut, aşa că va mai aştepta înainte de a se răzbuna. Într-o zi va şti el să-şi ia revanşa. Va aştepta să vină şi momentul lui; va aştepta cu teribila şi recea

răbdare a unui animal de pradă care pândeşte clipa propice pentru a-şi devora victima.

În luna care urmă, aşteptarea lui răzbunătoare fu deviată totuşi pentru puţină vreme din cursul ei. Se întâmplă ceva care-l proiectă brutal spre vechiul lui duşman şi aprinse în el din nou prima ură, ura de la origini. Vincent Corvol ieşi din umbra în care el îl aruncase. Din josul văii lui, din adâncurile casei sale de pe malurile râului Yonne, unde de mai bine de treizeci de ani îşi ispăşea crima în singurătate şi spaimă, bătrânul Corvol îl chema.

Ambroise Mauperthuis, escortat de Marceau, de Claude şi de Léger, coborî cu mare pompă la Clamecy, cu inima plină de ranchiună şi de mânie. Lui Camille nu i se dădu voie să vină cu ei. În niciun caz ea nu trebuia să se amestece cu acest clan Corvol, ea trebuia să ignore totul despre acest bărbat menit uitării odată pentru totdeauna. Fine primi poruncă să o ţină sub cea mai strictă pază la Ferme-du-Pas.

DIES IRAE

Dies irae, dies illa,
Solvet saeclum în favilla:
Teste David cum Sibylla.

Quant us tremor est futurus,
Quando judex est venturus,
Cuncta stricte discussurus!

Corul intonă *Dies irae*. Biserica Saint-Martin era înţesată de lume. Dar oamenii îmbrăcaţi în negru, care stăteau în picioare în lumina acestei

dimineţi de septembrie, lumină de culoarea ambrei, filtrată prin vitralii, nu veniseră atât din devotament sau afecţiune faţă de cel căruia i se celebrau funeraliile, ci mai mult din curiozitate. Cu toate acestea nu era nimic de văzut, – doar sicriul acoperit cu o bucată lungă de catifea neagră, aşezat pe un suport în faţa altarului, la capătul naosului. Iniţiala numelui mortului, brodată cu fir de argint, lucea cu o strălucire mată pe fondul de catifea neagră. Lucea cu o strălucire tulbure care fascina asistenţa.

Tuba mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum,
Coget omnes ante thronum.
Mors stupebit et natura.
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.

Nu era nimic de văzut. Dar toţi ardeau de dorinţa de a vedea. Auziseră de voinţa rostită de defunct chiar înaintea morţii. O voinţă nebunească, monstruoasă. Se spunea că omul acesta, înainte de a intra în agonie, spusese să fie chemat notarul la căpătâiul lui şi îi dictase ultimele sale dorinţe, punându-l să jure pe crucifixul atârnat pe perete la capul patului că va veghea ca tot ceea ce ceruse el să fie îndeplinit cu stricteţe. Şi notarul îşi ţinuse făgăduiala. Cum nimeni nu cunoştea exact toate detaliile acestui ciudat testament, lumea născocea tot felul de lucruri. Se ştia doar că trupul celui mort fusese mutilat după voinţa lui. Fiecare născocise amănunte cu privire la această misterioasă mutilare. Dacă nu era nimic de văzut, în schimb se puteau născoci grozav de multe lucruri. Şi acesta era motivul pentru care toate privirile erau aţintite spre sicriul acoperit cu catifea neagră. Ca şi cum fiecare ar fi încercat să străpungă opacitatea catifelei şi a lemnului ca să vadă cadavrul amputat.

Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus judicetur.

Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet apparebit:
Nil inultum remanebit.

Dies irae! Dies irae!

Dies irae, dies illa,
Solvet saeclum în favilla:
Teste David cum Sibylla.

Dar printre cei aflaţi de faţă exista un om care ştia. El ştia totul. Stătea în prima bancă, aceea a familiei defunctului. Era Ambroise Mauperthuis, înrudit cu mortul prin căsătoria copiilor lor. Şi el stătea cu privirile fixate pe sicriu, dar nu precum ceilalţi, pentru a căuta să ghicească ce mutilare suferise cadavrul, – căci ştia. El se uita fix la litera fină brodată cu fir de argint pe catifea. Iniţiala numelui mortului. Litera C.

Vincent Corvol i se prezenta o ultimă oară, etalându-şi cu ostentaţie iniţiala numelui lui de asasin. Nu săpată în trunchiuri sonore de lemn, ci scrisă în relief cu fir de argint pe un fond de catifea. Un C cu strălucire mată: o literă imobilă, de acum înainte mută, unică, iar nu brutală şi multiplicată pe firul apei printre trosnetele buştenilor. Şi în timpul acesta zgomotul surd al corului ce cânta *Dies irae* evoca pentru Ambroise Mauperthuis un alt mare zgomot, un zgomot fabulos, acela al lungului şir de buşteni de stejar şi de fag ce coborau pe râu, întunecatul cânt al copacilor dezmembraţi. Acel cânt ce vuia între maluri, şi pe care îl străpunsese deodată un fulger de linişte. Dimineaţa crimei. Trecuseră de atunci mai mult de treizeci de ani. Dar Ambroise

Mauperthuis nu mai avea, din acea dimineaţă, adevărata măsură a timpului. Şi acea îndepărtată dimineaţă de primăvară se confunda cu dimineaţa aceasta de septembrie. Dimineţile se întâlneau dincolo de ani, – ape vii şi îngheţate ducând cu ele, pentru totdeauna, aceleaşi trupuri. Trupul de ură, trupul de splendoare, trupul nebun de dorinţă. Corvol, Catherine şi el însuşi. Trei trupuri extreme, trupuri de mânie şi de răzbunare.

Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?

Rex tremendae majestatis,
Qui salvandos salvas gratis,
Salva me, fons pietatis.

Privirea lui Ambroise Mauperthuis se înceţoşa. I se părea că vede cum sicriul se clatină uşor, ca şi cum ar lua-o la vale. Căci, oare nu era făcut din stejar, ca buştenii ce pluteau pe apă? Nu purta aceeaşi iniţială? C de la Corvol.

C de la Catherine. De fapt ce închidea acest sicriu de stejar, – trupul bătrânului Corvol sau pe cel al lui Catherine? Catherine, rămasă tânără pentru totdeauna, înzestrată de-a lungul anilor cu tulburătoarea ei frumuseţe şi cu privirea ei verde. Catherine, care prinsese din nou viaţă sub pământul în care el o îngropase, şi care săpase malul până la râu, se strecurase în apă şi înotase urcând pe firul apei până la pădurile din înaltul Morvan. Până la pădurile lui Corvol, devenite ale lui Mauperthuis.

Catherine alergând prin păduri. Prin pădurile lui. Ea aleargă, fuge de soţul care o urmăreşte. Rochia i se rupe, agăţându-se de crengi şi de mărăcini. Catherine goală, sprijinindu-se de un stejar şi lovindu-i trunchiul cu pumnii până când copacul se despică, se deschide şi o prinde strâns

în el. Şi stejarul în care se află trupul lui Catherine se smulge din pământ şi începe să meargă, porneşte să străbată lumea, şi, la sfârşit, vine să se culce aici, sub această bucată de catifea neagră. Gândirea lui Ambroise Mauperthuis se tulbura. Îşi confunda propriul trup cu acela al unui stejar din pădurea Saulches. El era un copac din carne şi sânge obsedat de frumuseţea lui Catherine.

Recordare, Jesu pie.
Quod sum causa tuae viae:
Ne me perdas illa die.

Quaerens me, sedisti lassus:
Redemisti crucem passus:
Tantus labor non sit cassus.

Un copac din carne şi din sânge, obsedat de frumuseţea lui Catherine. Aşa se simţea bătrânul Mauperthuis în zgomotul cântului. Era un zgomot de furtună, un strigăt venit din măruntaiele sale. Ura sa faţă de Corvol îl cuprindea din nou ca în prima zi, amplificată de trecerea anilor, mărită peste măsură de memoria lui înnebunită, memoria lui beată de Catherine. Ura sa glorificată de solemnitatea locului şi de splendoarea cântului. Ura sa orbită de frumuseţea lui Catherine regăsită în Camille.

Această lumină aurie care cădea din vitralii, înteţindu-se în flăcările ascuţite ale lumânărilor, era chipul blond al lui Camille amestecat cu acela al lui Catherine. Era strălucirea aceluiaşi trup de femeie ce aleargă prin lume, a unei femei care nu făcuse decât să treacă prin moarte, ca să învie din nou, încă mai tânără şi mai curajoasă, între granit şi cer, între copaci şi apă. Lângă el. Catherine-Camille, femeia lui, iubită cu pasiune. Catherine-Camille, singura lui iubire, iubirea lui nebună de gelozie. Şi fiii lui Ephraïm care o îndepărtaseră de el pe Camille prin strigătele şi prin tropăitul lor

sălbatic îi apăreau, de acum înainte, ca nişte partizani ai bătrânului Corvol. Inima lui geloasă se îndrepta spre ei cu aceeaşi ură şi furie răzbunătoare. Inima sa halucinată, – C de la Catherine-Camille. Ambroise Mauperthuis îşi ţinea privirile fixate pe sicriu. „Nu, îşi spunea el, Corvol nu se află culcat în lada aceasta de stejar: cu mult timp în urmă i-am tăiat toate ramurile ca unui copac, l-am redus la nimic. O bătrână rămurică uscată. Sau poate că da: trupul lui de câine, de asasin, putrezeşte înăuntru. Dar fii atent, Corvol! Toţi stejarii sunt ai mei, de mult timp încă, şi copacii mei îţi cunosc crima, şi cunosc ura pe care ţi-o port. Acest sicriu se va micşora în pământ, te va închide şi te va strânge ca o nucă, spărgându-te în bucăţi. Şi în pământ vei avea parte de chinuri. Catherine a vorbit demult cu rădăcinile, cu animalele de sub pământ, întreg pământul, măruntaiele pământului strigă răzbunare, şi se vor răzbuna pe tine. Rămâi unde eşti, Corvol, rămâi culcat în mânia mea. O să putrezeşti în mânia mea!“

Ingemisco, tanquam reus:
Culpa rubet vultus meus:
Supplicanti parce, Deus.

Qui Mariam absolvisti,
Et latronem exaudisti,
Mihi quoque spem dedisti.

Claude Mauperthuis, stând în picioare lângă socrul ei, fixa şi ea cu privirea, în linişte, sicriul îmbrăcat în negru. Sicriul tatălui ei. Litera C strălucea cu o lucire blândă, atât de blândă, de-ţi venea să plângi. Un C de culoarea lunii, de culoarea chiciurii, de culoarea cenuşii şi a lacrimilor.

Claude intra din nou, încet, în posesia numelui ei, şi îşi amintea că se născuse Corvol.

Totul începuse în aceeaşi biserică, – nenorocirea, pierderea numelui ei, coborârea în cel al lui Mauperthuis. Mezalianţă. Asta se petrecuse în această biserică Saint-Martin din Clamecy. Tatăl ei o condusese de braţ până la altar. Ea îşi aducea aminte. Cele două fotolii de catifea roşie. Şi ea, îmbrăcată în rochia pe care, pe vremuri, o purtase mama ei la nuntă. Ea, deghizată în dantelele ivorii ale mamei sale, fugara. Ea, umilită în pielea de trădătoare a mamei ei. Oare Camille va purta şi ea, la rândul ei, această rochie, această piele vremelnică în care o fată tânără trece de la numele tatălui ei la numele străin al unui soţ necunoscut? Această piele de minciună pe care o desfaci în seara nunţii şi de care te dezbraci pentru a-ţi da trupul virgin ca hrană grosolăniei unui bărbat. Această piele de nefericire care pune pe trup însemnul decăderii, care îl meneşte să suporte cea mai abjectă singurătate: să se sufoce sub greutatea trupului unui bărbat pe care nu îl cunoaşte, pe care nu îl iubeşte, pe care – mai ales – nu îl doreşte.

Sfântul Martin îşi rupsese haina ca să îmbrace un om sărac. Ea îşi rupea rochia ca să arunce zdrenţele în faţa întoarsă de la ea a mamei sale, ca şi în acela al fiicei ei. Mamă şi fiică, – hidră cu două capete gemene, cu aceiaşi ochi de Şarpe vrăjit, cu aceleaşi guri mari cu buze umede de râsete nepăsătoare, de dorinţe neruşinate, umflate de strâmbături insolente. Îşi rupea rochia de nuntă, îşi azvârlea numele de soţie, – se repudia ea însăşi pentru a regăsi onoarea numelui ei de fată. Numele ei de dinainte, – de dinainte de mezalianţă. Acest nume uşor, Corvol, pe care îl primise la naştere, pe care îl purtase la şcoală: un nume uşor, şi calm ca o pasăre adormită în palmă, şi nu greoi ca acela de Mauperthuis. Acesta era greoi ca şi trupul soţului ei. Acest trup greu care năduşise şi respirase zgomotos lipit de al ei până când o făcuse şi pe ea să devină grea, îngreunată de un alt trup. Fiica ei.

Confutatis maledictis,
Flammis acribus addictis:
Voca me cum benedictis.

Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis:
Gere curam mei finis.

Claude reintra, cu încăpăţânare, în posesia numelui ei. Aici, în faţa sicriului tatălui ei, în faţa marii bucăţi de catifea neagră pe care sclipea blânda strălucire de argint a literei iniţiale. C de la Claude Corvol. Şi amintirile îi reveneau. Cele din copilăria sa, din liniştita sa copilărie petrecută în frumoasa casă de pe malurile râului Yonne, amintirea încăperilor răcoroase ce miroseau a ceară, mirosul dulceag al trandafirilor ce se veştejeau în vase şi al fructelor din grădină aşezate în piramide roşii sau aurii în fructierele de faianţă. Mere, cireşe, pere şi prune. Prunele *reine-claude* galbene şi dulci. Ea purta prenumele unui fruct, al unui fruct regal, prenumele unei regine de pe malurile Loarei. De ce o exilaseră departe de regatul ei, de acele camere liniştite unde, pe consola de marmură, orologii şi pendule depănau fericita monotonie a orelor? De ce trebuise să părăsească grădina cea mare şi aleea ei cu pietriş roz, umbrită de o boltă acoperită cu verdeaţă, cu clopoţei şi zorele, unde veneau păsările să ciripească? Grădina mare, porticul ei cu leagăne, colţul cu pomi fructiferi, colţul plantat cu trandafiri, cabana cu unelte, tufele de liliac şi magnolia ei. Şi, lângă tufele de liliac, fotoliul în care tatălui ei îi plăcea să vină să se odihnească în serile de primăvară şi de vară.

Tatăl ei, la care se gândise atât de puţin în cursul tuturor acestor ani. Poate ca să nu sufere prea mult şi să nu fie asaltată de ispita de a se întoarce în trecut. Tatăl ei, căruia încerca să-i regăsească trăsăturile, privirea, vocea. Tatăl ei, pe

care, deodată, voia atât de mult să-l revadă. Să-l strângă în braţe, să-l sărute, să-i ceară iertare pentru că îl lăsase singur atâta vreme. Că îl uitase...

Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla
Judicandus homo reus.
Huic ergo parce, Deus.

Pie Jesu Domine,
Dona eis requiem.

Căci îl părăsise, şi ea ca şi mama ei, ca să plece la braţul altui bărbat. Un bărbat pe care nici nu-l iubise vreodată? Un biet om grosolan crescut în pădure. Dar asta n-o făcuse să viseze la o altă iubire niciodată. Nu credea în iubire. Mama ei, trădătoarea, fugara, îi furase simţul şi gustul iubirii. Ea nu mai ştia nici măcar de ce şi cum se despărţise de tatăl ei. Era atât de tânără atunci! Într-o zi se lăsase condusă de tatăl ei până la acest altar, apoi tatăl ei dispăruse, şi doi bărbaţi necunoscuţi o duseseră într-o căruţă trasă de boi până într-un cătun cocoţat în pădure. O puseseră în căruţă la un loc cu cuferele şi pianul ei, ca pe un lucru, ca pe un manechin. Şi tot ca pe un lucru o lăsase înainte mama ei, ca pe un lucru uzat, fără valoare: o lăsase ca şi pe tatăl ei şi pe fratele ei, printre bibelouri şi mobile. Şi ea devenise asemenea bibelourilor şi mobilelor, – un lucru la marginea inexistenţei, cu trup lipsit de simţire.

Soţul ei rămăsese pentru ea un străin. Şi la fel copilul pe care îl avusese cu el. Camille, a cărui asemănare cu mama ei era atât de mare încât devenise insuportabilă. Această asemănare nu încetase să o sfideze, ca şi cum mama ei, fugara, se distra spunându-i prin Camille: „Uite, te-am părăsit într-o zi ca să nu te mai văd niciodată, dar îţi trimit un dublu al meu ca să-mi bat joc de tine şi

să te trădez din nou părăsindu-te curând!“ Nu se ataşase niciodată de fata ei, nu încercase să dejoace vicleşugurile bătrânului, ale socrului ei, ca să-l împiedice să acapareze doar pentru sine afecţiunea lui Camille. Se retrăsese din viaţa lor, a tuturor – socru, soţ şi fiică, trăind mai departe la ferma în care se lăsase pusă în cuşcă. Suspendase timpul şi propria-i viaţă, trupul, memoria, inima. Şi, odată cu ele, pe tatăl ei. Le suspendase în uitare, indiferenţă şi melancolie. În fond, bătrâna Dodine, care blestema atât pianul ei pe care îl acuza de vrăjitorie, avea poate dreptate. Acest pian o amorţise în uitare, o scutise să existe. Se închisese cu el ca într-un mormânt. Un mormânt blând, ţesut cu note, în care viaţa ei foarte evanescentă se dizolvase în absenţă, prinsese gustul neantului. Gustul foarte insipid al unui neant fals melodios.

Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus, Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.

Benedictus qui venit în nomine Domini,
Hosanna în excelsis.

Claude intra din nou, în chip dureros, în posesia numelui ei. Da, îşi amintea că se născuse Corvol. Şi sufletul ei se umplea dezgust faţă de numele de Mauperthuis. Dezgust faţă de toţi cei cu numele de Mauperthuis, inclusiv faţă de propria ei fată. Iniţiala de argint care lucea cu atâta blândeţe în lumina lumânărilor era a ei. Nu mai avea nimic în comun cu numele de Mauperthuis, ÎI va azvârli ca pe un deşeu, la rebuturi, departe de ea, şi îşi va relua numele ei de fată. Numele tatălui ei.

În acest loc începuse totul. Dar acum în locul fotoliilor se afla o ladă, iar catifeaua roşie devenise neagră. Şi în ladă zăcea tatăl ei. Emoţia urca în ea

ca sângele şi ca durerea unei răni îndelung adormite sub gheaţă şi care brusc se reaprinde. Emoţia se ridica în ea ca o apă clocotită în care se amestecau ruşinea, iubirea, remuşcarea, mila, amărăciunea. Voia să-şi vadă tatăl o ultimă dată. Se spunea că ar fi cerut ca, înainte de a fi pus în sicriu, să fie mutilat. Nu încerca, precum ceilalţi, să afle despre ce fel de mutilare era vorba. Ceea ce ştia, ceea ce înţelegea acum bine era că tatăl ei fusese mutilat de două ori, – de către soţia lui, şi apoi de cei doi copii.

Aici începuse totul. Şi tot aici va începe din nou totul. Îi va părăsi pe cei din familia Mauperthuis, socru, soţ şi fiică, nu se va mai întoarce în cătunul lor de sălbatici, în ferma lor cu boi şi porci, decât ca să-şi caute lucrurile, cuferele, pianul. Se va instala din nou în casa tatălui ei. A sa, de acum înainte. Se va închide aici împreună cu Léger, fratele ei plăpând cu faţă bătrână de copil zbârcit, care se strângea lângă ea. Se va închide în casa tatălui ei, în memoria tatălui ei, în marele corp absent al tatălui ei, îi va moşteni singurătatea, tăcerea. Îi va relua numele, acest nume căzut din corpul tatălui, acest nume fără moştenitori. Corvol.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
dona eis requiem.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
dona eis requiem.
Agnu Dei, qui tollis peccata mundi:
dona eis requiem sempiternam.

Claude Corvol intra din nou, cu pasiune, în deplina posesiune a numelui ei. Chiar aici unde îl pierduse se întorcea la tatăl ei. Se căsătorea cu moartea lui. Da, Dodine avea dreptate: pianul ei era un mormânt – vrăjitor care o vrăjise. Un mormânt lângă care se va pune mai mult ca oricând să asculte vocea morţilor şi cu ajutorul căruia va oferi morţilor, – tatălui ei, un cântec

sfânt. Un cântec de iertăciune, de împăcare, de aducere aminte şi de pace. Şi Léger, frăţiorul ei cu trup şi suflet de copil sărac cu duhul, cu mâinile deja puţin pătate, care nu ştiau decât să se joace cu o jucărie de lemn, cu mingea sau cu cercul, îşi va îndeplini lângă ea visul lui înfricoşat de băieţel care nu vrea să devină adult niciodată.

C de la Corvol. Litera de argint tremura pe catifeaua neagră ca o lacrimă cenuşie şi blândă. Lacrima unui mort vărsată în semn de rămas bun. Pentru a purifica amintirea, a spăla trecutul. Lacrima tatălui ei venind din moarte ca o mică stea în noapte ca să-i arate pe ce drum s-o apuce, în ce loc să stea de acum încolo. Aici, pe malurile râului Yonne.

C de la Claude Corvol, fiică a lui Vincent Corvol. Din marea bucată de catifea neagră care învelea sicriul tatălui ei îşi va face noua sa rochie de soţie. Soţie a memoriei morţilor.

Lux aeterna luceat eis, Domine:
Cum sanctis tuis în aeternum: quia pius es.

Requiem aeternam dona eis, Domine:
et lux perpetua luceai eis.

Cine zăcea aici? se întreba Marceau. Vocile grave ale bărbaţilor ce cântau *Requiemul*, lucirile pâlpâitoare ale lumânărilor, mirosul de ceară şi tămâie, lumina ivorie a vitraliilor alcătuind ca un nimb deasupra mulţimii îmbrăcate în negru, totul îi zăpăcea mintea. Se simţea prost, inima îi bătea cu putere, era ameţit. Cine zăcea acolo? Această întrebare nu înceta să-i chinuiască spiritul. Nu-şi văzuse socrul decât de trei ori în viaţă. În ziua cererii în căsătorie, în ziua logodnei şi în ziua nunţii. Trei zile care au trecut aproape una după alta. Trei zile organizate în mare viteză de tatăl lui. Trei zile blestemate. Trecuse mult timp de atunci; el nu-i păstra acestui bărbat, care fusese socrul lui,

decât o amintire confuză. O siluetă subţire cu umeri înguşti, nişte ochi stinşi, şi o privire de om hăituit. Iată întreaga impresie care îi rămânea de la el. Dar acum întrebările îl asaltau. De ce oare acest bărbat se lăsase deposedat astfel în folosul tatălui lui, de ce consimţise să-i dea fiica de soţie, de ce acceptase să se despartă de cei doi copii ai lui şi de ce apoi nu încercase niciodată să-i revadă? Şi, în sfârşit, ce era cu acest zvon care pretindea că Vincent Corvol ar fi cerut să fie mutilat după moarte? Şi mai ales, ce taină îl legase pe acest bărbat de tatăl lui?

Tatăl lui, tatăl lui! De ce nu murise el, de ce nu era el aici, în locul celuilalt! Tatăl lui cu inimă rea, ascunsă, care se amestecase în viaţa lui, care îi luase totul, – voinţa, dorinţele, sentimentele. Care îl despărţise de fratele lui, apoi îl căsătorise cu o străină care nu-l iubise, aşa cum n-o iubise nici el. O străină rămasă aşa, – o femeie cu inima cenuşie ca şi ochii ei, cu pielea rece, cu trupul uscat ca o bucată de lemn mort. O străină arogantă, duşmănoasă.

Tatăl lui, tatăl lui! Un tiran cu suflet gelos şi şiret, care îi răpise afecţiunea propriei sale fiice ca să pună stăpânire pe ea. Tatăl lui care pusese moştenirea pe numele lui Camille, îndepărtându-l pe el, fiul lui direct. Bătrânul nu înceta să-l înşele, să-l arunce în umbră, să-l umilească, să-l deposedeze. Dar el era complicele propriei sale nenorociri, o ştia prea bine, şi asta îi făcea cel mai rău. Se lăsase sufocat, tratat ca o slugă, ca un câine, fără să îndrăznească vreodată să se revolte. Căci era laş. Supunerea lui nu era decât modul său de a consimţi la propria-i laşitate. Se lăsase surghiunit în indiferenţă, în dispreţ, în uitare, pentru că devenise nepăsător faţă de sine însuşi. De când fusese despărţit de fratele lui, el nu mai însemna nimic. Fratele lui, fratele cel mare, Ephraïm, care îndrăznise să-i spună nu tatălui, care preferase să-şi păstreze neatinse orgoliul, voinţa,

viaţa şi nu să le arunce la gunoi ca să-şi păstreze drepturile sale de fiu moştenitor.

Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die illa tremenda:
Quando caeli movendi sunt et terra:
Dum veneris judicare
saeculum per ignem.

Cine zăcea aici? Marceau cel laş, Marceau cel uitat, Marceau cel neiubit fixa cu un aer îndurerat marea bucată de pânză neagră. Acest sicriu i se părea la fel de enigmatic ca toate sarcofagele larg deschise care, de secole, vegheau, mute, în jurul bisericuţei din Quarré-les-Tombes. Ce trupuri închiseseră în ele şi de ce atât de numeroase? Ce trup zăcea astăzi sub această pânză neagră? De altfel, exista, dedesubt, cu adevărat un trup? Se simţea atât de singur, atât de singur de-i venea să strige şi să plângă. Această mare pânză neagră, ca o prelată aruncată pe propria sa viaţă, pe inima lui pustie, pe trupul lui de slugă care nu cunoscuse niciodată bucuria, plăcerea, iubirea. Se gândea din nou la mama lui, moartă pe vremea când el era copil încă. Singura care l-ar fi putut iubi, poate. Se gândea la Ephraïm, fratele mai mare pe care îl admirase întotdeauna atât de mult. Fratele lui exilat la celălalt capăt al cătunului, la celălalt capăt al lumii; nu-şi puteau vorbi şi afecţiunea dintre ei fusese distrusă. Fratele lui, decăzut din drepturile sale, furat de bunuri, redus la sărăcie, dar bucurându-se de un bun mult mai mare, – de o iubire lipsită de orice umbră, de orice nelinişte. În timp ce în el nu era decât ruină. Singurătate.

Spaţiul se învârtea în jurul lui Marceau, totul se clătina. Şi nu avea pe nimeni pe care să se sprijine. Dacă va cădea, dacă se va prăbuşi, nimeni nu va veni să-l ridice de jos. Nimănui nu-i păsa de el. Când îi va veni ceasul să dispară din lumea aceasta, nimeni nu va băga de seamă. Nimănui nu-

i va părea rău, nimeni nu-l va regreta. I se părea că vede cum lumina din biserică păleşte şi cum sicriul se clatină ca un trunchi mort dus de un curent de apă galbenă, noroioasă. Îi era sete, atât de sete încât îi venea să strige, să plângă. Ar fi dorit tare mult să stea la o masă alături de fratele lui şi să bea cu el.

Tremens factus sum ego, et timeo,
Dum discussio venerit
Atque ventura ira.

Cine zăcea aici? Şi deodată, îmbătat de zgomotul surd al corului, de mirosul sfâşietor emanat de lumânări, de tămâie, de mulţime, exclamase în sinea lui: „Dar de ce n-aş fi eu acela?“ În acea clipă gândul de a sfârşi cu viaţa, – cu viaţa lui, care nu folosea la nimic şi nimănui, cu viaţa sa de laş şi de ratat, îi trecuse prin minte cu o neagră şi orbitoare strălucire. Şi acest gând îl împăcase cu el însuşi. Niciodată nu fusese mai mult decât o fiinţă care zace în picioare, o umbră care îşi caută trupul pierdut. Care îşi caută fratele. Numele lui Ephraïm îl învăluise atunci ca o mare bucată de catifea neagră. Da. În curând va zace mort, cu adevărat, scăpat de povara ruşinii, a remuşcării, a oricărei tristeţi. Un mort de piatră atât de uşurat că poate, în sfârşit, să se culce, încât va porni în voia vântului, în voia apei plutind. Aşa se deschiseseră, poate, sarcofagele din Quarré-les-Tombes, lăsându-şi morţii de piatră să evadeze prin păduri, pe firul râurilor Cure şi Trinquelin, ca tot atâtea păsări şi peşti invizibili. Poate că, în unele zile, uriaşa piatră de la Pierre-qui-Vire era mişcată de aceşti morţi invizibili. Oare dansau pe ea?

Cine zăcea aici? El, în curând. Spiritul morţilor pusese stăpânire pe Marceau. El vedea, în lucirea tot mai tulbure a lumânărilor, cum se deschid pentru el sarcofagele din Quarré-les-

Tombes ca tot atâtea paturi adânci şi plăcute în care visa să se culce. Se visa zăcând uşor, alunecând în apele limpezi ale torentului, zburând prin păduri, dansând pe piatra grea, în echilibru pe stânca ei. Un mort ce doarme în piatră, în apă, în pădure şi vânt. Un mort de piatră ce dansează pe frumosul nume al lui Ephraïm. Spiritul morţilor îi înlănţuise inima, – consolare, făgăduinţă, speranţă. Eliberare.

Dies illa, dies irae,
calamitatis et miseriae,
dies magna et amara valde.
Dum veneris judicare
saeculum per ignem.

Astăzi, o zi de mânie. Fiecare zi din viaţa lui, o zi de mânie. Zi de mânie pentru totdeauna. Bătrânul Mauperthuis simţea cum inima i se zbate de mânie, că i se zbate atât de tare, încât ar putea rupe totul. Să rupă acest sicriu, să sfărâme oasele bărbatului culcat înăuntru. Şi dinainte respingea promisiunea pe care acest om îndrăznise să vrea să i-o smulgă. Căci Vincent Corvol îi scrisese, chiar înainte de a muri. O scrisoare sigilată pe care i-o adusese notarul în seara din ajun, împreună cu două lădiţe. Două lădiţe ce închideau în ele ceea ce mulţimea, ce stătea cu privirea aţintită la sicriu, încerca să afle cu atâta curiozitate.

TESTAMENTUL

Domnule,

Omul care a omorât-o pe Catherine va muri la rândul lui. Datorită dumitale acest om a îndurat o pedeapsă pe care justiţia omenească, dacă ar fi luat cunoştinţă de crima lui, nu i-ar fi impus-o cu asemenea cruzime. În momentul acestei crime te-ai ridicat nu ca un judecător, ci ca un acuzator, precum călăul conştiinţei mele. M-ai despuiat de bunurile mele, mi-ai luat copiii şi i-ai îndepărtat de mine. M-ai menit celei mai negre singurătăţi, celei mai aspre sărăcii, – cea a inimii. Este adevărat că atunci când soţia mea a vrut să mă părăsească, mi-am pierdut inima de bărbat. Când i-am descoperit trădarea, fuga, am alergat spre ea cu o inimă de câine, ca s-o opresc, s-o aduc lângă mine. Cu o inimă de câine nebun de durere, de gelozie, de mânie. Dar această inimă s-a smuls din mine când am ucis-o pe Catherine. Inima aceasta pierdută, sălbăticită de teamă, de supărare, a ucis-o, şi ea a murit în clipa în care a murit şi victima ei. Nu putea să-i supravieţuiască. Când, după plecarea mea, ai îngropat-o pe Catherine, ai îngropat odată cu ea şi cele două inimi ale mele, – cea de om şi cea de câine. Aceste două inimi au putrezit demult sub pământ. Şi nicio altă inimă nu mi-a fost dată. M-ai lăsat singur, atât de dureros de singur, cu această gaură uscată în loc de inimă.

Am cerut ca după moartea mea inima să-mi fie scoasă din trup pentru ca acesta să coboare în pământ cu semnul vizibil, tangibil al teribilei sale sărăcii. Am cerut şi ca după moartea mea să-mi fie tăiată mâna dreaptă, pentru ca trupul să-mi fie

depus în cavoul străbunilor mei fără mâna lui de asasin. Vreau ca trupul meu, pentru totdeauna despărţit de cel al lui Catherine, pentru totdeauna lipsit de ea, să fie pus în pământ mutilat, – de vreme ce de ea m-am amputat omorând-o. În ziua Judecăţii de Apoi, când Chemarea va suna pe tot pământul pentru a-i soma pe morţi să apară în faţa lui Dumnezeu, eu mă voi ridica şi voi merge spre Judecătorul meu cu acest trup mutilat, de două ori însemnat de nesfârşita suferinţă a crimei sale. Dumnezeu va judeca. Dar numai iertarea pe care va binevoi să mi-o acorde Catherine în lumea de dincolo va putea să redea corpului meu integritatea care îi este acum refuzată.

Să ştii, Domnule, că şi dumneata va trebui să apari în faţa lui Dumnezeu şi că ţi se va cere şi dumitale socoteală, aşa cum mi se cere şi mie. Gândeşte-te cu gravitate la asta citind rugămintea pe care ţi-o adresez şi pe care te implor să o aduci la îndeplinire:

Am cerut ca inima mea şi mâna mea să-ţi fie date pentru ca să depui această scoarţă golită care este inima mea acolo unde odinioară ai îngropat-o pe soţia mea Catherine, căci această inimă nu i-a aparţinut decât ei, – şi mai mult încă în durerea şi remuşcarea care m-au chinuit întruna după crima mea, decât în iubirea pe care i-am purtat-o pe vremea când trăia. Depune lângă ea această inimă pierdută, răvăşită, această inimă golită, – depune-o ca pe o implorare mută. Cerşesc iertarea lui Catherine până după moartea mea, până sub pământ, după ce am cerşit-o mai bine de treizeci de ani, plângând întruna lacrimi de sânge acrit şi îngheţat.

Cât priveşte această mână pe care dumneata nu ai ştiut, sau nu ai putut, să o opreşti înainte de crimă, această mână care astăzi îţi scrie, ţi-o încredinţez pentru ca să-i găseşti locul care-i revine în această lume. Eu însumi nu ştiu, şi asta nici nu mă preocupă; vreau doar ca ea să nu

tulbure odihna străbunilor mei printre care mă duc. Dar ai ştiut atât de bine să găseşti pedeapsa pentru crima mea, – vei şti cu siguranţă din nou să găseşti ce trebuie să faci cu această mână pe care o reneg.

Te-ai implicat din proprie voinţă în crima pe care am săvârşit-o. Ai îndepărtat justiţia de care ţineam, pentru a o exercita doar spre folosul dumitale. M-ai despuiat de bunuri, m-ai umilit, m-ai chinuit mai mult decât ar fi putut să o facă justiţia celorlalţi oameni.

În cele din urmă, în felul dumitale, ai luat parte la această crimă instaurându-te stăpân pe ruşinea, pe suferinţa mea şi pe remuşcarea mea deplină. De acum înainte eşti singurul care vei purta secretul acestei crime. Pentru că ai ales în mod liber, spontan, să te însărcinezi cu pedeapsa cerută de crima mea, te însărcinez la rândul meu cu amintirea acestei crime. Nu pentru a o face şi mai neagră, ci pentru a o dezlega în sfârşit îndeplineşte-mi rugămintea, – depune-mi inima pocăită şi care cerşeşte iertarea, inima care a ispăşit atât, lângă cea pe care am iubit-o toată viaţa mea.

Nu uita, Domnule, că în curând o să apari şi dumneata în faţa Eternului nostru Judecător. Şi atunci ţi se va cere socoteală cu o rigoare pe care nici nu o bănuieşti cu privire la felul cum te-ai purtat.

Îndeplineşte-mi rugămintea, fără să întârzii şi fără să cauţi căi ocolite. Ce-ţi spun eu nu-i un ordin. Eu nu sunt un om obişnuit să dau ordine, crima mea mi-a luat de multă vreme orice putere. Ce-ţi spun eu este mult mai mult şi mai ales mult mai teribil decât un ordin. Este o rugăminte, – care ne pune în joc sufletele.

Înţelege asta, Domnule, şi fă ceea ce îţi revine acum să duci la îndeplinire.

Mila Domnului fie cu noi, cu cei vii şi cu cei morţi.

V

incent Corvol.

Asta era scrisoarea pe care Vincent Corvol i-o adresase lui Ambroise Mauperthuis. Era datată din ajunul morţii sale. I-o încredinţase chiar în acea zi notarului său, odată cu testamentul său, prin care îi lăsa moştenire fiicei sale, Claude, casa, precum şi cele câteva bunuri care îi mai rămâneau, şi în care cerea dubla lui mutilare şi încredinţarea inimii şi a mâinii sale lui Ambroise Mauperthuis, socrul fiicei sale şi fostul legatar al pădurilor, – dar pe care nu-l contesta. Redactase această scrisoare şi acest testament cu mintea pe deplin întreagă, boala neafectându-i judecata şi până în ultimele ore păstrându-şi el luciditatea, ceea ce notarul trebuise să recunoască în ciuda spaimei pe care i-o pricinuise citirea acestui testament de către muribund. Spaimă căreia de la bun început Vincent Corvol îi impusese tăcerea, cerându-i notarului, om pios, a cărui dreaptă purtare şi rigidă credinţă le cunoştea, să jure pe crucifixul atârnat la capul patului, că nu va divulga nimănui ce era scris în testament şi că va veghea ca ultimele lui dorinţe să fie cu stricteţe şi în taină îndeplinite. Şi Corvol îi spusese: „Nu încerca să înţelegi motivele acestei cereri care – înţeleg asta prea bine – te şochează şi chiar te îngrozeşte. Nu încerca să elucidezi nişte motive care, de fapt, îmi scapă chiar şi mie în parte. Da, chiar şi mie. Dar a căror necesitate o resimt. Să ştii doar că nu sunt nebun, – dacă sufăr, nu din nebunie sufăr, ci dintr-un exces de luciditate, ceea ce este mai rău. Iată de ce te rog să-mi respecţi cererea întru totul, ea este cea a unui om care a păcătuit dincolo de ceea ce te-ai putea gândi. Ea este cea a unui om care îşi va încredinţa Domnului întruna sufletul, cu mare durere şi mare remuşcare. Mă încred în tine, şi îţi mulţumesc. Acum, lasă-mă, te rog. Se apropie ceasul când mă voi înfăţişa Domnului... totul trebuie si se

întâmple. Şi totul se va întâmpla. Şi totul va fi judecat."

Acestea fuseseră ultimele cuvinte ale lui Vincent Corvol. Notarul se retrăsese, lăsându-l singur. Şi el rămăsese singur până la sfârşit. A doua zi dimineaţa murise. Privise cum cade amurgul, apoi cum vine, tot mai deasă, noaptea, apoi cum se ivesc zorile, cum cerul devine trandafiriu, cum se face din nou lumină şi cum cântă păsările. Şi treptat răsuflarea lui se schimbase, devenise răguşită, aspră, iar memoria lui îşi deschisese porţile larg, dezvăluindu-i dintr-odată un spaţiu imens – cel al celor şaptezeci de ani de viaţă. Şi conştiinţa lui, mai ascuţită ca niciodată, zburase peste acest spaţiu prodigios aşa cum o pasăre zboară sus de tot în văzduh, peste imensitatea câmpiilor, a oraşelor, a pădurilor. Îşi revăzuse copilăria, tinereţea, şi tot ceea ce – locuri şi fiinţe – îi construiseră orizontul, îi puseseră viaţa în mişcare, o presăraseră cu întâmplări. O revăzuse pe Catherine, fată blondă cu ochi verzi şi migdalaţi, apoi femeie ai cărei sâni aveau luminoasa rotunjime a zilei, căldura zilei, a pământului, în căuşul palmelor lui, şi a cărei gură avea roşeaţa trandafirilor întunecaţi la culoare, strălucirea zilei, şi al cărei trup avea adâncimea şi căldura zilei. Trandafiri, focuri ale pământului, răcoare a zilei. Trandafiri, frumuseţe ieşită din unirea pământului cu ziua. Trandafiri, plinătatea, viaţa, mătasea zilei. Ziua, ziua! Nu cunoscuse niciodată altă zi decât cea a lui Catherine, decât cea a trupului lui Catherine, a privirii lui Catherine. Ziua nu exista decât prin Catherine, decât în ea. Ea era ziua pământului, frumuseţea pământului. Ea era trupul zilei. Pielea zilei, lumina zilei. Ziua, ziua, Catherine!

Nemişcat şi horcăind în patul lui cu cearşafuri aspre, o revedea pe Catherine în fiecare din clipele vieţii lui. O revedea până la durere, la nebunie, pradă unei dorinţe care culmina când în extaz,

când în furie. Sigur că ştiuse, el ştiuse totdeauna că îl înşela. Dar nu spusese niciodată nimic. Se temuse totdeauna prea mult că o va pierde. O urâse, ştiind-o oferită plăcerii altor bărbaţi, fără ca el să îndrăznească să spună ceva. Dar iubirea pentru ea depăşise ura, de fiecare dată, şi ura i se amestecase cu pasiunea, aşa cum apa unui torent se aruncă într-un fluviu, umflându-i cursul şi înteţindu-i curgerea. Iubirea lui pentru ea acceptase totul – să-l mintă, să-l înşele, să-şi bată joc de el şi chiar să-l insulte. Orice, numai ca ea să nu-l părăsească.

Când mergea, cu acea legănare uşoară din şolduri, tot spaţiul din jur părea că se răstoarnă, toate lucrurile păreau că se dau la o parte din drumul ei. Când vorbea, cu vocea ei puţin răguşită, toate sunetele din jur se retrăgeau spre o tăcere stranie, spre un murmur febril ca acela care precedă fulguranta pătrundere a instrumentelor de suflat în rumoarea instrumentelor cu corzi şi din lemn. Când surâdea, încreţindu-şi uşor pleoapele şi întredeschizându-şi buzele minunate, ţi se tăia dintr-odată răsuflarea.

Surâdea oare acum, aici, în cameră, prin transparenţa zidului, se întreba Vincent Corvol intrând în agonie şi respirând tot mai repede şi mai neregulat. Imaginea lui Catherine prindea tot mai mult volum, tot mai multă culoare, mişcare, viaţă. Când se iviră zorile, imaginea lui Catherine îşi spori densitatea, prezenţa. O văzu alergând pe drum. Se ridica ceaţa dintre malurile râului pe care vuia turma buştenilor călători. El auzi strigătul surd al lemnului. Şi paşii ei pe drum, atât de uşori şi de repezi. Paşii ei mici, săltând aproape, atât de frumoşi, atât de veseli, în răcoarea zorilor. Paşii ei atât de cruzi care o duceau departe de el, departe de vederea lui, departe de braţele lui, care o smulgeau trupului lui. Paşii ei mici şi vioi de fugară.

Se strecurase din cameră, apoi din casă, fără să facă zgomot, plecase fără să ia nimic cu ea. Îl ura oare atât de mult încât nu voise să se împovăreze cu vreun obiect sau nici chiar cu lenjerie sau bijuterii din casa lor de pe malurile râului Yonne şi care i-ar fi putut aminti de viaţa lor comună? Îl ura în asemenea măsură, încât nici măcar nu-şi sărutase copiii o ultimă oară înainte de a-i abandona, – acei copii al căror tată era el? Nu făcuse zgomot. Şi totuşi el se trezise. În vis, o văzuse pe Catherine alergând de-a lungul unui drum, alergând în mare goană, fără să se întoarcă spre el, care o chema, pe el, care se împotmolea într-o mlaştină colcăind de insecte şi de peşti lipicioşi. În coşmarul lui, strigase din răsputeri: „Catherine!“ şi strigătul lui îl trezise brusc. Şi atunci se întorsese către ea în pat, încă stăpânit de spaimă. Dar ea nu mai era acolo. În loc să dispară, visul lui se făcuse una cu realitatea. Se îmbrăcase în grabă, apucase de pe noptieră pumnalul subţire cu mâner de fildeş care-i servea drept coupe-papier. Îl apucase fără să se gândească şi îl băgase în buzunar. Nici măcar nu o căutase pe Catherine prin casă, într-atât de tare se zbuciuma încă în visul lui, care i-o arăta fugind pe drum. Pornise repede în căutarea ei.

O văzuse, acolo. Alerga, cu capul gol. Picioarele ei aveau o strălucire ciudată. Picioarele ei de femeie adulteră, picioarele ei de mamă rătăcitoare. Frumoasele ei picioare de fugară, de necruţătoare îndrăgostită. Cât de tare străluceau în lumina zorilor! Picioarele ei, a căror piele, a căror formă o ştia atât de bine, – şi minunata lor arcuire în jurul trupului lui şi apăsarea călcâielor în şalele lui, în momentul plăcerii. Picioarele ei pe care se ducea să şi le prostitueze cu vreun amant oarecare. Atunci, pentru prima oară, ura îi depăşise iubirea, o înecase, o sufocase.

Respirând din ce în ce mai greu în patul lui, privea primele luciri ale zilei ridicându-se prin

fereastră. O rază subţire şi palidă se strecură în cameră. Catherine se întorcea deci, în sfârşit, urcând pe fereastră? Ce picioare lungi şi fine avea, ce supleţe în mişcări! Vedea picioarele lui Catherine dansând pe zid. Şi el o chema, o implora să vină lângă el, în patul lor, să-i înlănţuie încă o dată trupul, umerii, cu picioarele ei. Dar sunetele se pierdeau în gura lui năclăită.

Atunci Catherine continuă să alerge, să fugă de el. Dar mânia lui era atât de ascuţită, încât izbutise să o ajungă din urmă. O apucase de umăr, îi ceruse să se întoarcă. Ea îşi întorsese faţa fără să răspundă şi continuase să meargă. El o ajunsese din nou din urmă, îi spusese să se întoarcă, îi spusese că se vor trezi copiii şi că o vor căuta. Ea îl privise cu furie şi cu durere, apoi se îndepărtase cu acelaşi pas hotărât. Încercase să-i vorbească a treia oară – exasperată, ea îl scuipase în obraz, şuierând printre dinţi: „Lasă-mă, plec. Plec, plec! Nimic şi nimeni nu mă va putea opri! Şi mai ales nu tu, de vreme ce de tine fug! Nu te iubesc, înţelegi? Lasă-mă, nu mă mai întorc, niciodată." Atunci el o apucase de braţ, o împinsese dincolo de drum. Se rostogoliseră pe taluz, spre mal. Şi acolo se bătuseră. Nu mai vorbiseră. Ce-ar mai fi putut ea adăuga după mărturisirea teribilă cu care parcă îl lovise în creştet: „Nu te iubesc!“ Ce-ar mai fi putut el să-i spună, ea nu-l mai auzea, nu voia să-l mai audă. „De tine fug“, îi strigase ea.

Se bătuseră. Ea vrând să se desprindă, să fugă, el vrând să o reţină. Nu se bătuseră decât pentru că gesturile lor nu mai erau în acord, fiecare se arunca în sens invers. Se izbeau între ei. Şi în decursul acestei lupte mute, însufleţită doar de răsuflările lor stridente, iubirea din el iar a depăşit ura. Iubirea pentru ea l-a înşfăcat de piept ca un suspin adânc, dorinţa lui pentru ea l-a făcut să-şi piardă minţile. Nemaigăsind cuvinte ca să-i spună splendoarea iubirii lui pentru ea, nemăsura iubirii sale, magia dorinţei sale pentru ea, nemaigăsind o

voce prin care să se facă înţeles de ea, găsise pumnalul în buzunar. Nu voise să o ucidă, voise doar să o atingă, să ajungă la ea, să se facă înţeles de ea. De ea, care nu-l mai auzea. Nu voise să o ucidă, – voise doar să-i străpungă surzenia.

Şi dintr-odată acel strigăt, – numele lui strigat peste râu. Şi tot acel sânge atât de cald, greţos, ţâşnindu-i pe mâini. De unde oare ţâşnea acel sânge? Din strigătul de peste râu? Din lemnul transportat de râu? Şi de ce corpul lui Catherine se prăbuşea în braţele lui? Se supusese oare în sfârşit? Nu, ziua se răsturnase în noroi. Şi realitatea, brutală, îşi smulsese masca: toate astea nu sunt un vis, toate astea s-au întâmplat cu adevărat, în mod iremediabil. Catherine nu mai este. Ea nu se va mai întoarce acasă. Şi realitatea îşi arătase faţa – faţa ei rea, grosolană, perfidă, mutra ei aspră. Mauperthuis.

De ce atâta lumină în cameră? De vreme ce din acea clipă când realitatea îşi arătase chipul ei oribil nicio altă imagine nu se mai întruchipase, nimic nu mai devenise eveniment. De ce atâta lumină pe zid, – de multă vreme nu mai era nimic de văzut. Vincent Corvol se mira de toată această risipă de lumină. De toată această lumina mincinoasă. Căci el ştia că de la moartea lui Catherine nu mai era zi. Bătăile inimii sale se încetineau întruna, răsuflarea lui devenea un şuierat în sincope. Închisese în cele din urmă ochii, indiferent faţă de acel început de zi care nu era decât un simulacru de lumină. Închisese ochii cu un ultim horcăit de sufocare, – cu, încă, această ultimă străfulgerare în gând: Catherine îi înlănţuia veselă gâtul cu picioarele ei, îşi strângea genunchii în jurul pieptului lui.

Murise cu această senzaţie, uitând cu totul în ultima lui clipă de Judecătorul în numele căruia îi scrisese lui Mauperthuis, şi de spaima faţă de El, spaimă cu care trăise tot timpul după crima sa.

MÂNIE ŞI SINGURĂTĂŢI

ALBASTRUL DEPĂRTĂRILOR

Cui îi păsa cu adevărat de acest Judecător, – *Judex et Rex tremendae majestatis?* De acest Judecător a cărui preasfântă şi dreaptă mânie fusese cântată în jurul sicriului lui Vincent Corvol, care se temea încă de el? De îndată ce se sfârşise *Requiemul*, gândul la Judecătorul ceresc şi teama de Judecata de Apoi se risipiseră în ceţurile ambrate şi cenuşii ale lumânărilor şi ale tămâiei, – doar gustul mâniei continuase să ardă piepturile, gurile, salivele. Gust amar, puternic, şi atât de întăritor. Gustul mâniei omeneşti.

Vincent Corvol fusese pus în pământ. Trupul său coborâse în mormântul străbunilor săi, scăpat de inima lui de penitent şi de cerşetor şi de mâna sa de asasin. Chiar în noaptea întoarcerii sale la Ferme-du-Pas, Ambroise Mauperthuis aruncase aceste două deşeuri în troaca porcilor. Fără să se teamă câtuşi de puţin de Judecătorul pe care Corvol îl pomenise în tot cuprinsul scrisorii sale. De altfel, el nu înţelesese deloc limbajul solemn al acestei scrisori pe care o descifrase cu mare greutate, poticnindu-se la fiecare cuvânt şi urmărind stângaci, cu degetul, scrisul fin, strâns şi aplecat. Nu învăţase să citească decât atunci când devenise proprietarul pădurilor, ca să-şi poată ţine registrele de socoteli şi ca să înţeleagă anunţurile

de vânzare a pădurilor, şi nu ca să-şi bată capul cu scrisori pline de vorbe goale. Îi fusese de ajuns că înţelesese că Corvol avusese îndrăzneala să-i vorbească despre Catherine, că îndrăznise să pretindă că o iubeşte şi, mai rău chiar, că se aventurase să-i ceară să-i depună inima acolo unde era îngropată Catherine. O asemenea pretenţie era în ochii lui Mauperthuis o sfidare fără seamăn. Nu se străduise să afle mai mult din această scrisoare batjocoritoare. O singură lectură, făcută cu greu şi cu furie, îi ajunsese. Rupsese scrisoarea. Nu numai că nu simţea nicio datorie faţă de Corvol, ci – dimpotrivă – socotea că are nesfârşite drepturi să se răzbune pe el şi să-l blesteme.

Claude trebui să-şi amâne hotărârea – pe care o luase cu atâta fermitate în dimineaţa înmormântării tatălui ei – de a părăsi cât mai repede Leu-aux-Chênes ca să se întoarcă să trăiască în casa tatălui ei. Înainte de a fi găsit timpul să-şi adune lucrurile şi să-şi pregătească cuferele, fu lovită de un nou doliu. Un doliu care mai mult o contrarie decât o întristă. Marceau răspunsese în mare grabă la chemarea întunecată pe care i-o trimisese duhul morţilor în biserica Saint-Martin. Întors acasă, îşi petrecuse noaptea stând în picioare la fereastra camerei sale. Noaptea era senină. Afară, magnolia îşi desfăşura ramurile mari în mijlocul curţii. Un vânt călduţ îi legăna încetişor crengile lungi, cu frunze mari şi lucioase, de un verde-brun, care străluceau în lumina rece a stelelor. Şi jur-împrejurul copacului, pe pământ, luceau florile uşor ofilite, ca o umbră lăptoasă purtată de ramuri. Cerul era fără lună, numai cu stele. Luna zăcea sub pământ, acolo, nemişcată în curte, lumină albă şi înmiresmată. Era anotimpul căderilor; flori, fructe, şi curând frunzele cădeau din copaci în tăcere. Cădeau, cădeau fără zgomot şi apoi se lăsau duse de vânt, risipite, uitate. Flori şi fructe, şi chiar şi frunze cădeau una câte una ca

nişte minute vegetale; şi luna zăcea pe pământ ca o batistă boţită, albită de lacrimi, ca un chip fără trup, lipsit de ochi şi de gură, spălat de toate trăsăturile lui, curăţat de simţurile lui, de visele lui, şi de orice dorinţă, de orice speranţă. Gustul de a trăi se ofilise, împrăştiind doar dulceaga mireasmă de flori intrate în descompunere.

La începutul nopţii, Marceau întrezărise silueta tatălui său, care se strecura de-a lungul faţadei şi dispărea spre porcărie, făcându-se din nou văzută aproape imediat. Apoi bătrânul intrase în casă. Ultima imagine a tatălui său. Nimic mai mult decât o vagă siluetă mergând cu paşi furişaţi. Siluetă neagră intrând cu paşi abia auziţi în inima lui. Calmul devenise mai dens, toţi cei de la fermă dormeau. Şi somnul îl cuprinsese pe Marceau. Adormise în picioare în faţa ferestrei deschise.

Ultimul lui vis. Înainta către Ferme-du-Pas; dar nu mai existau nici zidul împrejmuitor, nici curtea, nici clădirile anexe, nu mai existau decât un sol stâncos şi pământuri nedesţelenite de jur împrejur. De altfel această fermă semăna atât cu cea du-Pas, cât şi cu cea du-Bout. Ea era construită puţin cam strâmb, ca şi cum pământul s-ar fi ridicat uşor. Lumina nu era nici ca ziua, nici ca noaptea, nici ca în amurg. Era o lumină cretoasă, albăstrie. Totul era albastru; zidurile casei, obloanele, poarta, acoperişul erau vopsite în diferite nuanţe de albastru bătând spre violet, verde, turcoaz sau azuriu. În faţa casei, aşezat pe o bancă veche de lemn, fratele lui, Ephraïm, se uita la el cum se apropie. Faţa şi mâinile lui erau de un albastru regal intens, foarte frumos. Cioplea o bucată de lemn. Privirea lui era gravă, cam tristă poate, şi şi-o ridica din când în când spre Marceau. Făcea o pereche de saboţi din lemn de fag.

În poartă stătea tatăl lor. O siluetă îndesată, noduroasă, de un albastru atât de întunecat, încât era aproape negru. Marceau nu reuşea să-i vadă trăsăturile feţei, şi nici chiar privirea. O ghicea

doar, încăpăţânată, rea, bănuitoare. Sus pe acoperiş, călare pe horn, Léger privea cerul. Se juca şi acum cu jucăria lui de lemn. Dar în locul sferei de lemn, de coada jucăriei, legat cu un fir de lână, era soarele. Un mare soare de un albastru ca peruzeaua, care nu lumina, care atârna greu pe cer, şi care din când în când sărea pe vârful băţului. Deodată, un cerc de fier ruginit se rostogolise pe panta din faţa fermei cu un zgomot strident, dar nimeni nu păruse că s-ar sinchisi de asta. Ephraïm continua să cioplească perechea de saboţi, Léger să se joace cu jucăria lui pe care sărea acum un soare albastru, bătrânul să privească afară din adâncul penumbrei în care se afla. Şi Marceau continua să-i contemple pe toţi, şi să urmărească cu privirea cercul de fier care alerga, clătinându-se, în zig-zag.

Pe pieptul tatălui, care rămânea tot nemişcat în întunericul de dincolo de prag, cu o mână sprijinită de pervazul uşii, se ivise un şarpe orb, dungă subţire şi aurie alergând ca un fulger. Apoi dispăruse între pietrele violete ale zidului.

Şarpe de sticlă; aşa erau numiţi şerpii orbi a căror coadă, ca şi cea a şopârlelor, se spărgea uşor între degetele celor care-i prindeau. Şi şarpele orb, în fuga sa, îşi rupsese coada fină; şi ea rămânea agăţată acolo unde reptila dispăruse. Mică lacrimă aurie care se întuneca pe zid, – şi lui îi ardea obrajii.

Se trezise cu obrajii în flăcări. Tâmplele îi zvâcneau, avea febră. Vântul se răcise, acum sufla puternic, mişcând cu furie ramurile magnoliei şi risipind florile sidefii prin toată curtea, în maldăre pufoase. Nu mai era lună, nici pe cer, nici pe pământ. Pe cer şi pe pământ erau aceleaşi urme albe. Calea laptelui, pe care stelele se năşteau în violenţa cea mai pură în braţe de o luminoasă blândeţe; florile căzute, risipite ici-colo, a căror strălucire pălea şi al căror parfum se ofilea. Marceau ar fi vrut să plângă; simţea povara unei nefericiri atât de totale, atât de nude, ca aceea care

uneori îi cuprinde pe copiii foarte mici când nu mai sunt înconjuraţi cu dragoste şi se cred părăsiţi. Dar el se ştia părăsit, de toţi; şi iată că acum se părăsea el însuşi pe sine. Se simţea obosit peste măsură, zdrobit de singurătate. Ar fi vrut să plângă, să aibă măcar timp de o clipă milă faţă de acest om pe care se pregătea să-l părăsească, să-l abandoneze morţii, faţă de acest om de care nimănui nu-i păsa şi pe care nimeni nu-l va plânge. Dar nici chiar asta nu putea face, el nu reuşea nici să verse câteva lacrimi asupra lui însuşi. Era gol pe dinăuntru, pradă unei nefericiri sterpe. Privea florile ofilite, de culoarea ipsosului, care alergau pe pământ, duse de vânt.

Nu, nu se va spânzura de ramurile acestui copac căruia i se scutură florile. Această magnolie, pe care o însoţise întorcându-se de la nunta lui aşa cum escortezi un prizonier de stirpe nobilă pe care îl conduci în exil cu solemnitate, nu avea nici măcar o singură ramură pe măsura nefericirii sale. Prea mult orgoliu, – cel al soţiei sale, frigida şi aroganta Corvol. Şi dintr-odată se întrebase: care era numele marelui bou din rasa *morvandelle*, roşcat la culoare, care trăgea roaba în care era transportat copacul exilat, în acea îndepărtată dimineaţă de aprilie? Avea o privire atât de placidă.

Îşi va duce suferinţa, durerea, în pădure. Acolo, printre copacii lipsiţi de splendoare, fără fastul florilor sidefii cu parfumuri îmbătătoare, fără nostalgia amară şi dispreţuitoare a unei grădini bogate din vale. Printre stejari, fagi şi carpeni, printre toţi aceşti copaci familiari alături de care fratele lui şi el însuşi ajunseseră la vârsta bărbăţiei, şi munciseră.

Într-o zi, Léger îl întrebase de ce pădurile păreau întotdeauna atât de albastre când erau privite de departe, şi îşi schimbau culoarea când te apropiai de ele. Léger îşi petrecea ore întregi privind depărtările; numai ceea ce nu putea fi atins

rămânea albastru, – cerul, orizontul. Şi acest albastru de neatins, de care nici măcar nu te puteai apropia, îl încânta. Marceau îl iubea pe acest bătrân copil cam nebun, pe care îl vrăjea albastrul iluzoriu al depărtărilor.

Dar nu, pădurile erau albastre chiar văzute din apropiere. Cu cât Marceau se înfunda mai mult în pădure, cu atât copacii deveneau mai albaştri. Poate că acest miracol nu avea loc decât la această oră târzie din noapte, când zorile erau foarte aproape. El mergea, mergea drept înainte, în penumbra albastră a pădurii, respira mirosul copacilor, al tufelor de ferigă. Cu cât mergea mai mult, cu atât se simţea mai puţin nefericit. Nu-i mai venea să plângă. Mergea. Şi din nou se repeta în el această întrebare absurdă, dar insistentă: cum îl chema pe acel bou roşcat care transportase glorioasa magnolie? Îi reveniseră atunci în memorie lentele melopei ale plugarilor care strigau ritmat de-a lungul brazdelor numele boilor care trăgeau la plug: Fragnot, Corbin, Varmoué, Fleuri, Blondeau, Courtin, Chambrun, Teuchon, Chavot, Charmentin... Auzea vocile tărăgănate, sonore, cu inflexiuni aproape rugătoare, ale plugarilor de pe ogoare.

Nu auzea decât în memorie? Ce era oare acest cântec nedesluşit care izvora din inima pădurii? Era un plânset, un cântec de leagăn, un suspin sau o chemare? Era ceva din toate astea. El mergea în direcţia acestui cântec. Acolo totul era cu adevărat albastru. Acolo unde cântecul vuia blând. Acolo, foarte aproape acum. Aici, în poiană. Ajunsese la încrucişarea drumurilor forestiere, în locul zis Notre-Dame-des-Hétres. Hora îngerilor cânta încetişor sub zborul umed al vântului. Iar în mintea lui se rostogolea aceeaşi întrebare: cum îl chema pe boul acela roşcat şi liniştit? Fagii cu trupuri de îngeri continuau să fredoneze monoton. Fiecare îşi avea inflexiunile proprii, dar vocile lor se

amestecau într-un cântec vag şi dulce. Începuse să fredoneze şi el la unison, – copac printre copaci, frate întors printre fraţi. Se apropiase de fiecare, mângâindu-le chipul de îngeri primitivi. Se oprise în faţa îngerului-cu-inima, – care îşi oferea inima cui? Cum era această inimă pe deplin dezvăluită? Această inimă tristă din lemn cenuşiu, umedă de rouă. Se căţărase cam până pe la jumătatea trunchiului. Şi, pe măsură ce urca, aceeaşi întrebare, care urca odată cu el: care era numele acelui bou roşcat cu care mersese în buiestru când s-a întors de la nuntă? Scosese din buzunar funia pe care o strecurase acolo înainte de a pleca de la fermă, o desfăşurase încet, apoi o înnodase de o ramură. Un petic de albastru se vedea pe cerul încă negru, deasupra copacilor. Un albastru atât de dens şi de fraged. Cocoţat în fag, i se părea cu totul cu putinţă să ajungă la această bucăţică de albastru, să o atingă cu vârful degetelor. Îşi pusese funia înnodată în jurul gâtului. Continua să fredoneze. Într-un foşnet de frunzişuri ude, păsările se trezeau, începeau să cânte. Sărise în gol. În acea clipă îşi amintise de numele boului-cel-roşcat: Joli, pur şi simplu! Saboţii îi căzuseră în iarbă. Călcâiele îi ajungeau până în dreptul inimii pe care îngerul o ţinea în mâini. Trupul lui, legănându-se la capătul funiei, lovea cu călcâiele – foarte uşor şi ritmat – inima îngerului.

DARUL

La înmormântarea lui nu avu parte de niciun cântec, de nicio rugăciune, de nimic. Nu avu parte nici de slujbă. Fu aşezat în pământ ca un păgân. Tatăl său, Claude şi Camille mergeau în fruntea

convoiului. Urmau Fine şi câţiva bărbaţi, dar puţini erau cei care consimţiseră să întovărăşească sicriul unui om care se sinucisese. Printre aceşti câţiva bărbaţi erau şi Ephraïm şi fiii săi. Ei nu schimbară niciun cuvânt cu bătrânul. Camille nu-şi ridică privirea nicio clipă spre chipurile celor de faţă; printre ele era un chip pe care nu l-ar fi putut vedea fără să pălească, – fără să-l privească drept în ochi şi să-i strige: Ia-mă cu tine! Ea trebuia să nu-şi arate dorinţa, să-şi stăpânească patima inimii, să ascundă cât mai adânc mărturisirea dragostei sale, – altminteri ar fi însemnat să o piardă.

Léger nu asistă la înmormântarea lui Marceau; Claude nu voise ca el să vină, căci încă nu-şi revenise din emoţia pe care i-o provocase înmormântarea tatălui lui. Nu pentru că ar fi fost îndurerat de dispariţia acestui tată pe care îl cunoscuse atât de puţin, dar ceremonia, mulţimea în negru, cântecele funebre, apoi procesiunea până la cavoul familial îi aruncaseră mintea fragilă într-o teribilă derută. Ba chiar Claude îi ascunsese moartea lui Marceau şi le poruncise şi celorlalţi să nu-i spună nimic. Ea îi povestise că Marceau plecase pentru câteva zile, trimis de bătrân la Vermenton cu afaceri. Apoi ea îi spusese ca pe o mare şi miraculoasă veste că se vor întoarce să trăiască în casa lor din Clamecy. „Şi Marceau? întrebase Léger, neliniştit – Va veni şi el curând." Claude ştia că Léger se ataşase cu timpul de acest om care, pe ea, o lăsase întotdeauna rece şi indiferentă, o indiferenţă când dezgustată, când ostilă. Ea ghicea că bătrânul copil care era fratele ei ajunsese să-l considere ca pe un tată pe cel care nu era de fapt decât un cumnat de formă. Dar ura, ranchiuna, dispreţul erau străine de inima simplă a lui Léger, şi de aceea Claude îl minţea. „Şi va veni şi Camille? – Desigur. – Şi mama noastră? adăugase el în cele din urmă cu o voce şi mai neliniştită. – O vom aştepta ca şi până acum“, se străduise Claude să răspundă, rănită că trebuie să

recurgă şi la această a treia minciună. Dar Léger nu supravieţuia decât închis în această iluzie, de mai bine de treizeci de ani, şi era prea târziu ca să mai rupă farmecul cenuşiu al unei asemenea minciuni; Léger nu-i lăsa altă alegere decât să continue a-l amăgi.

Claude grăbi pregătirile pentru plecarea lor. Ambroise Mauperthuis nu numai că nu se opuse, dar îşi şi dădu consimţământul deplin. Claude Corvol putea să plece, însoţită de avortonul ei de frate, – singura care conta era Camille. Catherine-Camille, „Vive a mea“, cum îi plăcea să-i zică. De acum înainte va fi singur cu ea, o va avea mai mult ca niciodată cu totul pentru el. Şi cu siguranţă va reuşi astfel să-i recucerească mai repede afecţiunea şi încrederea pe care se părea că ea nu i le mai acordă după acea blestemată de serbare din 15 august. El acceptă chiar să-şi însoţească nora, acum văduvă, până în locuinţa ei din adâncul văii. Din nou înhămă doi boi la o căruţă, în care încărcă pianul şi cuferele lui Claude Corvol, care se aşează în căruţă împreună cu Léger.

Şi Claude părăsi Leu-aux-Chênes tot la fel cum venise, cu un sfert de secol mai devreme. Dar de data asta căruţa nu mai era proaspăt vopsită, ci era murdară de noroi, mirosea a baleg şi a mucegai. Boii îşi întindeau coarnele fără podoabe sub o ploaie cenuşie de toamnă. O prelată de pânză acoperea cuferele şi pianul cu coadă care odinioară îi lăsase cu gura căscată pe ţăranii din cătune. Claude nu mai era albă şi strălucitoare, sub un lung văl de dantele; uşor încovoiată acum, mai slabă încă, era înveşmântată într-o mare capă de catifea neagră. Catifeaua care acoperise sicriul tatălui ei. Căci ea nu era văduva lui Marceau Mauperthuis care părăsea ferma defunctului ei soţ, ci orfana rămasă după moartea lui Vincent Corvol, care se întorcea la casa străbunilor ei. Căruţa nu era urmată de nicio alta. Magnolia rămăsese în curtea de la Ferme-du-Pas. Prinsese prea bine rădăcini

aici, crescuse prea mult, ca să mai poată fi transportată. Boul Joli, care o cărase, şi călăuza lui, Marceau, îşi pierduseră, în schimb, toate rădăcinile din această lume. Léger, îmbrăcat până-n gât într-un palton gros de lână neagră, strângea între genunchi o sfârleză mare de lemn vopsită într-un albastru intens. I-o cioplise Marceau. Singurul care rămânea cu totul neschimbat era Ambroise Mauperthuis. Avea aceeaşi înfăţişare robustă, acelaşi pas greoi, aceeaşi strălucire mată în privite. Aceeaşi expresie încăpăţânată şi dură.

Camille întovărăşise până la ieşirea din cătun sinistrul convoi cu care pleca mama sa şi Léger. Convoi la fel de lugubru, de mut, ca şi cel care urmase trupul tatălui ei cu câteva zile mai înainte. După tată, mama. Dar şi unul şi celălalt avuseseră atât de puţin aceste roluri pe lângă ea, fiica lor unică, trăiseră totdeauna atât de departe de ea, – departe de copilăria ei, departe de jocurile ei, departe de bucuriile şi de tristeţile ei, de grijile ei, de dorinţele ei, de speranţele şi de emoţiile ei, încât plecau fără să lase urme adevărate, fără să-i pricinuiască vreo durere. În urma lor nu se deschidea nicio absenţă; ei fuseseră totdeauna absenţi. Îndărătul lor rămânea doar puţină amărăciune. Singurătatea se strângea în jurul ei, – şi totodată se lărgea, devenea spaţiu gol, în care se putea întâmpla orice.

Dar totul de fapt i se întâmplase. Totul, – gustul viu, arzător, pentru o fericire nebunească. Da, femeia asta putea să plece, femeia asta morocănoasă, lipsită de tandreţe, care nu se chinuise decât ca să o aducă pe lume. Să plece fără măcar să o îmbrăţişeze, fără măcar să se întoarcă o singură dată spre ea, fără să-i spună vreun cuvânt; să se ducă şi să nu se mai întoarcă. Asta de fapt nu schimba nimic. Şi apoi rămânea Fine, care îi ţinuse totdeauna loc de mamă, şi asta-i ajungea. Dar Léger o să-i lipsească. Ea îi spunea „unchiuleţule“, deşi îi considera ca fiindu-i mai curând un frate

foarte tânăr decât un unchi. Un frate foarte mic, care nu luase parte la jocurile ei când era o copilă, căci mama ei, încă de la început, se străduise să-i ţină la distanţă unul de celălalt şi îl avusese totdeauna pe Léger pe lângă ea, păzindu-l ca pe o pasăre în colivie. O pasăre colibri ţinută într-o claustrare invizibilă prin molatica frumuseţe a melodiilor pe care ea le cânta la pian, în salonul cu obloanele pe jumătate închise. O fragilă pasăre nefericită ţinută închisă într-o memorie secretă, legendară, la care Camille nu avusese niciodată drept de acces. Se întâmplase totuşi în anumite zile să petreacă amândoi câteva momente împreună, şi aceste ore furate dublei vigilenţe a lui Claude şi a bătrânului Mauperthuis, care se străduiau, fiecare în felul lui, să-i facă să trăiască precum nişte străini unul faţă de celălalt în aceeaşi casă, fuseseră totdeauna nişte ore liniştite, fericite. Dacă nu se jucaseră împreună, măcar visaseră împreună. Léger nu părea să aibă o altă ocupaţie, o altă vocaţie în lumea asta decât ocupaţia, decât vocaţia de a visa. Visele care-i străbăteau nopţile se continuau în visări de-a lungul zilelor. Viaţa lui era ca un vis continuu, mai mult sau mai puţin dureros, mai mult sau mai puţin consolator. Visele lui se hrăneau cu simplele imagini pe care i le oferea viaţa lui de toate zilele, – albastrul de neatins al cerului, albastru adânc, de care nu te puteai apropia, al orizontului, copacii, râurile, ierburile şi florile, boii şi păsările, şi marele pian negru. Aceste lucruri simple erau pentru el magie, obiecte producătoare de uimire şi de metamorfoză, – când nelinişte, când încântare.

Şi propriile lui vise erau magice; cel puţin aşa credea Camille. La începutul verii, Léger îi povestise un vis pe care-l avusese în noaptea din ajun. Erau aşezaţi alături pe vechiul zid dărăpănat care despărţea grădina de livadă, în spatele fermei. Tufe de ochii-şoricelului, cu flori de un galben strălucitor, se iveau dintre pietre. „Noaptea trecută,

am avut un vis, un vis ciudat... – aşa începeau întotdeauna povestirile lui. – Nişte cearşafuri se uscau pe pajişte, dar se pornea să bată vântul şi cearşafurile zburau. Erau aşa de multe, că nu mai vedeai cerul, soarele. Se zbăteau cu zgomot în vânt. Auzeam ecoul infinit al acestui zgomot. Din aceste cearşafuri izvora lumină. Ele erau în acelaşi timp cerul, lumina, păsările şi norii. Şi lumina care cădea din cearşafuri era albă şi fragedă. O lumină ca aceea de dimineaţă, o frumoasă dimineaţă de pânză albă. Pământul avea un miros de rufă proaspăt spălată. Oamenii alunecau ca nişte peşti de-a lungul tuturor acestor cearşafuri. Înotau în aer cu gesturi lente; dormeau în plin cer. Înotau şi dormeau în cearşafuri, în tăcere, păreau fericiţi. Părul femeilor plutea, ele surâdeau în somn. Bărbaţii le luau în braţe, începeau să danseze, şi toţi se rostogoleau în cer. Dar era mereu aceeaşi femeie şi mereu acelaşi bărbat, un singur cuplu, multiplicat la nesfârşit. Nu le-am văzut chipurile, dar ghiceam că surâd. Şi apoi cearşafurile s-au rupt, în mii şi mii de bucăţele, erau ca nişte fluturi albi; zburau în lumină. Aceşti fluturi de pânză au devenit flori. Mii şi mii de flori, albe, şi care miroseau atât de bine! Toţi copacii din livadă erau înfloriţi. O înflorire magnifică. Cireşii, prunii, merii, perii şi scoruşii. Această livadă era mult mai mare decât cea de la fermă. Era o livadă cu adevărat uriaşă. Şi mai erau aici şi alţi copaci. Castani, tufe mari de liliac, totul înflorit. Şi toate aceste flori se răsuceau încetişor în aer, acopereau cerul şi pământul, oamenii înotau printre flori. În visul meu le simţeam parfumurile şi totodată aveam în gură gustul fructelor care se vor coace mai târziu. Şi acest gust îmi aducea în gură o salivă dulce, şi atunci florile au devenit ca spuma, ca apa unui torent. O apă care curgea repede, din ce în ce mai repede. Simţeam această viteză, îmi era frică şi în acelaşi timp era... nu ştiu cum să spun... Ştii, era cam ca atunci când ai febră mare,

îţi este cald şi totodată îţi este frig, eşti nemişcat în pat şi totuşi ai impresia că aluneci cu cea mai mare viteză, că zbori în gol... era bizar. Şi totuşi îmi era foarte teamă. Apa aceea îngheţată, atât de îngheţată. Iar eu eram în fundul apei, ca o pietricică. Şi prin transparenţa apei vedeam cerul, atât de albastru, atât de viu. Aveam impresia că aud lumina cum sună.“ Tăcuse. „Şi după aceea? întrebase Camille. – După aceea? Nimic. Asta-i tot. Am uitat, sau m-am trezit – Nu se petrece mare lucru în visul tău, dar e un vis foarte frumos, îmi place. – Dacă vrei, ţi-l dau“, spusese Léger, care era totdeauna gata să ofere orice, un fir de iarbă, o cochilie de melc, un mic nasture de sidef, un bob din plăcinta regilor sau o floare uscată, ca şi cum de fiecare dată ar fi fost vorba de lucruri rare şi preţioase. Camille râsese. „Dar nu poţi dărui un vis! – Şi de ce nu? – Pentru că toate astea nu există, sunt numai imagini care ne trec prin cap când dormim, şi apoi totul dispare. E ca şi cu norii. Nu poţi dărui un nor.“ Léger se gândise, apoi răspunsese, cu aerul lui de copil bătrân, mereu uşor preocupat şi grav: „Ba nu, visele sunt imagini adevărate. Când mă duceam la şcoală, profesorul îmi dădea uneori, iar la prima mea comuniune am primit unul ca să-l pun drept semn în cartea mea de rugăciuni. Îmi amintesc încă şi acum de toate aceste imagini, ba chiar am şi păstrat multe. Când mă uit la un câmp, la o pădure, la fumul unui foc, la o veveriţă sau la o pasăre, văd o imagine, şi ea îmi place şi o păstrez. Păstrez tot ce văd. Cred că noi avem mulţi ochi, mulţi, foarte mulţi ochi. Şi toţi aceşti ochi se redeschid noaptea. Visele sunt ochii noştri din timpul nopţii. – Atunci, dacă îţi iau visul, ce o să fac cu el? – Nu ştiu, poţi face cu el alte vise. – Sau pot să-l pun între paginile unei cărţi, cum ai pus tu imaginile de pe vremea când erai şcolar şi din timpul primei comuniuni?“ Din nou, Léger începuse să reflecteze; oricât de trăsnită ar fi fost o întrebare, oricât de ciudată ar fi fost o

remarcă, el le lua întotdeauna în serios. Naivitatea lui era atât de mare, încât era incapabil să vadă în cele ce i se spuneau nici cea mai mică glumă. Dar nu avusese timpul să găsească un răspuns la ultima întrebare a lui Camille. Vocea lui Claude care îl chema răsunase în grădină şi pe dată el sărise de pe zid şi alergase la ea. Camille rămăsese singură un moment; ora amiezii se apropia, soarele strălucea în înaltul cerului, mici şopârle cenuşii alergau repede printre pietre, viespile se roteau în jurul florilor galbene. Ea privise aceste tufe de flori cu o atenţie intensă, şi se gândise: „Aşa se uită Léger la toate lucrurile, chiar la firele de iarbă şi la pietricele; aşa ajunge să păstreze atâtea imagini“ Apoi se întorsese la fermă. Dar după ce străbătuse grădina, ea şi uitase visul pe care i-l dăruise Léger.

Nu regăsise acest vis decât la sfârşitul verii, ca pe o imagine uitată în fundul unui buzunar. Când bătrânul Mauperthuis, escortat de Marceau, de Claude şi de Léger, coborâse la Clamecy ca să se ducă la înmormântarea lui Vincent Corvol, Camille rămăsese singură la fermă cu Fine. Era prima oară când se găsea astfel singură, şi atât de liberă la Ferme-du-Pas. Se jucase scotocind prin casă, intrând în toate camerele, şi mai ales în cele care-i fuseseră totdeauna interzise. Pătrunsese în camera mamei ei, în cea a tatălui ei şi în cea a bunicului ei. Erau camere austere, mute. Se strecurase în salon, se aşezase la pian, dar nu îndrăznise să se atingă de el. Abia dacă îşi apropiase uşor degetele de clapele reci şi netede. Ea dorea să audă cu totul altă muzică decât acele melodii molatice, capabile să-i vrăjească doar pe morţi, cântate de mama ei la pian. Dorea să audă muzica pe care o cântau cei nouă fraţi şi pe care ea o descoperise la Croix-aux-Hétres; ritm şi elan.

ZILE CÂND SE SPALĂ RUFELE

În timpul celor câtorva zile de vacanţă a avut loc marele ceremonial al spălatului de rufe anual. Camille o ajutase pe Fine. După ce au pus la muiat timp îndelungat, în apă limpede, toate rufele casei, le îngrămădiseră în albia uriaşă aşezată pe un trepied în curtea din spate, lângă pragul bucătăriei. Strecuraseră bucăţele subţiri de săpun şi rădăcini plăcut mirositoare între cutele rufelor aşezate straturi-straturi – cearşafuri, cârpe de bucătărie, lenjerie de corp, feţe de masă şi şervete, apoi înveliseră totul în cearşaful vechi aşezat pe fundul albiei, şi apoi întinseseră peste toate astea o pânză groasă de cânepă sub care aşternuseră un strat gros de cenuşă de lemn de stejar. Prima zi a spălatului de rufe: o zi de pânzeturi şi de cenuşă.

Toată ziua următoare vărsaseră încet în cadă apa pusă la încălzit în vatră, care era lăsată să se scurgă continuu prin rufe. Cenuşa de lemn de stejar spăla rufele de murdăria corpului, de sudoare şi de pete. Mirosul rădăcinilor de stânjenei se răspândea – în aburi albaştri – din pânzeturile ude. Toate pieile se întrepătrundeau – cele ale copacilor morţi, cele ale oamenilor, cele ale plantelor, cea a apei. Şi această alchimie a pieilor, sublimându-se în abur uşor şi înmiresmat, avea loc în fiecare curte din cătun. Toate femeile se agitau în jurul albiilor, cu faţa şi braţele pline de sudoare şi de ceaţă albăstrie. Toate femeile luceau de o apoasă şi caldă albăstreală. A doua zi a spălatului de rufe: zi de aburi, zi a pielii şi a miresmelor.

În ziua următoare goliseră albia în curte şi puseseră rufele straturi-straturi într-o roabă, le acoperiseră cu un cearşaf şi se duseseră la spălătorie. Toate femeile se întâlniseră acolo, venite cu roabele lor pline de rufe încă fumegând.

Fiecare îngenunchease într-un mic loc împrejmuit cu lemn şi acoperit cu paie sau cu o cârpă veche împăturită, apoi, aplecate, aruncaseră în apă care un cearşaf, care o faţă de masă. Se auzea un zgomot îngrozitor: femeile îşi azvârleau câte o vorbă una alteia, strigând şi râzând, prin zgomotul periilor care frecau rufele şi al lopăţelelor de lemn. Edmée şi Reinette-cea-Grasă erau şi ele aici, întovărăşite de Louison-Clopotul care le ajuta la clătitul rufelor. Femeilor le plăcea, avea haz, le făcea să râdă şi, priceput la treabă, era totdeauna gata să le dea o mână de ajutor. Apa ţâşnea până la bârne, picăturile zburau în lumină în roiuri scânteietoare, o spumă negricioasă se scurgea din rufe. Toată murdăria anului se ducea în unde cenuşii în apa îngheţată. Apoi, de îndată ce apa redevenise limpede, femeile îşi dădeau rufele prin albăstreală. Mari dâre azurii se desfăşurau în bazin, ciorchini de bule irizate dansau în jurul mâinilor lor. Unele îşi cufundau braţele înroşite până în fundul apei, pentru a-şi lua de acolo lopăţica sau peria ce le căzuseră. Apoi storceau rufele bine, tot în genunchi, pe cârpele lor ude, răsucindu-şi parcă şi braţele. A treia zi a spălatului de rufe: zi de mare zgomot, de stropi sărind în toate părţile, de albăstreală.

Ieşind din spălătorie, în timp ce îşi încărcau la loc rufele pe roabe, râseseră văzându-l pe Huguet Cordebugle, care le pândea îndărătul ferestrei sale, holbând nişte ochi răi. Nu putea suferi aceste zile de spălare a rufelor, când toate femeile din cătun se adunau la spălătorie, lângă ferma lui. Le auzea ţipetele, râsetele ascuţite, şi asta îl înnebunea. Toată ziua era mânios. Dar pentru nimic în lume nu ar fi plecat de acasă în acele zile. Se aşeza îndărătul perdelelor ţepene de murdărie şi de praf şi stătea la pândă cu aviditate, bucurându-se de furia pe care i-o pricinuia vederea tuturor acestor scorpii care ţipau, în timp ce Alphonse, al treilea succesor al lui Tatave după Baron şi Framboisie,

cocoţat pe genunchii săi, îşi agita febril creasta roşie ca sângele. Acest cocoş, mai ţâfnos încă decât cei trei predecesori ai săi luaţi laolaltă, părea nemuritor. În curând avea să împlinească treisprezece ani. Striga cucurigu la fel de des, dar cu o voce tot mai răguşită, şi anunţa zorile la altă oră decât cea cuvenită. Ca să-şi facă curaj în timpul pândei sale dindărătul ferestrei, Huguet bea vin, pahar după pahar, cu lăcomie. Asta-i dădea mai ales curajul să fie mânios, şi-i înceţoşa inima. Ritualul era următorul: adormea beat mort pe scaunul lui în fiecare seară de spălare a rufelor la spălătorie, cu bătrânul Alphonse pleoştit pe genunchi. Dar se trezea totdeauna în mijlocul nopţii şi se ducea să fure de prin grădinile vecinilor, lăsându-l pe Alphonse năuc pe scaun.

Furia lui devenea mare bucurie când femeile, încărcându-şi rufele în roabe înainte de a pleca spre casă, îşi băteau joc de el cu voce tare şi îl ameninţau cu pumnul, râzând. Căci ele ştiau bine că bătrânul ăsta ursuz, care pentru un da sau pentru un nu le scuipa în cale, se strecura noaptea în grădinile lor ca să fure lenjerie de corp pusă la uscat. Fura cămăşi de noapte, bluze, pantalonaşi femeieşti şi jupoane. Şi nu numai din Leu-aux-Chênes, ci din toate cătunele prin care trecea, fura de prin grădini lenjerie. Nimeni nu ştia ce făcea ei cu atâta lenjerie femeiască; oamenii bănuiau că o murdărea. Nimeni nu mai intrase la el după moartea părinţilor săi, căci nu-şi deschidea casa nimănui. Toţi bănuiau însă că vizuina lui de urs sălbatic era îngrozitor de murdară.

Nu se înşelau, dar le scăpa totuşi un detaliu. El trăia într-adevăr în cea mai mare mizerie; îşi redusese partea de locuit la o singură încăpere, îi ţinea loc în acelaşi timp de bucătărie, de dormitor, de cameră de zi, de debara şi de remiză. Îşi îngrămădea aici atât uneltele, vreascurile şi buştenii, cât şi rezervele de hrană. De sfori întinse de-a lungul încăperii atârnau bucăţi de carne,

ciuperci şi plante pe care le punea la uscat. Cele câteva haine pe care le avea atârnau pe pereţi, agăţate în cuie. Totul era impregnat, chiar saturat, de un miros fetid în care se amesteca mirosul de vatră cu cel de praf, de mucegai, de slănină, de pai din saltea, pai pe care nu-l schimba niciodată. Dar mai exista o încăpere în fundul casei; era mai mică, şi aproape totdeauna închisă cu cheia. Această cameră era impecabil de curată. La fereastra cu obloanele mereu închise atârnau perdele de bumbac alb tivite cu dantele, pe care le tăiase din cămăşile de noapte. De asemenea, confecţionase feţe de masă, cearşafuri, feţe de pernă, o cuvertură de pat, tăind şi cosând toată lenjeria femeiască pe care o şterpelise, ici-colo. Nu numai că nu murdărise această lenjerie furată, cum credeau oamenii, ci avea chiar mare grijă de ea. Îşi petrecea serile croind şi cosând cu mare atenţie, utilizând trusa de cusut moştenită de la mama lui. Odată cu trecerea anilor, camera secretă devenise un adevărat budoar de tânără fată, capitonată cu alb şi mirosind a plante aromatice.

Întreaga lună nu se spăla şi nu-şi schimba veşmintele; dormea îmbrăcat în culcuşul lui de paie mucegăite acoperite cu cearşafuri vechi şi soioase, cu cocoşul Alphonse cocoţat lângă el, pe spătarul unui scaun. Dar de fiecare dată când era lună nouă, devenea alt om. Îşi scotea veşmintele murdare, se spăla cu apă multă, apoi îmbrăca o cămaşă pe cât de trăsnită, pe atât de somptuoasă, şi se culca în patul imaculat din cămăruţă, între cearşafuri pe care le încălzise cu un vas cu jăratic. Dormea o noapte întreagă, o lungă şi delicioasă noapte, în cearşafurile moi, albe şi fine, – mari piei din ţesături şi din dantele, fragede piei căzute de pe trupurile femeilor, cărora el le insufla din nou căldură şi viaţă. Încă de a doua zi, se îmbrăca iar în vechile lui haine şi nu se mai spăla deloc până la următoarea lună plină.

Fine şi Camille se întorseseră la Ferme-du-Pas. Atârnaseră lenjeria în grădină şi întinseseră cearşafurile pe pajişte, pe iarbă. Obosită de orele petrecute cu clătitul rufelor, orbită de strălucirea uriaşelor cearşafuri albe, Camille se întinsese în iarbă, între cearşafurile ude, şi aţipise. Dormise până seara. O trezise Fine, chemând-o la cină. Se ridicase, cu trupul plăcut amorţit de lunga ei siestă la soare, în mireasma ierbii şi a florilor, şi a cearşafurilor, în căldura pământului. Dormise în moliciunea şi rotunjimea zilei aşa cum dormi pe un umăr. Pe când mergea de-a lungul clădirilor fermei, îl întâlnise pe Simon-cel-Năvalnic, care ieşea din grajd. Ea, clătinându-se aproape în lumina zilei care se sfârşea, ca o somnambulă roz şi aurie, el, înălţat în umbra răcoroasă a porţii grajdului. Ea se oprise, nesigură, cu ochii încă plini de mătasea somnului; îl privise cu mirare şi îi surâsese. El nu făcuse decât un pas, o prinsese de mijloc şi o sărutase. Ea se întorsese la fermă, la Fine. Nu schimbase cu Simon nici măcar un singur cuvânt. Se sărutaseră la căderea serii, între umbră şi lumină, între răcoare şi soare, între somn şi trezie. Dar după cină, la ora când trebuia să urce în camera ei, Camille ieşise pe ascuns şi se strecurase până pe pajişte. Simon era acolo. Rămăseseră o clipă faţă în faţă, nemişcaţi; se priveau în tăcere. Apoi dintr-odată, ca şi cum ar fi auzit un semnal fulgurant, se dezbrăcaseră, tot în tăcere şi în picioare unul în faţa celuilalt cu gesturi sigure, rapide. Se apucaseră unul pe celălalt, şi gesturile lor deveniseră confuze, prea grăbite, aproape bruşte. Se prăbuşiseră pe pământ cu trupul încărcat de dorinţă, sub povara unei bucurii uimite: goliciunea lor era foame şi splendoare. Înlănţuiţi, se rostogoliseră în iarba muiată de rouă, printre cearşafuri. Se târâseră pe pământ, înotaseră unul lipit de celălalt, piele peste piele, în iarbă şi în cearşafuri, se încolăciseră unul într-altul, intrase fiecare în adâncurile celuilalt, în umeda căldură a

cărnii. Căldură arzătoare, care te îmbată ca vinul. Gustaseră savoarea pielii lor, gustaseră din toate umorile care izvorăsc din piele, din toate mirosurile, se sărutaseră până la nebunie, la foame, şi, cu gura arsă de salivă şi de sete, se linseseră, se muşcaseră, se strânseseră în braţe, pradă chinurilor celei mai impetuoase iubiri. Sleiţi de sălbatica lor iubire, se prăbuşiseră într-un somn greu, băgaţi unul într-altul. Cearşafurile din jurul lor îşi desfăşurau albeaţa cretoasă în noapte, ca o calmă şi pură goliciune: pământul în acea noapte era nebun de nuditate, era laudă a pielii, elogiu al dorinţei. Dormiseră până în zori; se îmbrăcaseră în grabă, dar gesturile lor erau stângace, se îmbrăcau cum nimereau, se încurcau în haine, ca şi cum încă nu şi-ar fi luat trupurile în deplină stăpânire. Dar în acele clipe ei nu erau stăpâni pe ei înşişi, niciunul nu mai ştia care din cele două era trupul lui. Fiecare ştia doar că numai trupul celuilalt era de acum înainte adevăratul lui trup.

Se întorseseră acasă pe furiş, ea în camera ei din Ferme-du-Pas, el la Ferme-du-Bout. Dar primele lor precauţii erau zadarnice, cineva îi văzuse! Huguet Cordebugle, când se strecurase în timpul nopţii în grădina lui Ambroise Mauperthuis, ca să fure câte ceva din lenjeria pusă la uscat. În timp ce îşi înfunda în traistă un jupon al lui Camille, zărise de cealaltă parte a livezii, pe pajişte, o formă ciudată care se mişca încă şi mai ciudat. Se apropiase, fără să facă zgomot, de micul zid din fundul grădinii, şi se uitase cu atenţie. Noaptea era întunecoasă, dar cearşafurile întinse luminau uşor în întuneric. Şi la această tulbure lumină a cearşafurilor văzuse perechea înlănţuita în iarbă. Camille şi Simon, doi Mauperthuis din fermele inamice. Camille, cea cu ochii verzi precum pielea şarpelui vrăjit, fata lui Claude Corvol, nepoata fugarei din vale; Camille, insolenta care chiar în acea dimineaţă râsese de el în hohote, împreună cu femeile care spălau rufele.

Ce destrăbălată! Profita de absenţa bătrânului şi a părinţilor ei plecaţi să-l îngroape pe celălalt bunic, ţicnitul cel bătrân din vale, ca să se împerecheze ca o căţea cu bouarul de la fermă! Târfa! Îi văzuse trupul, şi cât de frumos, cât de suplu era. Văzuse cum ştia să se abandoneze, şi să-şi legene şoldurile, să-şi arcuiască şalele, să se deschidă. Văzuse cum ştia acest trup să strângă, să se închidă, brutal, şi să-şi reţină prada între membre cu o avidă şi teribilă dulceaţă. Văzuse de asemenea, văzuse, mai ales, trupul lui Simon, – mişcările trupului său, cum o apuca pe ea, şi o ţinea, şi o izbea cu lovituri de şale din ce în mai precipitate. Se uitase la această pereche până la fascinaţie, până la durere. Plecase fără zgomot, strângându-şi mica pradă în traistă, şi secretul acela al cărnii în nebunia lui.

A doua zi, la sfârşitul zilei, Ambroise Mauperthuis, fiul său, şi nora sa cu Léger se întorseseră. Şi Camille trebuise să-şi ascundă bucuria şi dorinţa, să-şi stăpânească în inima ei şi în carnea ei elanurile acestei fericiri noi care ţâşnea în ea ca un strigăt, ca un râs. Nu putuse totuşi să-şi reţină un surâs strălucitor de veselie adresat lui Léger când îl văzuse. Dar bătrânul copil se întorcea mult prea tulburat de la tenebroasa ceremonie la care asistase, pentru ca să poată vedea acest surâs atât de fericit şi să-i înţeleagă sensul. Avusese şi alte vise după cel pe care i-l dăruise lui Camille. Acest vis nu-i mai aparţinea decât ei, şi ea îl împărţea deja cu un altul. Acest vis se întruchipase şi trupul lui era dublu. Şi trupul lui era nebun.

În noaptea care a urmat acelei zile, Marceau părăsise ferma şi plecase să caute uitarea, izbăvirea, pacea, în poiana Notre-Dame-des-Hétres, într-o ramură a copacului îngerului-cu-inima. Apoi, în zilele următoare, mama şi Léger plecaseră la rândul lor. Ferma se golea. Ca şi cum noul trup al lui Camille le-ar fi respins pe toate

celelalte, – pe toate cele care nu erau Simon. Ca şi cum fericirea care îi luase cu asalt inima s-ar fi învolburat în casă cu violenţa unui vânt puternic, care i-ar fi izgonit pe toţi cei a căror inimă prea îndurerată nu ar fi putut suporta vigoarea bucuriei, strigătele dorinţei. Timpul care, în toţi aceşti lungi ani, păruse că stagnează, că se deapănă puţin câte puţin în nepăsare şi monotonie, dintr-odată exploda, se răsucea, trepida. Timpul alerga, în goană, în mare goană. Ca şi apa pârâurilor şi a râurilor în vremea când plutesc buştenii, când sunt deschise stavilele heleşteielor şi ale lacurilor, pentru a grăbi curgerea apei.

Plecau trupurile rebegite, trupurile nefericite, trupurile fricoase. Plecau precum lemnul mort dus de apa vie. Plecau pentru a ajunge în pământ, pentru a se ascunde în fundul văii. Plecau, bietele trupuri scârţâind de singurătate, moarte de plictis. Fugeau spre camere încă şi mai goale, şi mai glaciale decât cele unde dormiseră noapte după noapte de zeci de ani. Acele camere austere de la Ferme-du-Pas cu paturile lor ca nişte lăzi de lemn. Fugeau, toate aceste nenorocite trupuri, răspândite de vânt precum praful. Fugeau – să fugă deci! În chiar noaptea plecării mamei sale, Camille se întâlnise cu Simon pentru o nouă sărbătoare a trupurilor, o nouă laudă adusă pielii şi nudităţii.

„Templul care este în Ceruri se deschise.“ Se deschiseseră pământul, timpul, lumea. Şi frumuseţea ieşise la iveală, în adâncul cărnii, chiar pe pământ. „Un semn măreţ apăru pe cer.“ Un semn măreţ lovise pământul, însemnase trupurile. Un semn viu ca apa, ca vântul, ascuţit ca foamea, violent ca soarele de amiază vara, aspru şi blând, sete şi beţie totodată, dans şi somn. Dorinţa. „O Femeie, având soarele drept mantie, luna sub picioare, şi pe cap o cunună de douăsprezece stele.“ Camille era acea femeie. Femeie goală având greutatea trupului unui bărbat pe trupul ei

drept dorinţă, mirosul trupului unui bărbat pe pielea ei drept fericire, umeda plăcere a trupului unui bărbat drept regat. O femeie atât de îndrăgostită încât era goală, chiar îmbrăcată. O femeie care dorea atât de mult, încât era goală până la nebunie. Şi inima ei era goală, privirea nebună. Luminos de nebună.

Camille devenise femeia pe care o văzuse în vis după ceremonia din Notre-Dame-des-Hétres. Camille străbătea realul, – visare şi vis se întruchipau din plin, căpătau viaţă, elan. Ea confunda povestea lui Blaise-cel-Urât cu visul lui Léger şi cu zilele iubirii ei. Îşi confunda propriul trup cu cel al lui Simon. Confunda cuvintele, imaginile, carnea. Totul era senzaţie, vedea cuvintele, le atingea; simţea imaginile, prindea în mâini visările, strângea în braţe visele, mergea prin poveşti cum mergi cu picioarele goale prin iarba proaspătă, alerga prin ele, dansa. Totul era pentru ea voluptate, dragoste nesfârşită, forţă, – lumina zilei, noaptea, tăcerea şi zgomotul, gustul mâncării, mirosul pământului, cel mai mic lucru pe care îl atingea. Totul era pentru ea Simon.

Simon o dusese pe Camille printre fraţii lui. Într-o seară se întâlniseră cu toţii în pădurea Jalles, lângă cabana fraţilor Dimineţii. Mâncaseră şi băuseră, râseseră, Blaise-cel-Urât spusese poveşti. Noaptea era senină, scânteind de stele. Martin-cel-Zgârcit, căruia nu-i plăcea să vorbească, întinsese un braţ spre cer arătându-le celorlalţi Calea laptelui, de un alb luminos în acea noapte fără lună. Gestul lui le tăiase vorba fraţilor săi; gestul său lent, precis, care arăta spre frumuseţe în tăcere, acolo unde ea apărea. Gesturile îi ţineau loc de cuvinte. Toţi îşi înălţaseră capul şi curând Adrien-cel-Albastru rupsese tăcerea râzând în hohote. „Toate aceste stele care strălucesc acolo sus pe cer sunt cioburi de râs. Râde Dumnezeu. În ultima zi a Creaţiei a râs când a văzut cât e de frumoasă lumea. A râs poate când a văzut înălţându-se

pădurile pe pământ? – Uitaţi-vă, a spus Fernand-cel-Puternic. Cerul parcă este ţinut de o grindă uriaşă. E un stejar uriaş doborât de-a curmezişul cerului, şi miile lui de ghinde strălucesc. Dumnezeu ţine securea. – Oare stelele fac zgomot? Poate că acolo sus este muzică? întrebase Germain-cel-Surd. – Cu siguranţă, dar nimeni nu o aude, răspunsese Blaise-cel-Urât. E o muzică prea violentă pentru noi. O muzică atât de violentă, încât devine vizibilă. Şi arată atât de frumos! Seamănă cu un roi de albine albe, care zboară deasupra pământului, trasează un drum. Este drumul sufletelor care se duc în lumea de dincolo. Avem nevoie să ni se arate drumul. – Seamănă şi cu un mare stol de păsări albe, spusese Léon-cel-Singur. Este drumul păsărilor moarte. Acolo-i ţara singurătăţii. Acolo sus nu mai ai nume, nu mai ai trup, nu mai ai casă, nu mai ai nimic. Acolo eşti uşor şi străveziu, zbori în gol, în tăcere. – Eu văd peşti, peşti ca aceia care înoată acolo, în lacul acela... în lacul acela transparent... Sunt urmele paşilor celor care merg pe apele acelui lac... Într-o zi, şi noi vom merge pe acolo sus...“, adăugase Eloi-cel-de-Altundeva. Şi pe dată Louison-Clopotul continuase: „Vom merge? Bineînţeles că sunt paşi! Paşi pe cer. Sunt paşii Sfintei Fecioare! Ea aleargă acolo sus, pe deasupra capetelor noastre. – E un mare fluviu, spusese Simon-cel-Apucat. Şi acolo sus, poate, sunt boi, care poate se duc să se adape noaptea în acest fluviu. Sunt boi care în timpul zilei trag soarele de-a lungul cerului, boii luminii. Noaptea se odihnesc, se duc să se scalde în fluviu.“ „E un torent, se gândise Camille, un torent ca acela din visul lui Léger. Apele lui îngheţate curg în gol. Iar eu privesc de sub toată această apă. Ca o pietricică. Şi mă rostogolesc în apele torentului. Văd cerul, văd pământul, îl văd pe Simon. Privirea mea călătoreşte în apele torentului. Lumea străluceşte. Este trupul lui Simon.“

Camille era printre fraţi. Aşezată lângă Simon, lipită de Simon, privea cum pe cer străluceşte Calea laptelui. Vedea cum visările şi visele ei iau pretutindeni formă, se umplu de lumină şi de mişcare. I se părea că ţine eternitatea în mâini ca pe un fruct frumos care atârnă încă în copac, încălzit de soare, ca pe un fruct pe care îl strângi în palme înainte de a-l culege. Bucuria ei avea plenitudinea, dulceaţa, mirosul şi gustul unui fruct copt. Bucuria ei avea rotunjimea pământului, rotunjimea zilei încercuite de cursul soarelui, rotunjimea trupului mângâiat de dragoste. Bucuria ei voia eternitatea. Şi fiecare clipă petrecută lângă Simon înteţea această dorinţă tot atât de mult pe cât o potolea.

MIROSUL CEŢII

Bucuria lui Camille voia eternitatea, şi această eternitate strălucea în trupul, în surâsul şi în numele lui Simon. Dar timpul purta şi el un nume. Cel al lui Ambroise Mauperthuis.

De îndată ce o văzu reinstalată în vale pe nora lui, văduva, bătrânul Mauperthuis se grăbi să se întoarcă la Leu-aux-Chênes. Căci de acum înainte Camille, a sa Vive, va fi cu adevărat a lui, numai a lui. Deşi Marceau, Claude şi Léger nu ocupaseră pe lângă Camille decât un loc foarte îndepărtat şi discret, dispariţia lor aducea totuşi în inima lui nebună de gelozie o uşurare şi un elan voios. Până la capătul vieţii va trăi lângă a sa Vive, la Ferme-du-Pas. Nu-şi putea închipui nimic altceva: zi după zi, el şi Vive, anotimp după anotimp, an după an. Căci nu se gândea nici la vârsta lui, nici la vârsta lui Camille. El era deja bătrân, – dar de vreme ce

bătrâneţea nu lăsase nicio urmă pe el, de vreme ce rămânea la fel de robust şi de puternic ca pe când era tânăr, de vreme ce vârsta lui încremenise pentru totdeauna într-o dimineaţă de primăvară pe malurile râului Yonne, ce importanţă mai avea bătrâneţea lui? El se simţea în stare să mai trăiască încă zeci de ani. Camille devenise o femeie şi frumuseţea ei atrăgea privirile şi dorinţa bărbaţilor, – dar ce bărbat va îndrăzni să se pretindă demn de o asemenea frumuseţe? El nu-l cunoştea pe niciunul, refuza să recunoască pe vreunul. El singur se va bucura de frumuseţea lui Camille, de prezenţa ei. Nu-şi dorea nimic mai mult decât să o aibă lângă el, să o privească cum trăieşte. Nu avea oare acest drept? El o crease pe Camille. El smulsese din moarte frumuseţea lui Catherine şi îi redase viaţa, lumina. El abolise crima comisă de Vincent Corvol, – mort fără întoarcere, mort fără iertare, pentru totdeauna, şi fie ca sufletul lui să fie sfâşiat de ghearele diavolilor negri ai răzbunării, tot astfel cum inima şi mâna lui fuseseră devorate de porci. El, Mauperthuis, îngropase trupul lui Catherine, şi tot el, prin voinţă şi tenacitate, făcuse să se înalţe acest trup. El fusese cel care extirpase din măruntaiele uscate ale cenuşiei Claude Corvol acest trup atât de dorit. Acest trup în deplină lumină, Catherine-Camille, a sa Vive.

Cuprins de bucuria reîntoarcerii, bătrânul Mauperthuis uita cât de mult se schimbaseră dispoziţia şi comportamentul lui Camille faţă de el de câteva săptămâni, cât se arăta ea de distantă şi de închisă. Nu ştia, întorcându-se la Ferme-du-Pas, că fusese deja uitat de Camille, aşa cum uitaţi erau de către ea tatăl şi mama ei. Şi nu ştia mai ales că ea era gata să-l renege dacă ar fi încercat să rupă prea brusc starea de vrajă în care se afla încă datorită acestei uitări.

O găsi în compania lui Fine, orânduind amândouă lenjeria în dulapuri. Când intră în încăpere şi le salută voios din prag, Camille nu se

întoarse spre el, ci avu doar o uşoară tresărire. Vocea aceea prea puternică, bolovănoasă, şi care avea chiar şi în momentele de bucurie un ton poruncitor, o lovi ca o piatră care ar fi izbit-o între umeri. „Fata mea, nu vii să mă săruţi?" întrebă bătrânul. Şi cum ea nu se mişca, el se apropie de ea, o apucă de umeri şi, silind-o să se întoarcă spre el, adăugă pe un ton triumfător: „Iată-ne numai noi doi acum. O să trebuiască să fim prieteni, ca înainte, şi chiar mai mult decât înainte.“ Camille rămânea cu privirea plecată, cu o expresie dură pe chip. Bătrânul puse această răceală pe seama tristeţii că îşi pierduse tatăl, şi poate şi – la urma urmei de ce nu – că fusese abandonată de mama ei. „Hai, frumoasa mea, nu face mutra asta! Mamei tale nu i-a plăcut niciodată ţinutul nostru, ferma noastră, de asta a plecat. Acum e în valea ei; n-are decât să rămână acolo dacă asta vrea! Tatăl tău se odihneşte în pace acum. Nu-i vina ta, şi nici a mea că nu a fost niciodată fericit, nu-i plăcea viaţa, asta-i! Dar tu eşti la tine acasă aici, iar ferma, pădurile, pajiştile, pământurile sunt toate ale tale pe cât sunt şi ale mele. Tu eşti regină aici, şi eşti şi regina mea! De ce să fii tristă? Mai avem de trăit multe zile frumoase!" Ea îl lăsă să vorbească, uşurată că fusese înţeleasă greşit şi totodată ruşinată că i se atribuie o supărare pe care ar fi trebuit să o simtă, dar pe care nu o simţea. El îşi întinse fruntea spre ea ca să-l sărute, aşa cum făcea totdeauna altădată. Dar sărutarea pe care i-o dădu bunicului ei trezi în ea o dorinţă de a plânge, de a ţipa. Ea nu mai era copilul care îl adora, ea nu mai era fata drăgăstos filială, cum credea el. Devenise alta, – o îndrăgostită, care îşi păzea cu străşnicie dragostea, şi temându-se pentru dragostea ei, şi gata la orice violenţă pentru a-şi salva această dragoste. Şi cel pe care-l săruta pe frunte era tocmai cel care-i ameninţa cel mai mult dragostea.

Îndată după întoarcerea lui Ambroise Mauperthuis, Camille ştiu să rămână prudentă. Ea

nu pleca din camera ei, pentru a-l întâlni pe Simon, decât cu infinite precauţii. Aştepta miezul nopţii, când era sigură că Fine şi bătrânul dormeau adânc, şi abia atunci ieşea tiptil în afara fermei. Îl găsea pe Simon la capătul pajiştii sau la marginea pădurii. Dar toamna era pe sfârşite; ploile şi frigul îi sileau să se strecoare în hambare şi în grajduri. Goliciunea lor se simţea la fel de bine în paie şi fân ca şi în iarbă şi frunze. Se iubeau în tăcere, ca şi cum cel mai mic geamăt de plăcere l-ar fi putut trezi pe bătrânul care dormea tocmai la celălalt capăt al clădirilor fermei. Şi această tăcere la care îşi supuneau gurile îi învăluia într-o plăcere încă şi mai mare, mai tulbure, mai profundă. Această tăcere era ca însăşi pielea plăcerii lor; o a doua piele invizibilă, aproape impalpabilă, care se năştea de fiecare dată din trupurile lor înlănţuite şi care îi lega cu o legătură atât de dulce, atât de violentă, care îi umplea de o bucuroasă uimire, dar şi de o mare spaimă. În nopţile cu lună o rază de lumină venea până la ei prin lucarne, şi trupurile lor luau o nuanţă lăptoasă, uşor albăstrie. Trupurile lor deveneau luciri, răsfrângeri mişcătoare, şi mâinile lor şi gurile lor voiau cu orice preţ să urmărească aceste luciri, să prindă aceste răsfrângeri. Acolo erau adevăratele lor corpuri, şi când venea pentru ei ora să se despartă şi să fugă, îmbrăcaţi din nou în grabă, fiecare spre casa lui, li se părea că abia atunci erau goi, iar frigul le intra în carne, – durere sfâşietoare, care-i făcea să tremure.

Camille ştia să dejoace vigilenţa bătrânului, niciodată acesta nu o surprinsese pe când pleca sau se întorcea, umbră fugară în noapte. Izbutea să nu trădeze nimic din iubirea, din dorinţa ei. Reuşise să-şi înveţe privirea să rămână impasibilă, să-şi înveţe chipul să rămână de o candoare rece, pentru ca bătrânul să nu descopere nici cel mai mic semn. Se prefăcea că este ca altădată, iar bătrânul o credea. Dar într-o seară, când se întorcea, după

câteva zile de absenţă, de la Château-Chinon, unde se dusese la târgul de lemne, fără Camille, care pretextase că are febră pentru a putea rămâne la fermă, se aplecă să o sărute şi simţi pe pielea ei, amestecat cu mirosul frigului şi al ceţii, un alt miros. El se ridică. „Unde ai fost? Dacă eşti bolnavă, de ce ai ieşit? – N-am ieşit din casă, întreab-o pe Fine! răspunse pe dată Camille, care ştia că Fine nu se va îndura niciodată să o contrazică în faţa bătrânului. – Atunci de ce miroşi a ceaţă, ca şi cum ai venit de afară? insistă bătrânul. Am ieşit doar o clipă în grădină. Nu-mi place să stau închisă în casă toată ziua. Şi apoi mă simt mai bine, nu mai am febră“, îi răspunse Camille pe un ton calm. Dar bătrânul continuă: „În grădină spui? Oare ceaţa din grădină miroase-a bărbat? Pe unde ţi-ai târât pielea de destrăbălată, de cine ţi-ai frecat-o, hai, spune?“ Camille de data asta nu răspunse nimic. Păli pe loc şi îi aruncă o privire atât de înspăimântată şi de sfidătoare totodată, încât vaga îndoială care se strecurase în el se pietrifică brusc în certitudine. Nu mai era nimic de spus; se răsturnaseră în afara cuvintelor. Fără să mai stea pe gânduri, o pălmui. Ea îl înfruntă, ca în ultima vară, în poiana Notre-Dame-des-Hétres. Ea nu-şi coborî privirea, şi privirea ei era cea a unei amante, dintr-odată ameninţată în pasiunea ei şi înarmată pentru contraatac. Atunci inima lui Ambroise Mauperthuis îngheţă. Văzuse privirea pe care Catherine Corvol i-o aruncase soţului ei pe drumul care ducea la gară de-a lungul râului Yonne, acea privire de femeie vie, acea privire de îndrăgostită, acea privire plină de splendoare, de durere, de mânie. Acea privire pe care el nu o văzuse decât încremenită în moarte şi pe care pusese stăpânire ca şi cum ar fi fost amantul către care alerga Catherine în acea dimineaţă. Şi îl cuprinse spaima. „Dar, dar... bolborosi el, ce ai, spune-mi? Ce faci?... Sunt eu,

nu mă recunoşti? Sunt eu... eu...“ Şi se prăbuşi în genunchi pe pământ.

„...Sunt eu, bărbatul spre care alergai. Bărbatul spre care tu alergi de atâţia şi atâţia ani de zile. Dintotdeauna. Cel pentru care ţi-ai părăsit casa, familia, bogăţia şi numele. Sunt eu, bărbatul pe care-l iubeşti. Spre mine alergi. Nu mă recunoşti? Cine te-a lovit, Vive, iubirea mea? Cine caută să te reţină, să te îndepărteze de mine? Cine te-a întinat cu un miros străin? Sunt eu, eu, cel pe care tu îl iubeşti şi îl cauţi, tu alergi spre mine şi nu mă recunoşti?...“

Prăbuşit la picioarele lui Camille, care îl privea cu groază şi milă acum, începu să plângă în hohote. Pentru prima oară în viaţa lui, Ambroise Mauperthuis plângea. O ţinea pe Camille de glezne, lacrimile sale şiroiau pe picioarele lui Camille. „Ridică-te, ridică-te!“ îi repeta ea aplecându-se spre el şi încercând să-l silească să se ridice. Toată mânia îi pierise, dar o teamă ciudată îi strângea inima. Ea nu mai înţelegea, nu mai înţelegea nimic. Voia să-şi ajute bunicul, să-l liniştească, să-l consoleze, şi în acelaşi timp voia să fugă. Aceste mâini care-i încercuiau gleznele o strângeau de parcă ar fi strâns-o de gât, aceste lacrimi care-i curgeau pe picioare îi ardeau pielea obrazului. Mila, frica şi dezgustul se roteau în inima ei până la vertij. Bătrânul se chircea tot mai mult pe duşumea, îşi lipea faţa cu o deznădejde nebunească de picioarele ei, – şi plângea, plângea gemând.

În cele din urmă îşi slăbi strânsoarea, se ridică, cu capul plecat, cu spinarea încovoiată, apoi se îndepărtă fără să mai vorbească, şi plângând întruna în hohote. Urcă în camera lui şi se culcă. În aceeaşi noapte, fu cuprins de febră. El, care niciodată în viaţa lui nu fusese bolnav, trebui să stea la pat mai bine de zece zile. Avu febră zi şi noapte în tot acest timp, şi medicul după care Camille îl trimise în sat pe Toinou Follin nu putu

să facă să-i scadă această febră, pe care nu şi-o explica. Camille petrecu ore întregi la căpătâiul bunicului ei, veghindu-l, îngrijindu-l. Ruşinea, remuşcarea, mila faţă de acest om bătrân o ţineau acum, plină de grijă, lângă el. Toată afecţiunea pe care o avusese pentru el până în acele ultime luni se trezea din nou în inima ei, şi amintirile îi reveneau. Amintiri din copilărie, amintiri din adolescenţă, atât de apropiate încă în timp, dar devenite dintr-odată atât de îndepărtate de când apăruse Simon hi viaţa ei. Amintiri despre ea şi bunicul ei o străbăteau, de-a valma, ca o carte cu imagini răsfoită în toate sensurile. Fusese totdeauna acolo, lângă ea. Pământul era el; anotimpurile erau el; pădurile erau el. O învăţase totul despre pământ, despre timp, despre animale şi despre păduri. Îşi extinsese bogăţia pentru el, nu trudise decât pentru el. Nu o iubise decât pe ea. Ea înţelegea mai bine toate astea, şi măsura importanţa prezenţei acestui om în viaţa ei. Şi, văzându-l atât de bolnav, muribund poate, o spaimă îngrozitoare o cuprinse.

Această spaimă era cu atât mai teribilă cu cât nu era pură. Nefericirea de a-l vedea atât de bolnav, remuşcarea pe care o simţea pentru că îi pricinuise o asemenea disperare şi îi provocase o asemenea febră, teama copilărească pe care o simţea în măruntaie la gândul că putea să moară, oricât de sincere ar fi fost, se amestecau totuşi şi cu un alt sentiment. Un sentiment bizar, pe care nu izbutea să-l definească, pe care nu îndrăznea să şi-l mărturisească, într-atât de mult semăna cu speranţa. O speranţă la fel de ruşinoasă pe cât de îndrăzneaţă şi perseverentă. Speranţa că va muri, că o va elibera de povara şi de ameninţările iubirii sale prea posesive de străbun care domneşte ca un stăpân atotputernic.

I se părea lui Camille că se dedublase din interiorul ei. Exista copila plină de afecţiune, de recunoştinţă şi de grijă, aşezată la căpătâiul

bolnavului pe care-l veghea şi îngrijea cu devotament, şi cealaltă. Cealaltă, îndrăgostita hăituită care nu dorea decât să fugă din această cameră, departe de acest bătrân bolnav care zăcea şi delira, pentru a-l regăsi pe Simon. Şi copila tandră şi silitoare trebuia să lupte pas cu pas, în tăcere, fără întrerupere, cu această amantă încăpăţânată, pentru a o sili să tacă, să rămână liniştită. Dar de îndată ce Fine o înlocuia lângă patul lui Ambroise Mauperthuis, amanta se înălţa şi o lovea pe copila neliniştită, o reducea la rândul ei la tăcere, schimba inima ei filială cu inima-i de îndrăgostită.

Când era cu Simon, Camille nu vorbea despre bunicul ei. Orele petrecute la căpătâiul bolnavului erau ore de amintiri, de durere şi de spaimă. Orele trăite cu Simon erau ore de uitare, de fericire şi de pace. Nu vorbeau de trecut şi de viitor, şi mai ales nu vorbeau de prezent. Pentru ei, timpul era parcă prins într-o informă umbră opacă, găurită de un luminos arhipelag de clipe; – străfulgerări de eternitate. Le-ar fi fost prea dureros să evoce trecutul, căci, în spate, se înălţa acelaşi om, acelaşi străbun taciturn şi mânios, cel care îşi renegase fiul mai mare şi dispreţuise toată familia acestuia, ţinând-o în mizerie, şi cel care îşi pusese în umbră fiul mai mic şi nora pentru a acapara unicul copil, căruia îi dăruia o dragoste sufocantă. Viitorul nu se putea lăsa imaginat, căci şi aici domnea umbra aceluiaşi bărbat, acelaşi străbun care atunci va fi dispărut în sfârşit. Cât priveşte prezentul, el apăsa cu toată greutatea acestui bărbat scuturat de febră în patul lui. O greutate cu atât mai teribilă cu cât acest bărbat, mereu acelaşi, făcea să crească la nesfârşit misterul care îl înconjura de atâţia ani. În delirul febrei, Ambroise Mauperthuis repeta la nesfârşit aceleaşi vorbe fără şir, aceleaşi cuvinte şi chiar nume incoerente, şi Camille nu izbutea să le dezlege sensul exact. Un nume revenea întruna, ca o incantaţie fervent şi dureroasă; un nume de

femeie despre care ea nu auzise vorbindu-se niciodată! Catherine. Şi Camille nu înţelegea de ce bunicul ei amesteca astfel acest prenume cu prenumele lui, pe care-l repeta aproape la fel de mult. O întrebase pe Fine cine putea să fie acea Catherine pe care o striga astfel bunicul ei, dar nici Fine nu ştia. „Nevasta lui, îi spuse Fine, se numea Juliette. A murit când tatăl tău era încă un băieţaş. Dar n-am cunoscut-o pe bunica ta, nu era de aici, era o fată din Clamecy. Oricum, e sigur că nu se numea Catherine. În cătun şi în împrejurimi n-am cunoscut nicio Catherine. Mama stăpânului se numea Jeanne. Şi nu se ştie ca bunicul tău să fi avut vreo poveste cu vreo femeie. Niciodată nu s-a auzit ceva de felul ăsta.“ Camille nu încercă să ştie mai mult. Avea şi aşa destul de furcă cu propria-i nefericire.

Cu Simon, uita totul. Totul, pentru a regăsi plenitudinea şi gustul propriei sale bucurii. Şi Simon împărtăşea cu ea aceeaşi dorinţă de a uita, acelaşi elan de a se bucura de clipă în marginea timpului prea ocupat de la un capăt la altul de bătrânul Mauperthuis. Se strecurau, după ce se făcea noapte, în acea piele de tăcere pe care şi-o creaseră în adâncul hambarelor, îşi înlănţuiau trupurile în splendoarea acestei piei care le glorifica nuditatea.

Boala lui Ambroise Mauperthuis dură zece zile. Se vindecă la fel de brusc cum se prăbuşise, cuprins de febră. Într-o dimineaţă deschise ochii ca şi cum până atunci nu i s-ar fi întâmplat nimic. Se mira văzând-o la căpătâiul lui pe Fine, care broda, moţăind pe jumătate pe scaunul ei. O izgoni în camera ei şi se ridică din pat. Fine alergă repede până în camera lui Camille pentru a-i spune că bunicul ei se vindecase dintr-odată, dar nu o putu trezi. Camille se întorsese de puţină vreme din hambarul unde se întâlnise cu Simon, şi căzuse într-un somn adânc. Ambroise Mauperthuis coborî la bucătărie şi ceru să i se aducă de mâncare.

Simţea o foame de lup; simţea că energia şi forţa îi sporiseră, ca şi cum această boală, cu febra şi sudorile ei, fusese menită să-i întărească trupul şi să-i aţâţe sângele. Se aşeză la masă şi mâncă totul cu o poftă care o sperie pe Fine. Nu-i puse acesteia nicio întrebare, nici despre boala lui şi nici despre Camille. Această tăcere o nelinişti pe Fine mai mult chiar decât lăcomia lui. În cele din urmă, ea spuse: „Camille doarme încă, sărmana, v-a vegheat toată noaptea; tocmai o înlocuisem, când v-aţi trezit dintr-odată... Şi-a făcut multe griji, tare multe! Amândouă, bineînţeles, ne-am făcut multe griji. Căci aţi fost foarte bolnav. Camille chiar a trimis după doctor. S-a dus băiatul meu după el în sat. Dar doctorul nu a ştiut să spună ce boală aveţi, a plecat cu buzele umflate. Atunci…“ Dar Ambroise Mauperthuis îi tăie vorba şi întrebă, pe un ton sec, doar atât: „În ce zi suntem azi?“ Fine îi răspunse şi profită de asta ca să-şi reia vorbele, în nădejdea de a-l îmblânzi, căci îl simţea plin de răutate, cum spunea ea. Dar din nou el o întrerupse pe un ton posac: „Mai lasă-mă cu trăncăneala ta!“ Apoi, de îndată ce termină de mâncat, plecă de la fermă şi urcă în pădure.

Era aproape sfârşitul lui noiembrie. Era ger. Pământul scârţâia sub saboţi, aerul îngheţat părea că vibrează, păsările nu mai cântau. Când trecu pe lângă Ferme-du-Milieu, văzu îndărătul ferestrei silueta lui Alphonse. Bătrânul cocoş îşi agita creasta moale care îi ascundea un ochi, şi încerca zadarnic să scoată nişte sunete din gâtlej. Huguet Cordebugle, ca toţi ceilalţi tăietori de copaci din cătun, era în pădure. Antoine Mauperthuis mergea cu pas egal. Aerul îngheţat al dimineţii îi dădea şi mai multe puteri. Se simţea calm, – înarmat cu un calm la fel de îngheţat ca şi această albă dimineaţă de noiembrie. Trecu de Ferme-Follin, unde se auzeau strigăte de copii, apoi de Ferme-du-Bout, unde Louison-Clopotul, încotoşmănat cu tot felul

de lâneturi, mătura pragul casei fredonând o melodie. Pătrunse în pădurea Jalles.

Pădurea lui, cătunul lui. Toate astea îi aparţineau. Aceşti copaci, acest pământ şi aceşti oameni al căror patron era, – poseda toate astea. Se simţea stăpânul acestei frumoase dimineţi îngheţate, răsunând de paşi, de ramuri care trosnesc. Stăpân peste toate şi peste toţi. Lacrimile pe care le vărsase la picioarele lui Camille, primele lacrimi din viaţa lui, şi ultimele, sudorile şi febra din ultimele zece zile îi spălaseră memoria şi inima. Memoria lui era mai limpede ca niciodată, mai clară, colorată în verdele minunat al ochilor lui Catherine-Camille. Memoria lui cânta; turme de buşteni se perindau, de buşteni rotunzi, de un cenuşiu luminos, în timp ce un clopot răsuna în inima unui soare. C precum Catherine, C precum Camille. Litera răsuna în inima dimineţii; soarele şi propria lui inimă erau una. Se roteau ca o piatră de moară, subţiind C-ul din Catherine, C-ul din Camille; amândouă erau una. Vive şi Vouivre, şarpele vrăjit, patima lui înălţată între iubire şi violenţă, ca un splendid gest de copac, de lumină şi de vânt. Vive, Vouivre, fecioara lui nebună cu privirea verde, – o târfă mirosind a ceaţă şi a piele de bărbat.

El îl va descoperi pe acest bărbat. Nu putea fi decât de aici, decât unul dintre cei al căror stăpân era, din Leu-aux-Chênes sau dintr-unul din cătunele din jur. Pe acest câine, pe acest hoţ de frumuseţe, pe acest ticălos care îndrăznise să încerce să o fure, să o fure urât pe Vive, – el va şti să-l găsească, pentru a-l face să decadă pe dată din drepturile monstruoase pe care i le uzurpase, ca un trădător, asupra lui Vive. Îl va scoate din inima sa, din sufletul său. Îl va izgoni departe de aici – departe de acest loc al cărui stăpân era el. Îl va izgoni pentru totdeauna.

Ambroise Mauperthuis mergea prin pădure, înainta tot mai adânc printre copacii strălucitori de

chiciură. Inima lui scânteia de calm şi de răbdare. De o aspră şi sălbatică răbdare.

SUB ACOPERIŞ

În timp ce Ambroise Mauperthuis intra în pădurea Jalles, cu inima prinsă în carapacea unei glaciale răbdări, Camille dormea în camera ei din Ferme-du-Pas. Dormea un somn fericit, fără vise. Ea nu mai visa când dormea. În somnul ei nu mai era loc pentru vise. Visul avea un corp adevărat, un nume, un miros, şi trăia. Nu mai exista alt vis decât Simon, altă realitate decât Simon. În el coincideau visul şi realitatea, în el trăia şi se visa pe sine viaţa. În afara lui nu mai rămânea nimic altceva decât plictisul şi searbăda banalitate. Fără el viaţa nu mai trăia, nu se mai mişca, ci se târa. Când se întorcea din hambar, purtând în gură gustul buzelor şi al trupului lui Simon, purtând urmele îmbrăţişărilor lui şi mirosul pielii lui pe pielea ei, purtând ecoul gemetelor lui şi urmele umede ale plăcerii lui în ea, ea se grăbea să ajungă în camera ei, să se strecoare în pat, să se cuibărească sub cearşafuri şi să se prăbuşească într-un somn adânc. Elanurile şi focul dorinţei, tumultul plăcerii, simţirea năvalnică, toată această exaltare a trupului care face gesturi, mângâie, sărută, fără oprire şi fără măsură, asaltând trupul celuilalt ca un imens năvod de lacomă iubire, se stingeau încet în somn, se destindeau, pentru a iradia încetişor în interiorul trupului, pentru a pătrunde în adâncul cărnii şi al inimii. Somnul opera o invizibilă şi mută alchimie în trupurile separate, cel al lui Camille şi cel al lui Simon; în creuzetul său se petrecea o transmutaţie a

simţurilor lor, a răsuflărilor lor, a privirilor lor. Fiecare devenea dublura trupului celuilalt, sensibilitatea trupului celuilalt. Voluptatea trupului celuilalt. Şi, la trezire, dorinţa punea stăpânire pe fiinţa lor într-un elan şi o înlănţuire de fiecare dată mai vii şi mai fericite.

Când Camille îşi revăzu bunicul, ea se miră de calmul lui. Nu numai că refuză să evoce cearta lor, dar şi eludă toate aluziile care puteau surveni cu privire la neaşteptata boală care îl ţintuise în pat timp de zece zile. Faţă de ea se comporta ca în trecut; părea doar puţin mai distrat, ca şi cum ar fi hotărât să ignore această poveste şi să o lase pe Camille să trăiască pe ascuns o mică aventură amoroasă căreia el nu-i dă prea mare importanţă. Camille la început se miră, dar apoi se grăbi să renunţe la temerile pe care le avusese; intră cu o veselă nepăsare în jocul jucat de bunicul ei. Dar de fapt acest joc deveni cu dublă faţă, căci, liniştită de calmul lui aparent, Camille încetă să mai fie distantă cu el, redându-i toată afecţiunea de odinioară, ceea ce-l făcu puţin mai încrezător pe bătrânul Mauperthuis. La urma urmei, îşi spunea el uneori, poate că nu se petrecuse încă nimic, poate că totul mai putea fi încă salvat. Totuşi, glaciala lui vigilenţă rămânea cuibărită în sufletul lui. Un nimic era de ajuns pentru a-i stârni din nou gelozia.

Veni curând şi ziua când gelozia lui izbucni, trecând de la simpla bănuială la atac. Asta se întâmplă în prima parte a lui decembrie, în pădurea Jalles, în plină perioadă a tăierii copacilor. Era ora pauzei. Tăietorii, aşezaţi în jurul focului pe care îşi încălzeau supa, mâncau în tăcere. Prezenţa bătrânului Mauperthuis îi făcea taciturni. Sosirea a trei femei, Rose Gravelle, fiica sa Louise şi Marie Follin, întovărăşite de Louison-Clopotul, rupse această tăcere mohorâtă. Ele le aduceau bărbaţilor plăcinte cu slănină, coapte de ele chiar în acea dimineaţă. Scoaseră din coşuri plăcintele învelite

în cârpe. Prezenţa femeilor şi a lui Louison-Clopotul, mirosul plăcintelor încă fierbinţi îi înveseliră pe bărbaţi şi le dădură chef de vorbă. Ei glumiră cu femeile. Râsul în hohote al lui Adrien-cel-Albastru stârnea alte şi alte râsete. Numai doi bărbaţi nu râdeau. Ambroise Mauperthuis, care îşi păstra expresia morocănoasă şi bănuitoare, şi Huguet Cordebugle. Acesta se retrăsese mai la o parte, încă de la sosirea femeilor, cu o expresie rea pe chip. Ca de fiecare dată, ceilalţi bărbaţi îşi bătură joc de el. „Ei, Huguet, unde-i nevastă-ta? Nu cumva îl aştepţi pe Alphonse să-ţi aducă bucata de plăcintă? Da' nici Alphonse n-are găină, cum nici tu n-ai nevastă. Zi, cine găteşte în casa ta? – D'aia sunteţi amândoi atât de ursuzi şi de murdari, de nu-i vine omului să vă atingă! supralicitau femeile. – Hai, Huguet, vino aici! N-o să-i spunem lui Alphonse c-ai mâncat plăcintă fără el, şi pe deasupra şi cu nişte femei! – Poate că fătălăilor nu le place plăcinta cu slănină, că nici alte lucruri bune nu le plac! – Lui Huguet al nostru nu-i plac femeile, nici îmbrăcate, nici goale, nici de aproape, nici de departe, îi plac mai mult jupoanele şi pantalonaşii goi. Nu-i aşa, Huguet? – Nu cumva din toate cârpele astea femeieşti îi croieşti izmene lui Alphonse? – Sau poate că ascunzi, mai ştii, o femeie, în castelul tău? Unde-o ascunzi, spune repede, în lada de pâine, în cenuşa din vatră, sub praful din pânzele de păianjen? Trebuie să fie tare bine înţolită, ca o regină, păienjeniţa ta, cu toată rufăria pe care i-o culegi de prin grădini! – Nu i-o fi prea frig la cur iarna, păienjeniţei tale regine? Nu prea ai ce pantaloni femeieşti să culegi acum de prin grădini!..." Pudibonderia încruntată şi suspectă a lui Huguet Cordebugle îi incita întotdeauna pe ceilalţi bărbaţi să-şi bată joc de el făcând glume deocheate, şi în acea zi se întreceau în a-l lua peste picior. Ambroise Mauperthuis, care îi asculta fără să li se alăture, zise în cele din urmă, cu o voce ursuză: „Te previn, Cordebugle. Dacă te

prind în vreo noapte scotocind prin grădina mea ca să şterpeleşti rufe, te lovesc cu furca şi asmut câinele pe tine!“ Nu numai că aceste glume cu privire la hoţiile lui Huguet Cordebugle nu-l înveseleau pe Ambroise Mauperthuis, dar ele chiar îl exasperau, căci nu putea suferi gândul că slinosul ăsta bătrân putea să pună mâna pe lenjeria de corp a lui Camille.

Până atunci Huguet Cordebugle îndurase în tăcere valul de batjocuri cu care-l asaltau ceilalţi tăietori de lemne, dar când Mauperthuis se apucă să-l ameninţe, el se înfurie. „Furca şi câinele dumitale, patroane, mai bine-ar găuri curul altuia, unul care-şi arată curul gol, în grădina dumitale, şi nu ca să i-l vadă luna! Şi n-o face singur! Chiar aşa, patroane, numai cât scapi din ochi grădina, şi urâte lucruri se mai petrec pe-acolo!“ Huguet spuse toate astea dintr-o răsuflare, ghemuit în colţul lui, cu gamela de supă strânsă între genunchi. Nu se mai auzi nicio glumă şi niciun hohot de râs. Mândru de ce spusese, Huguet ricană şi îşi sorbi zgomotos gamela. Ambroise Mauperthuis se ridică, palid la faţă. „Ce tot spui acolo? O să te fac să-ţi înghiţi minciunile murdare, gunoi bătrân!" „Eu nu mint! Tot ce spun e adevărul adevărat, l-am văzut! i-am văzut, pe nepoată-ta şi pe porcul ala de iubit al ei, o făceau pe iarbă, goi-goluţi cum i-a făcut mama lor! – Închide-ţi gura aia spurcată sau ţi-o fac zob!“ strigă Fernand-cel-Puternic, scos din fire. Ambroise Mauperthuis sări din instinct pe el, dar Fernand îl respinse dintr-o lovitură. Imperturbabil, Huguet mormăi în colţul lui: „Nu-i el, e Si…“ Nu avu timp să termine. Martin-cel-Zgârcit îi aruncă gamela lui în faţă. Nebun de furie, Huguet se ridică şi urlă: „Uite! Uite ce se-ntâmplă, şi totul din cauza unei femele! Nişte târfe, toate nu-s decât nişte târfe şi nişte destrăbălate! Camille, ca şi toate celelalte! Are în vine sângele mă-sii, cea din vale! Sânge de târfă!“ După ce spuse asta, scuipă, îşi luă de pe jos gamela

şi traista, şi se întoarse, înjurând, la muncă. Toţi ceilalţi îşi adunară şi ei lucrurile în tăcere, în timp ce femeile se grăbeau să-şi ia coşurile goale şi să se întoarcă în cătun. Ambroise Mauperthuis rămânea nemişcat lângă foc, parcă ţintuit locului, amuţit de dezvăluirile pe care le făcuse Huguet şi pe care le primise ca pe tot atâtea lovituri, şi, de asemenea, de injuriile pe care le rostise în faţa tuturor, atât cu privire la Catherine, cât şi cu privire la Camille. Răbdarea încăpăţânată, grija stăruitoare, pe care le avusese în ultima vreme pentru a surprinde fără ştirea celorlalţi secretul lui Camille, fuseseră dejucate, luate în batjocură. Acest secret, în care – în ciuda îndoielilor sale – se străduise să nu creadă, acest secret pe care voia să-l descopere singur spre a-l putea anihila în cotloanele cele mai obscure ale pasiunii sale geloase, nu fusese un secret decât pentru el. Toţi ceilalţi ştiau. Toţi ceilalţi erau complici. Se găsea dintr-odată trădat cu brutalitate, înşelat, umilit, de către toţi şi în faţa tuturor. Descoperea toată întinderea resentimentului celorlalţi faţă de el, şi o măsura pe cea a afrontului pe care tocmai îl suferise. Fusese insultat, el şi acea fiinţă dublă care era iubirea lui, lumina, orgoliul lui, unica lui bucurie în această lume.

Simon. Chiar dacă Cordebugle nu putuse să-şi termine fraza, el înţelesese. Şi se mira că nu a înţeles de la început, că nu a înţeles că hoţul frumuseţii lui Camille era chiar cel care aproape că trăia sub acoperişul lui. Cel care semăna cel mai mult cu Camille. Cel de-al cincilea fiu al lui Ephraïm, bouarul, cel Apucat. Cel a cărui suflare răsunase în poiana Notre-Dame-des-Hétres, – străfulgerare de aramă şi de soare în inima acelei îndepărtate amiezi de august, străfulgerare de aramă şi de insolenţă, care o sedusese pe Camille aşa cum un duh vrăjitoresc îi farmecă pe cei rătăciţi în adâncul pădurilor. Era o hoţie, o tâlhărie,

era o vrajă neagră trimisă spre Camille ca să-i ia minţile, să o îndepărteze de el. De el, care dintotdeauna şi pentru totdeauna revendica dreptul exclusiv de a o iubi pe Camille, – de el, care se considera a fi un fel de destin al lui Camille. Era o crimă, o crimă de vrăjitorie, o crimă împotriva destinului. O crimă împotriva lui, Ambroise Mauperthuis.

Rămânea încremenit în faţa focului, cu privirea golită, aţintită pe flăcările care începeau să se stingă. Dubla imagine a lui Catherine şi a lui Camille, pe care întotdeauna le pusese laolaltă, devenea acum o imagine unică, desăvârşit de limpede. În timp ce se stingea focul la care oamenii îşi încălziseră supa, acea unică imagine devenea viziune în privirea lui halucinată. Totul în el, memorie, gânduri, pasiune, se consumase. Jăratic şi cenuşă, cenuşie ardere în care se epura vechea imagine de conturul imprecis pe care-l avusese până atunci. Jăratic şi cenuşă, incandescenţă în care se făurea o nouă imagine. Uitase insulta publică la care fusese supus, avea din nou orgoliul, forţa sa de stăpân al acelor locuri, orgoliu şi forţă pe care le avusese pe când pătrundea în pădure în dimineaţa vindecării sale. Uitase ofensa, minciunile urzite de toţi în jurul lui, ameninţările rostite de fraţii Dimineţii, pregătiţi să-l apere pe Simon. Nu se mai temea de nimeni. Uitase chiar şi de trădarea lui Camille. Nu ierta nimic, – uita. Uita vechea imagine care, imprecisă fiind, se întunecase, se deformase, se lăsase murdărită. Înţelegea doar că trebuia să o smulgă pe cât mai repede pe Vive din neagra vrajă a cărei victimă era. De acum înainte Camille nu mai conta, – conta doar Vive, importantă era doar imaginea care sălăşluia în ea, o străbătea, se înălţa prin ea. Trebuia salvată acea imagine a cărei splendoare nu-i aparţinea decât lui, căci numai el ştia să o vadă. Trebuia să elibereze acea imagine, pentru ca ea să-şi continue drumul, elanul, să se

desăvârşească devenind viziune, – transfigurare pură. Trebuia salvată Vive de decăzuta Camille, trebuia salvată Vive de opacitatea provocată de Camille şi de Simon, şi pentru asta trebuiau despărţite trupurile lor înlănţuite. Trebuiau salvate imaginea şi sufletul lui Vive, împotriva tuturor, chiar şi împotriva lui Camille. Mai ales împotriva lui Camille.

Coborî spre cătun. Când intră în curte la Ferme-du-Pas, o găsi pe Camille sub ramurile magnoliei. Îl aştepta. Femeile se grăbiseră să vină să o prevină de îndată ce se întorseseră din pădure; îi povestiseră totul, ca să ştie ce să-i spună bătrânului. Dar Camille le răspunsese pe un ton hotărât: „Foarte bine, acum ştie totul, şi poate e mai bine aşa. O să-l aştept şi o să-i vorbesc." Nu ştia ce-i va spune, ştia doar că trebuia să-i vorbească, să termine odată cu teama, cu neîncrederea, cu minciunile.

De îndată ce-l văzu pe bunicul ei, înaintă spre el. Cu mâinile strângea pe piept un mare şal de lână care îi acoperea capul şi umerii. „Vreau să-ţi vorbesc! îi strigă ea. – De ce? răspunse bătrânul pe un ton calm, aproape indiferent. Ce ai să-mi spui? Ştiu tot, e de-ajuns. Intră în casă, e un frig de îngheaţă pietrele, nu mai sta afară, o să te îmbolnăveşti." Intrară în casă. „Du-te şi adu-mi din camera mea pipa şi punga cu tutun, sunt pe masă. Am îngheţat cu frigul ăsta", spuse bătrânul. Camille se mira tot mai mult; nu numai că bunicul ei nu se întorsese mânios, dar îi şi cerea să urce în camera lui pentru a-i aduce pipa, deşi nu fuma decât foarte rar. „În camera ta? spuse Camille pe un ton nesigur, dar ştiu că nu-ţi place să intrăm acolo, nici eu şi nici Fine. – Şi ce-i cu asta? Când am fost bolnav, aţi venit, nu? N-am nimic de ascuns. Am poftă să fumez, dar mi-s picioarele amorţite, o să găseşti ce-mi trebuie mai repede decât mine. Urcă şi mi le adu." Şi Camille urcă.

În timp ce ea căuta în camera bunicului ei nişte lucruri care nu existau acolo, Ambroise Mauperthuis urcă scara fără să facă vreun zgomot şi se strecură încetişor până la uşa camerei. Mergea în ciorapi, în vârful picioarelor şi ţinându-şi răsuflarea. De îndată ce fu lângă cameră, se repezi asupra uşii, o închise şi o încuie cu cheia. Camille nu avu timp să reacţioneze. Înaintă spre uşă cu un pas nehotărât, aproape clătinat, neîndrăznind să înţeleagă ce se petrece. Dar când încercă să deschidă uşa încuiată cu cheia de două ori, ea înţelese într-o străfulgerare. „Deschide! urlă ea, izbind cu pumnii în uşă. – Hei, fata mea, eşti tare nerăbdătoare! îi răspunse Ambroise Mauperthuis. O să deschid uşa, dar nu chiar acum, mai aşteaptă puţin. Am câteva lucruri de făcut, dar fiindcă de cum te pierd din ochi, nu faci decât prostii şi te dai în stambă, sunt silit să te închid pentru câtva timp.“ Şi coborî scara, fără să-i mai pese de strigătele lui Camille.

În josul scării se izbi de Fine, care venea în goană auzind ţipetele lui Camille. Bătrânul o respinse cu brutalitate. „S-a terminat. Fine; s-a terminat cu toate minciunile, porcăriile voastre, cu toată trădarea voastră, s-a terminat, înţelegi? Iar tu nu mai ai ce căuta aici. Nu mai am nevoie de tine, nu eşti bună la mare lucru, n-ai supravegheat-o pe Camille aşa cum ţi-am cerut, ai lăsat-o să umble pe unde nu trebuie, ca o căţea. O s-o-nvăţ eu cum trebuie să trăiască, o s-o dresez eu aşa cum merită pe târfa asta! Iar tu fă-ţi bagajele şi du-te la fiul, sau la fiica ta, sau unde vei vrea, puţin îmi pasă, dar nu vreau să te mai văd pe-aici. Nici pe tine şi nici pe nimeni altcineva.“ În zadar plânse Fine, îl imploră, îi explică, Ambroise Mauperthuis rămase de nezdruncinat în hotărârea lui. Ba o sili chiar să se grăbească să-şi adune lucrurile, să golească colţul pe care-l ocupa în bucătărie, şi o conduse îndată până în drum. „Şi să nu te mai întorci niciodată! îi strigă el, dându-i un brânci. Niciodată,

înţelegi? Şi nimeni să nu mai îndrăznească să-mi mai calce pragul, şi nici chiar să mai dea târcoale prin grădină!“ Apoi se întoarse la fermă, urcă în pod, goli de vechituri un colţ, aşeză aici pe jos o saltea, nişte lenjerie, un lighean, o cană cu apă, o găleată. Întări uşa podului, făcu în ea o ferestruică, înfundă crăpăturile din plafon cu câlţi, aduse o sobiţă veche şi o lampă pe care o aprinse. Noua cameră a lui Camille era gata. Coborî.

Camille nu mai striga, nu mai izbea cu pumnii în uşă. Dar el ştia că asta nu înseamnă că ea se resemnase, ci dimpotrivă. Deschise uşa camerei unde o închisese şi se plasă pe dată în deschizătură, pentru a o împiedica să iasă. Camille se năpusti asupra lui ca un animal silit să atace; îl lovea în tăcere, cu maxilarele strânse, cu o forţă înzecită de mânie. Bătrânul nici nu-i simţea loviturile. Forţa lui se făurise în timp; o forţă solidă, încăpăţânată. Stătea de-a curmezişul pragului, de neclintit. O apucă pe Camille de păr, silind-o să-şi răstoarne capul pe spate. Ea începu din nou să urle, de durere, de neputinţă. Trăgând-o astfel de păr, o târî până în pod. Din nou închise uşa în urma ei. Acolo sus era de acum înainte într-un loc sigur. După ce zăvori uşa, întredeschise ferestruica. O văzu pe Camille în picioare în faţa saltelei, nemişcată, cu braţele atârnând de-a lungul corpului. Începea să se însereze. O lumină slabă şi rece se strecura prin lucarna înnegrită de praf. La căpătâiul saltelei tremura lucirea lămpii, pată roşiatică şi înceţoşată, iar pe sobiţă alergau reflexe portocalii. Aceste două lumini, imprecise, fără strălucire, aşezate la nivelul duşumelei, erau singurele pete de culoare în acest loc cenuşiu. Cenuşiu de praf, cenuşiu de singurătate şi de uitare. Aceste două găuri de culoare, cea roşcată şi cea portocalie, păreau două flori bolnave, un trandafir şi un bujor cu sânge ruginit, crescute din murdăria duşumelei. Două bube colorate în această închisoare atârnată sub acoperiş. Două răni de

frumuseţe deschise la picioarele unei Camille nemişcate. Chipul ei era alb ca hârtia, gura îi era albăstrită de frig; de un frig care urca din inima ei. Ochii ei rătăciţi se uitau ţintă în gol, în golul cenuşiu al temniţei ei. Umerii îi tremurau. Iar el o privea, cu un ochi lipit de ferestruică, cu inima bătându-i puternic. Contempla silueta subţire, atât de fragilă, atât de splendid dezorientată, pierdută. Vive în sfârşit regăsită, salvată de Camille, separată de trupul lui Simon. Vive a lui, în sfârşit abandonată doar privirii sale.

Smulgându-se dintr-odată nefericirii sale care-i răpea orice putere, Camille înaintase până în centrul încăperii. „O să mă las să mor dacă nu-mi deschizi“, îi spuse ea. El nu-i răspunse. „Să mor...“, repetă ea cu o voce albă. Mai curând murmura decât vorbea. „Să mor...“, – o şoaptă foarte uşoară care părea că izvorăşte mai curând din florile bolnave, cea roşie şi cea portocalie, decât din gura lui Camille. O şoaptă care venea de departe, de atât de departe. Atunci el strigă de cealaltă parte a uşii, cu vocea unui nebun, o voce care implora şi totodată era plină de ură: „Să mori! Să mori! Dar ai murit de aproape treizeci de ani! Nu mai poţi să mori. Vei reveni la viaţă, acum vei trăi. Vei trăi din nou! Iată-te întoarsă! Ah, de când te aştept! Şi în sfârşit iată-te, te am, te am! Moarta mea s-a întors, tot atât de frumoasă ca în ziua morţii ei! Ei bine, dacă vrei, mori! Mori încă şi încă, atât cât vei vrea, – eşti frumoasă când mori!“ Închisese ferestruica şi coborâse scara continuând să vorbească de unul singur. Sus, tăcerea căzuse asupra lui Camille; o tăcere nouă, înspăimântătoare: cea a raţiunii. Înţelesese că bunicul ei acţiona nu atât din mânie şi din răzbunare, cât din demenţă. Era nebun, şi nebunia lui nu avea nici vârstă, nici limite, era o nebunie pe care ea nu o bănuise niciodată. Şi a cărei întindere, virulenţă şi tenacitate o măsura dintr-odată. Un fior o străbătu din creştet şi până în tălpi. Un asemenea

fior încât o clipă i se tăie respiraţia şi întregul ei corp îngheţă. Nebunia bătrânului îşi făcea intrarea în propria-i conştiinţă, i-o orbea cu evidenţa ei, i-o străpungea cu violenţă. Nebunia bătrânului îi lua cu asalt propria ei raţiune. Privi în jur; era nu atât zăvorâtă într-un anume loc, cât ţintuită în inima acestei nebunii care i se dezvăluise. Acest pod cenuşiu de atâta praf, aceste grinzi întunecate, această lucarnă murdară, toate aceste vechituri îngrămădite peste tot, date la rebut, şuieratul vântului prin acoperiş, frigul umed al zidurilor, trosnetul duşumelei, – şi această ferestruică în uşa încuiată de trei ori, toate acestea erau de fapt structura şi decorul sufletului bunicului ei. Se simţi închisă chiar înăuntrul craniului bătrânului, ca o schijă de glonţ în capul unui rănit, ca o tumoare fosilă.

NUMELE DE ROUZÉ

Nebunia lui Ambroise Mauperthuis era dublată de o desăvârşită luciditate şi eficacitate. De când se întorsese din pădure, reuşise s-o închidă pe Camille într-un loc sigur, să o izgonească pe Fine, să-şi declare ferma citadelă interzisă. Îi mai rămânea acum să-l izgonească şi pe Simon-cel-Apucat. Acesta urma să vină curând la fermă, era ora când trebuia ca boii să fie ţesălaţi şi hrăniţi.

Îl aşteptă în curte, în faţa uşii grajdului. Se înarmase cu o sapă. Alesese din magazia cu unelte sapa cea mai tăioasă, cu coada cea mai lungă. O ţinea de-a curmezişul pieptului, solid. Simon sosi. Înainte ca el să ajungă la fermă, Louison-Clopotul îi spusese despre cearta care se dezlănţuise în pădure, la ora prânzului. Simon înaintă spre bătrân

cu un pas hotărât. Dar, când fu la câţiva paşi de el, Mauperthuis îşi ridică arma şi strigă: „N-o să intri! N-o să mai intri niciodată în ferma mea! Se găsesc destui bouari pe aici. Chiar de mâine o să-mi iau altul nou. Tu o să pleci. Nu numai de la ferma mea, ci din Leu-aux-Chênes. O să pleci din locul ăsta. Caută-ţi de lucru în altă parte. Şi tot în altă parte caută-ţi şi fete cu care să te culci! Şi dacă nu pleci, şi chiar în noaptea asta, mă duc la jandarmi. Camille este minoră, n-ai niciun drept asupra ei. O să spun că ai violat-o. Şi o să ajungi la închisoare, înţelegi? – Nu înţeleg nimic, răspunse Simon. Camille va spune adevărul, niciodată nu am silit-o să facă ceva. Dacă plec, plec numai cu ea. – Mă înfrunţi? Dar cine eşti tu? Uiţi că nu eşti nimeni, că nu eşti decât un sărăntoc. Dacă vreau, îi pot pune pe jandarmi să te aresteze când vreau. Eu sunt cel mai tare, nu tu! Şi mai ştii ceva? Dacă nu pleci chiar în noaptea asta, nu le mai dau de lucru nici ticălosului tău de tată şi nici hoţomanilor tăi de fraţi. O voi face, fii sigur, şi chiar acum. Vă arunc pe toţi afară. Şi atunci unde o să vă duceţi, unde o să găsiţi de lucru, din ce o să trăiţi? Va trebui să plecaţi cu toţii din magherniţa voastră. Dispari, şi pentru totdeauna, altfel fac ce-ţi spun. Te-am prevenit. Fii sigur că aşa o să fac!“ Simon îşi pierdu siguranţa de sine. Nu se temea de jandarmi, dar el nu putea accepta mizeria familiei lui, şi acum atât de săracă încât abia îşi ducea zilele. Nu putea îndura gândul că vor fi izgoniţi din fermă, departe de cătun, că vor fi constrânşi să se ducă să cerşească de lucru în altă parte. Se simţi prins în capcană, învins chiar înainte de a fi luptat. Bătrânul nu va ezita nicio clipă să-şi ducă la împlinire ameninţările, el nu ezitase niciodată să le facă rău celorlalţi când se înfuria, fără milă şi fără remuşcări. „Unde-i Camille? – întrebă el cu o voce schimbată. – Este unde trebuie să fie! În ferma mea. Acum e cuminte. A înţeles şi ea. Nimeni nu-şi poate bate joc de mine! Nimeni nu mă poate

înfrunta! Mi se supune şi nu va ieşi. Poţi să faci oricât de mult scandal, ea nu va veni. Am domesticit-o pe proasta asta care credea că mă poate înşela. A minţit destul, şi-a dat destul poalele peste cap. S-a terminat cu toate astea, odată pentru totdeauna! Haide, pleacă, şi nu te mai întoarce niciodată. Altfel, trimit toată haita ta de fraţi împreună cu taică-tu, cu grăsana Verselay şi cu bătrâna, să caute la dracu-n praznic altă muncă şi alt culcuş. Şi va trebui să mergeţi departe, cu mult dincolo de pădurile mele. Ai înţeles?“

Simon, care de obicei se înfuria pentru nimica toată, rămase nemişcat la trei paşi de bătrân, cu privirea în pământ, cu braţele atârnând. Mâinile lui tremurau, dar nu de mânie, ci de durere. Parcă îi fuseseră luate inima, întreaga putere. Ameninţarea pe care bătrânul o proferase împotriva familiei sale îl silea să se supună, de la bun început şi fără altă soluţie, iar neputinţa lui îl copleşea. Cu o voce înăbuşită, care aproape că tremura, el mai ceru: „Rouzé... aş mai vrea, doar pentru o ultimă oară... să-mi iau rămas bun de la el... de la el măcar... lasă-mă să intru în grajd o clipă, să-l văd pe Rouzé.“ Rouzé era unul din boii de care avea grijă, cel pe care-l iubea cel mai mult. Se simţea atât de dezarmat atât de pierdut dintr-odată, atât de dureros de singur, învins şi umilit încât avea nevoie de un sprijin, oricare ar fi fost el. Simţea nevoia urgentă, o simţea cu patimă, să îmbrăţişeze grumazul animalului, să-şi pună faţa pe capul lui, să-şi îngroape suferinţa în mirosul dulce şi călduţ al animalului, şi să lase să-i curgă pe pieptul acestuia lacrimile care îi ardeau obrajii. Dar bătrânul ricană, ţinând în mână sapa cu aceeaşi hotărâre. „Ia uită-te la el! Acuma plânge ca un ţânc! Degeaba crezi că o să-mi fie milă! Când făceai dragoste cu Camille pe ascuns, îţi păsa tot atât de mult de Rouzé? Hai, ajunge, ia-o din loc, n-o să-l vezi nici pe Rouzé, n-o s-o vezi nici pe Camille. Pot să am grijă şi de una şi de celălalt. Nu

am nevoie să m-ajuţi. Ţine-ţi lacrimile pentru tine. Pe frigul ăsta, or să-ţi îngheţe faţa şi or să ţi-o distrugă. Pe mine mă fac doar să râd!“

Dar lacrimile îi distrugeau nu numai faţa; ele îi sfâşiau tot trupul, îi muşcau carnea, până la inimă. Bătrânul râdea cu o expresie rea şi, cu cât râdea mai mult, cu atât răsuflarea sa se condensa într-un abur albicios care-i ascundea faţa. Ambroise Mauperthuis îi păru dintr-odată lui Simon teribil de apropiat şi de îndepărtat totodată, – o fiinţă care nu mai era cu totul un om, ci o fiinţă vrăjită, malefică. De parcă duhurile cele mai negre ale pădurii i-ar fi pus stăpânire pe suflet. De parcă, aburindu-se sub efectul râsului său rău, nu numai faţa avea să i se ascundă treptat, până la dispariţie, ci şi întregul lui trup. De parcă urma să se topească în aerul îngheţat al serii, şi să devină frigul nopţii, frigul umed care bântuie prin margini de pădure, care şiroieşte de-a lungul copacilor, al pietrelor, al drumurilor; care şiroieşte în visele oamenilor nefericiţi, al căror somn nu este un răgaz, ci continuă în durere, foame şi griji. Frigul care şiroieşte în chinul celor săraci, în inima celor decăzuţi.

Simon era un decăzut. Decăzut din iubirea lui, decăzut din orgoliul lui, din bucuria, ba chiar şi din mânia lui. Până în acea zi nu suferise niciodată fiindcă era sărac. Nici măcar nu se gândise cu adevărat că era astfel. Muncea, îşi iubea cătunul şi pădurile unde trăise totdeauna, îşi iubea fraţii. Se născuse în mijlocul lor. Era fratele Dimineţii, cel bine-născut, când soarele de august era sus pe cer, înconjurat de forţa fraţilor mai mari, apoi de visele şi de iubirea celor mai mici. Era fratele cel bine-născut, în plină zi, în toiul verii, fratele înzestrat cu o frumuseţe strălucitoare şi năvalnică. Şi era şi fratele bine-iubit, – frumuseţea lui îl umplea de mândrie pe tatăl lui, şi o uimea întruna pe mama lui. Era iubit de Camille. Îşi găsise în ea dublul feminin, răspunsul la dorinţa lui, adevăratul loc al

bucuriei lui. Dar iată că dintr-odată bătrânul Mauperthuis răsturna toate astea, călca în picioare toate astea, şi îi arunca în faţă toată mizeria lui îi arăta că totdeauna fusese doar un sărăntoc nu atât în slujba lui, cât depinzând cu totul de el, şi că de acum înainte nu mai era decât un coate-goale.

Simon nu mai era năvalnic doar spre exterior, doar spre ceilalţi, prin veselia sau mânia lui, prin dorinţă sau patimă; era năvalnic în sine, în ceea ce era mai adânc, mai vid şi mai obscur în sine. Năvalnic spre interior, spre singurătatea inimii lui, desprinsă prin violenţă de tot şi de toţi. Azvârlit în el însuşi, şi fără ieşire. Izgonit către nicăieri, către tăcere, către nimic.

La trei paşi de el, departe, acolo, la celălalt capăt al lumii şi al timpului, se înălţa Ambroise Mauperthuis, cu faţa aburită de un râs rău. Un om pe care nu-l mai cunoştea tocmai pentru că îl cunoştea prea bine, că se izbise de el, de puterea, de furia lui. Un om vrăjit care ridica spre el o sapă a cărei lamă lucea în ceaţa serii ca o puternică sclipire de ură. Sclipire tăioasă şi suverană a unei uri mereu sporite.

Ambroise Mauperthuis râdea, râdea cum nu mai râsese niciodată, cu un râs sonor, sacadat. Râdea pentru că o supusese pe Camille, pentru că o izgonise pe Fine, pentru că îl învinsese pe Simon. Râdea pentru că era stăpânul locurilor şi al destinelor. Râdea pentru că tăiase în două acel dublu corp, acel corp hidos, obscen, pe care Camille şi Simon îndrăzniseră să-l alcătuiască. Râdea pentru că o ştia pe Camille închisă în pod, prizonieră a iubirii lui geloase, a iubirii lui magice. Acolo, Camille îşi va regăsi adevăratul ei corp, corpul ei sacru. Cel al lui Catherine. Era un râs de bucurie, de putere, de răzbunare adusă la îndeplinire, de mânie satisfăcută. Râdea gândindu-se la întâlnirea lui cu Catherine-Camille, râdea pentru că o salvase pe Vive.

Bătrânul Mauperthuis râdea, şi râsul său îl respingea pe Simon cu forţa oarbă a unui violent vânt de iarnă, îngheţat şi tăios. De-ţi venea să crezi că îşi ascuţea râsul pe tăişul sapei. Simon pleca mergând de-a-ndăratelea, se împiedica, simţea cum în spatele lui se deschide noaptea ca un hău în care avea să cadă.

Simon avea să cadă, pământul îi fugea de sub picioare, hăul nopţii se făcea tot mai mare în spatele lui, îl ameţea. Nu avea curajul să se întoarcă, să înfrunte această noapte larg deschisă în adâncul căreia îl exila râsul bătrânului. Curând va cădea; dădea din mâini, avea nevoie de cineva, de ceva de care să se agaţe. Şi se agăţă de numele lui Rouzé. Începu să urle numele lui Rouzé. Îl striga modulând prelung fiecare silabă, şi numele lui Rouzé se subţia, se încovoia, se scobea. Numele lui Rouzé devenea curb, se adâncea în noapte, îndepărta noaptea, – teama de noapte. Numele lui Rouzé răsuna, frumos şi grav, greu şi lent, precum chemarea clopotului care sună alarma, durerea şi doliul. Numele lui Rouzé urlat întruna pe un ton jalnic şi implorator lua amploarea si greutatea trupului animalului. Numele lui Rouzé umplea spaţiul, se rostogolea în noapte ca un hohot, ca o tălăzuire de sânge dulce şi cald.

Şi Camille, de acolo de sus, din podul ei aflat la celălalt capăt al fermei, auzi acel strigăt prelung, acea chemare. Strigătul acela o smulse din moleşeală. Strigă şi ea. Îl chema pe Simon. Dar nimeni nu o auzi. Vocea ei se izbea de ziduri, de bârne, de uşă, ca o pasăre înnebunită care nu mai găseşte crăpătura prin care a intrat. Numele lui Rouzé îi acoperea strigătele, îi înăbuşea vocea. Camille izbea cu pumnii în uşă, îşi rupea unghiile de încuietoare.

Boul Rouzé, legat în grajd, îşi întinsese grumazul. Lovea duşumeaua cu copitele, trăgea de lanţ, îşi aduna toate puterile. Îşi auzea numele, mugit cu o spaimă de animal. Şi răspunse la

chemare. Începu să mugească din răsputeri, şi curând toate animalele din grajd mugiră jalnic împreună cu el. Ambroise Mauperthuis nu mai râdea. Acest vuiet înăbuşit, violent care urca din grajd, răspunzând strigătului lui Simon, îi retezase râsul. Acum îl amenința pe Simon, îndreptând spre el sapa. Dar Simon continua să meargă cu spatele, împiedicându-se, şi să mugească împreună cu boii.

Uşa grajdului zbură, făcută ţăndări. Ambroise Mauperthuis abia dacă avu timp să facă un salt în lături; lăsă să-i cadă sapa. Rouzé îşi rupsese lanţul şi se năpustea în curte. Simon se aruncă pe animal şi, culcându-se pe spatele lui, îi cuprinse grumazul cu braţele.

Rouzé continuă să alerge, cu capul în pământ. Nu încercă să-l răstoarne pe Simon, care se cuibărise în spinarea lui, agăţându-i-se de grumaz. Ieşi din curte. Boul şi povara lui – un bărbat nefericit, învins şi umilit – dispărură în noapte. Ambroise Mauperthuis nu încercă să-i mai prindă. Important pentru el era ca Simon să plece, chiar cu preţul unuia dintre boii lui. Pentru a o păstra pe Vive numai pentru el, doar pentru el, şi-ar fi sacrificat, dacă ar fi fost nevoie, până şi pădurile. Ridică sapa, o duse în magazie şi se întoarse la grajd ca să potolească boii şi să-i hrănească. Apoi se întoarse în casă şi cină. Închise obloanele, baricadă uşa. Peste fermă şi pretutindeni în jur domnea tăcerea – în curte, în grajduri, în tot cătunul. Boii nu mai mugeau, noaptea îl înghiţise pe Simon. Luă o lampă şi urcă fără zgomot în pod. Rămase câteva clipe să asculte îndărătul uşii. Nu auzi niciun sunet, întredeschise ferestruica. O zări pe Camille pitită în fundul podului, ghemuită în tăcere. Ea nu îşi ridică privirea spre uşă, rămânând cu ea ţintuită pe duşumea. Lumina roşiatică a lămpii pusă la picioarele ei începea să slăbească. Întunericul care umplea încăperea se îngroşa, se târa spre culcuşul lui Camille, se strângea în jurul ei. Camille se ştergea încet în noapte, intra tot mai

adânc în aceeaşi noapte care-l înghiţise pe Simon. Ambroise Mauperthuis închise ferestruica cu un zgomot sec. Acest zgomot răsună în inima lui Camille. Dar ea abia dacă tresări. Atât cât să-şi dea seama de imensitatea şi de frigul nopţii în care era captivă. Atât cât să înţeleagă cât de mare era spaima în care îi zăcea dragostea. Ochii ei se holbară o clipă, sub şoc.

Simon plecase, devorat de noapte. Cine va veni să o elibereze? Dar putea ea fi cu adevărat eliberată? Eliberaţi sunt prizonierii, dar ea era încă mai puţin decât atât. Ea nu exista, ea nu existase niciodată. Era moartă cu mult înainte de a se fi născut. Bătrânul îi spusese. Ea nu era decât o imagine, doar o imagine. O imagine prinsă în piuneze în nebunia bătrânului. O imagine smulsă morţii, la care bătrânul va veni de acum înainte să se uite, dimineaţa şi seara, prin ferestruică. Bineînţeles că nu era decât o imagine, de vreme ce corpul ei, adevăratul ei corp îi fusese furat, fugea în noapte, culcat pe spinarea unui bou. Atunci ea îşi aminti de ceea ce Léger îi spusese în ziua când îi dăruise visul pe care i-l povestise, aşezat lângă ea pe micul zid din grădină. El îi vorbise despre puterea imaginilor, de vivacitatea lor, de realitatea lor. El îi spusese: „Noi avem mulţi ochi, mulţi, foarte mulţi ochi. Şi toţi aceşti ochi se redeschid noaptea. Visele sunt ochii noştri de noapte.“ Fiecare cuvânt îi revenea în amintire, limpede. Şi îi reveni încă şi mai mult în amintire, strălucitor, galbenul florilor care ţâşneau dintre pietrele zidului. Bătrânul o redusese la o imagine plată şi pecetluită de moarte. Nu-i mai rămânea decât o şansă: să dea adâncime acestei imagini, să o despecetluiască, să o facă să crape în toate părţile, să o mâzgălească cu culori vii. Galben, – galbenul luminos al florilor ieşind dintre pietre, galbenul soarelui din acea strălucitoare amiază de 15 august când fraţii cântaseră, galbenul trompetei din care cânta Simon, galbenul de şofran al sunetului

trompetei, al suflului lui Simon, galbenul de pai al părului fraţilor Dimineţii, galbenul acrişor al clopoţeilor lui Louison-Clopotul, galbenul-auriu al albinelor lui Blaise-cel-Urât, galbenul de chihlimbar al ochilor lui Simon. Galben, galben la nesfârşit. Trebuia să lupte pas cu pas cu nebunia bătrânului, să lupte imagine contra imagine. Trebuia să-şi protejeze cu multe culori vii raţiunea asaltată de nebunia bătrânului, inima ei ţintuită în praful podului, în tenebrele cenuşii ale craniului străbunului, al cărui ochi atotputernic făcea un zgomot de ferestruică pe care o deschizi şi o închizi.

Aşa adormi, încolăcită pe saltea, lângă lucirea care se stingea a lămpii. „Mă voi lăsa să mor“, îi spusese ea bătrânului. Nu, nu se va lăsa să moară, nu voia să moară în nebunia bătrânului. Se va lăsa să alunece în somn, în vis, în imagini, în culori. Va dormi atâta vreme cât va dura această noapte, atâta vreme cât va dura această spaimă.

SUB ACELEAŞI IUBIRI

PSALM

Vocea melodioasă, a lui Blaise-cel-Urât aluneca în lungul drumului, printre ierburile înalte, plutea în albastrul dimineţii. Toate livezile erau înflorite, aerul era înmiresmat, păsările din copaci

şi din gardurile de mărăcini ciripeau cu glas ascuţit, scoţând triluri de îndrăgostiţi.

Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul;
uită-ţi poporul şi casa părintească:
regele va fi vrăjit de frumuseţea ta...

Blaise-cel-Urât cânta, vocea lui era atât de melodioasă, că te făcea să plângi. La braţul lui mergea cu paşi mărunţi şi grăbiţi bătrâna Edmée. Ea îşi clătina uşor umerii şi capul, în timp ce buzele bolboroseau în surdină cuvintele cântate de Blaise. „Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul...“ Amândoi mergeau în faţă. Ceilalţi îi urmau în tăcere. Înaintau cu toţii, ca într-un vis, – somnambuli cu ochii înroşiţi, docili, conduşi de vocea cea limpede.

El este Domnul tău: închină-te în faţa Lui!
Atunci cele mai bogate popoare
încărcate de giuvaieruri lucrate în aur îţi vor
căuta surâsul...

Frumuseţea ta, surâsul tău, repeta în şoaptă bătrâna Edmée. Şi evocând această frumuseţe, acest surâs, aproape că surâdea şi ea. Un surâs blând şi îndurerat, măcinat de veghe şi de lacrimi. Şi în timp ce fredona, ea dădea din cap ca pentru a încuviinţa mai bine fiecare cuvânt şi a saluta cu un aer smerit şi mirat splendoarea acestei frumuseţi celebrate de psalm, şi a mulţumi încă o dată cerului că a fost binecuvântată de Sfânta Fecioară, care i-o dăruise pe Reine. Fata ei cu surâs atât de minunat! Nu contenea să mulţumească Cerului pentru miracolul acestui surâs; nu va mai înceta să-l caute dar, de acum încolo, în lumea nevăzută.

Fiică de rege, ea e aici, în toată măreţia ei,
înveşmântată în stofe de aur;
este condusă, frumos împodobită, spre rege...

Fiica Preacuratei şi neprihănitei Regine a Cerului, a Preasfintei Mame a Mântuitorului, a Preasfintei Mame a oamenilor, a Celui ce îi mângâie pe cei nefericiţi, fiică a Reginei îngerilor, fiică a Reginei Fecioarelor, a Reginei Reginelor – Reine Verselay, căsătorită Mauperthuis, era condusă spre Regele acestei lumi. Împodobită cu albastrul acestei dimineţi de primăvară, înveşmântată în lacrimile şi în iubirea celor apropiaţi, înmiresmată cu parfumul livezilor şi al grădinilor.

Fete tinere, prietenele ei, alcătuiesc cortegiul;
ele intră în palatul regelui pline de bucurie,
În locul părinţilor tăi, îţi vor veni fiii;
şi tu vei face din ei pe tot pământul nişte prinţi...

Fiii ei erau aici. Fiii lui Reinette-cea-Grasă, care îi veniseră ca tot atâtea daruri de la Sfânta Fecioară, Mamă a Graţiei divine. Erau aici – toţi, în afară de unul. În frunte înainta ultimul născut, cel a cărui gură purta pecetea degetului de foc al îngerului. Cel a cărui inimă ştia că lumea este o nebunie, că oamenii au atât de puţină minte, atât de puţină răbdare şi atât de puţină bunătate, încât vieţile lor sunt nişte poveşti străbătute de violenţă, în care, în orice clipă poate să se nască bunul miracol al milei, al iubirii, al iertării. Cel care îşi purta urâţenia cu simplitate ca pe o povară dăruită de Ceruri. Cel a cărui gură strâmbă cunoştea gravitatea cuvintelor, melodia sunetelor. Cel a cărui gură diformă avea inflexiuni de o neasemuită claritate şi de o blândeţe năucitoare.

Să facem ca numele tău să fie pomenit de-a pururi,
Şi ca popoarele să te laude în vecii vecilor.

Ei, fiii, vor face ca numele mamei lor să dăinuie. Îl vor face să dăinuie în memoria lor, îl

vor face să le străbată vieţile, îl vor aşeza în inima copiilor lor.

Ultimul născut deschidea cortegiul, el trasa un drum în penumbră, în albastrul dimineţii, pe firul cântecului. Firava şi bătrâna Edmée îşi ridica mereu ochii cu privirea din ce în ce mai stinsă spre această penumbră: căuta aici surâsul fiicei ei, al unicei şi atât de îndrăgitei ei fiice, – surâsul lui Reine. Reine, care venea în urma lor.

Ea se odihnea dusă pe umerii fiilor săi, Fii ai Dimineţii, şi Ephraïm mergea alături de ei, împărţind greutatea sicriului. Sicriul fusese făcut chiar de el. Fiii Dimineţii doborâseră în poiana Notre-Dame-des-Hétres copacul îngerului-cu-fructe, cel pe care îl sculptaseră în onoarea mamei lor. Şi în lemnul acestui fag Ephraïm tăiase ultimul pat al lui Reine, – unde, de acum încolo, nu mai era loc pentru el, soţul. N-o să mai doarmă lângă trupul lui Reine, n-o să-şi mai ascundă faţa şi braţele în căldura plăcută a părului ei, n-o să mai găsească acel miracol de pace, de fericire şi de uitare în adâncimile umede ale trupului ei. Trupul, fabulosul trup, prea mare, al lui Reinette-cea-Grasă, se ducea să doarmă singur, pe vecie, într-un îngust pat de fag. Şi el, soţul a cărui inimă rămăsese cea a unui amant, o conducea pe aceea care era soţia lui spre Regele acestei lumi ce o chemase la El. Tristeţea lui era atât de mare, încât nu mai găsea nici lacrimi şi nici plânset pe măsură. Tristeţea lui se deschidea în el ca un spaţiu fără sfârşit, un pustiu interior în mijlocul căruia se pierduse. Un pustiu atât de întins şi de gol încât depăşea limitele trupului, minţii şi gândurilor sale. Şi Ephraïm, văduvul, avea, în timp ce mergea împreună cu fiii lui, în acelaşi pas cu ei, sub greutatea patului de fag unde se odihnea soţia sa, calmul şi privirea goală a celor care rătăcesc, fără scăpare, în imensitatea unui deşert. Privirea celor care ştiu că nu se vor mai întoarce de acolo, că sunt pierduţi pentru totdeauna, în singurătate şi

foame, şi care totuşi continuă să meargă, cu capul sus. Transparenta privire a idioţilor.

Ephraïm, văduvul, avea privirea absentă a idioţilor: nu supusă, ci resemnată. Căci el nu se revoltase atunci când Reinette-cea-Grasă închisese ochii, – aşa cum îi închid numai cei care agonizează, cu o încetineală tangentă, dintr-o dată, cu eternitatea. Aceea unde stăpâneşte Tatăl, Regele acestei lumi, Domnul său. În timpul vieţii, el nu se revoltase decât împotriva tatălui său; a tatălui său pământesc, din carne şi mânie. Dar nu se răsculase niciodată împotriva Tatălui său ceresc. Credinţa lui era prea simplă, prea nudă, ca să încerce chinurile îndoielii, tentaţiile disperării, ale revoltei, ale renegării. Dumnezeu îi dăduse, Dumnezeu îi luase înapoi. Acelaşi şi unicul j Dumnezeu al Iertării şi al Milei. Şi pentru asta el, slujitorul neconsolat, o conducea acum, cu atâta supunere, pe slujitoarea Reinette-cea-Grasă, spre Domnul, Creatorul şi Mântuitorul lor. În aşteptarea zilei când va fi chemat, la rândul lui, şi el. Se resemnase cu durerea lui, îşi accepta singurătatea. Murmura, în inima-i pustiită de despărţirea de Reine, un cântec de ofrandă şi de renunţare. În timp ce Blaise-cel-Urât continua să intoneze psalmul, Ephraïm relua cântecul cu cuvintele lui de om sărman.

> „Priveşte, Reine, priveşte şi te bucură, uită pământul şi grijile tale, Regele va fi vrăjit de bunătatea şi de blândeţea ta:
>
> El este Domnul tău: închină-te în faţa Lui! El este Domnul nostru, te conduc spre El. Atunci popoarele cele mai sărace, împovărate de suferinţele lor îţi vor căuta surâsul. Şi morţii de moarte rea, ca Marceau, îţi vor cerşi sprijinul.
>
> Fiică născută din speranţă şi din rugăciuni, eşti aici, simplă, înveşmântată într-o pânză şi culcată într-o ladă de fag.

Frumos împodobită cu dragostea noastră, eşti condusă spre Domnul.

Câţiva bărbaţi tineri, fiii tăi, îţi alcătuiesc cortegiul, cu tristeţe şi speranţă, cu durere şi recunoştinţă. În locul fiilor tăi, şi al meu, se vor apropia de tine îngerii. Vei veghea asupra fiilor tăi pe tot pământul... Şi tu mă vei chema, spune, mă vei chema?...“

Credinţa fiilor săi era de acelaşi fel, la fel de simplă, austeră şi răbdătoare; aceea pe care Edmée, cu marea ei credinţă în Fecioara Maria, o sădise în sufletul tuturor celor de la Ferme-du-Bout. Erau toţi aici, cei de la Ferme-du-Bout. Mama, soţul, fiii. Ultimul născut deschizând cortegiul, cei ai Dimineţii purtând patul de fag, ceilalţi fii ai Nopţii mergând în urma. Erau aici toţi, în afara de unul.

Şi tocmai din pricina absenţei acestuia, a fiului Amiezii, Reinette-cea-Grasă murise. Când Simon dispăruse, la căderea acelei nopţi de iarnă, izgonit de râsul rău al lui Ambroise Mauperthuis, ca de un puternic vânt negru, purtat pe spinarea lui Rouzé, pe care îl înnebuneau hohotele sale de plâns, în inima pădurilor se înălţase un vaier. În luminişul Notre-Dame-des-Hétres se înălţase un vaier. Şi acolo sufla vântul: el se rotea în jurul copacilor cu trunchiuri lungi şi netede, cu crengi dezgolite, se pierdea în aripile îngerilor, între degetele acestora ce ţineau fructe, şi purtau o inimă, o trompetă, o secure sau clopoţei, sufla în cutele rochiilor lor de scoarţă cenuşie, vâjâia pe umerii lor împodobiţi cu păsări, cu albine sau cu peşti şi şuiera când ajungea pe marginea pleoapelor şi a buzelor lor surâzătoare sau severe. Şi acolo sufla vântul, nu negru precum râsul lui Ambroise Mauperthuis, ci cenuşiu, albicios; nu violent, ci trist. Ca şi cum sufletul lui Marceau, care se spânzurase în toamnă de creanga fagului îngerului-cu-inimă, începea să se teamă şi se

pornise să geamă. Şi acest geamăt cenuşiu care dădea târcoale în jurul statuii Notre-Dame-des-Hétres coborâse până la cătunul Leu-aux-Chênes, se strecurase de sub poarta de la Ferme-du-Bout şi pătrunsese în inima lui Reinette-cea-Grasă. În aceeaşi noapte, zăpada, care întârziase atât de mult anul acesta, începuse să cadă. Ninsese toată noaptea. Dimineaţa, câmpia, drumurile, pădurile erau ascunse sub zăpadă. Ca pentru a acoperi şi mai mult urmele lui Simon-cel-Năvalnic, ale lui Simon dispărutul. Unii oameni au pretins apoi că au zărit, în acea seară, alergând prin ceaţă, în lungul drumului ce coboară spre vale, silueta unui uriaş bou alb ce ducea pe spinare un bărbat culcat. Dar se făcuse atât de întuneric şi ceaţa era atât de deasă, încât nu prea ştiau încotro mergea acest mare bou fantomatic şi nici ce purta el pe spinare. Şi apoi zăpada căzuse tocmai după ce acesta trecuse. Uşoară şi albă şi blândă, ca un vis de copil.

Zăpada căzuse peste păduri în luminişul Notre-Dame-des-Hétres, pe frunţile şi aripile îngerilor, şi vântul tăcuse. Vaierul încetase. Dar în inima lui Reinette-cea-Grasă vaierul îşi continuase murmurul. Ce i se întâmplase fiului ei, ce supărare îl izgonise departe de pământul lui, departe de toţi ai lui? Ce blestem mai aruncase asupra lor bătrânul? Reinette-cea-Grasă, al cărei trup era el singur un regat, care dintotdeauna sălăşluise în acest trup înfloritor aşa cum stai într-un palat, şi care nu se îndepărtase niciodată de cătunul ei decât doar ca să coboare în satul cel mai apropiat, nu-şi putea închipui că există alte locuri unde s-ar putea trăi. Exista Leu-aux-Chênes; aici era, pitită la marginea pădurii, ferma părinţilor ei, ce devenise a sa, şi la fermă exista ea, exista spaţiul trupului ei. Aici se desfăşurase lunga poveste a foamei ei, aici suportase atacurile de dihor ale foamei sale, şi neliniştile şi supărarea datorate acestei foame fără motiv şi fără măsură; aici scosese din bârlog şi,

până la urmă, îmblânzise acest mic animal nesăţios, ajutată de mama ei, de iubirea lui Ephraïm şi de prezenţa fiilor săi. În afară de aceste câteva repere care se îmbinau unele cu altele, lumea era pentru ea necunoscută, – şi desigur, sălbatică, plină de primejdii şi de oameni răi. Foamea, foamea cea rea alerga prin lume şi punea stăpânire pe sufletele oamenilor.

Ştia bine cât de rea este această foame, ştia mai bine decât oricine că ea putea să-i aducă la disperare pe cei pe care îi stăpânea. Avusese nevoie de mulţi ani, de multă iubire, ca să înţeleagă că această foame nu era în realitate decât o nepotolită foame de iubire. Nenumăratele rugăciuni pe care mama ei nu încetase să le adreseze Sfintei Fecioare săpaseră în ea un abis de iubire. Se născuse cu această rană, cu această nebunie a iubirii, deschisă în străfundul inimii ei, a cărnii ei. Se născuse mistuită de o nesfârşită iubire faţă de oameni, faţă de ceilalţi; faţă de trupul şi de pielea, de faţa şi de vocea celorlalţi, faţă de privirile, de gesturile, de somnul lor. Dar mult timp această stare rămăsese în ea ca un vis nedefinit, mult timp nu ştiuse să-şi numească foamea, şi încercase să o înşele cu multă hrană, să o înăbuşe. Dar foamea ei devenise şi mai mare. Apoi venise Ephraïm şi i se născuseră cei nouă fii. Atunci toate aceste trupuri care o înconjuraseră, care îşi căutaseră în ea propria lor hrană, ca să găsească pacea, liniştea uitării, bucuria, sau puterea de a creşte şi de a deveni bărbaţi, o ajutaseră să dea foamei ei un nume. Trupul ei nu luase atâta amploare şi nu devenise atât de mare decât ca ea să-l poată mai bine să dăruiască, să răspândească în jur blândeţe, surâsuri şi mângâieri, şi să glorifice mai bine frumuseţea cărnii.

Ea cunoştea vulnerabilitatea cărnii şi fragilitatea sufletului, le cunoştea până la durere şi spaimă. Ştia că, pentru a răni, a distruge, a face pe cineva să sufere sau a osândi, este de ajuns un

lucru de nimic. Spinii unui mărăcine, muşcătura unei vipere, o floare otrăvită sau o păstaie de drob, un ciob de sticlă puteau fi de ajuns ca să strice şi să sece sângele unui om, să-i ia viaţa. Un cuvânt crud, o privire răutăcioasă, un surâs de dispreţ, o trădare, o minciună puteau fi de ajuns ca să îndurereze inima unui om, să-i întunece gândurile şi să-i răvăşească sufletul. Ea ştia asta aşa cum un animal ştie din instinct care îi este locul, – culcuşul, cuibul, vizuina, care îi este felul de a se mişca – să alerge, să înoate, să se caţere, să zboare, care îi este hrana şi care îi este duşmanul. Ea avea instinctul vulnerabilităţii umane, a trupului şi a sufletului. Şi, pe măsura acestui instinct, era înzestrată cu simţul iubirii. Îşi hrănise fiii cu această iubire, veghease la cinstea şi la lumina din inimile lor. Chiar şi fiii Dimineţii şi cel al Amiezii, atât de iuţi la mânie, purtau intactă în inima lor această iubire. Şi chiar şi fiii Nopţii, uneori înclinaţi spre melancolie, purtau intactă în inima lor această lumină.

Dar iată că Simon fusese smuls, în noapte, în frig, izgonit de vântul cel mai negru, acela al urii şi al disperării. Iată că unul dintre fiii ei fusese smuls iubirii sale. Unde se dusese, cine va avea grijă de el, unde îşi va găsi culcuşul şi hrana? Şi oare, în sufletul lui copleşit de tristeţe, răul avea să crească? Tot punându-şi aceste întrebări, în inimă i se strecurase îndoiala. Grija pentru Simon începuse să o roadă ca altădată dihorul foamei, – în linişte, fără ştirea celorlalţi. Toată iubirea ei era cuprinsă de nelinişte. Trebuia să continue să-şi vegheze fiul, chiar dacă nu ştia unde era şi ce făcea. Zi şi noapte gândurile ei erau îndreptate spre Simon; se împleteau cu rugăciuni ca într-un frunziş nevăzut, ca să ajungă la fiul dispărut şi să-l ocrotească din depărtare.

Reinette-cea-Grasă îşi petrecuse întreaga iarnă cu grija asta, veghind, în aşteptarea întoarcerii lui Simon. Dar el nu se întoarse, şi nu

veni de la el nicio ştire. Iarna se apropie de sfârşit, zăpada se topi, apa începu din nou să curgă în albia râurilor: păsările se întoarseră. Timpul tăierii copacilor din pădure se terminase. Veni vremea să înceapă căratul lemnului până la râuri. Reinette-cea-Grasă se uita cum trec pe drum carele mari, pline de buşteni, trase de perechi de boi. Dar Rouzé nu era printre ei. Simon nu mergea pe lângă niciunul dintre aceste care. Ea asculta pasul boilor, pasul oamenilor, scârţâitul osiilor carelor sub povara trunchiurilor de copaci. Asculta cum bărbaţii ce mânau boii îi încurajau să tragă carele, cadenţându-le paşii cu lungi şi aspre onomatopee cu care scandau numele animalelor. Şi ea nu înceta să psalmodieze numele lui Rouzé, acest nume pe care nu-l modula nimeni. Dar Rouzé nu veni, şi nici bouarul lui. Atunci se culcă. Nu era cuprinsă de starea de apatie care altădată o făcea să moţăie toată ziua. Se culcă într-o stare de aşteptare şi de nelinişte. Încetă să mai mănânce. Foamea, teribila foame care o chinuise în tinereţe, se întorcea acum, golită. Reinette-cea-Grasă zăcea în pat, privirea ei albastră de păpuşă rătăcea în gol, scăldată în lacrimi. Părea că zboară ca o insectă fragilă, cu aripi transparente, înnebunită de prea multă lumină, sau de întuneric. O insectă care ar căuta să evadeze din globul unei lămpi prea fierbinţi unde ajunsese din greşeală. Privirea lui Reinette-cea-Grasă încerca să evadeze, să i se smulgă din trup ca să ia avânt, viteză şi să zboare în căutarea lui Simon, fiul luat de o rafală de vânt îngheţat. Edmée o veghea toată ziua, înlocuită de Louison-Clopotul sau de Blaise-cel-Urât. Edmée, aplecată deasupra fiicei sale pe care o hrănise atât timp cu uriaşe farfurii de mâncare, era înspăimântată văzând că acum nu poate decât să-i strecoare puţină apă cu o lingură între buzele strânse. Blaise-cel-Urât era uimit de privirea mamei lui. „Ce caută privirea ta, o întreba el cu vocea lui blândă, încotro vor să se îndrepte ochii tăi?“ Această privire care

nu înceta să zboare în toate părţile îl neliniştea; îi amintea de zborul nebunesc al albinelor în clipa morţii. „Ce-au văzut ochii tăi de sunt atât de înnebuniţi?" Dar ochii ei erau atât de tulburaţi tocmai pentru că nu văzuseră nimic. Pentru că nu-l văzuseră pe Simon printre cei ce mânau carele cu boi, pentru că nu-i văzuseră faţa. Pentru că era pradă chinurilor unei iubiri ce nu izbutea să ajungă la cel pe care voia să-l mângâie. Noaptea, Ephraïm o strângea şi mai tare în braţe, ca şi cum puterea lui de bărbat putea să o reţină. Îi punea mâinile pe ochi pentru a le linişti privirea. „Dormi, Reinette, dormi, sunt aici“. Dar simţea pleoapele soţiei lui clipindu-i în palme; genele îi erau umede. Adormea cu mâna întinsă pe ochii ei. Într-o dimineaţă, la trezire, nu mai simţise în palmă clipitul ei umed. Îşi trăsese încet mâna. Ochii lui Reine erau din nou calmi. Ea se odihnea, în sfârşit liniştită, cu ochii întredeschişi. Se aplecase spre faţa ei şi ea îi surâsese. Dar surâsul ei venea de departe. Apoi, încet, pleoapele i se închiseseră. Ephraïm simţise o uşoară mângâiere atingându-i palma. Îi privise mâna; în scobitura palmei pâlpâia o lucire albastră. Albastrul ochilor lui Reine aluneca o ultimă dată pe pielea lui, – lacrimă şi uimire.

TRUPUL LUI ROUZÉ

El, fiul dispărut de mult timp, reapăru. Fugise departe de Leu-aux-Chênes, pe spinarea unui bou. Rătăcise din sat în sat, se angajase, cu Rouzé, să muncească pe la fermele unde era nevoie de el şi de animalul lui. Şi în fiecare noapte se culcase cu sufletul plin de sumbra speranţă că dimineaţă va

afla marea veste, magica veste, – că bătrânul Mauperthuis murise. Dar vestea nu veni. Îi parveni o altă veste; nu chiar o veste, ci mai degrabă un semn. Într-o dimineaţă simţi cum o adiere îi atinge mâinile, faţa: o adiere foarte uşoară, care nu era nici de vânt, nici briză. O adiere foarte uşoară, ca o răsuflare cu gust de finet. Aceea a mamei lui. Şi dintr-o dată regăsise toate senzaţiile uitate din copilărie. Capul lui odihnindu-se pe pieptul mamei, el adormind în braţele ei, în mirosul minunat al pielii ei; el, fermecat de vocea mamei lui, de râsul ei ca un clinchet de clopoţel, de albastrul limpede al ochilor ei. Când se trezi, se simţi deodată mângâiat de mâna atât de micuţă a mamei lui, i se păru că-i vede surâsul, privirea liniştită, întotdeauna puţin visătoare. Se simţi privit de ea, privit până în adâncul sufletului, şi i se păru că aude, chiar lângă urechea lui, un murmur: „Sunt aici, micuţul meu, în sfârşit, te-am găsit, ne-am reîntâlnit...“ Vocea mamei lui şoptea în el, în inima lui, şi îl legăna.

Privirea şi vocea mamei lui deveniseră atât de prezente şi atât de învăluitoare, încât dorinţa de a o revedea, de a-şi regăsi fraţii, casa, pădurile de pe înălţimi şi pe Camille, îl hotărâseră să se întoarcă. O pornise spre cătunul lui. Cu fiecare pas, speranţa sa îl tulbura şi mai tare, – aceea de a o revedea pe Camille. În dorinţa sa arzătoare de a se reîntoarce acasă, şi în foamea sa de a-i regăsi pe ai săi, uita de bătrân. Sosi în cătunul său după un drum lung de câteva zile; nişte zile care trecuseră atât de încet, încât i se păruseră mai lungi chiar şi decât toate acele luni petrecute departe de ai săi.

Se întorcea cu Rouzé. Când traversă Leu-aux-Chênes, nu întâlni pe nimeni. Şi nici în Ferme-du-Bout când, în sfârşit, ajunse aici. O strigă pe mama lui, apoi pe Edmée, apoi pe Louison-Clopotul şi pe Blaise-cel-Urât, dar niciunui dintre ei, care de obicei nu părăseau casa sau nu se îndepărtau de ea, nu răspunse la chemările sale. Totodată îi atrase

atenţia un alt fel de tăcere, mai aspră chiar şi decât aceea a fiinţelor absente. O tăcere care rezuma toate celelalte tăceri, care le condensa şi le dădea un accent de violenţă. Orologiul cel mare tăcea, acul lui stătea nemişcat. Oare, după plecarea lui, timpul se oprise în loc? Nu îndrăznea să se mai uite în jur, de frică să nu descopere alte semne. Căci ştia bine că orologiile nu erau oprite decât în casele unde se strecurase moartea. Tăcerea orologiului făcea să i se strângă gâtul, îl sufoca. Până la urmă, se îndreptă totuşi spre camera părinţilor lui. Întredeschise foarte încet uşa. Îi fu de ajuns să o crape uşor ca să înţeleagă. Tăcerea orologiului i se adânci în inimă, i se revărsă în sânge, îi îngheţă simţurile şi mintea. Patul părinţilor lui era gol, salteaua fusese luată, – ca să fie arse paiele din ea, bineînţeles, după obiceiul de a se arde salteaua celor ce-au murit. Oglinda de la dulap era acoperită cu o pânză, – pentru ca sufletul mortului să nu stea în faţa ei, căutând imaginea unui trup pe care a încetat să-l mai locuiască, pentru ca sufletul fără trup să nu se tulbure văzându-se menit, de acum încolo, invizibilului.

Încăperea era goală, şi acest gol îi tăie picioarele. Se prăbuşi pe pragul încăperii. Înţelesese. Numai mama lui putuse să lase camera atât de pustie. În faţa patului gol, a dulapului acoperit, el simţea singurătatea şi durerea de care era cuprins tatăl lui. Această singurătate era pe măsura trupului dispărut al mamei – de-o amploare fabuloasă, dar rece, aspră, şi nu călduţă şi blândă. O amploare care nu te mai învăluia protejându-te, ci îţi tăia picioarele şi şalele. Durerea era la fel de mare ca şi fericirea pe care mama lui o răspândise întotdeauna în jurul ei. Totul se răsturna, totul se golea dintr-o dată. Lumina care scălda încăperea i se păru lui Simon urâtă, cretoasă şi aerul greu, mirosurile râncede, şi tăcerea odioasă. Chiar şi saliva din gură i se păru acră. Mama lui, mama lui pentru care se întorsese, mama lui al cărei trup

miraculos era ofrandă, bunătate, consolare, – pe mama lui el n-o s-o mai vadă.

Atunci îşi aminti de bătrân. El, Ambroise Mauperthuis, îl izgonise departe de familia sa, îl despărţise de toate aceste trupuri departe de care propriul său trup îşi pierdea puterea, strălucirea şi bucuria. El, bătrânul Mauperthuis, oprise orologiul şi dăduse foc paielor patului: el făcuse ca moartea să intre în Ferme-du-Bout.

Simţea o durere tot atât de mare ca şi tatăl lui, dar într-un cu totul alt mod. În sufletul lui Simon nu era nici resemnare, nici supunere, ci un acces de mânie nebună. Se sculă, traversă casa, luă o secure. În curte lumina îl orbi. Şi în această lumină de dimineaţă de sfârşit de mai, îl văzu pe Rouzé. Animalul aştepta, liniştit, în mijlocul curţii. Dar Simon nu-l recunoscu pe Rouzé, tovarăşul său de exil. El văzu un colos de-un alb înspăimântător. Un colos cu înfăţişare de fantomă, aşezat în faţa lui, în plină zi. Un colos îngrozitor, – animalul pe care încăleca moartea.

Unde era moartea care călărise pe acest colos? Oare nu ascunsese trupul mamei lui în măruntaiele albe ale acestui animal uriaş? Oare nu se ascundea chiar ea în inima animalului? Simon se năpusti drept spre animal. Securea lovi fruntea lui Rouzé. Animalul se prăbuşi pe loc, fără să aibă timp să facă nici cea mai mică mişcare şi să scoată nici cel mai mic muget. Simon se aruncă asupra trupului doborât: îi tăie capul, apoi picioarele, îi despică pântecul. Lovea, lovea animalul morţii, lovea animalul de povară al bătrânului Mauperthuis. Îi dezmembra trupul, îi rupea carnea, îl golea de sânge, de măruntaie. Smulgea imaginea lui Rouzé, jupuia un animal cu înfăţişare de fantomă, sfârteca un uriaş animal de tracţiune, de povară, pentru ca acesta să nu mai poată duce moartea şi durerea. Simon jupuia ura bătrânului şi sfârteca râsul lui rău.

Şi gol, acoperit de pieptul jupuit al lui Rouzé, pe care îl ducea pe umeri, cu pielea mânjită de sângele animalului, Simon străbătu din nou cătunul pustiu şi pătrunse în curtea de la Ferme-du-Pas. Strigă numele bătrânului. Îl soma pe Ambroise Mauperthuis să iasă în curte, să vină să ia hoitul colosului, cadavrul animalului care adusese moartea la Ferme-du-Bout. Îl soma pe Ambroise Mauperthuis să vină să-i dea socoteală de moartea mamei lui. Dar la strigătele sale nu răspunseră, lătrând cu furie, decât doi dulăi legaţi de trunchiul magnoliei. Bătrânul Mauperthuis nu era aici. Plecase în zori, cu mult înainte ca grupul celor de la Ferme-du-Bout să iasă din casă, purtând sicriul lui Verselay cea grasă ca să-l conducă la cimitirul satului. Nu voia să-i întâlnească, nici pe fiul pe care îl renegase şi nici pe nepoţii pe care îi considerase întotdeauna nişte brute şi pe care, mai ales, îi ştia uniţi împotriva lui. Închisese uşile şi trăsese obloanele de la casa sa – cetate pe care o lăsa întotdeauna în paza câinilor lui, şi plecase spre pădurea sa din Failly. Nu se va întoarce acasă decât seara, sau la căderea nopţii. Toţi bărbaţii şi femeile din cătun escortaseră cortegiul lui Reinette-cea-Grasă. Toţi, în afară de Huguet Cordebugle, pe care toată lumea, după scandalul pe care îl provocase în pădure în ultima iarnă, îl ţinea la depărtare chiar mai mult decât se ţinuse el însuşi întotdeauna. Şi Huguet Cordebugle, ascuns în spatele geamurilor sale murdare, cu bătrânul cocoş Alphonse chircit pe genunchii lui, fusese singurul, şi de data asta, care îl zărise pe Simon. Îl văzuse urcând drumul lângă Rouzé, auzise lovitura de secure pe fruntea animalului, zgomotul surd al trupului ce se prăbuşea la pământ şi apoi, din nou, zgomotul securii ce despica boul în bucăţi. Auzise toate zgomotele astea din fundul casei, fără să înţeleagă bine ce se petrece, – ce însemnau aceste zgomote scurte de secure care despica aerul, aceste sunete

uniforme, precipitate, şi această respiraţie grea de om pornit să săvârşească, cu toate puterile lui, o muncă violentă? Toate aceste zgomote aveau un accent de nebunie, de furie pe care nu şi-l explica. Şi aceste zgomote misterioase în cătunul pustiu îi făceau teamă. Se chircea lângă bătrânul lui cocoş, ce-şi legăna capul, ca şi cum ar fi vrut să se taseze, să se facă mic, ca să scape de mânia bărbatului care lovea; care lovea nu se ştie de ce, cu toată puterea, pe nerăsuflate. I se părea că toate aceste lovituri de secure se vor îndrepta curând şi asupra lui, că îi vor sparge uşa şi vor veni să-l hăcuiască aici, pe scaunul lui, pe el şi pe Alphonse. Gemea de spaimă. Dar se făcuse din nou linişte; apoi îl văzuse din nou pe Simon trecând.

Era Simon, sau duhul lui Simon? Îl văzu coborând drumul, gol. Gol, ca în acea noapte de septembrie în fundul pajiştii de la Ferme-du-Pas. În acea noapte luminata de albul pânzelor întinse pe iarbă. Gol, – dar acum nu-l mai lumina nimic alb. Pielea lui Simon lucea de sânge, tot trupul lui Simon şiroia de sudoare şi de sânge. Sudoarea trupului său, şi sângele lui Rouzé. Ducea pe umeri pieptul jupuit de piele al lui Rouzé, mergea aplecat sub greutatea lui. Mergea aplecat sub povara mâniei sale, a durerii sale, a iubirilor sale pierdute, – şi a dorinţei sale aprige. Simon se ducea la Ferme-du-Pas.

Huguet Cordebugle rămăsese aşezat în spatele geamului, cu ochii ţintuiţi pe ferestrele murdare, mult timp după ce Simon dispăruse. Continua să vadă, pe drumul pustiu, trupul gol al lui Simon. Splendoarea lui Simon al cărui trup era înroşit de un sânge ce nu era al său, dar care, amestecându-se cu sudoarea lui, devenea al său. Splendoarea lui Simon vrăjit de sângele animalului. Splendoarea trupului său, a cărui goliciune era nouă; nu numai a pielii, ci şi a cărnii. Simon, şiroind de sângele lui Rouzé, părea el însuşi că este jupuit de piele. Goliciune a cărnii şi

a sufletului, goliciune a mâniei şi a dorinţei; trupul lui Simon era mai mult decât dezbrăcat, era dezgolit. Sângele lui Rouzé lucea pe el ca o flacără. Huguet Cordebugle privea ţintă, pe drumul pustiu, imaginea halucinantă a lui Simon cel jupuit de piele, a lui Simon devenit un om-animal, un zeu din sânge şi carne, o torţă în mers. El nu înceta să contemple cu o privire plină de admiraţie şi de uimire trupul sclipitor de sudoare şi de sânge care trecuse pe drum, scânteind ca fulgerul, în lumina dimineţii. Simon-cel-Năvalnic, Simon-cel-Jupuit, care pleca cu trupul în flăcări. Huguet Cordebugle nu va trăda această imagine, această goliciune de carne şi de suflet, această goliciune de sânge şi de foc. El nu va spune nimănui ceea ce văzuse. El va păstra această imagine – pe care numai el o văzuse – în adâncul sufletului său, şi o va visa în camera albă, în fundul patului împodobit cu pânzeturi croite din lenjerie femeiască.

Bătrânul nu era aici. Era plecat la treburile sale; muncea şi mai aprig, îşi supraveghea bunurile precum o căţea puii săi, negocia ban cu ban vânzarea lemnului din pădurile sale, veghea ca nimeni să nu-l fure, nici lucrătorii, nici tăietorii de lemne, nici plutaşii, nici bouarii şi nici negustorii de lemne. Voia să fie bogat, tot mai bogat, de o bogăţie legendară. Îşi clădea bogăţia ca pe un uriaş şi invizibil mausoleu consacrat trupului dublu al lui Catherine şi Camille, trupului pierdut al uneia şi trupului captiv al celeilalte; trupului dublu devenit unul, acestui trup ce se mărea fără încetare. Acela al lui Vive, minunata. Nu obosea citindu-şi şi recitindu-şi registrele mari de conturi, se îmbăta cu cifre. Fiecare nouă sumă dobândită îi înfrumuseţa mausoleul imaginar. Fericirea lui era mare şi solidă; o cucerise cu multă luptă, o smulsese de la o bandă de duşmani vicleni şi înverşunaţi. Dar el ştiuse să fie mai încăpăţânat şi mai dur decât ei, şi îşi învinsese toţi duşmanii.

Corvol putrezea în pământ, nora şi piticul ei de frate zăceau în casa lor din vale, Marceau îşi culcase pentru totdeauna umbra fadă în tăcere, Simon dispăruse, şi el o ţinea pe Camille prizonieră. O ţinea zdravăn, cu o mână de stăpân şi niciodată, niciodată nu-i va da drumul. Era bunul lui, creatura lui. Lui îi datora că venise pe lume, şi ea nu va trăi decât prin el. El îi aducea hrana, apa, rufăria, cărbunii pentru sobiţă, el îi aprindea lampa. O îngrijea ca pe o pasăre în colivie. O pasăre mult prea frumoasă, mult prea rară ca să zboare pe cer. O tainică pasăre care nu avea dreptul să-şi desfăşoare zborul decât în spaţiul privirii sale. Petrecea ore în şir contemplând-o prin ferestruică şi îi vorbea la nesfârşit, cu gura lipită de lemnul uşii.

CAMERA ALBĂ

Camille nu se lăsase să moară. Se lăsase să plutească la suprafaţa somnului, la suprafaţa visului; înotase în culori, se lăsase în voia imaginilor, cu ochii larg deschişi. Şi ascultase. Ascultase toate zgomotele, cunoştea până şi cel mai mic zgomot din pod, scârţâitul grinzilor, al pardoselii, al uşii, când bătrânul o crăpa uşor ca să-i strecoare mâncarea şi cana cu apă rece. Cunoştea toate inflexiunile vântului, toate sunetele şi ritmurile ploii. Cunoştea flecare pasăre care îşi avea cuibul sub acoperiş, şi paşii mărunţi ai şoarecilor şi bâzâitul uşor al insectelor. Nu cunoştea nimic altceva din lume în afară de aceste câteva zgomote, al lemnului, al vântului, al ploii, al frunzelor, al insectelor, al şoarecilor şi al păsărilor. Ura peste măsură unele dintre aceste

zgomote, pe cele ale lemnului: treptele scării scârţâind uşor sub paşii bătrânului, pocnetul ferestruicii când o deschidea şi închidea, şi mai ales murmurele ce treceau prin lemnul uşii, acele murmure care se prelingeau ca o apă murdară, ca un abur gros în lungul uşii. Vocea bătrânului care îşi şuşotea litaniile de iubire către o moartă. De fiecare dată când bătrânul venea să-şi lipească ochiul cu privire de nebun de ferestruică şi gura năclăită de mort de lemnul uşii, ea se ascundea sub pături şi îşi astupa urechile cu mâinile. Când bătrânul nu urca să o chinuie din spatele uşii, ea se punea din nou pe ascultat. Se străduise să audă zgomote ce veneau de dincolo de pereţi şi de acoperişul podului. Zi de zi şi noapte de noapte, ea îşi învăţase auzul să perceapă sunete din ce în ce mai îndepărtate şi din ce în ce mai slabe. Asculta, cu inima bătând, pasul oamenilor şi al animalelor care urcau drumul. Dar niciunul nu era cel al lui Simon, şi nici al lui Rouzé. Şi totuşi, aştepta. Viaţa i se concentra în jurul acestei aşteptări, viaţa ei nu mai consta decât din această ascultare. Dormea cu auzul la pândă.

În această dimineaţă de mai ea auzi, mult după plecarea bătrânului, o ciudată cohortă de bărbaţi şi de femei care coborau pe drum. Ritmul paşilor lor era lent, greu, de o adâncă gravitate. Pasul celor ce însoţesc un mort. Auzise vocea lui Blaise-cel-Urât, care cânta, aproape plângând. Nu percepuse decât primele cuvinte ale cântecului lui. „Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul!...“ Cine era dus la groapă, şi cine îi făcea semn, cine o punea în gardă, cine o îndemna să vegheze, cine îi spunea „ascultă! priveşte! ascute-ţi auzul!“?

Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul... ea ascultase vocea care cânta, paşii ce scandau doliul, tăcerea bărbaţilor şi a femeilor din cătun, care răspundea tăcerii celui sau celei pe care o duceau la groapă. Cântecul se auzea tot mai slab, aici, printre ierburi, paşii se pierduseră, nu mai

rămăsese decât tăcerea. Cea a mortului şi cea a celor vii. Ascultă, fata mea... Ea ascultase, lungită în culcuşul ei, complet nemişcată şi ţinându-şi suflarea ca să nu tulbure, nici cu cel mai mic foşnet, tăcerea care cuprindea ferma, şi toate fermele din cătun. Dar sângele îi zvâcnea în tâmple, şi îşi auzea bătăile surde, grăbite, ale inimii. Asculta din străfundul trupului ei.

Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul... Şi iată că deodată, pe drum, acolo, se auzise un pas. Un pas dublu, de bărbat şi de animal. Urca pe coastă cu încetineală. Un pas dublu, – un bouar şi boul lui. Se apropia, va intra în cătun, va trece prin apropierea fermei. Un pas dublu, – Simon şi Rouzé. Camille asculta din străfundul trupului ei ca din străfundul unui lac ale cărui ape sunt gata să o ia la vale în clipa când se deschide zăgazul. Era bucuria care apărea în inima ei, dar cu o asemenea violenţă încât îi făcea rău. Zgomotul surd al apelor lacurilor de acumulare ce se azvârleau grăbite în cele ale râurilor, mărindu-le debitul, grăbindu-le cursul şi ducând cu ele buştenii înghesuiţi între maluri, se ridica în ea, îi cuprindea trupul. Ca şi cum toate barajele din ţinut se rupeau şi toate apele lor năvăleau în ea. Trupul ei, care zăcea nemişcat şi mut pe salteaua din colţul podului, era prada unui formidabil strigăt. Un strigăt de ape vii, violente, se rostogolea în trupul ei şi îi jupuia carnea pe dinăuntru.

Ascultă, fata mea, priveşte şi ascute-ţi auzul... Ea asculta nebuneşte; nu mai vedea nimic, apele lacurilor revărsate îi înecau ochii, îi luau privirea. Îşi contracta tot corpul.

Simon trecuse fără să se oprească la Ferme-du-Pas, şi fără ca măcar să-şi încetinească mersul. Îşi continuase drumul. Apoi, din nou, tăcere. Dar apele îşi continuau în ea cursul lor nebunesc, nimic nu le mai putea opri. Se auziseră nişte lovituri, acolo, la marginea pădurii. Zgomotul urca din

curtea de la Ferme-du-Bout. Camille cunoştea rezonanţa caracteristică fiecărui loc din cătun. Loviturile încetaseră.

Ascultă, fata mea... Oare venea cineva pe drum? Se apropia vreun om de Ferme-du-Pas? Cu toate ţipetele şi agitaţia din trupul ei, Camille asculta atent. I se părea că aude paşii unui bărbat ce merge cu picioarele goale. Cineva venea, un om intra în curtea fermei, – câinii se ridicaseră de jos, lătrau cu furie, lanţurile cu care erau legaţi se izbeau de pietre. Şi deodată, Simon strigă. Vocea lui acoperea urletele câinilor. Simon aruncă ceva câinilor, ceva cu care să le potolească mânia. Ei tăcură. Devorau mâncarea cu lăcomie. Simon striga numele lui Ambroise Mauperthuis. Numele stăpânului fermei, al stăpânului câinilor; numele stăpânului foamei, al mâniei, al morţii. Numele stăpânului lui Rouzé.

Acolo sus, Camille se ridicase dintr-o săritură. Toate apele care îi cuprinseseră trupul se retrăgeau. Vru să strige numele lui Simon, să-l cheme s-o elibereze, dar nu putu rosti niciun sunet. Din pricină că tăcuse luni de zile, că stătuse atâta vreme izolată, închisă sub un acoperiş, vocea i se stinsese. Voia să strige, gâtlejul îi rămăsese strâns şi gura mută. Simon era aici, în curte, foarte aproape, şi ea nu putea să-l cheme. Iar el nu făcea decât să repete numele bătrânului.

Chiar absent, bătrânul continua să o ţină prizonieră; nu numai în spatele unei uşi zăvorâte într-o fermă păzită de doi câini pe care stăpânul lor îi înfometa ca să le mărească ferocitatea, ci şi în ea însăşi. El îi furase până şi vocea. Şi Simon, acolo jos, nu ştia decât să strige numele bătrânului. Oare uitase numele ei? Oare în fuga lui, în exilul lui, pierduse până şi numele lui Camille? Oare bătrânul îi furase până într-atât? Lovea în uşă, îşi rănea degetele izbindu-le de închizătoare. Îl auzea pe Simon cum strigă. Dar nu mai era timpul să

asculte, era timpul să vorbească, să strige şi ea. Dar nu putea. Atunci îi veni o idee.

Luă lampa unde pâlpâia o flăcăruie pe care o mărea la lăsarea serii. Sparse sticla de la lampă. Aprinse cârpele, pânzele de pe patul ei, şi le puse chiar lângă uşă. Suflă pe cârpele aprinse pentru ca ele să ardă lemnul uşii. Focul mocni o clipă, după care izbucni în flăcări, acoperind uşa; mângâia uşor lemnul, apoi îl pătrundea, şi-l mistuia. Camille se dădu înapoi. Luă o pătură şi vărsă pe ea toată apa care mai era în cană, apoi se înfăşură cu ea. Lemnul uşii trosnea, şi în uşă apăreau crăpături din ce în ce mai mari. Dintr-o dată Camille începu să râdă, îşi regăsise vocea. Râdea văzând cum arde uşa, uşa atât de mult urâtă de ea, uşa cea monstruoasă cu ochiul ei obscen şi cu murmurele ei hidoase. Focul trecea de uşă, cuprindea repede pereţii, urca spre tavan, ardea grinzile, ataca podeaua. Căldura devenea înăbuşitoare, aerul de nerespirat. Camille se năpusti pe uşa al cărui lemn sărea în bucăţi în toate părţile. Se repezi pe scară.

Ca întotdeauna, bătrânul închisese toate uşile ce dădeau în curţi, în cea din faţa casei şi în cea din spate. Dar obloanele, pe care de asemenea le închisese, se deschideau din interior. Camille, după ce se izbi de uşile ferecate, se grăbi să deschidă o fereastră. Focul o urmase. Tot podul era în flăcări. Îl auzea cum mistuie grinzile acoperişului şi cum atacă pereţii, mugind tot mai tare. Focul alerga deasupra ei, rodea tavanul, cobora scara, flăcările pătrundeau în bucătărie, cuprindeau masa, băncile, fumul întuneca încăperea. Camille sări pe o fereastră de la parter şi ajunse în curte.

Sub magnolia înflorită îl văzu pe Simon care, în picioare, privea cum acoperişul casei se prăbuşeşte sub flăcări. Nu mai striga numele bătrânului. Era dezbrăcat. Dar sângele lui Rouzé, care îi murdărea pielea, de la frunte şi până la picioare, forma, uscându-se, o crustă de un roşu întunecat. La picioarele lui, cei doi câini sfâşiau

ceea ce mai rămăsese din pieptul boului. Stăteau culcaţi, şi nu le păsa de flăcările care se răsuceau acolo sus. Oasele carcasei trosneau între maxilarele lor întocmai cum trosneau grinzile. În sfârşit Simon o zări pe Camille, dar se uită la ea cu aceeaşi privire cu care se uita fix la foc, – uluită şi îndepărtată. Continua să vadă trupul colosului pe care îl doborâse în curtea de la Ferme-du-Bout. Acest colos dezmembrat, jupuit de piele, îi apărea încă şi mai uriaş şi mai înfricoşător. Focul urca din măruntaiele lui. Şi colosul scotea un muget din ce în ce mai puternic şi mai sonor. Coastele i se deschideau şi, din pântecele lui mistuit de flăcări, se ivea un fel de nălucă. Dar această femeie nu era aceea al cărei pat era gol şi a cărei oglindă era acoperită. În ce adâncimi ale pântecului lui ascunsese colosul trupul lui Reine? Simon continua să caute imaginea mamei lui, să-i aştepte apariţia. Dar cea care apăruse era Camille, şi el părea că nu o recunoaşte. De altfel, oare această siluetă slabă, înfăşurată într-o pătură arsă de foc, cu faţa murdară de fum şi cu mâinile jupuite şi arse, era Camille?

Ea înaintă spre el. „Câinii..., spuse ea, trebuie să-i dezlegăm; toate animalele...“ Vocea ei era înăbuşită, chinuită, aproape de neauzit. Dezlegară animalele; înaintau împleticindu-se, cu gesturi de somnambuli. „Trebuie să plecăm...“, mai spuse Camille. Focul stăpânea peste întreaga casă, cuprindea încăperile, mistuia uşile, ferestrele, devora mobilele şi pânzeturile, distrugea paturile şi înainta mereu, tot mai puternic, tot mai lacom. Focul cuprinse grajdurile şi hambarele. Crengile magnoliei începură să se răsucească. Albul de fildeş al florilor, deschise de curând, deveni roşu şi apoi purpuriu; magnolia îşi scutura florile de flăcări. Apoi florile se veştejiră. Se strângeau sub arşiţa focului. Aerul tremura sub suflul căldurii, unduia, roşcat, şi vibra. Acest aer înăbuşitor umplea curtea, izgonea animalele. Fugiseră chiar şi

câinii, ducând în bot hălcile de carne. „Trebuie să plecăm…“, repeta Camille cu voce stinsă. Simon nu-şi putea lua ochii de la foc. Şi dacă mama lui avea să apară, şi ea, din pântecele colosului? Şi dacă mama lui avea să iasă din acest cuptor, din măruntaiele colosului, şi să vină în întâmpinarea sa cu măruntul şi nostimul ei pas de dans? „Hai să plecăm, spuse încă o dată Camille. Trebuie“.

Plecară. Simon mergea cu spatele. Ferme-du-Pas ardea. Vuietul său urca spre pădure. Era oare răspunsul dat de Ambroise Mauperthuis lui Simon, care venise să-i strige numele, să-i blesteme numele? Era oare zgomotul făcut de mânia bătrânului Mauperthuis? Flăcările se ridicau la intrarea în cătun într-un vârtej de fum negru. Era oare trupul bătrânului, trupul lui de mânie, de gelozie, care ardea scoţând flăcări şi care în curând se va mistui? Camille aruncă pe umerii lui Simon pătura pârlită de foc în care se înfăşurase. Îl apucă de mână; se străduia să-l ducă de aici, să-l smulgă şi să-l îndepărteze de vederea acestui foc ce părea că l-a vrăjit. „Nu te întoarce, grăbeşte-te, repede, repede... nu te întoarce...“, repeta ea. Dar ea se poticnea, fugea prea încet. Nu mai avea puteri. După ce stătuse atâtea luni de zile închisă în fundul podului, tot acest spaţiu brusc regăsit o făcea să ameţească. „Grăbeşte-te, vino...“, spunea ea, dar vocea îi era obosită, şi picioarele îi tremurau. Mai mult se sprijinea pe Simon decât îl ducea după ea. „Să ne salvăm, repede!...“, spunea ea, dar nu mai înainta. „Salvează-mă“, murmură ea.

Când Huguet Cordebugle le zări siluetele pe drum, se sculă. Nu erau nişte trupuri de oameni vii, ci nişte siluete, nimic altceva decât nişte siluete izgonite de vântul negru şi arzător ce sufla dinspre Ferme-du-Pas. Două himere rătăcite care voiau să fugă, dar ai căror paşi se înfundau în nemişcare.

Două himere cenuşii şi roşcate, de culoarea sângelui şi a prafului.

Ieşi din casă. „Intraţi", le strigă el. Simon şi Camille erau atât de slabi, atât de năuciţi, încât ascultară. În clipa aceea, ei ar fi putut asculta de orice ordin. Nu aveau niciun fel de putere să se apere. Mintea lor părea că arsese în incendiul ce făcea ravagii în spatele lor. Intrară în ferma lui Cordebugle. Acesta, fără să spună niciun cuvânt, se îndreptă spre fundul încăperii şi luă o albie mare de lemn, pe care o târî până la ei. Apoi se duse să ia apă de la fântână. Umplu albia, aduse un săpun şi rufărie. „Spălaţi-vă“, le spuse el. Şi se îndepărtă. Apoi veni să se aşeze din nou la pândă pe scaunul lui din faţa ferestrei unde moţăia Alphonse. Simon şi Camille ascultară de un nou ordin pe care îl primiseră. Se îmbăiată în albie, îşi spălară pielea de funingine şi de sânge, apoi se îmbrăcară cu hainele pe care Huguet le pusese pentru ei pe un scăunel lângă albie. Cămăşi croite din rufărie femeiască, dar nişte pantaloni bărbăteşti din catifea aspră. Când fură îmbrăcaţi, Huguet se sculă şi traversă încăperea. Deschise pentru ei camera secretă.„Aici“, le spuse el. Simon şi Camille se apropiată. Îmbrăcaţi în acelaşi fel, în haine pe jumătate femeieşti, pe jumătate bărbăteşti, asemănarea lor era tulburătoare. Şi, în clipa asta, aveau aceeaşi privire de copii istoviţi de oboseală, de teamă, de singurătate. Huguet le arătă patul făcând un gest cu mâna. „Şi acum, culcaţi-vă şi dormiţi.“ Apoi ieşi din încăpere şi închise uşa.

Ei ascultară şi de data asta de ordinul lui Huguet Cordebugle cu aceeaşi docilitate. Se culcară în patul împodobit cu perne şi aşternuturi cu dantele şi broderii, în care se amestecau iniţialele tuturor prenumelor femeilor din ţinut. Se culcară în aceste litere albe, plăcute. În aceste monograme ale uitării. Şi adormiră pe dată, stând întinşi unul lângă altul. Se scufundară într-un somn

adânc, fără vise, fără chinuri şi fără agitaţie. Se ţineau de mână, se agăţau unul de celălalt. În imensitatea somnului lor, într-un singur gest în care se epuiza, în sfârşit toată tulburarea lor şi în care iubirea lor se lega din nou. După masă, Huguet Cordebugle intră, fără să facă zgomot în încăpere. Îi zări, prin întuneric, pe cei doi dormind, întinşi unul lângă altul, umăr lângă umăr, trup lângă trup, nemişcaţi şi tăcuţi. Se uită îndelung la acest dublu trup culcat se aplecă asupra feţelor lor cu ochii şi gurile închise şi le dori ca somnul lor să ţină veşnic. Aşternuturile, aşternuturile sale croite din rufărie femeiască, podoabele de dantelă pe care le cususe seară după seară de atâţia şi atâţia ani, îşi găsiseră, în sfârşit trupul. Trupul lor geamăn, liniştit şi blând.

Pentru ei, Huguet Cordebugle porni din nou să fure de prin grădini. Nu ca să ia lenjerie, ci flori. Aduse braţe de flori, bujori, trandafiri şi crini, irişi şi ghiocei de toamnă. Culese până şi ramuri subţiri de meri şi de pruni înfloriţi şi crengi de liliac. Umplu încăperea celor ce dormeau cu toate aceste flori; aerul era saturat de parfumurile lor amestecate. Acoperi cu flori trupurile celor ce dormeau. Nu mai contenea ascunzând trupul lor geamăn sub aşternuturi, dantele şi flori. Sub albul neprihănirii, bucuria cea blândă.

Nu mai contenea să fie uluit de metamorfozele acestui trup dublu şi, în acelaşi timp, unul singur. Îi văzuse într-o noapte de sfârşit de vară năpustindu-se unul spre altul, goi, în iarba întunecată. Îi văzuse cum parcă înotau pe pământ, între pânzele unei lumini ca de cretă. Văzuse cum se năpusteau unul spre celălalt şi se îmbrăţişau, cum îşi uneau braţele, mâinile, picioarele. Văzuse cum îşi legau şi dezlegau trupurile, şi cum păreau că mor şi că renasc fără încetare în ritmul brusc, şi uneori blând, bătut de coapse şi de mâini, şi scandat de gurile lor. Văzuse toate astea, trupul dublu şi, totodată, unul, trupul geamăn, înnebunit

de goliciune, de dorinţă, de plăcere, acelaşi trup şi totuşi altul, căzut pradă beţiei metamorfozei. Îl privise până la stupoare, până la durere. Dar, într-o zi de mânie, trădase cele văzute, îşi trădase taina. Din dorinţă de răzbunare, de ciudă, îşi divulgase taina, ca pe un denunţ vulgar, tocmai celui care nu trebuia s-o cunoască. El dăduse drumul tainei sale aşa cum dai drumul unui câine furios, unui câine rănit, pentru a-l lovi pe bătrân, pe stăpânul lui cu suflet rău şi arogant, pentru a-i înfrunta puterea şi orgoliul. Dar, de fapt, ceea ce mărturisise nu era atât ceea ce văzuse cât durerea de a fi văzut o frumuseţe care pentru el era nebunie, groază şi tristeţe. O durere care îl chinuise, zi după zi, noapte după noapte. O durere care devenise bogăţie, mai mare chiar şi decât camera secretă. Şi, întărit de această obscură bogăţie, îl umilise pe bătrânul Mauperthuis.

Dar bătrânul Mauperthuis dislocase acest trup geamăn. Trecuse toamna, şi apoi iarna. Primăvara înainta spre vară. Şi frumuseţea, fabulosul chin al frumuseţii, lipsea pământului, zilelor. Dar iată că Simon apăruse din nou, însoţit de boul lui ca de o fantomă Nu ca de o fantomă, – ci ca de un spirit de vrăjitor. Un trup de vrăjitor. Şi Simon îl ucisese, îl dezmembrase, îl tăiase în bucăţi, îl jupuise de piele şi se îmbrăcase în carcasa lui ca într-o armură: pusese stăpânire pe vraja lui. Huguet îl văzuse, îl văzuse pe Simon devenind om-animal, flacără de carne, de sudoare şi de sânge; devenind, la rândul lui, trup de vrăjitor. Şi acest trup se transformase din nou; se făcuse flacără înaltă, ce urla. Huguet văzuse cum cerul se înroşeşte în toiul dimineţii, cum copacii se înroşesc în miezul primăverii. Apoi trupul devenise o siluetă, ca şi cum s-ar fi golit de carne şi de sânge ca să hrănească focul. Siluetă dedublată, siluetă care îşi ţinea umbra de mână. Umbră şi siluetă, istovite.

Siluetă dublă care acum dormea, iar el, Cordebugle, îi veghea somnul: pe limburile acestui

somn. Le acoperise cu flori somnul, acest vis de trupuri, şi acum aştepta. De fapt, el nu ştia ce aştepta; aştepta trezirea celor ce dormeau, dorind ca somnul lor să dureze la nesfârşit. Aştepta o nouă metamorfoză a frumosului trup de magician.

LA PIERRE-QUI-VIRE

După înmormântarea lui Reinette-cea-Grasă, bărbaţii şi femeile merseseră la hanul din sat. Numai Edmée se întorsese la biserică pentru a se ruga la umbra mantiei albastre a Madonei, care o chemase la sine pe copila miraculoasă pe care i-o dăduse cu o jumătate de secol mai devreme. Edmée nu plângea, tristeţea ei era prea curată ca să se îmbete cu gustul lacrimilor. Plânsese în timpul agoniei fiicei ei, uneori. Dar când văzuse faţa lui Reine, în dimineaţa morţii, încetase să mai plângă, căci nu mai văzuse pe chipul ei suferinţa şi moartea. Totul se terminase, atât fericirea omenească, precum şi tristeţea şi supărarea; Preamilostiva îi luase fiica de mână ca să o conducă la Dumnezeu, iar ea, bătrâna mamă pământeană, întindea, la rândul ei, mâinile în tăcere, în gol, în invizibil. Şi în mâinile sale întinse ea îşi oferea durerea, pentru ca această durere să fie spălată, uşurată de orice disperare. Edmée ştia că nu trebuie să tulburi sufletul morţilor cu strigăte şi hohote de plâns, ea simţea că sufletul care pleacă este fragil, rătăcit, şi că nu cei vii pot să-l conducă. Misterul dispariţiei rămâne necunoscut celor vii: aceştia nu trebuie decât să consimtă ca sufletul celui pe care l-au iubit să fie încredinţat celor binecuvântaţi de Dumnezeu, care au pătruns în acest mister şi care au parte de el în veşnicie.

Edmée simţea asta şi îşi încredinţa fiica Aceleia pe care oamenii din toate timpurile o numeau Preafericită.

Edmée nu plângea. Ea se străduia să-şi pună de acord durerea cu credinţa, să armonizeze invizibilul şi transparenţa, tăcerea şi cântecul, şi să-şi pună inima ei de supravieţuitoare la unison cu sufletul fiicei dispărute. Ea nu mai exista decât pentru că iubise şi pentru că avea să iubească şi mai mult încă, în renunţare, în vid, în deposedare.

Şi tot aşa şi Ephraïm văduvul nu mai exista de acum înainte decât pentru că iubise. Aşezat printre fiii lui, în jurul celei mai mari mese din han, Ephraïm comandase rachiu de prune. El bea ca în acea seară îndepărtată când, cu faţa marcată puternic de furia tatălui său, venise să-i ceară lui Jousé Verselay mâna fiicei lui, Reine. Dar în această zi de primăvară el nu cerea nimic. Mâna lui Reine îi fusese luată înapoi. Nu cerea nimic – dădea. Întocmai ca Edmée, se supunea şi consimţea să transforme în dar ceea ce îi fusese luat pe neaşteptate. Dar pentru asta trebuia să înveţe să se uite pe sine, să renunţe la el însuşi, la iubirea lui de bărbat ce trăieşte şi e însufleţit de dorinţă. El bea pahar după pahar ca să uite mai repede, ca să alunece uşor sub el însuşi, sub puterile trupului lui, sub elanul dorinţei, ce era încă puternic deşi, de acum înainte, el era menit vidului. Trebuia să ajungă, cât mai repede, până la străfundul uitării de sine, să cadă până foarte jos sub puterile sale, să nimicească, încă de la început, orice revoltă şi orice asalt al dorinţei.

Golea pahar după pahar, dintr-o sorbitură, fără să spună niciun cuvânt, înconjurat de fiii lui, care îl lăsau să bea după pofta inimii. În acest moment, când se întorcea din cimitir, niciunul dintre ei n-ar fi îndrăznit să-i spună să nu mai bea. Numai Louison-Clopotul se agita; acest gest maşinal pe care tatăl lui îl repeta la nesfârşit, ducându-şi paharul la gură şi golindu-l dintr-odată,

îl îngrozea. Avea impresia că tatăl lui este pe cale să se omoare, aici, sub ochii săi, că va bea până când inima îi va ceda. Dar Ephraïm căuta să facă să-i cedeze suferinţa şi se străduia să distrugă în el bărbatul care doreşte.

În timp ce el bea astfel, ceilalţi bărbaţi şi femei, aşezaţi în jurul meselor din han, vorbeau între ei, mâncând şi bând. Vorbeau despre Reinette-cea-Grasă, mergeau în trecut pe firul vieţii celei care îi părăsise. Pe parcurs, întâlneau urmele altor dispăruţi; evocau morţii, îşi aminteau de înmormântări ce avuseseră loc demult. Numele lui Marceau, Jousé, Firmin Follin, Pierre şi Léa Cordebugle, al lui Guillaume Gravelle, căpătau putere şi rezonanţă. Imaginile lor ieşeau din umbră, amintirile se încrucişau, se chemau unele pe altele. Memoria puţinilor locuitori ai cătunului era în mare vervă, sporea. Timpul se mişca într-un reflex crescând. Acum cei din cătun erau mai mulţi; ei îi pomeneau pe toţi cei dispăruţi, pe cei din Leu-aux-Chênes şi pe cei din celelalte cătune din împrejurimi, şi pe cei din sat. Puţinii locuitori din cătun îşi adunau semenii morţi, deveneau, mulţi, o mare populaţie. Şi cei vii care îşi evocau morţii traversau prezentul ca pe un vad de râu, şi hoinăreau prin trecut, când râzând, când plângând. Suspinau, dădeau din cap, îşi puneau din nou băutură în pahare, după care îşi reluau povestirile dezlânate şi se însufleţeau din nou.

La masa celor din familia Mauperthuis nu vorbea nimeni. Doliul aici era rigid, mut. Fiecare se uita fix, cu o privire golită de orice expresie, la paharul sau la mâinile, grele, aşezate pe masă. Ephraïm băuse mult mai mult rachiu decât poate să bea un om. În sfârşit, veni clipa când durerea sa cedă, în care bărbatul doritor fu învins, în care inima sa făcu o întorsătură. Vertical, în vid. Puse paharul pe masă, se ridică şi, sprijinindu-se de umerii lui Martin-cel-Zgârcit şi de cei ai lui Adrien-cel-Albastru, aşezaţi lângă el, zise cu o

voce surdă, sonoră: „Nu mă mai întorc acolo sus. Niciodată. Duceţi-mă chiar astăzi. Auziţi ce vă spun, fiii mei?“ Auziseră şi înţeleseseră. Înţelegeau spaima ce-l cuprindea pe tatăl lor la gândul de a se întoarce la ferma părăsită de mama lor, de a se culca în patul gol. Pe lângă această spaimă, ei mai înţelegeau şi refuzul tatălui lor de a munci la ordinele bătrânului. Bătrânul care era tot în viaţă. Bătrânul care îşi blestema fiul mai mare, care îl lovise, care făcuse din el un om sărman aflat în slujba sa, la discreţia sa. Bătrânul care îşi nefericise într-atât fiul cel mic, încât acesta murise. Bătrânul care o despărţise pe Camille de Simon; care o sechestra pe Camille şi îl izgonise pe Simon. Bătrânul care îl izgonise atât de departe pe Simon, încât inima lui Reinette-cea-Grasă se istovise treptat tot veghind acest exil, cuprinsă de fiorii neliniştii. Bătrânul care nu contenea să secere fericirea celor din jurul lui, cu mare mânie, ură şi răzbunare.

Auziseră ce spusese tatăl lor; auziseră tot ceea ce el nu putuse exprima, ceea ce îi făcea prea rău. Şi auziseră şi ceilalţi, aşezaţi la mesele alăturate, şi care vorbeau din străfundul tuturor orizonturilor memoriei lor comune, ei auziseră. Toţi tăcuseră. „Mă auziţi?“, repetă Ephraïm. Dar înainte ca fiii lui să găsească puterea de a răspunde, el se prăbuşise, cu tot trupul, de-a curmezişul mesei. Fruntea i se lovi de lemn.

Ephraïm fu întins pe o bancă în fundul sălii. Apoi fiii Dimineţii plecară să caute în sat un om care să le dea o căruţă şi un cal ca să-l conducă pe tatăl lor la mănăstirea La Pierre-qui-Vire. Tatăl lor le ceruse: chiar astăzi. Găsiră căruţa, îl puseră pe tatăl lor în ea şi porniră la drum. Fernand-cel-Puternic, Adrien-cel-Albastru şi Germain-cel-Surd luară loc în căruţă lângă tatăl lor. Martin-cel-Zgârcit conducea calul. Ceilalţi rămăseseră în sat; aşteptau ca Edmée să se întoarcă de la biserică şi

să se odihnească puţin la han, înainte de a se duce la Leu-aux-Chênes.

Ephraïm nu se trezi decât la porţile mănăstirii. Le spuse fiilor lui să se întoarcă în sat ca să ia apoi drumul spre cătun. Le mai spuse şi că el nu va mai părăsi niciodată acest loc al singurătăţii, această incintă a uitării; că Fernand-cel-Puternic va fi, de acum încolo, şeful familiei. Apoi îi îmbrăţişă şi îşi luă rămas bun de la toţi. Fiii plecară. Atunci Ephraïm bătu la poarta mănăstirii. I se deschise, după care poarta se închise în urma lui. În urma lui Ephraïm văduvul, venit să înveţe să renunţe la sine. Călugării îl primiră, şi el rămase printre ei. El făcea ceea ce avea de făcut, ca altădată, atunci când renunţase la drepturile lui de fiu mai mare şi la bunurile sale pentru dragostea faţă de Reinette-cea-Grasă. Altădată se eliberase de tatăl lui, acum se elibera de el însuşi.

Fiii mai mici nu se întoarseră la Leu-aux-Chênes decât târziu. Se lăsa seara. Dar în josul drumului, ei văzură pe cer o roşeaţă ciudată, care nu venea însă de la apusul de soare. Când intrară în cătun, descoperiră de unde venea această lucire roşiatică. Ferme-du-Pas arsese. Ceilalţi locuitori ai cătunului, întorşi mai devreme, se străduiau să stingă ultimele pâlpâiri ale incendiului. Acoperişul casei se prăbuşise, nu mai rămăseseră decât pereţii înnegriţi, uşile şi ferestrele fuseseră mistuite de foc. Tot interiorul casei era numai dărâmături; pereţii, tavanele şi podelele se prăbuşiseră, nici grajdurile, nicio încăpere nu mai era întreagă. Hambarele şi grajdurile arseseră. Magnolia se apleca spre pământul murdărit de ultimele flori căzute din ramurile ei jupuite şi rupte. Flori de jăratic şi de cenuşă.

Ambroise Mauperthuis ajunse ultimul. Focul murea şi câţiva oameni începuseră să scotocească prin ruine, în ciuda fumului negru şi sufocant care ieşea din ele. Toţi erau neliniştiţi vrând să ştie dacă nu cumva Camille pierise în incendiu. Bătrânul

Mauperthuis se opri în mijlocul curţii, cuprins de teamă. Îşi privea ferma în ruină, vizuina sa, pe care o ţinuse închisă cu atâta înverşunare de luni de zile şi pe care flăcările o deschiseseră cu forţa, o spintecaseră în toate părţile. Vizuina sa, care îşi deschidea în faţa tuturor măruntaiele calcinate. Înţelese ce căutau cei care bâjbâiau prin măruntaiele fumegânde ale fermei lui, – trupul lui Camille. Dar el ştiu de la început că ea, Camille, nu putea să se găsească sub aceste dărâmături, că ea era salvată. Că ea dăduse foc fermei, că fugise. Şi tocmai această fugă a lui Camille îl înspăimânta. Înţelese şi că Simon se întorsese. Numai întoarcerea lui Simon putuse să-i dea lui Camille ideea şi puterea de a da foc podului. Jură că îi va găsi. Dacă va fi nevoie, va construi din nou, cu mâinile sale, întreaga fermă, va înălţa un castel precum cel al lui Vauban de la Bazoches, va săpa o criptă ca aceea de la bazilica Sainte-Madeleine de la Vézelay – va înălţa fortăreţe, va săpa grote, peşteri, ca să o ascundă şi să o închidă acolo pe Camille, şi să o ţină prizonieră pe vecie. Dacă va fi nevoie, o va zidi pe Camille, îi va trece în jurul gâtului o funie ca la vite, ca să o împiedice să fugă, să i-o fure pe Vive a sa.

PLOAIE DE MAI

Noaptea plouă. Urmele de jăratic care mai mocneau încă sub dărâmături se stinseră şi cenuşa se transformă în noroi. O apă neagră şiroia de-a lungul curţii de la Ferme-du-Pas. Ambroise Mauperthuis refuzase să-şi părăsească ferma distrusă. Îşi găsise refugiu în magazia din fundul

grădinii de legume, din spatele casei. Scosese din ea toate uneltele şi ustensilele de care era plină, şi îşi făcuse acolo un culcuş. Baraca aceasta îi era de ajuns. Hotărî că va rămâne aici până va reclădi ferma. Nu se socotea un învins, nu era nicidecum deznădăjduit. Averea lui era mare, va construi nişte clădiri şi mai impozante. Răbdarea lui era şi mai mare încă; era înverşunată. Şi, mai mult ca niciodată, ea se pietrifica în jurul mâniei sale. Era hotărât să se ducă, chiar a doua zi, la târg, să-l denunţe pe Simon-cel-Năvalnic, să-l acuze de toate faptele rele, că a abuzat de Camille şi că a răpit-o, că i-a furat vitele şi că a dat foc fermei. Se va duce să-l denunţe pe Simon hoţul, pe Simon incendiatorul. Va face să fie scos în afara legii, va pune jandarmii pe urmele sale, va face să fie arestat şi aruncat în închisoare. Ambroise Mauperthuis era sigur de puterea sa, sigur de drepturile sale.

El avea faţă de Simon ura pe care i-o purtase lui Vincent Corvol, aşa cum, faţă de Camille, avea pasiunea care îl lega de Catherine. În mintea şi în inima lui, morţii nu încetau să pună stăpânire pe cei vii, frumuseţea nu înceta să aibă gustul mâniei, şi dorinţa să se numească răzbunare şi război.

Culcat pe salteaua lui improvizată, asculta zgomotul pe care-l făceau picăturile de ploaie când cădeau pe crengile, pe pietrele şi pe ţiglele din jurul lui. Era o ploaie violentă care biciuia frunzele şi care se izbea de pământ, împroşcând. Adormi în zgomotul ploii. Şi zgomotul acesta dispăru în visele sale. Se văzu navigând pe o uriaşă plută de buşteni, ca pe vremea adolescenţei sale, când lucra la plute. Dar buştenii creşteau mereu, şi fiecare lua lungimea şi grosimea unui trunchi. Naviga pe o plută de trunchiuri, pe o pădure culcată. Şi albia râului se adâncea şi se lărgea şi ea, apele se umflau, ieşeau din albie, şi duceau plute din ce în ce mai repede. Râul devenise un fluviu cu apele în creştere. Şi el, singur pe pluta uriaşă, lovea

malurile cu prăjina lui lungă. La fiecare lovitură, malurile se retrăgeau.

Fluviul devenea întins ca un lac, agitat ca marea. Pluta se desfăcea în bucăţi. Trunchiurile dislocate cădeau în apă, se ridicau în picioare şi deveneau din nou copaci cu crengi înverzite. Copacii ridicaţi pe fundul apei aveau verdele ochilor lui Catherine, ai lui Camille. În tot lungul albiei râului se înălţa o pădure de culoarea şarpelui vrăjit.

Nişte clopote băteau puternic în adâncul apei. Nişte clopote fremătau în trunchiul copacilor. Ele făceau să crape scoarţa copacilor. Numele lui Catherine apărea gravat pe scoarţă, sonor şi brutal. Numele lui Catherine bătea în inima copacilor, iar pe crengile lor se coceau nişte fructe ciudate, rotunde, acoperite cu ţepi, de culoarea soarelui. Nişte fructe ca nişte sori scânteiau în adâncul apei.

Camille fugea de-a lungul malului. O auzea cum râde. Sorii crăpau pe crengile copacilor ca nişte fructe prea coapte. Lumina curgea, se amesteca cu apa. Catherine aluneca, culcată pe spate, la suprafaţa acestei ape învolburate şi aurii. Ajungea lângă plută, redusă acum la câţiva buşteni desfăcuţi.

Îşi pierduse prăjina de plutaş. În locul ei, ţinea în mână o crosă înaltă, asemănătoare cu aceea pe care o purta acel Sfânt Nicolae, din lemn vopsit, ce împodobea steagul corporaţiei plutaşilor din care făcuse parte altădată. Şi cu această crosă încerca să vâslească, ghemuit pe ambarcaţiunea care se tot micşora. Apa ducea la vale mii de bucăţi de scoarţă de sori sfărâmaţi. Camille continua să fugă pe mal. Ea nu mai râdea, ci striga sau cânta. Scotea un strigăt neîntrerupt, cu o voce aspră, gravă; o voce de bărbat. Aceea a lui Simon când răcnise numele lui Rouzé.

Era întins de-a curmezişul unei plute alcătuite din trupul multiplicat al lui Catherine. Pădurile dispăruseră, lumina apei se stinsese, toate

clopotele amuţiseră. Nu mai auzea decât zgomotul înăbuşit al unei inimi care bate lângă ureche. Cea a lui Catherine, ale cărei bătăi se repercutau în fiecare dintre multiplele sale trupuri legate unele de altele.

Ambroise Mauperthuis se trezi tresărind; inima îi bătea cu putere. Începeau să mijească primele luciri ale zorilor. Ploaia încetase. Apa se scurgea de pe crengi şi de pe acoperişuri. În frunzişuri, câteva păsări îşi scuturau penele de apă. Ieşi din magazie. Afară era răcoare, pământul ud răspândea un miros reconfortant, amar. Când trecu pe lângă zmeuriş, auzi dulcele ciripit al unei păsărele. Străbătu grădina de zarzavat, dădu ocol ruinelor fermei sale şi ajunse la drum. Nu-i mai era somn. Încrederea în sine, pe care o păstrase în ajun până şi în faţa dezastrului, pălise. Acest vis care îl trezise cu brutalitate îl tulburase. Se simţea obosit; dintr-o dată, greutatea bătrâneţii îl apăsa. Urcă spre pădure. Simţea nevoia să meargă, să se înfunde printre copaci. Locuitorii cătunului dormeau încă. Şi era bine aşa, căci el nu voise să întâlnească niciun suflet viu. Nu iubise niciodată oamenii, – dar, în acest moment, îi iubea mai puţin ca oricând. Mergea spre copaci, spre tăcerea lor, spre umbra lor. Spre forţa lor. Acum nu-i mai avea drept sprijin decât pe ei.

Zgomotul ploii, la începutul nopţii, îl trezi pe Simon. Întredeschisese ochii şi se mirase văzând că se află în această încăpere necunoscută, ciudată, plină de flori şi saturată de mirosul lor persistent. Camille dormea lângă el; prezenţa ei lângă el îl mirase şi mai mult încă. Dorise atât de mult timp s-o revadă, să o strângă în braţele lui, şi suferise atât de mult din pricină că erau departe unul de altul, – şi iată că dintr-o dată, într-o dimineaţă, se trezea foarte aproape de ea, în răcoarea unei încăperi albe, cu miros de seră. Atunci, amestecate, amintirile zilei îi reveniră. Revăzuse cătunul

pustiu, ferma goală, camera îndoliată a părinţilor lăsată în părăsire, – patul desfăcut şi bucata mare de pânză întinsă. Îl revăzuse pe Rouzé, animalul consolator, tovarăşul lui de exil şi de singurătate. Rouzé, cel cu ochii atât de blânzi, şi cu botul călduţ; în iarna asta dormise atât de des lângă trupul lui, în căldura trupului lui. Îl revăzuse pe Rouzé, uriaş şi alb, dintr-o dată înspăimântător în lumina dimineţii, în mijlocul curţii pustii. Revăzuse un animal necunoscut, uriaş şi nebun, în fulgerul orbitor adus de moarte pe pragul porţii. Revăzuse animalul colosal căzând dintr-o dată sub lovitura de secure. Revăzuse drumul pe care şiroia sângele animalului jupuit de piele, ce îi lovea spatele. Revăzuse faţada de la Ferme-du-Pas, duşmănoasă şi mută, cu obloanele trase, şi pe cei doi câini slabi, care săreau urlând în zornăitul lanţurilor. Revăzuse fumul negru ieşind din acoperiş, şi apoi, flăcările urcând spre cer. Revăzuse silueta înfăşurată într-o pătură pârlită de foc apărând la o fereastră. Revăzuse marea albie de lemn umplută cu apă, şi pe el scufundându-se în această apă, împreună cu Camille. Revăzuse toate astea într-un haos de imagini grăbite. Dar, înainte de a încerca să le înţeleagă sensul şi să reînnoade firul lucrurilor, se întorsese spre Camille, îi luase faţa în mâini, îi căutase ochii, buzele. O regăsea, în sfârşit o recunoştea; se îmbrăţişară cu aceleaşi gesturi, cu acelaşi elan, cu aceeaşi mare dorinţă ca în timpul toamnei.

În încăpere, – florile, albul lor opac, liniştea, mormanul de dantele; afară, – ploaia, şiroaiele ei violente, izbiturile ei în zid şi în obloane. Totul le reînvia simţurile, le împrospăta memoria, le mărea fericirea de a se fi regăsit. Spre miezul nopţii fugiseră fără să facă zgomot, pe fereastră. Huguet Cordebugle dormea în încăperea învecinată. Se strecuraseră până la Ferme-du-Bout. Simon bătuse uşor la uşă; Edmée venise imediat să le deschidă. Ea, străbuna ce de mult timp nu mai socotea

numărul anilor care-i urzeau interminabila viaţă, nu mai dormea deloc. Ascultă, fiica mea, priveşte şi ascute-ţi auzul. Dimineaţa, pe tot parcursul drumului, în timp ce mergea cu paşi mărunţi în faţa marelui pat de fag în care se odihnea fiica ei, ea bolborosise aceste cuvinte ale psalmului, ca ecou la cântecul lui Blaise-cel-Urât. Ea asculta, îşi ascuţea auzul, din străfundul zgomotului surd al lumii spre liniştea lui Dumnezeu.

Când Simon îşi văzu bunica, atât de micuţă şi atât de firavă, în uşa întredeschisă, uită pentru o clipă de teama şi de supărarea pe care le simţise dimineaţa descoperind casa goală. Ea era aici, ea era tot aici, bătrânica ce cunoştea toate tainele ierburilor şi ale plantelor şi care ştiuse întotdeauna să uşureze durerile trupului şi tulburările inimii. Ea era aici, credincioasă locului, bătrânica cea bună, cea modestă.

Intrară amândoi; Edmée îi pofti să stea la masă, le pregăti de mâncare şi le dădu să bea. Fraţii care erau acasă veniră şi ei la masă. Erau aici toţi fraţii Nopţii; cei ai Dimineţii nu se întorseseră de la mănăstirea Pierre-qui-Vire decât după lăsarea nopţii şi rămăseseră să doarmă în sat. Vorbiră puţin. Blaise-cel-Urât spuse: „Mama noastră era frumoasă. Tata şi Fernand au doborât copacul pe care îl sculptasem pentru ea în luminişul Notre-Dame-des-Hétres. Am dus-o culcată în scobitura copacului; au însoţit-o o mulţime de oameni. Tata nu se va mai întoarce, s-a dus la călugării de la Pierre-qui-Vire. Vrea să rămână acolo, în linişte şi uitare. Vrea să rămână acolo, lângă apele râului Trinquelin, lângă piatra cea mare care freamătă când bate vântul. Curând ne vom duce să-l vizităm, îi vom spune că te-ai întors. Va fi fericit. Şi acum, ce-aveţi de gând să faceţi? – Plecăm. Chiar în noaptea asta, înainte ca bătrânul să ne caute. Ne vom duce departe, într-un loc unde nu ne va putea descoperi. Voi găsi de lucru oriunde. Mai târziu ne vom întoarce, când bătrânul nu va mai fi

aici. Dar trebuie să plecăm imediat. Vom merge toată noaptea, cunosc pădurea, nu mă voi rătăci. Vom merge spre Avallon.“ Amândoi simţeau că au puterea s-o pornească prin pădure şi să meargă toată noaptea şi toată ziua următoare. Să meargă până când bătrânul le va pierde urma.

Se pregătiră de drum. Edmée le făcu un pachet cu hrană şi cu puţină rufărie. Louison-Clopotul o chemă pe Camille şi o conduse până la camera părinţilor săi. Voia să caute în dulap un şal care îi aparţinuse mamei lui, ca să i-l ofere. Nu-i plăcea s-o vadă pe Camille îmbrăcată cu nişte pantaloni grosolani de bărbat, lui, căruia îi plăcea atât de mult să se îmbrace cu fuste. Dorea s-o împodobească pe Camille cu unul dintre şalurile pe care le purta mama lui, să o înfăşoare în amintirea mamei lui. Când deschise uşa dulapului, pânza care acoperea oglinda alunecă pe jos. Camille se văzu în oglindă. Pentru prima oară, asemănarea ei cu Simon o surprinse. Luă şalul pe care i-l întindea Louison-Clopotul şi îl aşeză pe fundul traistei pe care i-o dăduse Edmée. „Când vom ajunge acolo, spuse ea, îl voi purta.“ Nu ştia unde era acel acolo, important era ca bătrânul să nu se afle în acel loc. „Acolo“ era pretutindeni unde gelozia bătrânului nu putea să-i atingă, acolo unde nebunia şi mânia lui nu-i va mai ameninţa.

Camille se îmbrăcă cu o haină veche de-a lui Simon, îşi prinse părul sub o şapcă şi îşi puse în picioare nişte ghete. Ca să străbată pădurea i se păru că e mai bine să se îmbrace aşa; un băiat merge mai bine prin tufişurile de la marginea pădurii decât o fată care se încurcă în fustă. De altfel, nici nu mai avea vreo fustă sau vreo rochie, nu mai avea nimic din hainele şi lucrurile ei de altădată. Totul arsese în incendiu, iar rochia ei murdară de fum rămăsese la ferma lui Cordebugle. Şi apoi, îmbrăcată aşa, ea părea a fi un gingaş frate geamăn ai lui Simon, şi asta îi plăcea. Ba chiar o liniştea, căci în felul acesta, ea ştergea teribila

asemănare pe care bătrânul se încăpăţânase să i-o atribuie; această asemănare cu o femeie moartă, pe care bătrânul o invocase atât timp prin lemnul uşii. Dar uşa arsese, întreaga fermă arsese şi, odată cu ea, tot trecutul, şi nebunia bătrânului.

Simon şi Camille îşi puseră fiecare traista pe umăr, îşi luară rămas bun de la Edmée şi de la fraţi, şi plecară pe furiş de la Ferme-du-Bout. Porniră, în pas grăbit, spre pădure. În curând se vor ivi zorile.

CÂNTEC

Pătrunseră în pădurea Jalles şi apoi, curând, o luară spre partea unde susura râul. În acest loc, Cure era mai degrabă un torent decât un râu. Apele sale, umflate de ploaie, săreau din stâncă în stâncă. Ape vii, îngheţate, care ţâşneau din stânci, printre copaci. Vara, Simon şi fraţii lui coborau aici ca să se scalde. Auzind cum curge apa, Simon se gândi la tatăl lui. Tatăl lui, care trăia, de acum înainte, de cealaltă parte a platoului ce desparte cele două văi, cea a râului Cure şi cea a râului Trinquelin. Tatăl lui se retrăgea în el însuşi, în nemişcare, în linişte. Tatăl lui pleca pe urmele invizibile pe care le lăsase mama în dispariţia ei. El pornea spre uitarea de sine, de acum încolo se aşeza pe marginea extremă a aşteptării, a vidului, întocmai ca piatra grea ce stătea în echilibru pe o stâncă, la marginea apei, şi pe care un nimic era de ajuns ca să o facă să se clatine uşor. Tatăl tremura în memoria celei pe care o iubise atât de mult, el lăsa să-i vibreze inima în lipsa ei, durerea, speranţa. Aştepta, cu răbdare şi calm, să fie chemat şi el la Ceruri. Se lăsa în voia lui Dumnezeu, căruia avea să-i aducă laude în fiecare zi, supus ca o iarbă smulsă de pe

mal şi dusă de apele torentului. Tatăl pleca acolo, atât de aproape în linie dreaptă, pe malurile râului Trinquelin. Iar el, fiul, cel al miezului zilei, plecase cu Camille. Ei fugeau amândoi cât mai departe de mânia bătrânului, şi zgomotul torentului se repercuta în ei, le scanda fuga. Un zgomot de cascadă, rapid şi întăritor. Buruienile, mărăcinii şi ferigile, frunzele copacilor luceau încă de ploaie, păsările de pe crengi şi din hăţişuri îşi scuturau penele de apă, ciripeau ascuţit, şuierau melodii subţiratice, frumoase melodii acrişoare. În jurul celor doi fugari totul lua un accent şi un gust acidulat, umed, plin de prospeţime. Cerul începea să se înroşească.

Simon trecu primul puntea făcută dintr-un trunchi gros de stejar culcat peste prăpastia în care vuiau apele torentului. El cunoştea toate scurtăturile din pădure. Torentul, umflat de ploaie, nu putea fi trecut decât prin acest loc. Trebuia să se îndepărteze cât mai repede de cătun, să iasă din pădurea Jalles, să părăsească domeniul bătrânului înainte de a se face dimineaţă. Podeţul pe care tăietorii de lemne îl improvizaseră era precar, lipsit de siguranţă; trunchiul lipsit de muşchi era alunecos. Simon merse pe el cu mare grijă. După ce ajunse de cealaltă parte a prăpastiei şi se asigură că trunchiul este solid, o chemă pe Camille, care aştepta să-i vină rândul să traverseze. „Nu-ţi fie frică, îi strigă el prin vuietul torentului, poţi să treci. Mergi încet, alunecă.“ Camille se apropie de trunchi, cu paşi mici şi prudenţi, dar fu cuprinsă de teamă şi se opri. Atunci, ca să-i dea curaj, Simon începu să cânte. Cânta râzând şi bătând din palme un cântec pe care el şi fraţii lui îl răcneau când erau mici şi, uneori, îi cuprindea frica în pădure. *„Nu vom mai merge-n pădure. Dafinii sunt tăiaţi. Frumoasa pe care o vedeţi, Va merge să-i adune...“*. Cânta tare, ca să acopere zgomotul apei şi ca să alunge teama lui Camille.

Ambroise Mauperthuis, venit în pădure să-şi schimbe gândurile tulburate de visul urât pe care îl avusese, tresări. Se opri brusc, ca un câine de vânătoare ce simte dintr-odată mirosul vânatului. Pentru moment, inima i se înveseli. Auzise o voce venind dinspre torent. O voce care striga în tumultul apei. Oare striga torentul? Ce voce de bărbat smulsese el stâncilor de granit, ce apel nesăbuit lansa el la ora asta când de-abia mijea de ziuă? Se grăbi spre torent, mergând aplecat peste ierburile înalte care îi udau faţa. Îşi ţinea răsuflarea, acuitatea simţurilor sale era extremă. Acum vocea era foarte aproape. Ea sărea printre copaci şi stânci. O recunoscu. Era vocea lui Simon. El cânta.

Iată că torentul cânta, că el luase vocea lui Simon hoţul, a lui Simon incendiatorul. Prin vuietul apei, cuvintele veneau într-un ritm rapid, vesele. *„Dacă greierul doarme, Nu trebuie să-l trezeşti… Intră în dans. Vezi cum se dansează. Sari, dansează, îmbrăţişează pe cine vrei...“* Vocea lui Simon stropea stâncile, se juca în apă. Părea că îşi bate joc de tot şi de toţi. Ea îşi bătea joc de el, Ambroise Mauperthuis, era sigur.

Camille, încurajată de cântecul lui Simon, de veselia lui, de bucuria lui, îşi înfrângea teama. Începuse să meargă pe trunchi şi ajunsese deja la mijlocul lui. Înainta cu braţele uşor îndepărtate, ca să-şi păstreze echilibrul. *„Cântecul privighetorii O va trezi... Intră în dans. Vezi cum se dansează...“*

Bătrânul sosi pe marginea albiei torentului, foarte aproape de pasarelă. Pitit în ierburile în care se ascundea, zări o siluetă care se strecura cu pas nesigur, cu braţele larg deschise, pe trunchiul culcat deasupra văgăunii. Acest dansator pe funie pe care-l desluşea vag din spate era Simon, nu putea fi decât Simon. Simon fugarul, Simon cel cu gura mare, Simon cel insolent. Chircit printre ierburi, Ambroise Mauperthuis nu vedea decât silueta care traversa podul, nu-l vedea pe celălalt,

care aştepta de cealaltă parte a torentului. El nu avea ochi decât pentru această siluetă, pe care o credea a fi cea a lui Simon. Nu avea ochi decât pentru acest dansator pe funie care fugea cu paşi mici şi tremurători pe bătrânul trunchi acoperit de muşchi, prin ceaţa apei, cântând din răsputeri. Şi ochii lui aveau o privire fixă, pătrunsă de ură şi de bucuria răzbunării.

„Cântecul privighetorii O va trezi... Intră în dans. Vezi cum se dansează...“ Camille nu mai era decât la câţiva paşi de malul celălalt. O piatră mare cât un pumn şuieră prin aer, lovindu-l pe dansator între umeri. Camille îşi pierdu echilibrul, alunecă, şi, înainte ca Simon să fi avut timp să sară până la ea să o ţină, căzu.

Cântecul se întrerupse dintr-odată. În aceeaşi clipă, un strigăt străpunse tumultul apei. Acest strigăt părea că ţâşneşte dintre stânci şi cade totodată în adâncul albiei torentului. Nu era un strigăt de bărbat, ci de femeie. Antoine Mauperthuis îşi îndreptă trupul, cu privirea rătăcită. Nu mai înţelegea. Îl ochise pe Simon, îl lovise, îl aruncase în torent, şi iată că dintr-odată torentul începea să strige cu vocea lui Camille, iar Simon apărea din nou de cealaltă parte a podului. Dar din torent nu se mai auzea nici cântec, nici strigăt. Continua să vuiască, aşa cum făcea dintotdeauna. Acolo, chiar în faţă, era Simon, stând năuc pe marginea podului. Nu striga, nu se mişca. Privea ţintă albia torentului, corpul care zăcea pe pietriş, faţa întoarsă spre el din adâncul apei limpezi. Privea, halucinat, acel alt corp, acel ciudat dublu al lui însuşi; reflexul lui în apă. Reflexul lui cu ochi verzi culcat în adâncul apei, dezarticulat, întins pe pietre. Din nou o piatră şuieră prin aer. Din nou un strigăt căzu şi urcă printre stânci. Din nou un corp despică apa torentului.

Din nou Simon zăcea în adâncul apei. Erau doi, acolo, jos; Simon hoţul şi Simon

incendiatorul. Erau doi, geamănul puternic şi geamănul mai firav. Unul întins pe spate, celălalt culcat cu faţa pe pietre. Unul care rămânea cu ochii deschişi, cu privirea lor ţintită către peticul de cer de deasupra pădurilor; celălalt, care îşi înfunda fruntea în pietriş.

Ambroise Mauperthuis terminase în sfârşit cu Simon. Cu toţi Simonii; cu hoţii de Camille, cu incendiatorii de fermă. Îi doborâse pe toţi Simonii. Fie ca apele torentului să le ducă trupurile pierdute ca pe nişte buşteni meniţi să fie aruncaţi apoi în foc; fie ca apele torentului să le care departe, departe de aici, în cine ştie ce mlaştină.

Dar Camille, unde era Camille? Unde se ascundea Vive? Ambroise Mauperthuis se întoarse la Leu-aux-Chênes. Fluiera încetişor cântecul *Nu vom mai merge-n pădure.* Avea gâtul uscat, buzele aspre, fluiera sacadat. Ajunse acasă ocolind drumul care străbătea cătunul. Se îndreptă de-a dreptul către magazia din fundul grădinii de zarzavaturi, fără să arunce o singură privire către ferma sa în ruină. Se culcă pe saltea. Fluiera uşor aceeaşi melodie, ritmând refrenul cu acelaşi mormăit rânjit. Din când în când, rostea câteva cuvinte din cântecul *Nu vom mai merge-n pădure*, întretăiate de acel mormăit ca de un acces de tuse. Afară începu să plouă din nou, cu mai multă putere.

Plouă toată ziua. Drumul care cobora din pădure se transformă într-un pârâu de apă noroioasă. Ramurile merilor, ale prunilor şi ale tufelor de liliac se încovoiau sub greutatea acestei ape care curgea întruna din cer. Florile din grădini îşi aplecau până la pământ capetele îngreunate, cu petalele boţite. Peste tot drumurile deveneau pâraie, pâraiele şi râurile îşi ieşeau din matcă, se rostogoleau ca nişte torenţi. Ploaia nu începu să se potolească decât către seară. Un curcubeu se ivi la orizont; dominau trei culori, – violetul, verdele şi galbenul. Un violet întunecat, un verde strălucitor,

un galben ca paiul. Copiii ieşeau în sfârşit din case, ţopăiau prin curţile noroioase şi admirau splendidul curcubeu, scoţând strigăte de bucurie.

Trupul lui Simon şi cel al lui Camille nu au fost descoperite decât după două zile, mult în jos faţă de locul unde căzuseră. Apele în creştere ale râului Cure le izbiseră atât de tare de stânci, încât urma loviturii de piatră care îi doborâse pe fiecare, lovitură primită de unul în spate, de cealaltă în tâmplă, nu mai era vizibilă. Trupurile lor erau pe de-a-ntregul sfârtecate, oasele zdrobite, pielea plină de vânătăi şi de zgârieturi. Pe trupurile lor cărate de torent nu se mai putea citi decât evidenţa unei duble morţi accidentale. Alunecaseră de pe bătrânul trunchi acoperit cu muşchi alunecos, pe când se grăbeau să treacă peste apă.

Nimeni nu veni să-i aducă lui Ambroise Mauperthuis vestea morţii nepoatei lui, Camille. De altfel, chiar dacă cineva ar fi găsit curajul să o facă, ar fi fost zadarnic. Bătrânul îşi pierduse minţile. Din seara incendiului, s-ar fi zis că nu mai are judecata întreagă. Se închidea în magazia din fundul grădinii de zarzavaturi, nu se arăta deloc preocupat de ferma lui devastată, părea cu totul indiferent faţă de felul cum îi mergeau afacerile. Nu mai ieşea din magazie decât ca să se ducă spre pădure, dar nu intra în ea niciodată. Se oprea acolo unde începeau primii copaci şi mergea de-a lungul lor. Fluiera întruna *„Nu vom mai merge-n pădure“*, ritmând refrenul cu scurte accese de râs sacadat.

Se terminase dintr-odată cu Mauperthuis, cel bogat, cel puternic. Timpul acelui Mauperthuis arogant şi mânios trecuse. Judecata lui arsese odată cu ferma lui, forţa lui plecase odată cu Camille. O lua în asemenea măsură razna şi deveni atât de iresponsabil, încât a trebuit să-l declare decăzut din drepturile şi din bunurile sale. Fiindcă îşi dezmoştenise fiul cel mare şi pe toţi descendenţii lui, şi fiindcă toţi moştenitorii lui direcţi erau

morţi, gestionarea bunurilor sale i-a revenit nurorii sale, văduva lui Marceau şi mama lui Camille. Claude Corvol recăpăta astfel pădurile pe care bătrânul le uzurpase odinioară de la tatăl ei. Proprietatea pădurilor îşi regăsea astfel cursul ancestral şi just, după cum şi copacii doborâţi şi făcuţi apoi buşteni, – pe cel al văii.

Curând, toţi uitară de Mauperthuis cel orgolios, proprietarul pădurilor Jalles, Saulches şi Failly, stăpân peste Ferme-du-Pas şi senior peste Leu-aux-Chênes. Obscurul secret al bogăţiei sale trecute nu-i mai frământa deloc pe curioşi. El nu mai interesa acum pe nimeni. Mauperthuis cel iute la mânie, cel violent, cel gelos, nu mai era decât un biet fag ascuns în fundul unei magazii, îndărătul ruinelor unei ferme, într-un colţ de grădină de zarzavat devenită un loc viran. Un biet bătrân care nu-i mai recunoştea pe oameni, care părea chiar că nu vrea să-i mai vadă, care nu ştia decât să hoinărească la marginea pădurii, ricanând pe un ton ascuţit între două cuplete ale cântecului pe care-l fredona întruna. *„Nu vom mai merge-n pădure, Dafinii sunt tăiaţi, Frumoasa asta Va merge să-i adune.“*

Frumoasa nu mai era acolo, dar bătrânul o aştepta. El o aştepta pe Vive a lui. O aştepta de atât de mult timp, încât sigur că va veni. *„Cântecul privighetorii Va veni să o trezească. Şi cel al altor păsări, Cu dulcele lor viers...“*

ODINIOARĂ, NICIODATĂ DESTUL

Intraţi în dans,
Uitaţi-vă cum se dansează.
Săriţi, dansaţi,
Sărutaţi pe cine vreţi...

Sus, la Leu-aux-Chênes, trei intraseră într-o stare de aşteptare. În nebunia aşteptării. În aşteptarea a ceea ce nu se mai poate întâmpla, căci s-a întâmplat. Era Edmée, dulcea străbunică, cea căreia îi fuseseră date zile cu nemiluita, micuţă şi uşoară ca o vrabie. Un licurici. Aştepta în a sa Ferme-du-Bout ceasul când va pleca să-şi întâlnească fata. Ea aştepta chemarea, ţinând în mână vechile ei mătănii şi prefirând bob după bob, întru gloria mereu nouă a Preamilostivei Fecioare, Preasfântă şi Aducătoare de mângâiere. Aştepta o chemare care mereu sălăşluise în ea, aştepta ceea ce dintotdeauna o chema, chemare la care ea totdeauna răspunsese. Strălucirea orbitoare şi golirea aşteptării sale, urcarea la Ceruri a aşteptării sale.

Încă de când se făcea vreme frumoasă, o puteai vedea, micuţă şi zbârcită, coborând cu un pas vioi drumul care ducea la cimitir. Mergea cu paşi mărunţi, fără să se oprească, fără să întoarcă privirea nici la dreapta, nici la stânga. Nimic nu ar fi putut-o distrage, nimic nu i-ar fi putut încetini paşii. Paşii ei mărunţi de şoricel; paşii ei de femeie care se roagă. Mergea de-a dreptul către un loc al păcii unde se odihnea unica, preaiubita, miraculoasa ei fiică, cu un buchet de flori de câmp în mână. De-a lungul drumului murmura cuvintele din Litania Fecioarei. Cuvinte la fel de lustruite de buzele ei ca şi boabele mătăniilor de degetele ei. Cuvinte care deveniseră saliva ei, boabe de merişor care străluceau ca nişte unghii. Durerea ei avea luminozitatea unui curcubeu după ploaie.

Durerea ei avea mirosul câmpiilor, al pajiştilor, al livezilor şi al grădinilor. Durerea ei era răcoroasă ca briza, luminoasă ca apa fântânilor. Credinţa îi spălase durerea; lacrimile îi scânteiau în căuşul sufletului. Erau albastre ca mantia albastră a Madonei. Edmée mergea repede şi cu paşi mărunţi în albastrul sufletului ei, în albastrul aşteptării ei. Ea mergea pe marginea extremă a morţii, cântând încetişor şi surâzând. Ea întrevedea frumoşii ochi ai morţii. Aveau blândeţea privirii lui Reine, albastrul mantiei Fecioarei. Edmée se bucura că se va topi curând în tot acest albastru.

Lângă ea nu mai trăiau decât Louison-Clopotul şi Blaise-cel-Urât. Toţi ceilalţi plecaseră. După moartea lui Simon, părăsiseră cătunul. Nu mai voiau, nu mai puteau să trăiască şi să muncească într-o pădure însemnată de moartea unuia dintre ai lor. Pădurea lovise, îl doborâse pe fratele Amiezii, tăiase frăţia în două. Îi izgonea. Şi apoi mama lor se odihnea în pământ, tatăl se retrăsese la umbra unei pietre mari care tresărea ca un miel la malul râului Trinquelin. Se retrăseseră şi ei, plecaseră să facă acea călătorie în pragul căreia căzuse Simon. Léon-cel-Singuratic coborâse spre pădurile din Sologne; se spunea că trăia aici în afara legii, că devenise Léon-Braconierul. Eloi-cel-de-Altundeva îşi găsise fluviul, Loara. Se stabilise în partea unde apele late ale fluviului se împotmolesc în nisipuri.

Fraţii Dimineţii călătoriseră şi mai departe, mult dincolo de pământurile ţinutului lor. Străbătuseră marea, trecuseră pe alt continent. Se aventuraseră până la Québec. Acolo pădurile se întindeau cât vezi cu ochii, fluviile erau late precum mările şi transportau uriaşe încărcături de buşteni pe mari şi mari distanţe. Acolo chiar şi cerul era mai întins. Acolo pădurile şi apele nu intraseră încă în nicio memorie.

Chiar ultimii doi fraţi care mai rămâneau încă la Ferme-du-Bout aşteptau din clipă în clipă să

părăsească micul cătun. Când Edmée se va duce să-şi întâlnească fata, ei se vor duce să-şi întâlnească tatăl. Vor închide poarta fermei în care oglinzile se înnegriseră de mult şi se vor duce să bată la poarta mănăstirii Pierre-qui-Vire. Se vor face fraţi laici, pe urmele tatălui lor. Se vor duce să-şi spele memoria în apele tumultuoase ale râului Trinquelin. Louison-Clopotul nu-şi mai suna clopoţeii de trei ori pe zi. Îşi petrecea zilele în copaci. Se căţăra în ramurile ulmului, rămânea pitit acolo în frunziş şi ciripea împreună cu păsările.

Mai era şi Huguet Cordebugle. De multă vreme nu mai bântuia prin grădini şi pajişti spre a şterpeli lenjerie. Nu mai ieşea din Ferme-du-Milieu, unde trăia, mai singur ca niciodată. Într-o dimineaţă, bătrânul cocoş Alphonse căzuse mort pe duşumea de pe prăjina pe care sta cocoţat. Niciun alt cocoş nu-i urmase. Cordebugle nu mai bântuia acum decât prin trecut, se întorcea întruna să spioneze în memoria lui imaginile care se fixaseră aici. Imaginea lui Simon gol în iarba pajiştii de la Ferme-du-Pas, cea a lui Simon pe drum alături de Rouzé, cea a lui Simon-Jupuitul cu pielea şiroind de sânge, roşie şi strălucitoare ca o flacără, imaginea lui Simon dedublat, pe care îl găsise, îl ascunsese, şi al cărui trup îl acoperise cu flori. Simon dispărut dimineaţa, lăsând gol patul presărat cu flori veştejite. Simon aruncat de ploaie, de pădure, în albia torentului plin de pietre ascuţite. Simon-cel-Năvalnic, Simon geamănul, Simon care nu stătea niciodată locului, care apărea totdeauna pe neaşteptate, înzestrat de fiecare dată cu o frumuseţe nouă, uluitoare. Simon de la care aştepta o nouă apariţie, o nouă metamorfoză. Simon care dispăruse într-o seară de iarnă călare pe spinarea unui bou, şi care se întorsese în inima primăverii alături de acest bou. Simon care dispăruse într-o dâră de flori, care se cufundase în

apa torentului. Simon care se va întoarce pe firul apei. Într-un alt anotimp. Huguet Cordebugle îi aştepta întoarcerea. Camera era gata. Când Simon se va întoarce, îi va da cheia camerei, va veghea asupra somnului lui, va fi paznicul viselor lui. Se va întoarce ţinându-şi din nou de mână dublul cu ochi verzi? Nu, acest dublu nu era decât un reflex al lui Simon, care se smulsese din apa tulbure a vreunei bălţi ca să-l urmeze pe cel a cărui imagine era atât de frumoasă; acest reflex se pierduse cu siguranţă în apa torentului.

Şi mai era şi Ambroise Mauperthuis care o aştepta pe Vive. Pe Vive a lui cu ochi de şarpe vrăjit, pe Vive a sa cu trup de şarpe vrăjit. Frumoasa care zace aici, pe malurile răului Yonne, în apele astea şi celelalte, frumoasa care înoată în toate râurile, care aleargă în toate pădurile. Frumoasa care dormitează în rouă zorilor, în limpezimea apei. Frumoasa care se odihneşte sub mărăcinişuri şi ierburi, culcată pe pietre. *Dacă greierele doarme aici, Nu trebuie să-l răneşti. Cântecul privighetorii Va veni să-l trezească Şi cel al altor păsări. Cu dulcele lor viers. Frumoasa se va-ntoarce. Cu coşul ei cel alb, Ca să culeagă fragi Şi flori de măceş.* Cele din neamul şarpelui vrăjit Vouivre nu mor niciodată şi nici măcar nu îmbătrânesc.

Ele intră în lume ca într-o horă, intră în timp ca într-un dans. – Intră în dans, – vezi cum se dansează! Bătrânul Mauperthuis râdea, râdea întruna.

Cele din neamul şarpelui vrăjit Vouivre nu mor. Ele intră în inima bărbaţilor, ele le dansează în palme, ele cântă în visele lor, ele înoată în sângele lor. Ele sunt nişte nemuritoare Vive. Frumoasa care a fost aici va fi din nou aici. *Greiere, dragul meu greier. Haide să cântăm. Căci dafinii din păduri Au crescut din nou*.

În păduri se întindeau pământurile în paragină şi jafurile. Cătunul se golea. Fiii Mauperthuis

plecaseră cu toţii, în afară de ultimii doi; dar şi aceştia erau ca şi plecaţi. Apoi războiul îi chemase pe bărbaţii din Ferme-Gravelle şi din Ferme-Follin şi îi reţinuse pe toţi. Bărbaţii nu se mai duceau la pădure, se duceau la război, de unde nu se mai întorceau. Cei care s-au întors, au plecat curând cu ai lor. Vremea plutăritului murea şi ea. Bărbaţii nu se mai duceau la pădure şi nici cu pluta pe râu. Plecau spre oraşe.

Plouă şi se topi zăpada. Toate urmele dispărură. Toate urmele anului mort înscrise în zăpadă, în chiciură, în pământul îngheţat. Toate urmele secolului mort, – ale secolelor trecute. Plouă, şi scrierea paşilor oamenilor şi ai animalelor fu ştearsă. Totul trebui să fie luat de la început. Dar nu mai era acum nimeni care să intre din nou în poveste şi să pună memoria să danseze.

Pământul începu să freamăte, o nouă lumină se ivi pe cer, lumină care vibra, într-o nuanţă de galben ca paiul. Şi cântecul păsărilor deveni mai vioi, uşor înmuiat. Cântecul primelor păsări întoarse, strigându-şi teritoriile alese, din înaltul ramurilor încă aproape desfrunzite şi de pe acoperişurile grajdurilor şi ale hambarelor abandonate. Încă din zori, vocile lor ascuţite se auzeau în tăcere cu un zgomot de sticlă care se sparge. Dar spre seară, totdeauna, se auzea strigătul răguşit al ciorilor de câmp trecând spre păduri, – dungă sonoră trasă de-a curmezişul cerului, între zi şi noapte, între odinioară şi astăzi. Un profund odinioară şi un astăzi pustiu.

Odinioară, – frumoasa care a fost aici. Unde oare s-a dus? Doarme, spune bătrânul aflat în pragul agoniei. Dar el ascultă încă atent, încearcă să descopere printre toate aceste cântece de păsări

pe cel al privighetorilor, care şi-au făcut cuibul în tufişurile cu spini şi în tufele de urzici din jurul magaziei sale dărăpănate. Le pândeşte, până la capăt, cântecul, care va şti să o trezească. Vive, Vive a mea, murmură bătrânul, hai, trebuie să cântăm. Şi-a pierdut râsul cel rău, râsul cel îndurerat, schiţează un surâs strâmb. Căci Vive a lui se întoarce, iat-o cum se apropie, cum străbate zidurile magaziei lui dărăpănate. Mergând să culeagă fragi şi flori de măceş. Ea străbate zidurile, îl străbate pe bătrân, se apleacă uşor şi, cu un gest lin, îi culege privirea, surâsul tremurător, răsuflarea care gâfâie. Frumoasa care nici nu a venit bine şi a şi plecat.

Bătrânii pot muri dintr-un nimic. E de ajuns să le culegi răsuflarea care de multă vreme şi-a pierdut rădăcinile şi puterea. E de ajuns să aduni cele câteva boabe de nebunie fosilizate în inima şi în mintea lor, – cele câteva păstăi uscate şi crăpate. Şi totuşi, în ultima clipă, bătrânul mai rezista o ultimă oară, – căci pentru el odinioară nu-i niciodată destul. Niciodată destul. În ultima clipă, nu mai vrea să lase din mâini acele boabe atât de tari şi de lucitoare ale nebuniei sale, acele boabe pe care le-a lustruit în mânia lui aşa cum Edmée lustruise boabele de mătănii tot prefirându-le printre degete şi rugându-se. Edmée a plecat, s-a topit în albastrul foarte luminos al morţii. Dar bătrânul rezistă încă. Se înverşunează să muşte din boabele acrişoare şi amare ale nebuniei lui; căci mult i-au mai plăcut. Dar frumoasa i le smulge şi i le mănâncă pe loc. Bătrânul rămâne cu gura deschisă, şi golit. Frumoasa fuge pe fereastră. Moartea – iat-o – a luat privirea şi înfăţişarea frumoasei care a fost aici. Bătrânii nu mai ştiu să desluşească între odinioară şi acum, între Vouivre şi Vive, între iubire şi mânie. Ambroise Mauperthuis fusese totdeauna bătrân.